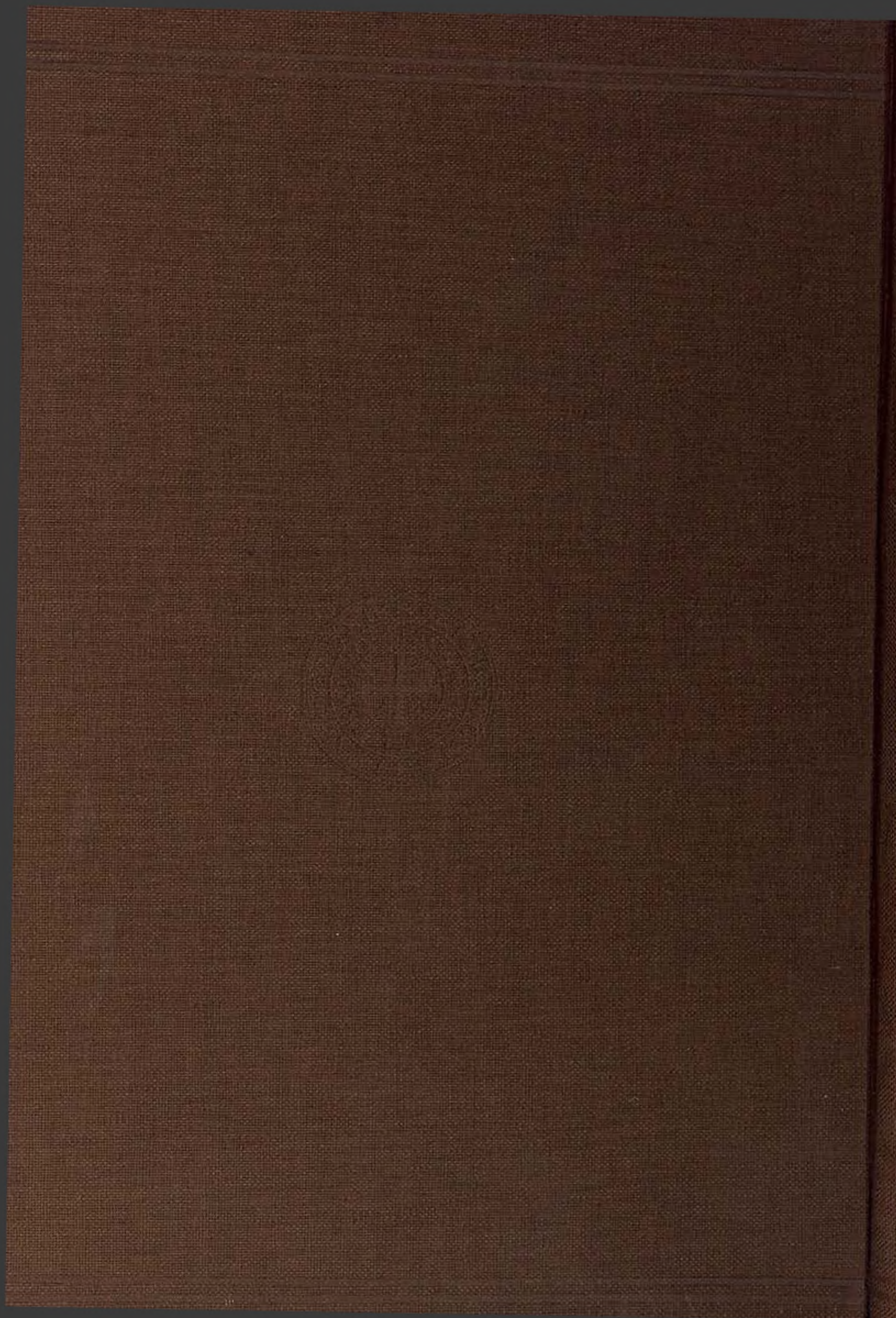

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΑΤΕΡΩΝ

ΕΥΑΓΡΙΟΣ
ΠΟΝΤΙΚΟΣ
(ΜΕΡΟΣ Α')

78

Printed in Greece
Athens 2002

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

'Ιασίου 1, 115 21 'Αθήνα, τηλ. 210.7272.381, fax 210.7272.380
e-mail: sellsbooks@apostoliki-diakonia.gr
http://www.apostoliki-diakonia.gr
Ἔκδοσις Α΄ 2002

Κ.Α. 99.02.078
ISBN 960-315-479-2
Set 960-315-290-0
ISSN 1106-5303

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΗΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΕΥΑΓΡΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΟΣ

(ΜΕΡΟΣ Α΄)

Γενικὴ Ἐπιστασία καὶ Ἐπιμέλεια
ΗΛΙΑ Δ. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐπιμεληταὶ
ΓΕΩΡΓΙΑ Π. ΚΟΥΝΑΒΗ
Δρ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΚΑΛΛΙΝΤΕΡΗΣ
Θεολόγοι

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ 2002

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΑΓΡΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΟΣ
(ΜΕΡΟΣ Α')

ΕΥΑΓΡΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΟΣ

ΕΥΑΓΡΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΟΣ

Α' ΠΗΓΑΙ

Κυρία πηγὴ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Εὐαγρίου εἶναι ἡ Λαυσαϊκὴ Ἱστορία τοῦ Παλλαδίου, ἓν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα τεκμήρια διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ μοναχισμοῦ τοῦ δ' αἰ. Ὁ συγγραφεύς της πρὶν ἢ ἐκλεγῇ ἐπίσκοπος Ἑλενοπόλεως ἔζησε πλησίον τοῦ Εὐαγρίου ὅταν ὁ τελευταῖος εὑρίσκετο εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του καὶ εἰδικώτερον τὰ δέκα τελευταῖα ἔτη. Εἴκοσι ἔτη ἀργότερον ὡς ἀξιόπιστος μάρτυς ἐκθέτει ὅσα ὁ ἴδιος ἔζησε καὶ ἤκουσε ἀπ' αὐτόν. Συγχρόνως ὑπῆρξε φίλος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τὸν ὁποῖον καὶ ὑπερησπίσθη κατὰ τῶν προσβολῶν τοῦ Θεοφίλου.

Ἑτέρα πηγὴ περὶ τοῦ βίου τοῦ Εὐαγρίου εἶναι ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι ὁ Εὐάγριος ὑπῆρξε μαθητὴς τῶν δύο Μακαρίων, τοῦ Αἰγυπτίου καὶ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ (Ἐκκλ. Ἱστ. 4,23), καὶ ὁ Σωζομενός, ὁ ὁποῖος τὸν χαρακτηρίζει «σοφὸν καὶ ἐλλόγιμον ἄνδρα» (Ἐκκλ. Ἱστ. 6,30).

Β' ΒΙΟΣ

Ὁ Εὐάγριος ἐγεννήθη εἰς τὰ Ἴβηρα τοῦ Πόντου, κατὰ τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων ἐρευνητῶν, περὶ τὸ 345 μ.Χ., κατὰ δὲ τὸν καθηγητὴν Π. Χρήστου δέκα ἔτη ἀργότερον. (Ἰδὲ Π. Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία τόμ. Γ', Θεσσαλονίκη 1987, σ. 202). Ἡ τελευταία αὐτὴ ἄποψις εἶναι λίαν πιθανή. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ὁδηγούμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐφοίτησεν εἰς ἀνωτάτας σχολὰς δεδομένου ὅτι ἦτο γνώστης τόσον τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ὅσον καὶ τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης. Ἰδιαιτέρως συνεδέθη μετὰ τῶν Καππαδοκῶν πατέρων, δεδομένου ὅτι τὰ Ἴβηρα δὲν ἦσαν μακρὰν τοῦ ἐν Ἀνήσοις παρὰ τὸν Ἶριν ποταμὸν ἀσκητηρίου. Ὁ Εὐάγριος ἐχειροθετήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου ἀναγνώστης, ὑπὸ δὲ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐχειροτονήθη διάκονος. Τὸν τελευταῖον χαρακτηρίζει ὁ Εὐάγριος ὡς «σοφόν του διδάσκαλον» καὶ ὡς φυτευτήν, ἐνῷ ὡς ποτιστὰς χαρακτηρίζει τοὺς γέροντας τῆς ἐρήμου πλησίον τῶν ὁποίων ἔζησε βραδύτερον (Πρακτικὸς 89 καὶ Ἐπίλογος).

Περί τῆς παρὰ τῷ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ παιδεύσεώς του ποιεῖται λόγον καὶ ὁ ἱστορικὸς Σωζομενός. Ὁ ἴδιος παρατηρεῖ ὅτι ὑπῆρξεν ἀρχιδιάκονός του ἐν Κωνσταντινουπόλει (ἔνθ' ἀν.). Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Γρηγορίου ἐκ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου ὁ Εὐάγριος ἔμεινε παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ νέου ἀρχιεπισκόπου Νεκταρίου. Ὁ Γρηγόριος δὲν διέκοψε τὴν ἐπαφήν του μετὰ τοῦ Εὐαγρίου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς τακτικῆς μετ' αὐτοῦ ἀλληλογραφίας. Τὴν ἰδιαιτέραν ἀγάπην πρὸς τὸν μαθητήν του ἐπέδειξε καὶ εἰς τὴν διαθήκην του ὅπου ἀναγράφει:

«Εὐαγρίῳ τῷ διακόνῳ πολλά μοι συγκαμόντι καὶ συνεκφροντίσαντι, διὰ πλειόνων τε τὴν εὔνοιαν παραστήσαντι χάριν ὁμολογῶ καὶ ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων. Καὶ τοῖς μείζοσι μὲν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀμείψεται· ἵνα δὲ μηδὲ τὰ μικρὰ τῆς φιλίας σύμβολα παρ' ἡμῶν ἐλλείπῃ, βούλομαι αὐτῷ δοθῆναι κάμασον ἕν, στιχάριον ἕν, πάλλια β', χρυσᾶ νομίσματα τριάκοντα» ("Ισον τῆς διαθήκης, "Εκδ. J. - P. Migne, Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca, τ. 37,393. ΒΕΠ 60,351, 7-12).

Ἡ δραστηριότης τοῦ Εὐαγρίου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπῆρξε μεγάλη. Κυρίως ἀπέκτησε τὴν φήμην ἐμπείρου ἀντιρρητικοῦ θεολόγου, καταπολεμοῦντος μετὰ νεανικοῦ ζήλου πᾶσαν αἵρεσιν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παλλαδίου (Λαυσ. Ἱστ. 38,3).

Ὁ πρὸς τὸν Εὐάγριον αἰφνίδιος ἔρως γυναικὸς μεγάλου ἀξιωματούχου ἠνάγκασε τοῦτον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωήν.

Ὁ Εὐάγριος μετέβη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὅπου ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῆς ἁγίας Μελανίας καὶ τοῦ Ρουφίνου. Παρακινηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἁγίας μετέβη τὸ 383 εἰς Αἴγυπτον ὅπου καὶ ἐγκαθίσταται μονίμως. Κατὰ τὸν Παλλάδιον ἔζησεν ἐν πρώτοις δύο ἔτη εἰς τὴν ἔρημον τῆς Νιτρίας καὶ ἐν συνεχείᾳ δέκα τέσσαρα ἔτη εἰς τὴν ἔρημον τῶν Κελλίων, ὅπου ἐγνώρισε καὶ τοὺς δύο Μακαρίους, τὸν Ἀλεξανδρινὸν καὶ τὸν Αἰγύπτιον. Κατὰ τὸν βιογράφον του ἔζησεν αὐστηρὰν ἀσκητικὴν ζωὴν προσποριζόμενος τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἀντιγραφῆς χειρογράφων (Παλλαδίου, Λαυσ. Ἱστ. 38). Ὁ Σωκράτης μνημονεύει ἐπίσης πολυάριθμα θαύματά του (IV 23). Οἱ ἁπλοϊκοὶ μοναχοὶ τῆς ἐρήμου ἔτρεφον μεγάλας ὑποψίας ἔναντι

τῆς διανοητικῆς καταρτίσεως τοῦ Εὐαγρίου. Διότι ὁ Εὐάγριος ἀνῆκε εἰς τὴν μερίδα τῶν μεμορφωμένων τῆς ἐρήμου, εἰς μικρὸν ὅμιλον μοναχῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὰς συγγραφὰς τοῦ Ὠριγένους. Ὁ Εὐάγριος συνεδέθη μετὰ τῶν «Μακρῶν ἀδελφῶν», οἱ ὁποῖοι ἀργότερον ἐδιώχθησαν ἐπὶ ὠριγενισμῷ. Δι' ἓν διάστημα ἐπροστατεύοντο οὗτοι ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας. Οὗτος εἶχε προσφέρει καὶ εἰς τὸν Εὐάγριον ἐπισκοπικὴν ἕδραν τὴν ὁποίαν δὲν ἀπεδέχθη. Ὁ Εὐάγριος ἀπεβίωσε τὸ 399 πρὶν ἢ ὁ Θεόφιλος ἀλλάξῃ στάσιν κατὰ τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν ὠριγενιστῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἱερώνυμος ἤδη ζῶντος τοῦ Εὐαγρίου εἶχε στραφῆ κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἠμπόδισε τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ τόσον εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Αἱ ἰδέαι τοῦ Εὐαγρίου διεδόθησαν καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν Ἰωάννου τοῦ Κασσιανοῦ. Κατὰ τὴν ἀρμενικὴν παράδοσιν ἡ μνήμη τοῦ Εὐαγρίου ἐτελεῖτο τὴν 11ην Φεβρουαρίου (Bibliotheca hagiographica orientalis, Bruxelles 1910, p. 65). Κατὰ τὸν Παλλάδιον ὅταν ἀπεβίωσε ἦτο ἡλικίας 54 ἐτῶν (Ca C. Butler, h. 116). Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ πατὴρ Florofsky «νέαι ἀντιρρήσεις ἠγέρθησαν κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγρίου καὶ κατεδικάσθη οὗτος μετὰ τοῦ Ὠριγένους καὶ Διδύμου τοῦ Τυφλοῦ διὰ τὰς ἀνοσίους ἰδέας του ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ε' Οἰκ. Συνόδου εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 553. Αἱ ψευδοδιδασκαλίαι, αἱ περιληφθεῖσαι εἰς τοὺς 15 ἀναθεματισμοὺς τοὺς προσηρτημένους εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης, ἐλήφθησαν κατὰ γράμμα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Εὐαγρίου (Mansi IX, 396-400). Ἡ ὑπόληψίς του προσεβλήθη δεινῶς ἀλλ' ἡ ἐπίδρασίς του ἐξηκολούθησε καὶ παρέμεινεν ἀνάγλυφος κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἀνάπτυξιν τῆς ἀσκητικῆς καὶ πνευματικῆς διδασκαλίας, εἴς τε τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν. Τὸ ὄνομά του οὐδαμοῦ ἐμνημονεύετο, ἀλλ' ἡ παράδοσίς του ἐπέζησεν. Πάντως, ἔνια κείμενα τοῦ Εὐαγρίου περιελήφθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν μεγάλην Φιλοκαλίαν, τὴν συμπιληθεῖσαν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Μακαρίου τοῦ Κορίνθου καὶ Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου» (Ἰδὲ Γ. Φλορόφσκυ, ΘΗΕ τ. Δ', Ἀθῆναι 1964, στ. 991-992).

Γ' ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

*Παρ' ὅτι ὀλίγα συγγράμματα ἐσώθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐαγρίου λόγῳ τῆς καταδίκης του ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οὗτος ὑπῆρξε γονιμώτατος συγγραφεύς. Εἶναι ὁ πρῶτος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς ὁ ὁποῖος ἐξέφρασε τὰς ἀπόψεις του ὑπὸ μορφὴν ἀφορισμῶν μιμούμενος τοὺς τύπους τῆς γνωμικῆς γραμματείας τῶν φιλοσόφων. Οὗτος ἐνεκαινίασε τὴν σύνθεσιν τῶν λεγομένων Ἑκατοντάδων, πολὺ γνωστῶν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Πολλαὶ ἀπὸ αὐτὰς μετεφράσθησαν εἰς τὴν λατινικὴν ὑπὸ τοῦ Ρουφίνου, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἱερώνυμος (Ἐπιστ. 133,3) καὶ τοῦ Γενναδίου τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος (*De vir. *III, II). Πολλαὶ βεβαίως ἀπωλέσθησαν.*

*Ἐκ τῶν ἀνατολικῶν μεταφράσεων σημειοῦμεν ἐν πρώτοις τὰς συριακὰς καὶ ἀρμενικὰς ἔχομεν ὅμως καὶ ἀραβικὰς καὶ αἰθιοπικάς, ὡρισμέναι τῶν ὁποίων δὲν ἔχουν ἐκδοθῆ. Ὑπάρχουν ἔργα τοῦ Εὐαγρίου διασωθέντα ὑπὸ ὀνόματα ἄλλων συγγραφέων, ὡς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἢ τοῦ Νείλου Ἀγκύρας λόγῳ τῆς καταδίκης τῶν συγγραμμάτων του. Τὰς σπουδαιοτέρας πληροφορίας περὶ τῶν ἔργων τοῦ Εὐαγρίου λαμβάνομεν ἐκ τῶν ἱστορικῶν Σωκράτους (Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία IV, 23. PG 67,516AB) καὶ Γενναδίου (*De viris illustribus *11, PL 58, 1066AB-1067AB).*

Τὰ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω δύο συγγραφέων σημειούμενα ἔργα συνιστοῦν τὸ σημαντικώτερον μέρος τῆς φιλολογικῆς του παραγωγῆς. Πρόκειται περὶ τῶν δύο ἔργων:

*1) Πρακτικός. Πρόκειται διὰ μίαν σειρὰν ἑκατὸν μικρῶν κεφαλαίων ὅπου διαλαμβάνεται περιεκτικὴ ἔκθεσις τῆς ἀσκητικῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγρίου προωρισμένη δι' ἁπλοῦς ἀναχωρητάς. Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου εἶναι ἀπαραίτητοι αἱ παρατηρήσεις τοῦ *Antoine et Claire Guillaumont* εἰς τὸ ἄρθρον του *Évagre le Pontique* εἰς τὸ *Dictionnaire de Spiritualité* IV 2 1731-1734. Ὡς ὁ *Guillaumont* παρατηρεῖ τὰ δέκα τελευταῖα κεφάλαια λαμβάνουν διαφορετικὸν χαρακτῆρα καὶ ἔχουν τὴν μορφὴν ἀποφθεγμάτων.*

2) Γνωστικός. Ὁ Γνωστικὸς εἰς πεντήκοντα κεφάλαια εἶναι συνέχεια τοῦ προηγουμένου ἔργου. Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον

σώζεται ἀποσπασματικῶς, τὸ πλῆρες κείμενον σώζεται εἰς συριακὴν καὶ εἰς ἀρμενικὴν μετάφρασιν. Φαίνεται ὅτι ἑκάστη ἀνεξαρτήτως ἐπηξηργάσθη τὸ ἑλληνικὸν κείμενον (If. I. Hausherr, Les versions syriaque et arménienne d' Évagre, Rome 1931, p. 100-106). Τὸ ἔργον δίδει συμβουλὰς εἰς τοὺς «γνωστικοὺς» διὰ τὴν καθόλον συμπεριφοράν των.

3) Κεφάλαια γνωστικά. Πρόκειται διὰ τὸ σημαντικώτερον ἐκ τῶν θεολογικῶν ἔργων τοῦ Εὐαγρίου. Ὑπὸ τοῦ Σωκράτους μνημονεύεται ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑξακόσια προγνωστικὰ προβλήματα». Ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου σώζονται ἀποσπάσματα διαλαμβάνοντα τὸ ἓν ἔβδομον περίπου αὐτοῦ. Πλῆρες διεσώθη τὸ κείμενον εἰς δύο συριακὰς μεταφράσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ὑπομνηματιζομένη ὑπὸ τοῦ νεστοριανοῦ Βαβαίου ἀποδυναμώνει τὸ ὠριγενιστικὸν ἀρχικὸν κείμενον. Τὸ ἔργον τοῦτο σχηματίζει μετὰ τῶν δύο προηγουμένων μίαν τριλογίαν ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Εὐάγριος ὑποδηλώνει εἰς τὴν πρὸς Ἀνατόλιον ἐπιστολήν του (J. - P. Migne PG 40, 1221C). Πάντως ὑπερτερεῖ τῶν δύο προηγουμένων ἀποτελούμενον ἀπὸ ἓξ ἑκατοντάδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων διαλαμβάνει ἐνενήκοντα βραχέα κεφάλαια. Ἐν συνόλῳ ἑπομένως ἔχομεν 540 βραχέα κεφάλαια. Εἰς τὴν συριακὴν καὶ τὴν ἀρμενικὴν σώζεται πρόσθετος ὁμὰς ἑξήκοντα κεφαλαίων. Πρόκειται περὶ ἑτέρας συγγραφῆς φερούσης ἐνίοτε τὸν τίτλον «Κεφάλαια γνωστικά». Τῶν ἀνωτέρω ἔργων διεσώθησαν ἀποσπάσματα καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον.

4) Ὁ Ἀντιρρητικὸς σημειούμενος ἀπὸ τὸν Παλλάδιον, τὸν Σωκράτην καὶ τὸν Γεννάδιον δὲν σώζεται εἰς τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον κείμενον ἀλλ' εἰς συριακὴν καὶ ἀρμενικὴν μετάφρασιν, γενομένας ἀνεξαρτήτως ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Σωκράτης (PG 67, 516B), τὸ βιβλίον χωρίζεται εἰς ὀκτὼ μέρη κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτὼ κακῶν πνευμάτων ἢ πειρασμῶν. Ὁ συγγραφεὺς ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀπὸ τὴν Γένεσιν ἕως τὴν Ἀποκάλυψιν.

5) Ποιητικὰ ἀποφθέγματα ἀπευθυνόμενα πρὸς τοὺς ζῶντας εἰς κοινόβια ἀσκητάς. Ἐξ αὐτῶν 137 ἀπευθύνονται πρὸς μοναχοὺς καὶ 56 πρὸς παρθένον. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον διεσώθη

καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ H. Gressmann (Nonnenspiegel und Mönchsspiegel... JU 39,4, p. 143-165). Ἡ μορφή του ὑπενθυμίζει τὰς παροιμίας τῆς Ἁγ. Γραφῆς αἱ ὁποῖαι συχνὰ ἁπλῶς παραφράζονται.

6) Ὁ Εὐάγριος συνέγραφε ὑπομνήματα εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ὑπὸ τὴν ἀσυνήθη μορφὴν τῶν «γνωμῶν». Εἶναι προφανὴς ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὕφους τῶν Παροιμιῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Πλὴν τῶν Παροιμιῶν ὁ Εὐάγριος ὑπεμνημάτισε ἐπίσης καὶ πολλὰ ἄλλα βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς τοὺς Ψαλμούς, τὸν Ἰώβ, τοὺς Ἀριθμούς, τὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν, τὸ Ἆσμα Ἀσμάτων ὡς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ. Ἀποσπάσματα διεσώθησαν εἰς Σειρᾶς (Catenae) ὡς καὶ εἰς ἀποσπάσματα τοῦ Ἱππολύτου, τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ Ἀπολιναρίου, τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Διδύμου τοῦ Τυφλοῦ.

7) Ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Νείλου τοῦ Ἀσκητοῦ διασωθέντων κειμένων ἔχομεν ἰσχυροὺς λόγους νὰ πιστεύωμεν ὅτι πολλὰ ἀνήκουν εἰς τὸν Εὐάγριον καὶ τοῦτο κυρίως χάρις εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνατολικῶν καὶ δὴ τῶν συριακῶν μεταφράσεων.

Εἰς τὸν Εὐάγριον πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ πραγματεία «Πρὸς Εὐλόγιον» (PG 79,1093d-1140a) ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν Νεῖλον, πλὴν ὀλίγων χειρογράφων τὰ ὁποῖα τὴν ἐντάσσουν εἰς τὸν Πρακτικόν. Τὸ ἀνέκδοτον συριακὸν καὶ τὸ ἀρμενικὸν κείμενον ἀποδίδουν τὸ ἔργον εἰς τὸν Εὐάγριον.

Ἡ πραγματεία «Περὶ διαφόρων πονηρῶν λογισμῶν» ὑπάρχει εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ δύο μορφάς. Μέγα μέρος τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς συριακῆς παραδόσεως τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν Εὐάγριον. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐαγρίου ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Φιλοκαλίαν Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου (τ. 1, Ἀθῆναι 1957, σσ. 44-57).

Ἡ πραγματεία «Περὶ τῶν ὀκτὼ πνευμάτων τῆς πονηρίας» (PG 79, 1145-1164D) ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἀποδίδεται εἰς τὸν Νεῖλον, ὑπ' ὀλίγων δὲ εἰς τὸν Εὐάγριον. Ἀντιθέτως, ἅπασαι αἱ μεταφράσεις, τόσον αἱ ἀνέκδοτοι συριακὴ καὶ ἀραβικὴ ὅσον καὶ ἡ αἰθιοπικὴ (ED. O. Spies. Ἐν Oriens christianus t. 29, 1932, σσ. 203-228) ἀποδίδουν αὐτὴν εἰς τὸν Εὐάγριον. Τὸ ὡς ἄνω ἔργον δὲν ταυτίζεται μὲ τό «Περὶ τῶν

ὀκτὼ τῆς κακίας λογισμῶν», δημοσιευθὲν ἐν PG 79, 1436-1472, μὴ ἀνῆκον εἰς τοὺς ὡς ἄνω συγγραφεῖς.

Σημαντικώτερον ἐξ ὅλων τῶν σχετικῶν ἔργων εἶναι τό «Περὶ προσευχῆς» ἀποτελούμενον ἐκ 153 κεφαλαίων (πρόκειται περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰχθύων τοῦ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου περιγραφομένου θαύματος (Ἰω. 21,11). Ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἀποδίδεται εἰς τὸν Νεῖλον καὶ μεταξὺ τῶν ἔργων τούτου ἐδημοσιεύθη (PG 79, 1165A-1200C). Τὰ «Ἀποφθέγματα τῶν Πατέρων» δίδουν ἀποσπάσματα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νείλου (PG 65, 305ABC). Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ἡ «Φιλοκαλία» (τ. 1, σσ. 176-189). Τὸ ἡμιτελῶς διασωθὲν ὅμως συριακὸν κείμενον ὅπως καὶ τὸ ἀραβικὸν ἀποδίδουν τὸ ἔργον εἰς τὸν Εὐάγριον (Πρβλ. I. Hausherr, Le «De Oratione» d' Évagre le Pontique en syriaque et en arabe, OCP 5, 1939, σσ. 7-71).

Ἡ εὐαγριανὴ προέλευσις τοῦ κειμένου ἐνισχύεται καὶ ἐξ ἑτέρων ἐσωτερικῶν μαρτυριῶν τοῦ κειμένου ὡς παρατηρεῖ ὁ I. Hausherr (Le traité de l' Oraison d' Évagre le Pontique (Pseudo-Nil), traduction française et commentaire d' après les autres écrits d' Évagre, RAM 15, 1934, ἐπανέκδ. 35, 1959 καὶ 36, 1960. Ἀνάτυπον, Paris 1960).

8) Συλλογὴ ἐξ 64 ἐπιστολῶν διεσώθη εἰς τὴν συριακὴν (W. Frankenberg op. cit. p. 564-634) ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρμενικὴν (H. Sarghissian, op. cit. σσ. 334-376) μετάφρασιν. Ὁ Frankenberg ἔδωσε τὸ ἑλληνικὸν κείμενον. Ἡ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μ. Βασιλείου ὑπ' ἀριθ. 8 ἀνήκει εἰς τὸν Εὐάγριον. Ἐν αὐτῇ ἐκτίθεται ἡ περὶ Ἁγίας Τριάδος ὀρθόδοξος διδασκαλία, κατακρίνεται ἡ ἀρειανικὴ ἑρμηνευτικὴ καὶ ἐξαίρεται ἡ θεότης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μακρὰ ἐπιστολὴ τοῦ Εὐαγρίου πρὸς τὴν ὁσίαν Μελανίαν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου (Ἐπ. 133: Scribit ad eam cujus nomen nigredinis testatur perfidine tenebras). Εἰς τὰς ἐπιστολὰς θὰ ἠδύνατο νὰ προστεθοῦν καὶ δύο μικρὰ παραινετικὰ ἀποσπάσματα ὑπὸ μορφὴν ἐπιστολῶν διασωθέντα εἰς τὴν συριακὴν (W. Frankenberg op. cit. p. 554-562).

Δ' ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ὁ Εὐάγριος εἶναι ἐκφραστὴς καὶ μάρτυς τῆς πνευματικότητος τῆς ἐρήμου. Τὸ ἔργον του ἀποτελεῖ ἠχὼ τῆς διδασκαλίας τῶν πατέρων τῆς ἐρήμου, τῶν ἀναχωρητῶν αἰγυπτίων, ποὺ ἐκφράζεται εἰς τά «Ἀποφθέγματά των». Ὁ ἴδιος συχνὰ ἀναφέρεται εἰς τοὺς λόγους τῶν διδασκάλων του, τῶν πατέρων: Ἀντωνίου, Μακαρίου, Ἰωάννου Λυκοπόλεως. Διδασκαλία του εἶναι ἡ «ξενιτεία» καὶ ἡ «ἡσυχία». Ὁ Εὐάγριος ἐνεσωμάτωσε τὴν ἐμπειρίαν τῶν μοναχῶν τῆς Αἰγύπτου μὲ τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων μάχην μὲ μίαν θεολογικὴν καὶ φιλοσοφικὴν παράδοσιν τελείως ξένην πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν μοναχῶν τῆς ἐρήμου. Ὁ Εὐάγριος σχηματίζει ἕνα ἰδικόν του προσωπικὸν σύστημα. Ἡ βαθεῖα συνθετικὴ σκέψις του λαμβάνει μίαν ἀναλυτικὴν ἔκφρασιν εἰς τά «κεφάλαια» τὰ ὁποῖα ἐνίοτε εἶναι ἀρκετὰ ἐκτενῆ. Κάθε κεφάλαιον ἔχει τὴν αὐτοτέλειάν του.

Εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς Ἀνατόλιον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ «Πρακτικοῦ» του ὁ Εὐάγριος ὁμιλεῖ διὰ τὰ ἑκατὸν κεφάλαια εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτει τὴν πρακτικὴν ζωὴν καὶ τὰ πεντήκοντα εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτει τὴν γνωστικήν, καὶ ἐπὶ πλέον ἑξακόσια («ἑκατὸν μὲν κεφαλαίοις τὰ πρακτικὰ, πεντήκοντα δὲ πρὸς τοῖς ἑξακοσίοις τὰ γνωστικὰ συντετμημένως διελόντες» (PG 40, 1221 C). Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω τριλογίαν τὸ τελευταῖον μέρος, τὸ καὶ ἐκτενέστερον, εἶναι καὶ τὸ σημαντικώτερον. Εἰς τὸ πρῶτον ἐκτίθεται ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ μοναχὸς θὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀπάθειαν καὶ θὰ ἐπιτύχῃ τὴν πρόσβασιν εἰς τὴν γνωστικὴν ζωήν. Εἰς τὸν «Γνωστικὸν» γίνεται λόγος διὰ τὸν τρόπον συμπεριφορᾶς τοῦ Γνωστικοῦ, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διδασκαλίαν, καὶ εἴμεθα εὐτυχεῖς διότι διεσώθη πλῆρες εἰς συριακὴν καὶ ἀρμενικὴν μετάφρασιν. Τὸ μέρος αὐτὸ ἀποτελεῖ οἱονεὶ πρόλογον εἰς τά «Γνωστικὰ κεφάλαια» ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὴν πνευματικὴν ζωήν, εἰς τὰ διάφορα στάδια καὶ κυρίως εἰς τὰ μυστήρια ποὺ ἀποκαλύπτονται εἰς τοὺς γνωστικοὺς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν ὄντων. Τά «Γνωστικὰ κεφάλαια» εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν διδακτικὸν ἔργον τοῦ Εὐαγρίου, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἔχει ἀπολεσθῇ πλὴν ὀλίγων ἀποσπασμάτων. Εὐτυχῶς ἔχομεν δύο συριακὰς καὶ μίαν ἀρμενικὴν μετάφρασιν. Ὁ ὀρθότερος τίτλος ὁ

ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ δοθῇ εἰς τὸ ἔργον εἶναι «Κεφάλαια γνωστικά», διότι τά «ἑξακόσια προγνωστικὰ προβλήματα» περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης δὲν ἀποδίδουν ἀκριβῶς τὸ περιεχόμενον ('Εκκλησιαστικὴ 'Ιστορία IV 23, PG 67, 516AB). 'Ο περιορισμὸς εἰς ἐνενήκοντα εἰς τὰς ἓξ ἑκατοντάδας δὲν εἶναι συμπτωματικὸς ἀλλ' ὑπακούει εἰς ἕνα εὐαίσθητον συμβολισμὸν ὡς ὁ A. Guillanmont ὑποστηρίζει εἰς τὴν σχετικὴν μελέτην του. ('Αναλυτικῶς ἴδε ἐν A. Guillanmont, Les Kephalea... ἔνθ' ἀν., σσ. 18-22). "Οσον ἀφορᾷ εἰς τὸ εἰς τὴν ἑλληνικὴν διασωθὲν κείμενον, τοῦτο δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἓν ἕβδομον τοῦ ὅλου κειμένου. 'Ο ὡς ἄνω συγγραφεὺς ὑπογραμμίζει ὅτι ἡ ὡς ἀριθ. S2 μετάφρασις εἶναι πιστὴ εἰς τὸ ἑλληνικὸν πρότυπον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν S1 ('Ενθ' ἀνωτ. σ. 25). Εἰς τὸ τελευταῖον κείμενον ἔχουν περιορισθῇ αἱ ὠριγενιστικαὶ διδασκαλίαι.

Τὰ κεφάλαια ἀσχολοῦνται μὲ ποικίλα θέματα τὰ ὁποῖα ἀλληλοσυμπληρώνονται. 'Η πρώτη ἑκατοντὰς κυρίως ἀσχολεῖται μὲ τὴν κοσμολογίαν καὶ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν κτιστῶν ὄντων, ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη μὲ τὰς ἐνοράσεις διὰ τῶν ὁποίων ὁ νοῦς ἐξυψοῦται προοδευτικῶς μέχρι τῆς ἀρχικῆς του καταστάσεως, ἡ τετάρτη καὶ ἡ πέμπτη ἀσχολεῖται εἰδικώτερον μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν σωτηριολογικόν του ρόλον, ἡ ἕκτη μὲ τὴν ἐσχατολογίαν καὶ τὴν τελικὴν ἀποκατάστασιν. 'Ενδιαμέσως ὅμως θίγονται καὶ ἄλλα θέματα δεδομένου ὅτι τὸ ἔργον δὲν εἶναι συστηματικὸν ἀλλὰ ἔχει ἕνα πολυφωνικὸν χαρακτῆρα.

Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ διδασκαλία ἀλλὰ καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ κατὰ τὸν Εὐάγριον χωρίζεται εἰς δύο φάσεις. "Εχομεν τὴν πρακτικὴν διδασκαλίαν (τὰ πρακτικά) καὶ τὴν γνωστικὴν διδασκαλίαν (τὰ γνωστικά). Πρβλ. 'Επιστολὴ πρὸς 'Ανατόλιον, PG 40, 1221C. 'Η πρακτικὴ μέθοδος ἔχει νὰ καθάρῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ πάθη (Πρακτικὸς PG 40, 1233αβ). Πρόκειται διὰ τὴν πάλην κατὰ τῶν παθῶν ποὺ ὁδηγοῦν εἰς τήν «ἀπάθειαν». Μὲ ἐπιδεξιότητα ὁ Εὐάγριος ἀναλύει τὰ πάθη ποὺ συνδέονται μὲ τὸ σῶμα. 'Απάθεια δὲν σημαίνει κατάργησιν τοῦ σώματος ἀλλὰ κατασίγασιν τῶν κινήσεών του. Αἱ κινήσεις προκαλοῦνται ἀπὸ τοὺς δαίμονας. "Ασκησις εἶναι ἡ πάλη κατὰ τῶν δαιμόνων. Οἱ δαίμονες χρη-

σιμοποιοῦν ἢ τά «πράγματα» ἢ τούς «λογισμούς». Μὲ τοὺς τελευταίους πολεμοῦν τοὺς ἀναχωρητάς. Ὁ Εὐάγριος ὁμιλεῖ περὶ τῶν «ὀκτὼ σκέψεων», αἱ ὁποῖαι περιορίζονται εἰς ἑπτά, ἐξ οὗ καὶ τὰ ἑπτὰ κύρια ἁμαρτήματα. Κατὰ σειρὰν αἱ ὀκτὼ σκέψεις εἶναι ἡ γαστριμαργία, ἡ πορνεία, ἡ φιλαργυρία, ἡ λύπη, ἡ ὀργή, ἡ ἀκηδία (ἀποθάρυνσις), ἡ κενοδοξία, ἡ ὑπερηφανία. Διὰ κάθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς κακίας ὑπάρχουν ἀνάλογα φάρμακα. Ὁ Εὐάγριος ὑποδεικνύει τὸν τρόπον ἀπαλλαγῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν παθῶν. Εἰς τὸ τέλος τῆς πρακτικῆς ἀναπτύσσεται ἡ ἀγάπη, κόρη τῆς ἀπάθειας.

Ἀκολούθως ἔρχεται ἡ γνωστικὴ ζωή, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται εἰς δύο στάδια, τήν «φυσικήν» θεωρίαν καὶ τήν «θεολογικήν» ἢ ἐπιστήμην τοῦ Θεοῦ. Ὁ Εὐάγριος δὲν δέχεται ἄμεσον θέαν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ νοός. Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἴδῃ κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὸ «ἄμορφον φῶς», τὸ ὁποῖον ἀναφέρει καὶ ὡς «φῶς τῆς ἁγίας τριάδος».

Αὐτὴ ἡ ἀσκητικὴ καὶ μυστικὴ διδασκαλία ἐντάσσεται εἰς ἕνα ἰδιαίτερον μεταφυσικὸν καὶ θεολογικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ὁ Εὐάγριος ἀναπτύσσει εἰς τὴν μεγάλην ἐπιστολήν του εἰς τὴν Μελανίαν καὶ κυρίως εἰς τὰ Γνωστικὰ κεφάλαια.

Ἡ μία ἀπὸ τὰς δύο συριακὰς μεταφράσεις (S2) διασώζει ὅλα τὰ ὠριγενιστικὰ χαρακτηριστικά.

Συνοπτικῶς παρακολουθοῦντες τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν παρατηροῦμεν ὅτι: ἀρχικῶς ὑπῆρχε ἡ ἑνὰς διαμορφωμένη ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν λογικῶν ὄντων. Οἱ «καθαροὶ νόες» εἶχον κτισθῆ ἴσως μεταξύ των μὲ τὸν σκοπὸν νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν, τὸν κατ' ἐξοχὴν Νοῦν, καὶ νὰ ἑνωθοῦν μετ' αὐτοῦ. Ἐπηκολούθησε μιὰ ρῆξις τῆς ἀρχικῆς ἑνάδος καὶ μία μεγαλυτέρα ἢ μικροτέρα ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν Θεόν. Οἱ ἐκπεσόντες νόες ἔγιναν ψυχαί.

Ὁ προνοητὴς ὅμως Θεὸς ἐπενόησε τὸν ὑλικὸν κόσμον διὰ νὰ ἑνώσῃ τοὺς πεπτωκότας νόας εἰς σῶμα. Οὕτως ἐδημιουργήθησαν τὰ σώματα τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δαιμόνων. Ἡ ἐνσωμάτωσις αὐτὴ δὲν ἔχει χαρακτῆρα τιμωρίας ἀλλὰ ἀπελευθερώσεως. Τὸ σῶμα εἶναι ὄργανον σωτηρίας. Ὑπάρχουν τριῶν εἰδῶν «θεωρίαι» τοῦ Θεοῦ ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς καταστάσεως

ἑκάστου ὄντος. Εἰς τὴν πρώτην τοποθετοῦνται οἱ δαίμονες, εἰς τὴν δευτέραν οἱ «πρακτικοί» καὶ εἰς τὴν τρίτην οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν ὁδηγηθῆ εἰς τὴν ἀπάθειαν.

Ἡ σωτηρία τῶν λογικῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ συνεχῶν ἀλλαγῶν εἰς διαφόρους κόσμους μέχρις ὅτου ἐπιτύχουν τὴν πλήρη κάθαρσιν.

Μόνον ὁ Χριστὸς ἐξ ὅλων ὑπῆρξεν ἀναλλοιώτως ἡνωμένος μὲ τόν «Λόγον» ποὺ εἶναι Θεός. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχει μοναδικὸν ρόλον εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν πεπτωκότων νοῶν. Εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν πεπτωκότων ἀνθρώπων βοηθοῦν οἱ ὀλιγώτερον πεπτωκότες ἄγγελοι. Τὴν ὀγδόην ἡμέραν θὰ βασιλεύσῃ ὁ Χριστὸς ἐξ ὅλων τῶν λογικῶν ὄντων. Τότε θὰ καταργηθῇ ἡ ὕλη καὶ ἡ πολλαπλότης.

Ἡ ἐσχατολογία τοῦ Εὐαγρίου ἔχει αἰσιόδοξον προοπτικήν. Εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν θὰ ἐπιστρέψουν ὅλα τὰ λογικὰ ὄντα. Τότε θὰ καταργηθῇ ἡ ὕλη καὶ ἡ πολλαπλότης, καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἐνσωμάτωσις θὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἑνότητα τῶν πάντων.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Εὐαγρίου ὑπῆρξε τεραστία τόσον εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Παρ' ὅτι τὸ κύριον ἔργον του «Κεφάλαια γνωστικά» ἐξηφανίσθη ἐνωρίς, τὰ ἀσκητικὰ ἔργα του διετηρήθησαν εἴτε ὑπὸ τὸ ὄνομά του (ὅπως ὁ «Πρακτικός») εἴτε ὑπὸ τὸ ὄνομα ἄλλων συγγραφέων, ὡς ὁ Νεῖλος. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Εὐαγρίου ὑπῆρξε τεραστία εἰς τοὺς μεταγενεστέρους βυζαντινοὺς μυστικοὺς συγγραφεῖς, ἀπὸ τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ μέχρι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος καὶ τοῦ Συμεῶνος τοῦ νέου Θεολόγου. Τά «Κεφάλαια ἀγάπης» τοῦ ἁγίου Μαξίμου, δὲν εἶναι, ὡς ἔχει ἐπισημανθῆ, εἰ μὴ ἁπλῶς παράφρασις τοῦ Εὐαγρίου (Ἰδὲ μεταφρ. J. Pegan, «Sources Chrétiennes» 9, Paris 1945. Τὸ κείμενον ἐν J.-P. Migne, PG 90, 960-1080). Ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ Θεολογικὰ Γνωστικὰ καὶ Πρακτικὰ κεφάλαια τοῦ Συμεῶνος τοῦ νέου Θεολόγου (Ἐκδ. J. Darrouzés. Sources Chrétiennes 51, Paris 1957). Πρβλ. καὶ τά «Κεφάλαια τοῦ Θαλασσίου» (J.-P. Migne PG 91, 1428-1969) καὶ Ἡσυχίου τοῦ Βάτου (ἔνθ' ἀν. 93, 1480-1544).

Εἰς τοὺς Σύρους ἡ ἐπίδρασις ὑπῆρξε μεγάλη εὐθέως μὲν εἰς τὸν ἑτερόδοξον μυστικισμὸν τοῦ Στεφάνου Bar Soudaili κυρίως ὅμως διὰ τῶν συριακῶν μεταφράσεων αἱ ὁποῖαι διέσωσαν ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Εὐαγρίου ποὺ δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἑλληνικήν.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Εὐαγρίου εἰς τὴν Δύσιν ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν Ἰωάννην Κασσιανόν, παρ' ὅτι οὗτος οὐδέποτε ὀνομαστικῶς ἀναφέρει τὸν Εὐάγριον. Ἡ ἐπίδρασις ἀναφέρεται εἰς τὴν καθόλου ἀσκητικὴν διδασκαλίαν, εἰς τὸν συμβολισμὸν τῶν ἀμφίων, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὀκτὼ κακιῶν κ.λπ. Λίαν σημαντικαὶ ὑπῆρξαν αἱ μεταφράσεις τοῦ Ρουφίνου καὶ μάλιστα τοῦ Γενναδίου Μασσαλίας, ὁ ὁποῖος βεβαιοῖ ὅτι μετέφρασε τὸν Ἀντιρρητικόν, τὸν Γνωστικόν, τὸν Πρακτικόν, Κεφάλαια κ.ἄ. Δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν ὅλαι αἱ μεταφράσεις. Καὶ εἰς ἀσκητικὰ λατινικὰ ἀνθολόγια ἀπαντοῦν κείμενα τοῦ Εὐαγρίου, ὥστε νὰ δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ Δύσις ἐγνώρισε περισσότερον τὸν ἀσκητὴν Εὐάγριον καὶ ὄχι τὸν θεωρητικὸν τολμηρὸν ὀπαδὸν τοῦ Ὠριγένους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α' Ἐκδόσεις - Μεταφράσεις

Arras, V., Collectio monastica (Corpus scriptorum christianorum orientalium 238-239), Louvain 1963.

Bachmann, J., Inedita Aethiopica, Leipzig 1893, σσ. 26-133.

Bamberger, J. E., Praktikos. Über das Gebet (Schriften zur Kontemplation II), Münster 1986.

Bigot, E., Palladii episcopi Helenopolitani de uita S. Johannis Chrysostomi dialogus, Paris 1680, σσ. 356-682.

Bunge, G., Evagrios Pontikos, Briefe aus der Wüste (Quellen östlicher Theologie 24), Sophia 1986.

Τοῦ αὐτοῦ, Evagrios Pontikos, Praktikos oder Der Mönch. Hundert Kapitel über das geistliche Leben (Koinonia - Oriens 32), Köln 1989.

Τοῦ αὐτοῦ, Evagrios Pontikos, Über die acht Gedanken, Würzburg 1992.

Cotelier, J.-B., «Practicos» (Ecclesiae graecae monumenta 3), Paris 1686.

Courtonne, Y., Basile, Lettres I. Texte établi et traduit, Paris 1957, σσ. 22-37.

C'qonia, T., Documentum literaturae gnomicae (georgice), Bulletin de l' Institut des Manuscripts de Tiflis 5, Tiflis 1963, σσ. 103-108.

Cramer, I.-A., Catenae graecorum Patrum in Novum Testamentum, τ. III, Oxonii 1838 - Hildesheim 1967, σ. 177 καὶ τ. VIII, Oxonii 1844 - Hildesheim 1967, σσ. 330-331.

Dattrino, L., Evagrio Pontico, Trattato pratico sulla vita monastica (Collana di testi patristici 100), Roma 1992.

Deun, P. van., OEuvres d' Évagre le Pontique passées inaperçues dans l' Athous Vatopedinus 57 (13e-14e siècle), Byzantion 60, Bruxelles 1990, σσ. 441-444.

Draguet, R., Commentaire du livre d' Abba Isaie (Λόγοι I-IV) par Dadiso Qatraya (VIIe s.), (Corpus scriptorum christianorum orientalium 327), Louvain 1972.

Driscoll, J., The «Ad Monachos» of Evagrius Ponticus. Its structure and a select commentary (Studia Anselmiana 104), Roma 1991.

Τοῦ αὐτοῦ, The Mind's Long journey to the Holy Trinity: The Ad Monachos of Euagrius Ponticus. Collegeville/Minn., The Liturgical Press 1993.

Elter, A., Gnomica I. Sexti Pythagorici, Clitarchi, Euagrii Pontici sententiae, Lipsiae 1892.

Évagre le Pontique, Esquisse monastique, Chapitres sur le discernement des passions et des pensées, Chapitres sur neptiques, Chapitres sur la prière, ἐν Philocalie des Pères neptiques, τ. 7, Bellefontaine 1987.

Évagre le Pontique, Traité pratique ou Le moine: cent chapitres sur la vie spirituelle, ἐν Spiritualité orientale. Série monachisme oriental, τ. 67, Bellefontaine 1996.

Évagrius Ponticus, Tratado de le oracion, Tratado práctico, Espejo de monjes, Espejo de monjas, ἐκδ. de Quadernos monásticos, Buenos Aires 1976.

Faulhaber, M., Proverbien und predigerkatenen, Wien 1902.

Frankenberg, W., Euagrius Ponticus, (Abhandlungen der königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Neue Folge XIII, 2), Berlin 1912.

Garitte, G., Catalogue des manuscripts géorgiens littéraires du Mont Sinai (Corpus scriptorum christianorum orientalium 165, Subsidia 9), Louvain 1956.

Géhin, P., Un nouvel inédit d' Évagre le Pontique, son Commentaire sur l' Écclésiaste, Byzantion 49, Bruxelles 1979, σσ. 188-198.

Τοῦ αὐτοῦ, Évagre le Pontique. Scholies aux Proverbes (Sources Chrétiennes 340), Paris 1987.

Τοῦ αὐτοῦ, Évagre le Pontique. Scholies à l' Ecclésiaste (Sources Chrétiennes 397), Paris 1993.

Τοῦ αὐτοῦ, Nouveaux fragments grecs des Lettres d' Évagre, Revue d' histoire des textes 24, Paris 1994, σσ. 117-147.

Τοῦ αὐτοῦ, Le plus ancien manuscript grec de l' Institut Français d' Études Byzantines (I.F.E.B. 45), Revue des Études Byzantines 53, Paris 1995, σσ. 289-293.

Τοῦ αὐτοῦ, Évagriana d' un manuscrit basilien (Vaticanus gr. 2028; olim Basilianus 67), Le Muséon 109, Louvain 1996, σσ. 59-85.

Géhin, P., Guillaumont, A. καὶ C., Évagre le Pontique. Sur les prensées (Sources Chrétiennes 438), Paris 1998.

Gonzalez - Villanueva, J.-I., Evagrius Ponticus. Obras espirituales, Tratado Práctico. A los monjes. Exhortacion a una virgen. Sobre la oracion (Biblioteca de patristica 28), Madrid 1995.

Goudet, M.-O. καὶ Congourdeau, H., Évagre le Pontique. Sur la prière (Les Pères dans la foi 47), Paris 1992.

Grébaut, S., Les manuscripts Aethiopiens de M.E. Delorme, Revue de l' Orient chrétien 19, Paris 1914, σσ. 174-182.

Τοῦ αὐτοῦ, Centences d' Évagre, Revue de l' Orient chrétien 22, Paris 1920-1921, σσ. 206-211.

Gressmann, H., Nonnenspiegel und Mönschsspiegel des Euagrios Pontikos (Texte und Untersuchungen zur Geschichte des altchristlichen Literatur 39, 4), Leipzig 1913, σσ. 146-165.

Guillaumont, A., Les six Centuries des «Kephalaia gnostica» d' Évagre le Pontique. Édition critique de la version syriaque commune et édition d' une nouvelle version syriaque intégrale, avec une double traduction française (Patrologia Orientalis 28, I), Paris 1958.

Τοῦ αὐτοῦ, Une nouvelle version syriaque du «Cnostique» d' Évagre le Pontique, Le Muséon 100, Louvain 1987, σσ. 161-169.

Guillaumont, A. καὶ C., Évagre le Pontique. Traité pratique ou le moine I, II (Sources Chrétiennes 170-171), Paris 1971.

Τῶν αὐτῶν, Évagre le Pontique. Le Gnostique ou à celui qui est devenu digne de la science (Sources chrétiennes 356), Paris 1989.

Guillaumont, C., Fragments grecs inédits d' Évagre le Pontique, ἐν Texte und Textkritik. Eine Aufsatzsammlung (Texte und Untersuchungen zur Ceschichte des altchristlichen Literatur 133), Berlin 1987, σσ. 209-221.

Hansen, O., Berliner Sogdische Texte II. (Abhandlungen der Akademie zu Mainz. Bruchstücke der grosse Sammeln C, 2), Wiesbaden 1955, σσ. 7-24.

Hauscher, I., De doctrina spirituali christianorum orientalium.

Quaestiones et scripta I, Orientalia Christiana 30, 3, Romae 1933, σσ. 149-152.

Τοῦ αὐτοῦ, *Le «De oratione» d' Évagre le Pontique en syriaque et arabe, Orientalia Christiana Periodica 5, Roma 1939, σσ. 7-71.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Nouveaux fragments grecs d' Évagre le Pontique, Orientalia Christiana Periodica 5, Roma 1939, σσ. 229-233.*

Iunius, P., *Catena Graecorum Patrum in beatum Iob. Collectore Niceta Heraclea Metropolita, Venetiis 1792², σσ. 68-69, 225, 594, 615.*

Jourdan - Gueyer, M. - A., *Évagre le Pontique. De la prière à la perfection. Au moine Euloge (Les Pères dans la foi 47), Paris 1992.*

Karo, G. - Lietzmann, H., *Catenarum graecorum catalogus (Nachrichten der Königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen), Göttingen 1902, σσ. 299-310.*

Kmosko, M., *Patrologiae Syriaca, τ. 30, Paris 1923, σσ. 323-334.*

Lagarde, P. de., *Catenae in Evangelia aegyptiacae quae supersunt, Goettingue 1886.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Onomastica Sacra, Göttingen 1887 - Hildesheim 1966, σσ. 229-230.*

Lantscoot, A. van, *Un opuscule inédit de F.C. Conybeare, Le Muséon 77, Louvain 1964, σσ. 121-135.*

Lebon, J., *Seueri Antiocheni orationes ad Nephalium. Eiusdem ac Sergii Grammatici epistulae mutuae (Corpus scriptorum christianorum orientalium 120), Louvain 1949.*

Leclercq, J., *L' ancienne version latine des Sentences d' Évagre pour les moines, Scriptorium 5, Bruxelles 1951, σσ. 195-213.*

Liber de vita moribusque sanctorum Patrum ex gemina interpretatione veterum scriptorum II, Venetiis 1855, σσ. 641-662, 700-716.

Mai, A., *Scriptorum veterum nova collectio 9, Roma 1837, σσ. 675-676, 688, 715-716, 721-722.*

Maxarasvili, S., *Dzveli kartuli mc' erlobis mat' iane (Annales de la littérature géorgienne ancienne) I, Tbilisi 1984, σσ. 24-29.*

Messana, V., *Evagrio Pontico, La greghiera (Collana di testi patristici 117), Roma 1994.*

Migne, J. - P., *Patrologiae cursus completus, series graeca, τ. 12,*

Paris 1857, στ. 1054-1686, τ. 17, Paris 1857, στ. 161-252, τ. 27, Paris 1857, στ. 60-545, τ. 32, Paris 1857, στ. 245-268, τ. 40, Paris 1863, στ. 1219-1286, τ. 65, Paris 1864, στ. 173-176, τ. 67, Paris 1864, στ. 396, 520, τ. 79, Paris 1865, στ. 1093-1240, 1249-1252.

Τοῦ αὐτοῦ, Patrologiae cursus completus, series latina, τ. 20, Paris 1845, στ. 1181-1188, τ. 23, Paris 1845, στ. 1271.

Muyldermans, J., Euagriana. Extrait de la revue «Le Muséon» XLIV, augmenté de nouveaux fragments inédits, Paris 1931.

Τοῦ αὐτοῦ, À travers la tradition manuscrite d' Évagre le Pontique (Bibliothèque du Myséon 3), Louvain 1932.

Τοῦ αὐτοῦ, Évagre le Pontique. Les «Capita cognostitua» dans les versions syriaque et arménienne, Le Muséon 47, Louvain 1934.

Τοῦ αὐτοῦ, Euagriana. Le Vatic. Barber. graecus 515, Le Muséon 51, Louvain 1938, σσ. 191-226.

Τοῦ αὐτοῦ, Fragment arménien du «Ad Virgines» d' Évagre, Le Muséon 53, Louvain 1940, σσ. 77-87.

Τοῦ αὐτοῦ, Le «De magistris et discipulis» de S. Nil. Quelques corrections textuelles, Le Muséon 55, Louvain 1942, σσ. 93-96.

Τοῦ αὐτοῦ, Sur les séraphins et les chérubins d' Évagre le Pontique dans les versions syriaque et arménienne, Le Muséon 59, Louvain 1946, σσ. 367-379.

Τοῦ αὐτοῦ, Euagriana syriaca. Textes inédits du British Museum et de la Vaticane édités et traduits, (Bibliothèque du Muséon 31), Louvain 1952.

Τοῦ αὐτοῦ, Un texte grec inédit attribué à Jean de Lycopolis, Recherches de sciences religieuse 41, Paris 1953, σσ. 525-530.

Τοῦ αὐτοῦ, À propos d' un texte grec inédit attribué à Jean de Lycopolis, Recherches de science religieuses 43, Paris 1955, σσ. 395-401.

Τοῦ αὐτοῦ, Antirhetikos, (ἀρμενικὴ ἔκδ.) ἐν Handes Amsorya 75, Wien 1961, σσ. 441-448.

Τοῦ αὐτοῦ, Euagriana coptica, Le Muséon 76, Louvain 1963, σσ. 271-276.

Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν, τ. 1, Ἀθῆναι 1957[3], σσ. 38-57, 176-189.

Pitra, J. - P., Analecta Sacra II. Origenes in Psalmos, Tusculum 1884, σσ. 444-483, τ. III, Venetiis 1883, σσ. 1-364.

Quecke, H., Auszüge aus Evagrius' «Mönchsspiegel» in koptischer Übersetzung, Orientalia 58, Roma 1989, σσ. 453-463.

Rondeau, M. - J., Les commentaires du Psautier I, Orientalia Christiana Analecta 219, Roma 1982, σσ. 121-126, 203-299.

Sarghissian, B., S. Patris Euagri Pontici vita et scripta (armeniace), Venetiis 1907.

Schenke, H. - M., Ein koptischer Evagrius, ἐν Nagel, P., Graeco - Coptica. Griechen und Kopten im byzantinischen Ägypten, Halle 1982, σσ. 219-230.

Τοῦ αὐτοῦ, Das Berliner Evagrius - Ostrakon (P. Berol. 14700), Zeitschrift für ägyptische Sprache und Altertumskunde 116, Leipzig 1989, σσ. 90-107.

Sidorov, A. I., Oeuvres d' Évagre: traités ascétiques et théologiques, Moskva 1994.

Sims - Williams, N., The Christian Sogdian Manuscript C 2 (Schriften zur Geschichte und Kultur des Alten Orients. Berliner Turfantexte XII), Berlin 1985, σσ. 168-182.

Spies, O., Die äthiopische Überlieferung der Abhandlung des Evagrius Περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν, Oriens Christianus 29, Wiesbaden 1932, σσ. 203-228.

Tischendorf, C., Notitia editionis codicis bibliorum Sinaitici, Leipzig 1860, σσ. 76-122.

Velikija Minei, Cetij sobrannyia vserossijskim mitropolitom Makariem, St. Petersburg Apr. 1868, στ. 457-459.

Ven, P. van den., Un opuscule inédit attribué à S. Nil, ἐν Melanges Godefroid Kurth. (Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l' Université de Liège), Liège 1908, σσ. 73-81.

Vitestam, G., Seconde partie du traite qui passe sous le nom de «La grande lettre d' Évagre le Pontique à Mélanie l' Ancienne», publiée et traduite d' après le manuscrit du British Museum Add. 17192 (Scripta minora Regiae Societatis Humanarum Litterarum Lundensis 1963-1964, 3), Lund 1964.

Wilmart, A., Les versions latines des sentences d' Évagre, Revue bénédictine 28, Maredsous 1911, σσ. 143-153.

Β' Μελέται

Allen. D., *Ascetic Theology and the Eight Deadly Thoughts: Evagrius of Pontus' teachings as resource for spiritual regeneration, Evangelical Journal 13 (1995), σσ. 15-21.*

Angelis - Noah, P., *La meditation de Barsanuphe sur la letre «ἦτα», Byzantion 53, Bruxelles 1983, σσ. 494-506.*

Augst, R., *Lebensverwirklichung und christlicher Glaube: Acedia - reliogiöse Gleichgültigkeit als Problem der Spiritualität bei Evagrius Pontikus (Saarbrücker theologische Forschung 3,36), Frankfurt 1990, σσ. 21-38.*

Augustin, P., *Note critique sur les deux traités d' Évagre, Revue des Études Augustiniennes 39, Paris 1993, σσ. 203-213.*

Bacht, H., *Euagrius Pontikus und Pachomius von Tabennesi: Das Vermächtbus des Ursprungs, Mainz 1981, σσ. 34-63.*

Τοῦ αὐτοῦ., *Euagrios Pontikos (ca. 345-ca. 399): Grosse Mystiker, ἐν von* Ruhbach, G., - Sudbrack, J., *Grosse Mystiker. Leben und Wirken, München 1985, σσ. 36-50.*

Balthasar, H. U. von, *Die Hiera des Evagrius, Zeitschrift für katholische Theologie 63, Wien 1939, σσ. 86-106, 181 ἑξ.*

Baumstark, A., *Geschichte der syrischen Literatur mit Auschluss der christlich - palästinischen Texte, Bonn 1922.*

Berthold, G. - C., *History and Exegesis in Evagrius and Maximus, Origeniana Quarta, Innsbruck 1987, σσ. 390-404.*

Bertrand D., *L' implication du Νοῦς dans la prière chez Oriène et Évagre le Pontique, Orieniana Septima 137, Leuven 1999, σσ. 355-364.*

Beyschlag, K., *Was heisst mystiche Erfahrung? Entwickelt an den Beispielen Euagrios Pontikos und Symeon dem Neuen Theologen, Göttingen 1980, σσ. 169-196.*

Bonis, K., *Der über Evagrios Pontikos verhängte Kirchenbann, Byzantinische Zeitschrift 70, Leipzig 1977, σσ. 448 ἑξ.*

Bravo Garcia A., *Sueño, ensueños y demonios en Evagrio Póntico, Kolaios 4 (1995), σσ. 457-477.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Sueño y esueño en la literatura ascético mistica del siglo*

IV: Evagrio Pontico, ἐν Morfakidis M. / Alganza Roldàn M. (eds.), La religion en el mundo griego de la Antiguedad a la Grecia moderna, Granada 1997, σσ. 183-193.

Brottier, L., *Antoine l' érmite à travers les sources anciennes. Des regards divers sur un modèle unique, Revue des Études Augustiniennes 43, Paris 1997, σσ. 15-39.*

Bundy, D., *The philosophical Structures of Origenism. The Case of the Expurgated Syriac Version (S1) of the Kephalaia Gnostica of Evagrius, Origeniana Quinta 105, Leuven 1992, σσ. 577-584.*

Τοῦ αὐτοῦ, *The Book of the Holy Hierotheos and manichaism, Augustinianum 26, Roma 1986, σσ. 273-279.*

Bunge, G., *Évagre le Pontique et les deux Macaires, Irenikon 56, (Monastère de Chevetogne), Belgique 1983, σσ. 215-227 καὶ 323-360.*

Τοῦ αὐτοῦ, *«Akedia». Die geistliche Lehre des Evagrios Pontikos vom Überdruss, Köln 1983.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Origenismus - Gnostizismus. Zum geistesgeschichtlichen Standort des Evagrios Pontikos, Vigiliae Christianae 40, Amsterdam 1986, σσ. 24-54.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Das Geistgebet: Studien zum Traktat «De oratione» des Evagrios Pontikos (Koinonia - Oriens 25), Köln 1987.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Geistliche Vatershaft. Christliche Gnosis bei Evagrios Pontikos (Beihefte zu den Studia Patristica und Liturgica 23), Regensburg 1988.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Hénade ou monade? Au sujet de deux notions centrales de la terminologie évagrienne, Le Muséon 102, Louvain 1989, σσ. 69-91.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Mysterium Unitatis. Der Gedanke der Einheit von Schöpfer und Geschöpf in der evagrianischen Mystik, Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie 36, Freiburg 1989, σσ. 449-469.*

Τοῦ αὐτοῦ, *«Nach dem Intellekt leben»: zum sogennantes «Intellektualismus» der evagrianischen Spiritualität, ἐν Simandron: Gedenkschrift für Klaus Gamber, Köln 1989, σσ. 95-109.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Akédia. La doctrine spirituelle d' Évagre le Pontique sur l' acédie, A., (Spiritualité orientale 52), Bellefontaine 1991.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Paternité spirituelle: La gnose chrétienne chez Évagre le Pontique, (Spiritualité orientale 61), Bellefontaine 1994.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Praktike, Physike und Theologike als stufen der Erkenntnis bei Evagrios Pontikos, ἐν Shneider M. / Berschin W. (Ἐκδ.), Ab Oriente et Occidente (ME 8,11), St. Ottilien 1996, σσ. 59-72.*

Bürgler, B., «Porneia»: die geistliche Lehre des Evagrios Pontikos von der Unzucht und ihre Bedeutung für heute, Innsbruck 1996-7 (διατρ.).

Busset, W., Apophtegmata Patrum, Tübingen 1923.

Cameron, A., The Byzantine sources of Gregory of Tours, Journal of Theological Studies 26, Oxford 1975, σσ. 421-423.

Chadwick, C., John Cassian. A Study in Primitive Monasticism, Cambridge 1950, σσ. 82-87.

Conio, O., Theory and practice in Evagrius Ponticus, Madras 1974, σσ. 82-87.

Contreras, H., Evagrio Pontico. Su vida. Sus escritos, Epimeleia VI/11-12 (1997), σσ. 193-204.

Crouzel, H., Origène a-t-il tenu que le règne du Christ prendrait fin?, Augustinianum 26, Roma 1986, σσ. 51-61.

Dalmais, H. - I., L' héritage évagrien dans la synthèse de saint Maxime le Confesseur, Studia Patristica 8, Berlin 1966, σσ. 356-362.

Darling Young, R., The Armenian Adaptation of Evagrius' «Kephalaia Gnostica», Origeniana Quinta 105, Leuven 1992, σσ. 535-541.

Degenhart, F., Der heilige Nilus Sinaita, (Beiträge zur Geschichte des alten Mönchtums und des benediktinerordens 6), Münster 1915, σσ. 20-21.

Demph, A., Evagrios Pontikos als Metaphysiker und Mystiker, Philosophisches Jahrbuch 77, Freiburg 1970, σσ. 297-319.

Devreesse, R., Chaînes exégétiques grecques, Dictionnaire de la Bible 1. Supplément, Paris 1928, στ. 1084-1233.

Τοῦ αὐτοῦ, *Introduction à l' étude des manuscrits grecs, Paris 1954, σσ. 108-111.*

Τοῦ αὐτοῦ, Les anciens commentateurs grecs de l' Octateuque et des Rois (Studi e Testi 201), Vaticano 1959.

Dörries, H. - Klostermann, E. - Kröeger, M., Die 50 geistlichen Homilien des Makarios, Patristische Texte und Studien 4, Berlin 1964, σσ. 199-205.

Draguet, R., L' Histoire Lausiaque, une oeuvre écrite dans l' ésprit d' Évagre, Revue d' histoire ecclésiastique, Louvain 1946-1947, σσ. 321-364, 5-49.

Τοῦ αὐτοῦ, Un morceau grec inédit des Vies de Pachôme apparié à un texte d' Évagre en partie inconnu, Le Muséon 70, Louvain 1957, σσ. 267-306.

Dräseke, J., Zu Evagrius Ponticus (n° V, ἀνάτυπον ἐκ συλλογῆς), Deutschland 1894, σσ. 267-306.

Driscoll, J., Gentleness in the Ad Monachos of Evagrius Ponticus, Studia Patristica 22, Berlin 1990, σσ. 295-321.

Τοῦ αὐτοῦ, A key for reading the Ad Monachos of Evagrius Ponticus, Augustinianum 30, Roma 1990, σσ. 360-392.

Durand, M. G., Évagre le Pontique et le Dialogue sur la vie de saint Jean Chrysostome, Bulletin de littérature ecclésiatique 77, Toulouse 1976, σσ. 191-206.

Dysinger, L., The significance of psalmody in the mystical theology of Evagrius of Pontus, Studia Patristica 30, Louvain 1997, σσ. 176-182.

Elm, S., Evagrius Ponticus' Sententiae ad virginem, Dumbarton Oaks Papers 45, Harvard 1991, σσ. 97-120.

Τῆς αὐτῆς, The Sententiae ad virginem by Evagrius Ponticus and the Problem of Early Monastic Rules, Augustinianum 30, Roma 1990, σσ. 393-404.

Τῆς αὐτῆς, The polemical use of genealogies: Jerome's classification of Pelagius and Evagrius Ponticus, Studia Patristica 30, Louvain 1997, σσ. 311-318.

Garzya, A., Osservazioni su un' epistola di Evagrio Pontico, ἐν Mémorial Dom Jean Gribomont, Augustinianum 27, Roma 1988, σσ. 299-305.

Géhin, P., À propos d' Évagre le Pontique, Revue des Études grecques 103, Paris 1990, σσ. 263-267.

Τοῦ αὐτοῦ, Évagre le Pontique. Une anachorèse spirituele vers le «lieu de Dieu», Connaissance des Pères de l' Église 72 (1998), σσ. 39-51.

Gendle, N., Cappadocian elements in the mystical theology of Evagrius Ponticus, Studia Patristica 16, Berlin 1985, σσ. 373-384.

Glisciński J., Ewagriusz Pontyjski jako mistrz zycia duchewego (Euagrios Pontikos als Meister des Geisteslebens), Wczesnochrescijańska asceza. Zagadnienia wybrane (Frühchristliche Askese. Augsewählte Probleme), Lublin 1993, σσ. 73-81.

Graf, G., Geschichte der christlichen arabischen Literatur I (Studi e Testi 118), Vaticano 1944.

Grébaut, S., La mauvaise passion de la cholère selon Évagre, Revue de l' Orient chrétien 18, Paris 1913, σσ. 213-215.

Τοῦ αὐτοῦ, La mauvaise passion de l' avarise selon Évagre, Revue de l' Orient chrétien 18, σσ. 427-429.

Gribomont, J., Marc l' Ermite et la christologie évagrienne, Cristianesimo nella storia 3, Bologna 1982, σσ. 73-81.

Grossi, V., A proposito della presenza di Origene in Praedestinatus, Augustinianum 26, Roma 1986, σσ. 229-240.

Guillaumont, A., Le texte syriaque édité des «Six Centuries» d' Évagre le Pontique, Semitica 4, Paris 1951-1952, σσ. 59-66.

Τοῦ αὐτοῦ, «Kephalaia gnostica» d' Évagre le Pontique (Patristica Sorbonensia 5), Paris 1962.

Τοῦ αὐτοῦ, De l' éschatologie a la mystique d' une sentence d' Évagre (École des langues orientales anciennes de l' Institut Catholique de Paris), Paris 1964, σσ. 187-192.

Τοῦ αὐτοῦ, Un philosophe au désert: Évagre le Pontique, Revue de l' histoire des religions 181, Paris 1972, σσ. 29-56.

Τοῦ αὐτοῦ, Les fondements de la vie monastique selon Évagre le Pontique, Annuaire du Collège de France 78, Paris 1977-1978, σσ. 467-477.

Τοῦ αὐτοῦ, Fragments syriaques des «Disciples d' Évagre», ἐν Mélanges F. Graffin (Parole de l' Orient 6-7. 1975-6), Kaslik 1978, σσ. 115-123.

Τοῦ αὐτοῦ, L' ascèse évagrienne, Annuaire du Collège de France 79. Paris 1978-1979, σσ. 395-399.

Τοῦ αὐτοῦ, L' ascèse évagrienne. Christianisme et gnoses dans l' Orient préislamique, Annuaire du Collège de France 80, Paris 1979-1980, σσ. 467-474.

Τοῦ αὐτοῦ, La métaphysique évagrienne, Annuaire du Collège de France 81, Paris 1980-1981, σσ. 407-411.

Τοῦ αὐτοῦ, Gnoses dans l' Orient préislamique, Annuaire du Collège de France 84, Paris 1983-1984, σσ. 511-518.

Τοῦ αὐτοῦ, La vision de l' intellect par lui-même dans la mystique évagrienne, ἐν Mélanges de l' Université Saint Joseph I-II, Beyrouth 1984, σσ. 255-262.

Τοῦ αὐτοῦ, Les spirituels (πνευματικοί) et leurs rapports avec l' institution ecclésiastique dans le christianisme des premiers siècles, Annuaire du Collège de France 85, Paris 1984-1985, σσ. 491-498.

Τοῦ αὐτοῦ, Le rôle des versions orientales dans la récupération de l' œuvre d' Évagre le Pontique, ἐν Comptes rendus des séances de l' Academie des Inscriptions et Belles Lettres, Paris 1985, σσ. 64-74.

Τοῦ αὐτοῦ, La doctrine de l' unification dans la mystique chrétienne orientale des premiers siècles, Annuaire du Collège de France 86, Paris 1985-1986, σσ. 491-500.

Τοῦ αὐτοῦ, Le gnostique chez Clément d' Alexandrie et chez Évagre le Pontique, ἐν 'Αλεξανδρινά. Hellénisme, judaïsme et christianisme à Alexandrie. Mélanges offerts à C. Mondésert, Paris 1987, σσ. 195-201.

Guillaumont, A. καὶ C., Le texte véritable des «Gnostica» d' Évagre le Pontique, Revue de l' histoire des religions 142, Paris 1952, σσ. 156-205.

Τῶν αὐτῶν, Démon. Évagre le Pontique, Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique. Doctrine et Histoire 3, Paris 1957, στ. 196-205.

Τῶν αὐτῶν, Évagre le Pontique, Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique. Doctrine et Histoire I, Paris 1960, στ. 1731-1744.

Τῶν αὐτῶν, Évagre le Pontique, Reallexikon für Antike und Christentum 6, Stuttgart 1966, στ. 1088-1107.

Guillaumont, C., Une théorie du rêve chez Évagre le Pontique, Revue des Études grecques 65, Paris 1952, σσ. 1-16.

Guy, J-C., Recherches sur la tradition grecque des Apophthegmata Patrum (Subsidia Hagiographica 36), Bruxelles 1962.

Hagedorn, U. καὶ D., Die älteren griechischen Katenen zum Buch Hiob. Band I, Patristische Texte und Studien 40, Berlin - New York 1994, σ. 109 ἑξ.

Haidacher, S., Nilus-Exzerpte im Pandektes des Antiochus, Revue bénédictine 22, Maredsous 1905, σ. 244 ἑξ.

Harb. P., L' attitude de Philoxène de Mabbourg à l' égard de la spiritualité d' Évagre le Pontique, ἐν Memorial Mgr Gabriel Khouri-Sarkis (1898-1968), Louvain 1969, σσ. 135-155.

Hauscher, I., Les versions syriaque et arménienne d' Évagre le Pontique. Leur valeur, leur relation, leur utilisation, Orientalia Christiana 69,2, Roma 1931, σ. 74 ἑξ.

Τοῦ αὐτοῦ, Une trouvaille et quelques réflexions qu' elle suggère. Appendice au fascicule 69: «Les versions syriaque et arménienne d' Évagre le Pontique», Orientalia Christiana 73,1, Roma 1931, σσ. 38-40.

Τοῦ αὐτοῦ, Contemplation et sainteté, Revue d' ascétique et de mystique 14, Toulouse 1933, σσ. 171-195.

Τοῦ αὐτοῦ, L' origine de la thème des huit péchés capitaux, Orientalia Christiana 30,3, Roma 1933, σσ. 164-175.

Τοῦ αὐτοῦ, Le traité de l' Oraison d' Évagre le Pontique, Revue d' ascétique et de mystique 15, Toulouse 1934, σ. 88.

Τοῦ αὐτοῦ, Eulogios-Loukios, Orientalia Christiana Periodica 6, Roma 1940, σσ. 216-220.

Τοῦ αὐτοῦ, Ignorance infinie ou science infinie (?), Orientalia Christiana Periodica 25, Roma 1959. σσ. 44-52.

Τοῦ αὐτοῦ, Les leçons d' un contemplatif. Le traité de l' Oraison d' Évagre le Pontique, Paris 1960.

Heussi, K., Untersuchungen zu Nilus dem Asketen (Texte und Untersuchungen zur Geschichte des altchristlichen Literatur 39, 4), Leipzig 1917, σσ. 163-166.

Hornus, J. M., Le Traité pratique d' Évagre le Pontique, Revue d'

histoire et de philosophie religieuses 55, Strasburg 1975, σσ. 297-301.

Johnton W. M., *Evagrius Ponticus, ἐν Encyclopedia of monasticism, 2 vols, Chicago/Illinois 2000.*

Junod, É., *Les sages du désert: Antoine, Pachôme, Évagre, Symeon, Genève 1991.*

Kadloubovsky, E. - Palmer, G.E.H., *Early Fathers from the Philokalia, London 1954.*

Kannengiesser, C., *Antony, Athanasius, Evagrius: The Egyptian Fate of Origenism, Coptic Chrurch Review 16 (1995), σσ. 3-8.*

Κραγιόπουλος, Σ, *Εὐάγριος ὁ Ποντικός - Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, Θεσσαλονίκη 1968.*

Labate, A., *L' esegesi di Evagrio Pontico al libro dell' Ecclesiaste, Studi Ardizzoni 1, Roma 1978, σσ. 485-490.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Catena Hauniensis in Ecclesiasten, Corpus christianorum, series graeca 24, Turnhout-Leuven 1992, σσ. 22-23.*

Leanza, S., *A proposito di una recente edizione del presunto «Commentario all' Ecclesiaste» di Evagrio Pontico, Rivista di storia e letteratura religiosa 33 (2), Firenze 1997, σσ. 365-398.*

Lefort, L. - Th., *À propos d' un aphorisme d' 'Euagrius Ponticus, Bulletin de la commission royale d' Histoire 115, Bruxelles 1950, σσ. 70-79.*

Leloup, J.-Y., *Praxis et Gnosis d' Évagre le Pontique ou La guérison de l' ésprit (Spiritualités vivantes 103), Paris 1992.*

Lemaitre, J., *Contemplation chez les orientaux chrétiens, Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique. Doctrine et Histoire 2, II, Paris 1953, σσ. 1775-1785, 1801-1872.*

Luongo, G., *Desertor Christi miles, Koinonia - Oriens 2, Köln 1978, σσ. 71-91.*

Maier, B., *Apatheia bei den Stoiken und Akedia bei Evagrios Pontikos: ein Ideal und die Kehrseite seiner Rëalität, Oriens Christianus 78, Wiesbaden 1994, σσ. 230-249.*

Marsili, S., *Giovanni Cassiano ed Evagrio Pontico, Roma 1931.*

Τοῦ αὐτοῦ, *G. Cassiano ed Evagrius Ponticus. Dottrina sulla carità e contemplatione, Roma, 1936.*

Melcher, R., Der acte Brief des hl. Basilius, ein Werk des Euagrius Ponticus (Münsterische Beiträge zur Theologie I), Münster 1923.

Mercati, G., Intorno ad uno scolio creduto di Evagrio, Revue Biblique 11, Paris 1914, σσ. 534-542.

Messana, V., La Chiesa orante nella catechesi spirituale di Evagrio Pontico, Ecclesiologia e catechesi patristica 46, Roma 1982, σσ. 173-186.

Morrone, C., La lingua delle Santenze ai monaci di Evagrio Pontico, ἐν Studi bizantini e neogreci. Atti del IV Congresso nazionale di studi bizantini, Lecce-Calimera 21-24 aprile 1980, ἐκδ. Le one, P.L, Lecce 1983, σσ. 397-402.

Moysescu, J., Εὐάγριος ὁ Ποντικός. Βίος - Συγγράμματα - Διδασκαλία, Ἀθῆναι 1937.

Mühmelt, M., Zu den neuen latinischen Übersetzung des Mönchsspiegels des Euagrius, Vigiliae christianae 8, Amsterdam 1954, σσ. 101-103.

Murphy, F.-X., Evagrius Ponticus and Origenism, Origeniana Tertia, Roma 1985, σσ. 253-269.

Muyldermans, J., Une recension arménienne du «Syntagma doctrinae», Handes Amsorya 41, Wien 1927, σσ. 687-700.

Τοῦ αὐτοῦ, Le discours de Xystus dans la version arménienne d' Évagre le Pontique, Revue des Études arméniennes 9, Paris 1929, σσ. 183-201.

Τοῦ αὐτοῦ, La teneur du «Practicus» d' Évagre le Pontique, Le Muséon 42, Louvain 1929, σσ. 74-89.

Τοῦ αὐτοῦ, Une nouvelle recension du «De octo spiritibus malitiae», Le Muséon 52, Louvain 1939, σσ. 235-274.

Τοῦ αὐτοῦ, Fragment arménien du «Ad Virgines» d' Évagre, Le Muséon 53, Louvain 1940, σσ. 77-87.

Τοῦ αὐτοῦ, Euagriana de la Vaticane, Le Muséon 54, Louvain 1941, σσ. 1-15.

Τοῦ αὐτοῦ, Saint Nil en version arménienne, Le Muséon 56, Louvain 1943, σσ. 79-82.

Τοῦ αὐτοῦ, À propos d' un feuillet de manuscrit arménien (British Museum, Code arménien 118), Le Muséon 65, Louvain 1952, σσ. 11-16.

Niescior, L., Kategorie myśli w nauce ascetysznej Ewagriusza z Pontu [Les catégories de la pensée dans la doctrine ascétique d' Évagre le Pontique (πολωνικά)], Rochzniki humanistyczne 44, Lublin 1996, σσ. 203-230.

Τοῦ αὐτοῦ, Πρακτική jako walka ze zlymi myslemi w nauce Ewagriusza z Pontu [La pratique comme lutte contre les mauvaises pensées dans la doctrine d' Évagre le Pontique (πολωνικά)], Vox Patrum 17, Lublin 1997, σσ. 177-186.

Τοῦ αὐτοῦ, Anachoreza w pismach Ewagriusza z Pontu (Die Anachorese in den Schriften von Evagrios Pontikos), Tyniec, Wydawnictwo Benedyktynów Kraków 1997.

O' Laughlin, M., Origenism in the desert. Anthropology and intergration in Evagrius Ponticus, Harvard University 1987 (διατρ.).

Τοῦ αὐτοῦ, Elements of fourth century Origenism: the anthropology of Evagrius Ponticus and its sources (Christianity and Judaism in Antiquity 1), Indiana 1988, σσ. 357-373.

Τοῦ αὐτοῦ, New questions concerning the Origenism of Evagrius: Origeniana Quinta 105, Leuven 1992, σσ. 528-536.

Τοῦ αὐτοῦ, Evagrius Ponticus in spiritual perspective, Studia Patristica 30, Louvain 1997, σσ. 224-230.

Otto, S., Esoterik und individualistische Gnosis: der mönchische Platonismus des Euagrios Pontikos, Münich 1974, σσ. 65-81.

Paramelle, J., «Chapitres des disciples d' Évagre» dans un manuscrit grec du Musée Benaki d' Athènes, ἐν Mélanges F. Graffin (Parole de l' Orient 6-7, 1975-6), Kaslik 1978, σσ. 101-113.

Parmentier, M., Evagrius of Pontus' «Letter to Melania», Bijdragen 46, Amsterdam 1985, σσ. 2-38.

Puthiadam, I., Evagrius on prayer (Prayer and conteplation), India, Asirvaram Benedictine Monastery 1980, σσ. 27-55.

Rahner, K., Le début d' une doctrine des cinq sens spirituels, Revue d' ascétique et de mystique 13, Toulouse 1932, σσ. 136-141.

Τοῦ αὐτοῦ, Die geistliche Lehre des Evagrius Pontikus, Zeitschrift für Aszese und Mystik 8, Innsbruck 1933, σσ. 21-38.

Refoulé, F., Rêves et vie spirituelle d' après Évagre le Pontique, Supplément de la vie spirituelle, 59 (1961), σσ. 470-516.

Τοῦ αὐτοῦ, *La christologie d' Évagre et l' origénisme, Orientalia Christiana Periodica 27, Roma 1961, σσ. 221-226.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Évagre fût-il origéniste? Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques 47, Paris 1963, σσ. 398-402.*

Richard, M., *Les fragments du comméntaire de S. Hippolyte sur les Proverbes de Salomon, Le Muséon 79, Louvain 1966, σσ. 70 ἑξ.*

Rondeau, M.-J., *Le commentaire sur les psaumes d' Évagre le Pontique, Orientalia Christiana Periodica 26, Roma 1960, σσ. 307-348.*

Rubenson, S., *Évagrios Pontikos und die Theologie der Wüste (Beihefte zur Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft 67), Berlin 1993, σσ. 384-401.*

Samir, K., *Évagre le Pontique dans le tradition arabo-copte, ἐν Actes du IVe Congrès copte II. (Publications de l' Institut Orientaliste de Louvain 41), Louvain-la Neuve 1992, σσ. 125-153.*

Somos R., *Origen, Evagrios Ponticos and the ideal of impassability, Origeniana Septima 137, Leuven 1999, σσ. 365-374.*

Tarchnisvili, M., *Geschichte der kirchlichen georgischen Literatur (Studi e Testi 185), Vaticano 1955.*

Toda, S., *The Apophthegmata Patrum and Evagrius Ponticus, Orient. Bulletin of the Society for near Eastern Studies in Japan 41,2 (1998).*

Troupeau, G., *Catalogue des manuscriptes arabes, 1ère partie, manuscrits chrétiens (Bibliothèque Nationale), Paris 1972, σσ. 132-133.*

Tugwell, S., *Evagrius and Macarius, New York 1986, σσ. 168-175.*

Turner, H., *Evagrius Ponticus, teacher of prayer, Eastern Churches Review 7, Oxford 1975, σσ. 145-148.*

Τοῦ αὐτοῦ, *Metaphysik und Mystik des Evagrius, Zeitschrift für Aszese und Mystik 14, Innsbruck 1939, σσ. 31-47.*

Viller, M., *Aux sources de la spiritualité de saint Maxim. Les oeuvres d' Évagre le Pontique, Revue d' ascétique et de mystique 11, Toulouse 1930, σσ. 156-184, 239-268, 331-336.*

Viller, M. - Rahner, K., *Aszese und Mystik in der Väterszeit, Fribourg-en-Brisgau 1939, σσ. 97-109.*

Vogüé, A., *La lecture du matin dans les Sentences d' Évagre et le «De*

virginitate» attribué à Saint Athanase, Studia Monastica 26, Montserrat 1984, σσ. 7-11.

Τοῦ αὐτοῦ, Un morceau de Cassien parmi des extraits d' Évagre, Studia Monastica 27, Montserrat 1985, σσ. 7-12.

Ware, K., Nous and noesis in Plato, Aristotle and in Evagrius of Pontus, Diotima 13, Athènes 1985, σσ. 158-163.

Watt, J.-W., Philoxenus and the Old Syriac version of Evagrius' Canturies, Oriens Christianus 64, Wiesbaden 1980, σσ. 65-81.

Τοῦ αὐτοῦ, The Syriac adapter of Evagrius' Centuries, Studia Patristica 17,3, New York 1982, σσ. 1388-1395.

Χρήστου, Π., Ἑλληνικὴ Πατρολογία Γ', Θεσσαλονίκη 1987, σσ. 201-214.

Young, R.D., Evagrius the Iconographer: monastic pedagogy in the Cnostikos, ἐν Journal of Early Christian Studies 9(2001), σσ. 53-71.

Zöckler, O., Euagrius Pontikus. Seine Steellung in der altchristlichen Literatur und Dogmengeschichte, Münich 1893.

ΗΛΙΑΣ Δ. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑΣ
Ὁμότιμος Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΕΙΜΕΝΑ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

482 **[1220]** Ἐπειδή μοι πρώην δεδήλωκας ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὄρους ἐν τῇ Σκήτει καθεζομένῳ, ποθεινότατε ἀδελφὲ Ἀνατόλιε, καὶ τὸ συμβολικὸν σχῆμα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μοναχῶν σαφηνισθῆναί σοι παρεκάλεσας· οὐ γὰρ εἰκῇ οὐδὲ παρέλκον αὐτὸ νενόμικας **484** τοσαύτην παραλλαγὴν ἔχον παρὰ τὰ λοιπὰ σχήματα τῶν ἀνθρώπων· φέρε, ὅσα παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων περὶ τούτου μεμαθήκαμεν, ἐξαγγείλωμεν.

Τὸ μὲν κουκούλλιον σύμβολόν ἐστι τῆς χάριτος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ σκεπαζούσης αὐτῶν τὸ ἡγεμονικὸν καὶ περιθαλπούσης τὴν ἐν Χριστῷ νηπιότητα διὰ τοὺς ῥαπίζειν ἀεὶ καὶ τιτρώσκειν ἐπιχειροῦντας. Ὅσοι τοίνυν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρουσι τοῦτο δυνάμει ψάλλουσι ταῦτα· ἐὰν μὴ **486** Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον καὶ φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἐκοπίασεν ὁ οἰκοδομῶν καὶ ὁ φυλάσσειν πειρώμενος[1]. Αἱ δὲ τοιαῦται φωναὶ ταπεινοφροσύνην μὲν ἐμποιοῦσιν, ἐκριζοῦσι δὲ ὑπερηφανίαν, τὸ ἀρχαῖον κακόν, τὸ κατασεῖσαν εἰς τὴν γῆν τὸν Ἑωσφόρον τὸν πρωῒ ἀνατέλλοντα[2].

Τὸ δὲ γεγυμνῶσθαι τὰς χεῖρας τὸ ἀνυπόκριτον τῆς πολιτείας ἐμφαίνει· δεινὴ γὰρ ἡ κενοδοξία συγκαλύψαι **[1221]** καὶ συσκιάσαι τὰς ἀρετάς, ἀεὶ δόξας τὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων θηρεύουσα καὶ τὴν πίστιν ἀποδιώκουσα. Πῶς γὰρ δύνασθε, φησί, πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες[3]; Δεῖ γὰρ τὸ ἀγαθὸν μὴ δι' ἕτερον ἀλλὰ δι' αὐτὸ μᾶλλον εἶναι αἱρετόν· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο δοθείη, φανήσεται τὸ κινοῦν ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐργασίαν τοῦ καλοῦ πολλῷ τιμιώτερον ὑπάρχον τοῦ γινομένου, ὅπερ τῶν ἀτοπωτάτων ἂν εἴη Θεοῦ τι κρεῖττον ἐννοεῖν τε καὶ λέγειν.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν A. καὶ G. Guillaumont, Évagre le Pontique, Traité pratique ou le moine (Sources Chrétiennes 171), Paris 1971, σσ. 482-712 (J.-P. Migne, PG 40, 1220C-1236C, 1244B-1252C, 1272A-1276B).

1. Πρβλ. Ψαλ. 126,1. **2.** Πρβλ. Ἠσ. 14,12. **3.** Πρβλ. Ἰω. 5,44.

488 Ὁ δὲ ἀνάλαβος πάλιν ὁ σταυροειδῶς τοῖς ὤμοις αὐτῶν περιπλεκόμενος σύμβολον τῆς εἰς Χριστόν ἐστι πίστεως ἀναλαμβανούσης τοὺς πραεῖς καὶ περιστελλούσης ἀεὶ τὰ κωλύοντα καὶ τὴν ἐργασίαν ἀνεμπόδιστον αὐτοῖς παρεχούσης.

Ἡ δὲ ζώνη περισφίγγουσα τοὺς νεφροὺς αὐτῶν ἀπωθεῖται πᾶσαν ἀκαθαρσίαν καὶ τοῦτο παραγγέλλει· «καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι»[1].

Τὴν δὲ μηλωτὴν ἔχουσιν οἱ «πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ **490**
Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες»[2], καὶ φιμοῦντες μὲν πάντα τὰ τοῦ σώματος ἄλογα πάθη, τὰς δὲ τῆς ψυχῆς κακίας μετουσίᾳ τοῦ καλοῦ περικόπτοντες· καὶ πενίαν μὲν ἀγαπῶντες, πλεονεξίαν δὲ φεύγοντες ὡς εἰδωλολατρίας μητέρα.

Ἡ δὲ ῥάβδος «ξύλον ζωῆς ἐστι πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς, καὶ τοῖς ἐπερειδομένοις ἐπ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ Κύριον ἀσφαλής»[3].

Καὶ τούτων μὲν σύμβολον ὡς ἐν ἐπιτομῇ τῶν πραγμάτων τὸ σχῆμα· τὰ δὲ ῥήματα ταῦτά ἐστιν ἃ πρὸς αὐτοὺς ἀεὶ **492** λέγουσιν οἱ Πατέρες· τὴν πίστιν, ὦ τέκνα, βεβαιοῖ ὁ φόβος ὁ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦτον πάλιν ἐγκράτεια, ταύτην δὲ ἀκλινῆ ποιοῦσιν ὑπομονὴ καὶ ἐλπίς, ἀφ' ὧν τίκτεται ἀπάθεια, ἧς ἔγγονον ἡ ἀγάπη, ἀγάπη δὲ θύρα γνώσεως φυσικῆς ἣν διαδέχεται θεολογία καὶ ἡ ἐσχάτη μακαριότης.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ σχήματος τοῦ ἱεροῦ καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν γερόντων τοσαῦτα ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰρήσθω. Περὶ δὲ τοῦ βίου τοῦ τε πρακτικοῦ καὶ τοῦ γνωστικοῦ νυνὶ διηγούμεθα, οὐχ ὅσα ἑωράκαμεν ἢ ἠκούσαμεν, ἀλλ' ὅσα τοῦ καὶ ἄλλοις εἰπεῖν παρ' αὐτῶν μεμαθήκαμεν, ἑκατὸν μὲν κεφαλαίοις τὰ πρακτικά, πεντήκοντα δὲ πρὸς τοῖς ἑξακοσίοις τὰ γνωστικὰ συντετμημένως διελόντες· καὶ τὰ μὲν ἐπικρύψαντες, τὰ δὲ συσκιάσαντες, ἵνα μὴ δῶμεν τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ μηδὲ **494** βάλωμεν τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων[4]. Ἔσται δὲ ταῦτα ἐμφανῆ τοῖς εἰς τὸ αὐτὸ ἴχνος αὐτοῖς ἐμβεβηκόσιν.

---

1. Α' Κορ. 7,1. **2.** Β' Κορ. 4,10. **3.** Παρμ. 3,18. **4.** Πρβλ. Ματθ. 7,6.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Ρ′

1

498 Χριστιανισμός ἐστι δόγμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἐκ πρακτικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς συνεστός.

2

Βασιλεία οὐρανῶν ἐστιν ἀπάθεια ψυχῆς μετὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθοῦς.

3

500 Βασιλεία Θεοῦ ἐστι γνῶσις τῆς Ἁγίας Τριάδος συμπαρεκτεινομένη τῇ συστάσει τοῦ νοός, καὶ ὑπερβάλλουσα τὴν ἀφθαρσίαν αὐτοῦ.

4

502 Οὗτινός τις ἐρᾷ, τούτου καὶ ἐφίεται πάντως, καὶ οὗ ἐφίεται, τούτου καὶ τυχεῖν ἀγωνίζεται· καὶ πάσης μὲν ἡδονῆς ἐπιθυμία κατάρχει, ἐπιθυμίαν δὲ **[1224]** τίκτει αἴσθησις· τὸ γὰρ αἰσθήσεως ἄμοιρον καὶ πάθους ἐλεύθερον.

5

504 Τοῖς μὲν ἀναχωρηταῖς οἱ δαίμονες γυμνοὶ προσπαλαίουσι, τοῖς δὲ ἐν κοινοβίοις ἢ συνοδίαις κατεργαζομένοις τὴν ἀρετὴν τοὺς ἀμελεστέρους τῶν ἀδελφῶν ἐφοπλίζουσι· πολλῷ δὲ κουφότερος ὁ δεύτερος πόλεμος τοῦ πρώτου διότι οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπους πικροτέρους δαιμόνων ἢ πᾶσαν ἀθρόως αὐτῶν ὑποδεχομένους τὴν κακουργίαν.

Περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν

6

506 **[1272]** Ὀκτώ εἰσι πάντες οἱ γενικώτατοι λογισμοὶ ἐν οἷς

περιέχεται πᾶς λογισμός. Πρῶτος ὁ τῆς γαστριμαργίας, καὶ μετ' αὐτὸν **508** ὁ τῆς πορνείας· τρίτος ὁ τῆς φιλαργυρίας· τέταρτος ὁ τῆς λύπης· πέμπτος ὁ τῆς ὀργῆς· ἕκτος ὁ τῆς ἀκηδίας· ἕβδομος ὁ τῆς κενοδοξίας· ὄγδοος ὁ τῆς ὑπερηφανίας. Τούτους πάντας παρενοχλεῖν μὲν τῇ ψυχῇ ἢ μὴ παρενοχλεῖν, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι· τὸ δὲ χρονίζειν αὐτοὺς ἢ μὴ χρονίζειν, ἢ πάθη κινεῖν ἢ μὴ κινεῖν, τῶν ἐφ' ἡμῖν.

7

Ὁ μὲν τῆς γαστριμαργίας λογισμὸς ἔκπτωσιν ταχεῖαν τῷ μοναχῷ τῆς ἀσκήσεως ὑποβάλλει· στόμαχον καὶ ἧπαρ καὶ **510** σπλῆνα καὶ ὕδρωπα διαγράφων, καὶ νόσον μακράν, καὶ σπάνιν τῶν ἐπιτηδείων, καὶ ἰατρῶν ἀπορίαν. Φέρει δὲ αὐτὸν πολλάκις καὶ εἰς μνήμην ἀδελφῶν τινων τούτοις περιπεσόντων τοῖς πάθεσιν. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς πεπονθότας παραβάλλειν ἀναπείθει τοῖς ἐγκρατευομένοις, καὶ τὰς ἑαυτῶν ἐκδιηγεῖσθαι συμφοράς, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀσκήσεως τοιοῦτοι γεγόνασιν.

8

Ὁ τῆς πορνείας δαίμων σωμάτων καταναγκάζει διαφόρων ἐπιθυμεῖν· καὶ σφοδρότερος τοῖς ἐγκρατευομένοις ἐφίσταται, **512** ἵν' ὡς μηδὲν ἀνύοντες παύσωνται· καὶ τὴν ψυχὴν μιαίνων περὶ ἐκείνας κατακάμπτει τὰς ἐργασίας· λέγειν τε αὐτήν τινα ῥήματα καὶ πάλιν ἀκούειν ποιεῖ, ὡς ὁρωμένου δῆθεν καὶ παρόντος τοῦ πράγματος.

9

Ἡ φιλαργυρία γῆρας μακρὸν ὑποβάλλει καὶ πρὸς ἐργασίαν ἀδυναμίαν χειρῶν, λιμούς τε ἐσομένους καὶ νόσους συμβησομένας, καὶ τὰ τῆς πενίας πικρά, καὶ ὡς ἐπονείδιστον τὸ παρ' ἑτέρων λαμβάνειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν.

10

514 Ἡ λύπη ποτὲ μὲν ἐπισυμβαίνει κατὰ στέρησιν τῶν ἐπιθυμιῶν, ποτὲ δὲ καὶ παρέπεται τῇ ὀργῇ. Κατὰ στέρησιν δὲ τῶν ἐπι-

θυμιῶν οὕτως ἐπισυμβαίνει· λογισμοί τινες προλαβόντες εἰς μνήμην ἄγουσι τὴν ψυχὴν οἴκου τε καὶ γονέων καὶ τῆς προτέρας διαγωγῆς. Καὶ ὅταν αὐτὴν μὴ ἀνθισταμένην ἀλλ' ἐπακολουθοῦσαν θεάσωνται καὶ διαχεομένην ἐν ταῖς κατὰ διάνοιαν ἡδοναῖς, τότε λαμβάνοντες αὐτὴν ἐν τῇ λύπῃ βαπτίζουσιν ὡς οὐχ ὑπαρχόντων τῶν προτέρων πραγμάτων οὐδὲ δυναμένων λοιπὸν διὰ τὸν **[1273]** παρόντα βίον ὑπάρξαι· καὶ ἡ ταλαίπωρος ψυχή, ὅσον διεχύθη ἐπὶ τοῖς προτέροις λογισμοῖς, τοσοῦτον ἐπὶ τοῖς δευτέροις συνεστάλη ταπεινωθεῖσα.

11

516 Ἡ ὀργὴ πάθος ἐστὶν ὀξύτατον· θυμοῦ γὰρ λέγεται ζέσις καὶ κίνησις κατὰ τοῦ ἠδικηκότος ἢ δοκοῦντος ἠδικηκέναι· **518** ἥτις πανημέριον μὲν ἐξαγριοῖ τὴν ψυχήν, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς προσευχαῖς συναρπάζει τὸν νοῦν, τὸ τοῦ λελυπηκότος πρόσωπον ἐσοπτρίζουσα. Ἔστι δὲ ὅτε χρονίζουσα καὶ μεταβαλλομένη εἰς μῆνιν, ταραχὰς νύκτωρ παρέχει, τῆξίν τε τοῦ σώματος καὶ ὠχρότητα, καὶ θηρίων ἰοβόλων ἐπιδρομάς. Ταῦτα δὲ τὰ τέσσαρα μετὰ τὴν μῆνιν συμβαίνοντα, εὕροι ἂν τις παρακολουθοῦντα πλείοσι λογισμοῖς.

12

520 Ὁ τῆς ἀκηδίας δαίμων, ὃς καὶ μεσημβρινὸς[1] καλεῖται, πάντων τῶν δαιμόνων ἐστὶ βαρύτατος· καὶ ἐφίσταται μὲν τῷ μοναχῷ περὶ ὥραν τετάρτην, κυκλοῖ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μέχρις ὥρας ὀγδόης. Καὶ πρῶτον μὲν τὸν ἥλιον καθορᾶσθαι ποιεῖ δυσκίνητον ἢ ἀκίνητον, πεντηκοντάωρον τὴν ἡμέραν δεικνύς. Ἔπειτα δὲ συνεχῶς ἀφορᾶν πρὸς τὰς θυρίδας καὶ **522** τῆς κέλλης ἐκπηδᾶν ἐκβιάζεται, τῷ τε ἡλίῳ ἐνατενίζειν πόσον τῆς ἐνάτης ἀφέστηκε, καὶ περιβλέπεσθαι τῇδε κἀκεῖσε μή τις τῶν ἀδελφῶν. Ἔτι δὲ μῖσος πρὸς τὸν τόπον ἐμβάλλει καὶ πρὸς τὸν βίον αὐτόν, καὶ πρὸς τὸ ἔργον τὸ τῶν χειρῶν· καὶ ὅτι ἐκλέλοιπε παρὰ τοῖς ἀδελφοῖς ἡ

1. Πρβλ. Ψαλ. 90,6.

ἀγάπη καὶ οὐκ ἔστιν **524** ὁ παρακαλῶν· εἰ δὲ καί τις κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἴη λυπήσας τὸν μοναχόν, καὶ τοῦτο εἰς αὔξησιν τοῦ μίσους ὁ δαίμων προστίθησιν. Ἄγει δὲ αὐτὸν καὶ εἰς ἐπιθυμίαν τόπων ἑτέρων ἐν οἷς ῥᾳδίως τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἔστιν εὑρεῖν καὶ τέχνην μετελθεῖν εὐκοπωτέραν μᾶλλον καὶ προχωροῦσαν· καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ τὸ εὐαρεστεῖν τῷ Κυρίῳ προστίθησιν· πανταχοῦ γάρ, φησί, τὸ θεῖον προσκυνητόν[1]. Συνάπτει δὲ **526** τούτοις καὶ μνήμην τῶν οἰκείων καὶ τῆς προτέρας διαγωγῆς· καὶ χρόνον τῆς ζωῆς ὑπογράφει μακρόν, τοὺς τῆς ἀσκήσεως πόνους φέρων πρὸ ὀφθαλμῶν· καὶ πᾶσαν τὸ δὴ λεγόμενον κινεῖ μηχανὴν ἵνα καταλελοιπὼς ὁ μοναχὸς τὴν κέλλαν φύγῃ τὸ στάδιον. Τούτῳ τῷ δαίμονι ἄλλος μὲν εὐθὺς δαίμων οὐχ ἕπεται· εἰρηνικὴ δέ τις κατάστασις καὶ χαρὰ ἀνεκλάλητος μετὰ τὸν ἀγῶνα τὴν ψυχὴν διαδέχεται.

13

528 Ὁ τῆς κενοδοξίας λογισμὸς λεπτότατός τίς ἐστι καὶ παρυφίσταται τοῖς κατορθοῦσι ῥᾳδίως δημοσιεύειν αὐτῶν τοὺς ἀγῶνας βουλόμενος καὶ τὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξας[2] θηρώμενος, δαίμονάς τε κράζοντας ἀναπλάττων καὶ θεραπευόμενα γύναια καὶ ὄχλον τινὰ τῶν ἱματίων ἐφαπτόμενον· μαντεύεται δὲ αὐτῷ καὶ ἱερωσύνην λοιπὸν καὶ τοὺς ζητοῦντας αὐτὸν ταῖς θύραις ἐφίστησι· καὶ ὡς εἰ μὴ βούλοιτο δέσμιος ἀπαχθήσεται. Καὶ οὕτως αὐτὸν **[1276]** μετέωρον ταῖς κεναῖς ἐλπίσι **530** ποιήσας ἀφίπταται καταλιπὼν ἢ τῷ τῆς ὑπερηφανίας δαίμονι πειράζειν αὐτὸν ἢ τῷ τῆς λύπης, ὅστις ἐπάγει καὶ λογισμοὺς αὐτῷ ταῖς ἐλπίσιν ἐναντιουμένους· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῷ τῆς πορνείας δαίμονι παραδίδωσι τὸν πρὸ ὀλίγου δέσμιον καὶ ἅγιον ἱερέα.

14

532 Ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων χαλεπωτάτης πτώσεως τῇ ψυχῇ πρόξενος γίνεται· ἀναπείθει γὰρ αὐτὴν Θεὸν μὲν μὴ ὁμολο-

---

1. Πρβλ. Ἰω. 4, 21-24. **2.** Πρβλ. Α' Θεσ. 2,6.

γεῖν βοηθόν, ἑαυτὴν δὲ τῶν κατορθουμένων αἰτίαν εἶναι νομίζειν καὶ φυσιοῦσθαι κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὡς ἀνοήτων, **534** διότι μὴ τοῦτο περὶ αὐτῆς πάντες ἐπίστανται. Παρακολουθεῖ δὲ ταύτῃ ὀργὴ καὶ λύπη, καὶ τὸ τελευταῖον κακόν, ἔκστασις φρενῶν καὶ μανία καὶ δαιμόνων ἐν τῷ ἀέρι πλῆθος ὁρώμενον.

Πρὸς τοὺς ὀκτὼ λογισμοὺς

15

536 [1224] Νοῦν μὲν πλανώμενον ἵστησιν ἀνάγνωσις καὶ ἀγρυπνία καὶ προσευχή· ἐπιθυμίαν δὲ ἐκφλογουμένην μαραίνει πεῖνα καὶ κόπος καὶ ἀναχώρησις· θυμὸν δὲ καταπαύει κυκώμενον ψαλμῳδία καὶ μακροθυμία καὶ ἔλεος· καὶ ταῦτα τοῖς προσή**538**κουσι χρόνοις τε καὶ μέτροις γινόμενα· τὰ γὰρ ἄμετρα καὶ ἄκαιρα ὀλιγοχρόνια· τὰ δὲ ὀλιγοχρόνια βλαβερὰ μᾶλλον καὶ οὐκ ὠφέλιμα.

16

540 Ὁπηνίκα διαφόρων βρωμάτων ἐφίεται ἡμῶν ἡ ψυχή, τὸ τηνικαῦτα ἐν ἄρτῳ στενούσθω καὶ ὕδατι ἵν' εὐχάριστος γένηται καὶ ἐπ' αὐτῷ ψιλῷ τῷ ψωμῷ· κόρος γὰρ ποικίλων ἐδεσμάτων ἐπιθυμεῖ, λιμὸς δὲ τὸν κόρον τοῦ ἄρτου μακαριότητα εἶναι νομίζει.

17

542 Πάνυ πρὸς σωφροσύνην συμβάλλεται ἡ τοῦ ὕδατος ἔνδεια· καὶ πειθέτωσάν σε τῶν Ἰσραηλιτῶν οἱ μετὰ Γεδεὼν τριακόσιοι τὴν Μαδιὰμ χειρωσάμενοι[1].

18

546 Ὡς ζωὴν καὶ θάνατον ἅμα συμβῆναι τῷ αὐτῷ τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν, οὕτως ἀγάπην χρήμασι συνυπάρξαι τινὶ τῶν

---

1. Πρβλ. Κριτ. 7, 5-7.

ἀδυνάτων ἐστίν· ἀναιρετικὴ γὰρ οὐ μόνον χρημάτων ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἡμῶν τῆς προσκαίρου ζωῆς.

19

Ὁ φεύγων πάσας τὰς κοσμικὰς ἡδονὰς πύργος ἐστὶ τῷ τῆς λύπης ἀπρόσιτος δαίμονι· λύπη γάρ ἐστι στέρησις ἡδονῆς **548** ἢ παρούσης ἢ προσδοκωμένης· ἀδύνατον δὲ τὸν ἐχθρὸν τοῦτον ἀπώσασθαι πρός τι τῶν ἐπιγείων ἔχοντας ἡμᾶς προσπάθειαν· ἐκεῖ γὰρ ἵστησι τὴν παγίδα καὶ τὴν λύπην ἐργάζεται ὅπου βλέπει μάλιστα νενευκότας ἡμᾶς.

20

Ὀργὴ μὲν καὶ μῖσος αὔξει θυμόν· ἐλεημοσύνη δὲ καὶ πραΰτης καὶ τὸν ὄντα μειοῖ.

21

550 «Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν»[1], ἵνα μὴ νύκτωρ ἐπιστάντες οἱ δαίμονες ἐκδειματώσωσι τὴν ψυχὴν καὶ δειλότερον ποιήσωσι τῇ ἐπιούσῃ τὸν νοῦν πρὸς τὸν πόλεμον· τὰ γὰρ φοβερὰ φάσματα ἐκ τῆς ταραχῆς τοῦ θυμοῦ πέφυκε γίνεσθαι· οὐδὲν δὲ λειποτάκτην οὕτως ἄλλο τὸν νοῦν ἀπεργάζεται ὡς θυμὸς ταρασσόμενος.

22

552 Ὁπηνίκα προφάσεως ἐφαψάμενον τὸ θυμικὸν ἡμῶν μέρος τῆς ψυχῆς ἐκταράσσεται, τὸ τηνικαῦτα καὶ οἱ δαίμονες τὴν ἀναχώρησιν ἡμῖν ὡς καλὴν ὑποβάλλουσιν, ἵνα μὴ τὰς αἰτίας τῆς λύπης λύσαντες ταραχῆς ἑαυτοὺς ἀπαλλάξωμεν. Ὅταν δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐκθερμαίνηται, τότε πάλιν **[1225]** φιλανθρώπους ἡμᾶς ἀπεργάζονται σκληροὺς καὶ ἀγρίους ἀποκαλοῦντες, ἵνα σωμάτων ἐπιθυμοῦντες σώμασιν ἐντυγχάνωμεν. Οἷς οὐ πείθεσθαι δεῖ· μᾶλλον δὲ τὸ ἐναντίον ποιεῖν.

---

1. Ἐφ. 4,26.

23

554 Μὴ δῷς σεαυτὸν τῷ τῆς ὀργῆς λογισμῷ κατὰ διάνοιαν τῷ λελυπηκότι μαχόμενος· μηδ' αὖ πάλιν τῷ τῆς πορνείας ἐπὶ πλεῖστον τὴν ἡδονὴν φανταζόμενος· τὸ μὲν γὰρ ἐπισκοτεῖ τῇ ψυχῇ, τὸ δὲ πρὸς τὴν πύρωσιν τοῦ πάθους αὐτὴν προσκαλεῖται· ἑκάτερα δὲ τὸν νοῦν σου ῥυπῶντα ποιεῖ· καὶ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τὰ εἴδωλα φανταζόμενος καὶ καθαρὰν τῷ Θεῷ τὴν εὐχὴν μὴ προσφέρων εὐθὺς τῷ τῆς ἀκηδίας δαίμονι περιπίπτεις· ὅστις μάλιστα ταῖς τοιαύταις ἐφάλλεται καταστάσεσι καὶ δίκην κυνὸς καθάπερ νεβρὸν τὴν ψυχὴν διαρπάζει.

24

556 Φύσις θυμοῦ τὸ τοῖς δαίμοσι μάχεσθαι καὶ ὑπὲρ ἡστινοσοῦν ἡδονῆς ἀγωνίζεσθαι. Διόπερ οἱ μὲν Ἄγγελοι τὴν πνευματικὴν ἡμῖν ἡδονὴν ὑποβάλλοντες καὶ τὴν ἐκ ταύτης μακαριότητα, πρὸς τοὺς δαίμονας τὸν θυμὸν τρέψαι παρακαλοῦσιν· ἐκεῖνοι δ' αὖ πάλιν πρὸς τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας ἕλκοντες ἡμᾶς, τὸν θυμὸν παρὰ φύσιν μάχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις βιάζονται, ἵνα σκοτισθεὶς ὁ νοῦς καὶ τῆς γνώσεως ἐκπεσὼν προδότης γένηται τῶν ἀρετῶν.

25

558 Πρόσεχε σεαυτῷ μήποτε φυγαδεύσῃς τινὰ τῶν ἀδελφῶν παροργίσας, καὶ οὐκ ἐκφεύξῃ ἐν τῇ ζωῇ σου τὸν τῆς λύπης δαίμονα παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἀεί σοι σκῶλον γινόμενον.

26

560 Μνησικακίαν σβέννυσι δῶρα· καὶ πειθέτω σε Ἰακὼβ τὸν Ἠσαῦ δόμασιν ὑπελθὼν μετὰ τετρακοσίων εἰς ὑπάντησιν ἐξελθόντα[1]. Ἀλλ' ἡμεῖς πένητες ὄντες τραπέζῃ τὴν χρείαν πληρώσωμεν.

---

1. Πρβλ. Γεν. 32,7.

27

562 Ὅταν τῷ τῆς ἀκηδίας περιπέσωμεν δαίμονι, τὸ τηνικαῦτα τὴν ψυχὴν μετὰ δακρύων μερίσαντες τὴν μὲν παρακαλοῦσαν τὴν δὲ παρακαλουμένην ποιήσωμεν, ἐλπίδας ἀγαθὰς ἑαυτοῖς ὑποσπείροντες καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Δαβὶδ κατεπᾴδοντες· ἵνα τί περίλυπος εἶ, ἡ ψυχή μου, καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; «ἔλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ· σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου»[1].

28

564 Οὐ δεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν καταλιμπάνειν τὴν κέλλαν προφάσεις εὐλόγους δῆθεν πλαττόμενον, ἀλλ' ἔνδον καθῆσθαι καὶ ὑπομένειν καὶ δέχεσθαι γενναίως τοὺς ἐπερχομένους ἅπαντας μέν, ἐξαιρέτως δὲ τὸν τῆς ἀκηδίας δαίμονα, ὅστις ὑπὲρ πάντας βαρύτατος ὢν δοκιμωτάτην μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀπεργάζεται. Τὸ γὰρ φεύγειν τοὺς τοιούτους ἀγῶνας καὶ περιίστασθαι ἄτεχνον τὸν νοῦν καὶ δειλὸν καὶ δραπέτην διδάσκει.

29

566 [1244] Ἔλεγε δὲ ὁ ἅγιος καὶ πρακτικώτατος ἡμῶν διδάσκαλος· οὕτω δεῖ ἀεὶ παρασκευάζεσθαι τὸν μοναχὸν ὡς αὔριον τεθνηξόμενον, καὶ οὕτω πάλιν τῷ σώματι κεχρῆσθαι ὡς ἐν πολλοῖς ἔτεσι συζησόμενον. Τὸ μὲν γάρ, φησί, τοὺς τῆς ἀκηδίας **568** λογισμοὺς περικόπτει καὶ σπουδαιότερον παρασκευάζει τὸν μοναχόν· τὸ δὲ σῶον διαφυλάττει τὸ σῶμα καὶ ἴσην αὐτοῦ ἀεὶ συντηρεῖ τὴν ἐγκράτειαν.

30

570 Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας λογισμόν· ὃ γὰρ ποιεῖς εἰς καθαίρεσιν αὐτοῦ τοῦτο ἀρχή σοι κενοδοξίας ἑτέρας καθίσταται. Οὐ παντὶ δὲ λο**[1228]**γισμῷ ἡμῶν ὀρθῷ ἐναντιοῦνται οἱ δαίμονες ἀλλά τισι καὶ αἱ κακίαι αὗται καθ' ἃς πεποιώμεθα.

---

1. Ψαλ. 41,6.

31

572 [1244] Ἔγνων τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα σχεδὸν ὑπὸ πάντων διωκόμενον τῶν δαιμόνων καὶ ἐπὶ τοῖς τῶν διωκόντων πτώμασιν ἀναιδῶς παριστάμενον καὶ τῷ μοναχῷ μέγεθος ἀρετῶν ἐμφανίζοντα.

32

[1228] Ὁ γνώσεως ἐφαψάμενος καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς καρπούμενος ἡδονὴν οὐκέτι τῷ τῆς κενοδοξίας πεισθήσεται δαίμονι, **574** πάσας αὐτῷ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου προσάγοντι· τί γὰρ ἂν καὶ ὑπόσχοιτο μεῖζον πνευματικῆς θεωρίας; Ἐν ὅσῳ δέ ἐσμεν γνώσεως ἄγευστοι, τὴν πρακτικὴν προθύμως κατεργαζώμεθα, τὸν σκοπὸν ἡμῶν δεικνύντες Θεῷ ὅτι πάντα πράττομεν τῆς αὐτοῦ γνώσεως ἕνεκεν.

33

Μέμνησο τοῦ προτέρου σου βίου καὶ τῶν ἀρχαίων παραπτωμάτων, καὶ πῶς ἐμπαθὴς ὢν ἐλέει Χριστοῦ πρὸς τὴν ἀπάθειαν μεταβέβηκας, καὶ πῶς πάλιν ἐξῆλθες τοῦ κόσμου τοῦ πολλὰ καὶ πολλάκις σε ταπεινώσαντος. Λόγισαι δέ μοι **576** καὶ τοῦτο· τίς ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ φυλάσσων σε, καὶ τίς ὁ ἀπελαύνων τοὺς δαίμονας βρύχοντας κατὰ σοῦ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι λογισμοὶ ταπεινοφροσύνην μὲν ἐμποιοῦσιν, τὸν δὲ τῆς ὑπερηφανίας οὐκ εἰσδέχονται δαίμονα.

Περὶ παθῶν

34

578 Ὧν τὰς μνήμας ἔχομεν ἐμπαθεῖς, τούτων καὶ τὰ πράγματα πρότερον μετὰ πάθους ὑπεδεξάμεθα· καὶ ὅσα τῶν πραγμάτων πάλιν μετὰ πάθους ὑποδεχόμεθα, τούτων καὶ τὰς μνήμας ἕξομεν ἐμπαθεῖς. Ὅθεν ὁ νικήσας τοὺς ἐνεργοῦντας δαίμονας τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐνεργουμένων καταφρονεῖ· τοῦ γὰρ ἐνύλου πολέμου ὁ ἄϋλος χαλεπώτερος.

35

580 Τὰ μὲν τῆς ψυχῆς πάθη ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἔχει τὰς ἀφορμάς· τὰ δὲ τοῦ σώματος ἐκ τοῦ σώματος· καὶ τὰ μὲν τοῦ σώματος πάθη περικόπτει ἐγκράτεια, τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ἀγάπη πνευματική.

36

582 Οἱ μὲν τῶν ψυχικῶν προεστῶτες παθῶν ἄχρι θανάτου προσκαρτεροῦσιν· οἱ δὲ τῶν σωματικῶν θᾶττον ὑποχωροῦσιν· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι δαίμονες ἀνατέλλοντι ἢ δύοντι τῷ ἡλίῳ ἐοίκασιν, ἑνός τινος μέρους τῆς ψυχῆς ἐφαπτόμενοι· ὁ δὲ μεσημβρινὸς ὅλην περιλαμβάνειν εἴωθε τὴν ψυχὴν καὶ ἐναποπνίγειν τὸν νοῦν. Διὸ γλυκεῖα ἡ ἀναχώρησις μετὰ τὴν τῶν παθῶν κένωσιν· τότε γὰρ αἱ μνῆμαι μόνον εἰσὶ ψιλαί· καὶ ἡ πάλη οὐ πρὸς ἀγῶνα λοιπόν, ἀλλὰ πρὸς θεωρίαν αὐτῆς παρασκευάζει τὸν μοναχόν.

37

584 Πότερον ἡ ἔννοια τὰ πάθη κινεῖ, ἢ τὰ πάθη τὴν ἔννοιαν προσεκτέον· τισὶ μὲν γὰρ ἔδοξε τὸ πρότερον, τισὶ δὲ τὸ δεύτερον.

38

586 Ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων πέφυκε κινεῖσθαι τὰ πάθη· καὶ παρούσης μὲν ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας οὐ κινηθήσεται, ἀπούσης δὲ κινηθήσεται· πλειόνων δὲ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ὁ θυμὸς δεῖται φαρμάκων, καὶ διὰ τοῦτο μεγάλη λέγεται ἡ ἀγάπη ὅτι χαλινός ἐστι τοῦ θυμοῦ[1]· ταύτην καὶ Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ ἅγιος ἐν τοῖς φυσικοῖς συμβολικῶς ὀφιομάχην ὠνόμασεν[2].

39

590 [1229] Πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν δυσωδίαν ἐν τοῖς δαίμοσιν εἴωθεν ἀνάπτεσθαι πρὸς λογισμοὺς ἡ ψυχή, ὅταν αὐτῶν ἐγγιζόντων ἀντιλαμβάνηται, τῷ τοῦ παρενοχλοῦντος πάθει πεποιωμένη.

---

1. Πρβλ. Α΄ Κορ. 13,13. **2.** Πρβλ. Λευϊτ. 11,22.

Ὑποθῆκαι

40

592 Οὐκ ἐν παντὶ καιρῷ δυνατὸν ἐκτελεῖν τὸν συνήθη κανόνα, προσέχειν δὲ δεῖ τῷ καιρῷ καὶ τὰς ἐνδεχομένας ἐντολὰς ὡς ἔνι μάλιστα πειρᾶσθαι ποιεῖν· τοὺς γὰρ καιροὺς καὶ αὐτοὶ τοὺς τοιούτους οὐκ ἀγνοοῦσιν οἱ δαίμονες. Ὅθεν κινούμενοι καθ' ἡμῶν, τὰ μὲν δυνατὰ γενέσθαι κωλύουσι, τὰ δὲ μὴ δυνατὰ γενέσθαι πράττειν ἡμᾶς καταναγκάζουσι· καὶ γὰρ τοὺς ἀσθενοῦντας εὐχαριστεῖν μὲν ἐπὶ ταῖς ἀλγηδόσι καὶ μακροθυμεῖν ἐπὶ τοῖς ὑπηρετοῦσιν ἀποκωλύουσιν· ἀτονοῦντας δὲ πάλιν ἐγκρατεύεσθαι καὶ βεβαρημένους ἑστῶτας ψάλλειν προτρέπονται.

41

594 Ὅταν ἐν πόλεσιν ἢ ἐν κώμαις ἐπ' ὀλίγον ἀναγκαζώμεθα διατρίβειν, τότε μάλιστα σφοδρότερον τῆς ἐγκρατείας ἐχόμενοι τοῖς κοσμικοῖς συνεσόμεθα, μήποτε παχυνθεὶς ἡμῶν ὁ νοῦς καὶ τῆς συνήθους ἐπιμελείας διὰ τὸν παρόντα καιρὸν στερηθεὶς πράξῃ τι τῶν ἀβουλήτων καὶ γένηται φυγάς, ὑπὸ τῶν δαιμόνων βαλλόμενος.

42

596 Οὐ πρότερον προσεύξῃ πειραζόμενος, πρὶν εἰπεῖν τινα ῥήματα μετ' ὀργῆς πρὸς τὸν θλίβοντα· τῆς γὰρ ψυχῆς σου πεποιωμένης τοῖς λογισμοῖς, συμβαίνει μηδὲ καθαρὰν γενέσθαι τὴν προσευχήν· ἐὰν δὲ μετ' ὀργῆς εἴπῃς τι πρὸς αὐτούς, συγχεῖς τε καὶ ἐξαφανίζεις τῶν ἀντικειμένων τὰ νοήματα. Τοῦτο γὰρ ἡ ὀργὴ καὶ ἐπὶ τῶν κρειττόνων νοημάτων ἐργάζεσθαι πέφυκεν.

43

598 [1244] Δεῖ δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν δαιμόνων ἐπιγινώσκειν, καὶ τοὺς καιροὺς αὐτῶν σημειοῦσθαι· εἰσόμεθα δὲ ἐκ τῶν λογισμῶν, τοὺς δὲ λογισμοὺς ἐκ τῶν πραγμάτων, τίνες τῶν δαι-

μόνων σπάνιοι καὶ βαρύτεροι, καὶ ποῖοι συνεχεῖς καὶ κουφότεροι, καὶ τίνες οἱ ἀθρόως εἰσπηδῶντες καὶ πρὸς **600** βλασφημίαν τὸν νοῦν ἁρπάζοντες. Ταῦτα δὲ ἀναγκαῖον εἰδέναι, ἵν' ὅταν ἄρξωνται οἱ λογισμοὶ τὰς ἰδίας ὕλας κινεῖν, πρὶν ἢ πολὺ τῆς οἰκείας ἐκβαλώμεθα καταστάσεως, φθεγγώμεθά τι πρὸς αὐτοὺς καὶ τὸν παρόντα σημαίνωμεν· οὕτω γὰρ ἂν αὐτοί τε ῥᾳδίως σὺν Θεῷ προκόπτωμεν, κἀκείνους θαυμάζοντας ἡμᾶς καὶ ὀδυνωμένους ἀποπτῆναι ποιήσωμεν.

44

Ὅταν ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς μοναχοὺς ἀδυνατῶσιν οἱ δαίμονες, τότε μικρὸν ὑποχωρήσαντες **[1245]** ἐπιτηροῦσι ποία τῶν ἀρετῶν ἐν τῷ μεταξὺ παρημέληται, κἀκείνῃ αἰφνιδίως ἐπεισελθόντες, τὴν ἀθλίαν ψυχὴν διαρπάζουσιν.

45

602 Οἱ πονηροὶ δαίμονες τοὺς πονηροτέρους αὐτῶν δαίμονας εἰς βοήθειαν ἐπισπῶνται· καὶ κατὰ τὰς διαθέσεις ἀλλήλοις ἐναντιούμενοι, συμφωνοῦσιν ἐπ' ἀπωλείᾳ μόνον ψυχῆς.

46

Μὴ ταραττέτω δὲ ἡμᾶς ὁ δαίμων ὁ συναρπάζων τὸν νοῦν πρὸς βλασφημίαν Θεοῦ καὶ πρὸς τὰς ἀπειρημένας φαντασίας **604** ἐκείνας ἃς ἔγωγε οὐδὲ γραφῇ παραδοῦναι τετόλμηκα, μηδὲ τὴν προθυμίαν ἡμῶν ἐκκοπτέτω· καρδιογνώστης γάρ ἐστιν ὁ Κύριος[1] καὶ οἶδεν ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντες ποτὲ τοιαύτην μανίαν ἐμάνημεν. Σκοπὸς δὲ τούτῳ τῷ δαίμονι παῦσαι ἡμᾶς τῆς προσευχῆς, ἵνα μὴ στῶμεν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, μηδὲ τὰς χεῖρας ἐκτεῖναι τολμήσωμεν καθ' οὗ τοιαῦτα διενοήθημεν.

---

1. Πρβλ. Πράξ. 1,24.

47

606 Τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολον γίνεται ἢ λόγος τις προενεχθείς, ἢ κίνησις τοῦ σώματος γενομένη, δι' οὗ ἐπαισθάνονται οἱ ἐχθροὶ πότερον ἔνδον ἔχομεν τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν καὶ ὠδίνομεν, ἢ ἀποῤῥίψαντες αὐτοὺς μεριμνῶμεν περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Τὸν γὰρ νοῦν μόνος ἐπίσταται ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεός, καὶ οὐ δεῖται συμβόλων αὐτὸς πρὸς τὸ γινώσκειν τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτόμενα.

48

608 Τοῖς μὲν κοσμικοῖς οἱ δαίμονες διὰ τῶν πραγμάτων μᾶλλον παλαίουσι, τοῖς δὲ μοναχοῖς ὡς ἐπὶ πλεῖστον διὰ τῶν λογισμῶν· πραγμάτων γὰρ διὰ τὴν ἐρημίαν ἐστέρηνται· καὶ ὅσον εὐκολώτερον τὸ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνειν τοῦ κατ' ἐνέργειαν, τοσοῦτον χαλεπώτερος καὶ ὁ κατὰ διάνοιαν πόλεμος τοῦ διὰ τῶν πραγμάτων συνισταμένου· εὐκίνητον γάρ τι πρᾶγμα ὁ νοῦς καὶ πρὸς τὰς ἀνόμους φαντασίας δυσκάθεκτον.

49

610 Ἐργάζεσθαι μὲν διὰ παντὸς καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ νηστεύειν οὐ προστετάγμεθα, προσεύχεσθαι δὲ ἡμῖν ἀδιαλείπτως[1] νενομοθέτηται· διότι ἐκεῖνα μὲν τὸ παθητικὸν μέρος τῆς **612** ψυχῆς θεραπεύοντα καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν εἰς τὴν ἐργασίαν προσδεῖται, ὅπερ δι' οἰκείαν ἀσθένειαν πρὸς τοὺς πόνους οὐκ ἐπαρκεῖ· ἡ δὲ προσευχὴ τὸν νοῦν ἐῤῥωμένον καὶ καθαρὸν πρὸς τὴν πάλην παρασκευάζει, πεφυκότα προσεύχεσθαι καὶ δίχα τούτου τοῦ σώματος καὶ ὑπὲρ πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων τοῖς δαίμοσι μάχεσθαι.

50

614 [1229] Εἴ τις βούλοιτο τῶν μοναχῶν ἀγρίων πειραθῆναι δαιμόνων καὶ τῆς αὐτῶν τέχνης ἕξιν λαβεῖν, τηρείτω τοὺς λογι-

---

1. Πρβλ. Α' Θεσ. 5,17.

σμούς, καὶ τὰς ἐπιτάσεις σημειούσθω τούτων, καὶ τὰς ἀνέσεις, καὶ τὰς μετεμπλοκάς, καὶ τοὺς χρόνους, καὶ τίνες τῶν δαιμόνων οἱ τοῦτο ποιοῦντες, καὶ ποῖος ποίῳ δαίμονι ἀκολουθεῖ, καὶ τίς τίνι οὐχ ἕπεται· καὶ ζητείτω παρὰ Χριστοῦ τούτων τοὺς **616** λόγους. Πάνυ γὰρ χαλεπαίνουσιν ἐπὶ τοῖς γνωστικώτερον τὴν πρακτικὴν μετιοῦσι, βουλόμενοι κατατοξεύειν ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ[1].

51

Δύο τῶν δαιμόνων ὀξυτάτους παρατηρήσας εὑρήσεις, καὶ σχεδὸν τὴν κίνησιν τοῦ νοὸς ἡμῶν παρατρέχοντας· τὸν δαίμονα τῆς πορνείας καὶ τὸν συναρπάζοντα ἡμᾶς πρὸς βλασφημίαν Θεοῦ· ἀλλ' ὁ μὲν δεύτερός ἐστιν ὀλιγοχρόνιος, ὁ δὲ πρότερος, εἰ μὴ μετὰ πάθους κινοίη τοὺς λογισμούς, οὐκ ἐμποδίσει ἡμῖν πρὸς τὴν γνῶσιν τὴν τοῦ Θεοῦ.

52

618 Σῶμα μὲν χωρίσαι ψυχῆς, μόνου ἐστὶ τοῦ συνδήσαντος· ψυχὴν δὲ ἀπὸ σώματος, καὶ τοῦ ἐφιεμένου τῆς ἀρετῆς. Τὴν γὰρ ἀναχώρησιν μελέτην θανάτου καὶ φυγὴν τοῦ σώματος οἱ Πατέρες ἡμῶν ὀνομάζουσιν.

53

620 [1232] Οἱ τὴν σάρκα κακῶς διατρέφοντες καὶ πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενοι[2], ἑαυτοὺς μὴ ταύτην καταμεμφέσθωσαν· ἴσασι γὰρ τὴν χάριν τοῦ Δημιουργοῦ οἱ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπάθειαν διὰ τοῦ σώματος τούτου κτησάμενοι καὶ τῇ τῶν ὄντων θεωρίᾳ ποσῶς ἐπιβάλλοντες.

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 10,2. **2.** Πρβλ. Ρωμ. 13,14.

Περὶ τῶν ἐν ὕπνοις συμβαινόντων

54

624 [1245] Ὅταν ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαντασίαις τῷ ἐπιθυμητικῷ μέρει πολεμοῦντες οἱ δαίμονες αὐτοὶ μὲν δεικνύωσιν, ἡμεῖς δὲ προστρέχωμεν, συντυχίας γνωρίμων καὶ συμπόσια συγγενῶν καὶ χοροὺς γυναικῶν καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἡδονῶν ἀποτελεστικά, ἐν τούτῳ τῷ μέρει νοσοῦμεν καὶ τὸ πάθος ἰσχύει. Ὅταν δὲ πάλιν τὸ θυμικὸν ἐκταράσσωσιν, ὁδοὺς **626** κρημνώδεις ὁδεύειν καταναγκάζοντες, καὶ ἐνόπλους **[1248]** ἄνδρας ἐπάγοντες καὶ ἰοβόλα καὶ σαρκοβόρα θηρία, ἡμεῖς δὲ πρὸς μὲν τὰς ὁδοὺς ἐκδειματούμεθα, ὑπὸ δὲ τῶν θηρίων καὶ τῶν ἀνδρῶν διωκόμενοι φεύγωμεν, τοῦ θυμικοῦ μέρους ποιησώμεθα πρόνοιαν, καὶ τὸν Χριστὸν ἐν ἀγρυπνίαις[1] ἐπικαλούμενοι, τοῖς προειρημένοις φαρμάκοις χρησώμεθα.

55

628 Αἱ ἀνείδωλοι ἐν τοῖς ὕπνοις τοῦ σώματος φυσικαὶ κινήσεις ὑγιαίνειν ποσῶς μηνύουσι τὴν ψυχήν· πῆξις δὲ εἰδώλων ἀῤῥωστίας γνώρισμα· καὶ τὰ μὲν ἀόριστα πρόσωπα τοῦ παλαιοῦ πάθους, τὰ δὲ ὡρισμένα τῆς παραυτίκα πληγῆς σύμβολον νόμιζε.

56

630 Τὰ τῆς ἀπαθείας τεκμήρια, μεθ' ἡμέραν μὲν διὰ τῶν λογισμῶν, νύκτωρ δὲ διὰ τῶν ἐνυπνίων ἐπιγνωσόμεθα· καὶ τὴν μὲν ἀπάθειαν ὑγείαν ἐροῦμεν εἶναι ψυχῆς, τροφὴν δὲ **632** τὴν γνῶσιν, ἥτις μόνη συνάπτειν ἡμᾶς ταῖς ἁγίαις δυνάμεσιν εἴωθεν· εἴπερ ἡ τῶν ἀσωμάτων συνάφεια ἐκ τῆς ὁμοίας διαθέσεως γίνεσθαι πέφυκεν.

---

1. Πρβλ. Β' Κορ. 6,5.

Περὶ καταστάσεως ἐγγιζούσης τῇ ἀπαθείᾳ

57

634 Δύο τῆς ψυχῆς εἰρηνικαὶ καταστάσεις εἰσί, μία μὲν ἡ ἀπὸ τῶν φυσικῶν σπερμάτων ἀναδιδομένη, ἑτέρα δὲ ἡ ἐξ ὑποχωρήσεως τῶν δαιμόνων ἐπιγινομένη· καὶ τῇ μὲν προτέρᾳ ἀκολουθεῖ ταπεινοφροσύνη μετὰ κατανύξεως, καὶ δάκρυον καὶ πόθος πρὸς τὸ θεῖον ἄπειρος, καὶ σπουδὴ περὶ τὸ ἔργον ἀμέτρητος· τῇ δὲ δευτέρᾳ κενοδοξία μετὰ ὑπερηφανίας ἐν ἀναιρέσει τῶν λοιπῶν δαιμόνων τὸν μοναχὸν ὑποσύρουσα. Ὁ τοίνυν τηρῶν τὰ ὅρια τῆς προτέρας καταστάσεως, τὰς ἐπιδρομὰς τῶν δαιμόνων ὀξύτερον ἐπιγνώσεται.

58

636 Ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων ἀντίκειται τῷ δαίμονι τῆς πορνείας, καὶ τούτους ἅμα προσβαλεῖν ψυχῇ τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν· εἴπερ ὁ μὲν τιμὰς ἐπαγγέλλεται, ὁ δὲ ἀτιμίας πρόξενος γίνεται· ὁπότερος τοίνυν τούτων ἐὰν προσεγγίσας πιέζῃ σε, τοὺς τοῦ ἀντικειμένου δαίμονος πλάττε δῆθεν ἐν σεαυτῷ λογισμούς· κἂν δυνηθῇς τὸ δὴ λεγόμενον ἥλῳ τὸν ἧλον ἐκκρούειν, γίνωσκε σεαυτὸν πλησίον ὄντα τῶν ὅρων τῆς ἀπαθείας· ἴσχυσε γάρ σου ὁ νοῦς λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοὺς ἀφανίσαι δαιμόνων. Τὸ δὲ διὰ ταπεινοφροσύνης **638** ἀπώσασθαι τὸν τῆς κενοδοξίας λογισμόν, ἢ διὰ σωφροσύνης τὸν τῆς πορνείας, βαθυτάτης ἂν εἴη τεκμήριον ἀπαθείας. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων ἀλλήλοις δαιμόνων πράττειν πειράθητι· ἅμα γὰρ καὶ γνώσῃ ποίῳ πάθει μᾶλλον πεποίωσαι. Πλὴν ὅση δύναμις αἴτει παρὰ Θεοῦ τῷ δευτέρῳ τρόπῳ τοὺς πολεμίους ἀμύνασθαι.

59

Ὅσῳ προκόπτει ψυχή, τοσούτῳ μείζονες αὐτὴν ἀνταγωνισταὶ διαδέχονται· τοὺς γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ δαίμονας αὐτῇ **640** παραμένειν οὐ πείθομαι· καὶ τοῦτο ἴσασι μάλιστα οἱ ὀξύτερον τοῖς πειρασμοῖς ἐπιβάλλοντες, καὶ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ἀπάθειαν ἐκμοχλευομένην ὑπὸ τῶν διαδεξαμένων ὁρῶντες.

60

Ἡ μὲν τελεία τῇ ψυχῇ ἀπάθεια μετὰ τὴν νίκην τὴν κατὰ πάντων τῶν ἀντικειμένων τῇ πρακτικῇ δαιμόνων ἐγγίνεται· ἡ δὲ ἀτελὴς ἀπάθεια ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τέως τοῦ παλαίοντος αὐτῇ λέγεται δαίμονος.

61

642 [1249] Οὐκ ἂν προέλθοι ὁ νοῦς, οὐδὲ ἀποδημήσει τὴν καλὴν ἐκείνην ἀποδημίαν, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ γένοιτο τῶν ἀσωμάτων, μὴ τὰ ἔνδον διορθωσάμενος· ἡ γὰρ ταραχὴ τῶν οἰκείων ἐπιστρέφειν αὐτὸν εἴωθε πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ἐξελήλυθεν.

62

644 Τὸν νοῦν καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι τυφλὸν ἀπεργάζονται· αἱ μέν, ἵνα μὴ βλέπῃ τὰς κακίας· αἱ δέ, ἵνα μὴ πάλιν ἴδῃ τὰς ἀρετάς.

Περὶ τῶν τῆς ἀπαθείας συμβόλων

63

646 [1232] Ὅταν ὁ νοῦς ἀπερισπάστως ἄρξηται ποιεῖσθαι τὰς προσευχάς, τότε περὶ τὸ θυμικὸν μέρος τῆς ψυχῆς νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὁ πᾶς συνίσταται πόλεμος.

64

648 Ἀπαθείας τεκμήριον, νοῦς ἀρξάμενος τὸ οἰκεῖον φέγγος ὁρᾶν, καὶ πρὸς τὰ καθ' ὕπνον φάσματα διαμένων ἥσυχος, καὶ λεῖος βλέπων τὰ πράγματα.

65

650 Ἔρρωται νοῦς μηδὲν τῶν τοῦ κόσμου τούτου παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς φανταζόμενος.

66

Νοῦς σὺν Θεῷ πρακτικὴν κατορθώσας καὶ προσπελάσας τῇ γνώσει ὀλίγον ἢ οὐδ' ὅλως τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς ἐπαισθάνεται, τῆς γνώσεως αὐτὸν ἁρπαζούσης μετάρσιον καὶ χωριζούσης τῶν αἰσθητῶν.

67

652 'Απάθειαν ἔχει ψυχή, οὐχ ἡ μὴ πάσχουσα πρὸς τὰ πράγματα, ἀλλ' ἡ καὶ πρὸς τὰς μνήμας αὐτῶν ἀτάραχος διαμένουσα.

68

῾Ο τέλειος οὐκ ἐγκρατεύεται, καὶ ὁ ἀπαθὴς οὐχ ὑπομένει, εἴπερ τοῦ πάσχοντος ἡ ὑπομονή, καὶ τοῦ ὀχλουμένου ἡ ἐγκράτεια.

69

654 Μέγα μὲν τὸ ἀπερισπάστως προσεύχεσθαι, μεῖζον δὲ τὸ καὶ ψάλλειν ἀπερισπάστως.

70

656 ῾Ο τὰς ἀρετὰς ἐν ἑαυτῷ καθιδρύσας, καὶ ταύταις ὅλος ἀνακραθείς, οὐκ ἔτι μέμνηται νόμου ἢ ἐντολῶν ἢ κολάσεως, ἀλλὰ ταῦτα λέγει καὶ πράττει ὁπόσα ἡ ἀρίστη ἕξις ὑπαγορεύει.

Θεωρήματα πρακτικὰ

71

658 Αἱ μὲν δαιμονιώδεις ᾠδαὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν κινοῦσι, καὶ εἰς αἰσχρὰς τὴν ψυχὴν φαντασίας ἐμβάλλουσιν· οἱ δὲ ψαλμοὶ καὶ ὕμνοι καὶ αἱ πνευματικαὶ ᾠδαὶ[1] εἰς μνήμην ἀεὶ τῆς ἀρετῆς τὸν νοῦν προκαλοῦνται, περιζέοντα τὸν θυμὸν ἡμῶν καταψύχοντες καὶ τὰς ἐπιθυμίας μαραίνοντες.

---

1. Πρβλ. 'Εφ. 5,19.

72

660 Εἰ οἱ παλαίοντες ἐν τῷ θλίβεσθαι καὶ ἀντιθλίβειν εἰσί, παλαίουσι δὲ ἡμῖν οἱ δαίμονες, καὶ αὐτοὶ ἄρα θλίβοντες ἡμᾶς ὑφ' ἡμῶν ἀντιθλίβονται. «Ἐκθλίψω γὰρ αὐτούς, φησί, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι»[1]. Καὶ πάλιν· «οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροί μου αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσον»[2].

73

Ἀνάπαυσις μὲν τῇ σοφίᾳ, κόπος δὲ τῇ φρονήσει συνέζευκται· οὐκ ἔστι γὰρ σοφίαν κτήσασθαι ἄνευ πολέμου, καὶ οὐκ ἔστι κατορθῶσαι τὸν πόλεμον χωρὶς φρονήσεως· αὕτη γὰρ ἀνθίστασθαι τῷ θυμῷ τῶν δαιμόνων πεπίστευται, τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις κατὰ φύσιν ἐνεργεῖν ἀναγκάζουσα, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς σοφίας προευτρεπίζουσα.

74

662 [1233] Πειρασμός ἐστι μοναχοῦ λογισμὸς διὰ τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἀναβὰς καὶ σκοτίζων τὸν νοῦν.

75

Ἁμαρτία ἐστὶ μοναχοῦ ἡ πρὸς τὴν ἀπηγορευμένην ἡδονὴν τοῦ λογισμοῦ συγκατάθεσις.

76

664 Ἄγγελοι μὲν χαίρουσι μειουμένης κακίας, δαίμονες δὲ τῆς ἀρετῆς· οἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐλέους καὶ ἀγάπης θεράποντες, οἱ δὲ ὀργῆς καὶ μίσους ὑπήκοοι· καὶ οἱ μὲν πρότεροι πλησιάζοντες πνευματικῆς θεωρίας ἡμᾶς πληροῦσιν, οἱ δὲ δεύτεροι προσεγγίζοντες εἰς αἰσχρὰς τὴν ψυχὴν φαντασίας ἐμβάλλουσιν.

---

1. Ψαλ. 17,39. **2.** Ψαλ. 26,2.

77

Αἱ ἀρεταὶ οὐ τὰς τῶν δαιμόνων ὁρμὰς ἀνακόπτουσιν, ἀλλ' ἡμᾶς ἀθῴους διαφυλάττουσιν.

78

666 Πρακτική ἐστι μέθοδος πνευματικὴ τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἐκκαθαίρουσα.

79

Οὐκ ἀρκοῦσιν αἱ ἐνέργειαι τῶν ἐντολῶν πρὸς τὸ τελείως ἰάσασθαι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἐὰν μὴ καὶ κατάλληλοι ταύταις διαδέξωνται τὸν νοῦν θεωρίαι.

80

668 Οὐ πᾶσι μὲν τοῖς ὑπ' Ἀγγέλων λογισμοῖς ἡμῖν ἐμβαλλομένοις δυνατὸν ἀντιστῆναι, πάντας δὲ τοὺς ὑπὸ δαιμόνων λογισμοὺς δυνατὸν ἀνατρέψαι· ἕπεται δὲ τοῖς μὲν προτέροις λογισμοῖς εἰρηνικὴ κατάστασις, τοῖς δὲ δευτέροις τεταραγμένη.

81

670 Ἀπαθείας ἔγγονον ἀγάπη· ἀπάθεια δέ ἐστιν ἄνθος τῆς πρακτικῆς· πρακτικὴν δὲ συνίστησιν ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν· τούτων δὲ φύλαξ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὅστις γέννημα τῆς ὀρθῆς ἐστι πίστεως· πίστις δέ ἐστιν ἐνδιάθετον ἀγαθόν, ἥτις ἐνυπάρχειν πέφυκε καὶ τοῖς μηδέπω πεπιστευκόσι Θεῷ.

82

672 Ὥσπερ ἐνεργοῦσα διὰ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ τῶν ἀσθενούντων μελῶν ἐπαισθάνεται· οὕτως ἐνεργῶν καὶ ὁ νοῦς τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν τάς τε δυνάμεις ἐπιγινώσκει τὰς ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῆς ἐμποδιζούσης αὐτῷ τὴν θεραπευτικὴν αὐτῆς ἐντολὴν ἐφευρίσκει.

83

Ὁ νοῦς τὸν ἐμπαθῆ πόλεμον πολεμῶν οὐ θεωρήσει τοὺς λόγους τοῦ πολέμου· τῷ γὰρ ἐν νυκτὶ μαχομένῳ ἔοικεν· ἀπάθειαν δὲ κτησάμενος, ῥᾳδίως ἐπιγνώσεται τὰς μεθοδείας τῶν πολεμίων.

84

674 Πέρας μὲν πρακτικῆς ἀγάπη· γνώσεως δὲ θεολογία· ἀρχαὶ δὲ ἑκατέρων πίστις καὶ φυσικὴ θεωρία· καὶ ὅσοι μὲν τῶν δαιμόνων τοῦ παθητικοῦ μέρους ἐφάπτονται τῆς ψυχῆς, οὗτοι λέγονται ἀντικεῖσθαι τῇ πρακτικῇ· ὅσοι δ' αὖ πάλιν τῷ λογιστικῷ διοχλοῦσιν, ἐχθροὶ πάσης ἀληθείας ὀνομάζονται καὶ ἐναντίοι τῇ θεωρίᾳ.

85

676 Οὐδὲν τῶν καθαιρόντων τὰ σώματα σύνεστι μετὰ τοῦτο τοῖς καθαρθεῖσιν· αἱ δὲ ἀρεταὶ ὁμοῦ τε καθαίρουσι τὴν ψυχὴν καὶ καθαρθείσῃ συμπαραμένουσιν.

86

Κατὰ φύσιν ἐνεργεῖ ψυχὴ λογικὴ ὅταν τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς μέρος τῆς ἀρετῆς ἐφίε**[1236]**ται, τὸ δὲ θυμικὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνίζεται, τὸ δὲ λογιστικὸν ἐπιβάλλει τῇ θεωρίᾳ τῶν γεγονότων.

87

678 Ὁ μὲν προκόπτων ἐν πρακτικῇ τὰ πάθη μειοῖ, ὁ δὲ ἐν θεωρίᾳ τὴν ἀγνωσίαν· καὶ τῶν μὲν παθῶν ἔσται ποτὲ καὶ φθορὰ παντελής, τῆς δὲ ἀγνωσίας τῆς μὲν εἶναι πέρας, τῆς δὲ μὴ εἶναί φασι.

88

680 Τὰ παρὰ τὴν χρῆσιν ἀγαθὰ καὶ κακὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κακιῶν γίνεται ποιητικά· φρονήσεως δέ ἐστι λοιπὸν τὸ χρήσασθαι τούτοις πρὸς θάτερα.

89

Τριμεροῦς δὲ τῆς λογικῆς ψυχῆς οὔσης κατὰ τὸν σοφὸν ἡμῶν διδάσκαλον, ὅταν μὲν ἐν τῷ λογιστικῷ μέρει γένηται ἡ ἀρετή, καλεῖται φρόνησις καὶ σύνεσις καὶ σοφία· ὅταν δὲ ἐν **682** τῷ ἐπιθυμητικῷ, σωφροσύνη καὶ ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια· ὅταν δὲ ἐν τῷ θυμικῷ, ἀνδρεία καὶ ὑπομονή· ἐν ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ, δικαιοσύνη. Καὶ φρονήσεως μὲν ἔργον τὸ στρατηγεῖν πρὸς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις, καὶ τῶν μὲν ἀρετῶν ὑπερασπίζειν, πρὸς δὲ τὰς κακίας παρατάττεσθαι, τὰ δὲ μέσα πρὸς **684** τοὺς καιροὺς διοικεῖν· συνέσεως δὲ τὸ πάντα τὰ συντελοῦντα ἡμῖν πρὸς τὸν σκοπὸν ἁρμοδίως οἰκονομεῖν· σοφίας δὲ τὸ θεωρεῖν λόγους σωμάτων καὶ ἀσωμάτων· σωφροσύνης δὲ **686** ἔργον τὸ βλέπειν ἀπαθῶς τὰ πράγματα τὰ κινοῦντα ἐν ἡμῖν φαντασίας ἀλόγους· ἀγάπης δὲ τὸ πάσῃ εἰκόνι τοῦ Θεοῦ τοιαύτην ἑαυτὴν ἐμπαρέχειν οἵαν καὶ τῷ πρωτοτύπῳ σχεδόν, κἂν μιαίνειν αὐτὰς ἐπιχειρῶσιν οἱ δαίμονες· ἐγκρατείας δὲ τὸ πᾶσαν ἡδονὴν τοῦ φάρυγγος μετὰ χαρᾶς ἀποσείεσθαι· μὴ δεδιέναι δὲ τοὺς πολεμίους καὶ προθύμως ἐγκαρτερεῖν τοῖς **688** δεινοῖς, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀνδρείας ἐστί· δικαιοσύνης δὲ τὸ συμφωνίαν τινὰ καὶ ἁρμονίαν τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν κατεργάζεσθαι.

90

690 Καρπὸς μὲν σπερμάτων τὰ δράγματα, ἀρετῶν δὲ ἡ γνῶσις· καὶ ὡς ἕπεται τοῖς σπέρμασι δράγματα, οὕτω τοῖς δάκρυσιν ἡ χαρά.

Ῥήσεις μοναχῶν ἁγίων

91

692 [1249] Ἀναγκαῖον δὲ καὶ τὰς ὁδοὺς τῶν προοδευσάντων ὀρθῶς διερωτᾶν μοναχῶν καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ γὰρ ἔστιν εὑρεῖν ὑπ' αὐτῶν ῥηθέντα τε καὶ πραχθέντα καλῶς· ἐν οἷς καὶ τοῦτό φησί τις αὐτῶν, τὴν ξηροτέραν καὶ μὴ ἀνώμαλον δίαιταν ἀγάπῃ συζευχθεῖσαν θᾶττον εἰσάγειν τὸν **694** μοναχὸν εἰς τὸν τῆς ἀπαθείας λιμένα. Ὁ δ' αὐτὸς ταρασσόμενόν τινα νύκτωρ

τῶν ἀδελφῶν τῶν φασμάτων ἀπήλλαξεν, ἀσθενοῦσι μετὰ νηστείας ὑπηρετῆσαι προστάξας· οὐδενὶ γὰρ οὕτως, ἐρωτηθεὶς ἔφη, ὡς ἐλέῳ τὰ τοιαῦτα κατασβέννυται πάθη.

92

Τῷ δικαίῳ Ἀντωνίῳ προσῆλθέ τις τῶν τότε σοφῶν καὶ πῶς διακαρτερεῖς, εἶπεν, ὦ πάτερ, τῆς ἐκ τῶν βιβλίων παραμυθίας ἐστερημένος; Ὁ δέ φησι· τὸ ἐμὸν βιβλίον, φιλόσοφε, ἡ φύσις τῶν γεγονότων ἐστί, καὶ πάρεστιν ὅτε βούλομαι τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοὺς τοῦ Θεοῦ.

93

696 Ἠρώτησέ με τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς[1], ὁ Αἰγύπτιος γέρων Μακάριος· τί δήποτε μνησικακοῦντες μὲν τοῖς ἀνθρώποις τὴν μνημονευτικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἀφανίζομεν, δαίμοσι δὲ μνησικακοῦντες ἀβλαβεῖς διαμένομεν; Κἀμοῦ πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἀπορήσαντος καὶ παρακαλοῦντος τὸν λόγον μαθεῖν, διότι, φησὶν ἐκεῖνος, τὸ μὲν πρότερον παρὰ φύσιν, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ θυμοῦ.

94

698 Παρέβαλον κατ' αὐτὴν τὴν σταθερὰν μεσημβρίαν τῷ ἁγίῳ πατρὶ Μακαρίῳ καὶ λίαν ὑπὸ τῆς δίψης φλεγόμενος ᾔτουν ὕδωρ πιεῖν· ὁ δέ φησιν· ἀρκέσθητι τῇ σκιᾷ· πολλοὶ γὰρ νῦν ὁδοιποροῦντες ἢ πλέοντες καὶ ταύτης ἐστέρηνται. Εἶτα λόγους μου πρὸς αὐτὸν περὶ ἐγκρατείας γυμνάζοντος· θάρσει, φησίν, ὦ τέκνον, ἐν ὅλοις ἔτεσιν εἴκοσι οὔτε ἄρτου, οὔτε ὕδατος, οὔτε ὕπνου κόρον εἴληφα· τὸν μὲν γὰρ ἄρτον μου ἤσθιον σταθμῷ, τὸ δὲ ὕδωρ ἔπινον μέτρῳ, τοῖς τοίχοις δὲ ἐμαυτὸν παρακλίνων μικρόν τι τοῦ ὕπνου μέρος ἀφήρπαζον.

---

1. Πρβλ. Πράξ. 9,15.

95

700 Ἐμηνύθη τινὶ τῶν μοναχῶν θάνατος τοῦ πατρός· ὁ δὲ πρὸς τὸν ἀπαγγείλαντα, παῦσαι, φησί, βλασφημῶν· ὁ γὰρ ἐμὸς πατὴρ ἀθάνατός ἐστιν.

96

702 Ἐπύθετό τις τῶν ἀδελφῶν ἑνὸς τῶν γερόντων εἰ κελεύοι τῇ μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς συμφαγεῖν αὐτὸν παραβαλόντα τῷ οἴκῳ· ὁ δέ, μετὰ γυναικός, εἶπεν, οὐ βρώσῃ.

97

704 Ἐκέκτητό τις τῶν ἀδελφῶν εὐαγγέλιον μόνον, καὶ τοῦτο πωλήσας ἔδωκεν εἰς τροφὴν τοῖς πεινῶσιν, ἄξιον μνήμης ἐπιφθεγξάμενος ῥῆμα· αὐτὸν γάρ, **[1252]** φησί, τὸν λόγον πεπώληκα τὸν λέγοντά μοι· «πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς»[1].

98

706 Ἔστι δέ τις παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν νῆσος κατ' αὐτὸ τὸ βόρειον μέρος τῆς λίμνης κειμένη τῆς καλουμένης Μαρίας, προσοικεῖ δὲ αὐτῇ μοναχὸς τῆς παρεμβολῆς τῶν γνωστικῶν ὁ δοκιμώτατος· ὅστις ἀπεφήνατο πάντα τὰ πραττόμενα ὑπὸ τῶν μοναχῶν πράττεσθαι δι' αἰτίας πέντε· διὰ Θεόν, διὰ φύσιν, διὰ ἔθος, διὰ ἀνάγκην, διὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν. Ὁ δ' αὐτὸς ἔλεγε πάλιν μίαν μὲν εἶναι τῇ φύσει τὴν ἀρετήν, εἰδοποιεῖσθαι δὲ αὐτὴν ἐν ταῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς· καὶ γὰρ τὸ φῶς τὸ ἡλιακὸν ἀσχημάτιστον μέν ἐστι, φησί, ταῖς δὲ δι' ὧν εἰσβάλλει θυρίσι συσχηματίζεσθαι πέφυκεν.

99

708 Ἄλλος δὲ πάλιν τῶν μοναχῶν· διὰ τοῦτο περιαιρῶ τὰς ἡδονάς, εἶπεν, ἵνα τὰς τοῦ θυμοῦ περικόψω προφάσεις· οἶδα γὰρ αὐτὸν ἀεὶ μαχόμενον ὑπὲρ τῶν ἡδονῶν καὶ ἐκταράσσοντά **710** μου

---

1. Ματθ. 19,21. Πρβλ. Μάρκ. 10,21. Λουκ. 18,22.

τὸν νοῦν καὶ τὴν γνῶσιν ἀποδιώκοντα. Ἔλεγε δέ τις τῶν γερόντων ὅτι ἡ ἀγάπη παραθήκας βρωμάτων ἢ χρημάτων τηρεῖν οὐκ ἐπίσταται. Ὁ δ' αὐτός· οὐκ οἶδα, φησίν, εἰς τὸ αὐτὸ δὶς ὑπὸ δαιμόνων ἀπατηθείς.

100

Πάντας μὲν ἐπ' ἴσης οὐ δυνατὸν τοὺς ἀδελφοὺς ἀγαπᾶν, πᾶσι δὲ δυνατὸν ἀπαθῶς συντυγχάνειν μνησικακίας ὄντα καὶ μίσους ἐλεύθερον· τοὺς ἱερεῖς ἀγαπητέον μετὰ τὸν Κύριον τοὺς διὰ τῶν ἁγίων μυστηρίων καθαρίζοντας ἡμᾶς καὶ προσευχομένους ὑπὲρ ἡμῶν· τοὺς δὲ γέροντας ἡμῶν τιμητέον ὡς τοὺς ἀγγέλους· αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἡμᾶς ἀλείφοντες καὶ τὰ τῶν ἀγρίων θηρίων δήγματα θεραπεύοντες.

712 Ἀλλὰ νῦν μέν μοι τοσαῦτα λελέχθω πρὸς σὲ περὶ πρακτικῆς, ποθεινότατε ἀδελφὲ Ἀνατόλιε, ὅσα χάριτι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῷ σπόρῳ περκαζούσης ἡμῶν τῆς σταφυλῆς ἐπιρωγολογούμενοι εὑρήκαμεν· εἰ δὲ σταθερὸς ἡμῖν ἐπιλάμψει τῆς δικαιοσύνης ὁ ἥλιος[1] καὶ ὁ βότρυς πέπειρος γένηται, τότε καὶ τὸν οἶνον πιόμεθα αὐτοῦ τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου[2], εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τοῦ δικαίου Γρηγορίου τοῦ φυτεύσαντός με καὶ τῶν νῦν ὁσίων Πατέρων τῶν ποτιζόντων με, καὶ δυνάμει τῇ τοῦ αὐξάνοντός[3] με Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

1. Πρβλ. Μαλ. 3,20. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 103,15. Σ. Σειρ. 40,20. **3.** Πρβλ. Α' Κορ. 3, 6-7.

Ο ΓΝΩΣΤΙΚΟΣ
Ή
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΞΙΩΘΕΝΤΑ ΓΝΩΣΕΩΣ

Α΄*

1

88 Πρακτικοὶ λόγους νοήσουσι πρακτικούς, γνωστικοὶ δὲ ὄψονται γνωστικά.

2

90 Πρακτικὸς μέν ἐστιν ὁ τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς μόνον ἀπαθὲς κεκτημένος.

3

Γνωστικὸς δὲ ὁ ἅλὸς μὲν λόγον ἐπέχων τοῖς ἀκαθάρτοις, φωτὸς δὲ τοῖς καθαροῖς[1].

4

92 Ἡ μὲν ἔξωθεν ἡμῖν συμβαίνουσα γνῶσις, διὰ τῶν λόγων ὑποδεικνύειν πειρᾶται τὰς ὕλας· ἡ δὲ ἐκ Θεοῦ χάριτος ἐγγινομένη, αὐτοφεὶ τῇ διανοίᾳ παρίστησι τὰ πράγματα, πρὸς ἃ βλέπων ὁ νοῦς, τοὺς αὐτῶν λόγους προσίεται· ἀντίκειται δὲ τῇ μὲν προτέρᾳ ‹ἡ πλάνη· τῇ δὲ δευτέρᾳ› ὀργὴ καὶ θυμός· ‹καὶ τὰ τούτοις παρακολουθοῦντα›.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Α. καὶ C. Guillaumont, Évagre le Pontique, Le Gnostique, ou à celui qui est devenu digne de la science (Sources Chrétiennes 356), Paris 1989, σσ. 88-192 (J. - P. Migne, PG 67, 396B, 520A-C. PG 40, 1285B. PG 79,1441A, 1452C).

1. Πρβλ. Ματθ. 5, 13-14.

5

94 Πᾶσαι τῷ γνωστικῷ ὁδοποιοῦσιν αἱ ἀρεταί· ὑπὲρ δὲ πάσας ἡ ἀοργησία. Ὁ γὰρ γνώσεως ἐφαψάμενος καὶ πρὸς ὀργὴν ῥᾳδίως κινούμενος, ὅμοιός ἐστι τῷ σιδηρᾷ περόνῃ τοὺς ἑαυτοῦ ὀφθαλμοὺς κατανύττοντι.

6

96 Ἀσφαλιζέσθω δὲ ἐν ταῖς συγκαταβάσεσιν ὁ γνωστικός, μήποτε λάθῃ αὐτὸν ἕξις γινομένη ἡ συγκατάβασις, καὶ πειράσθω πάσας ἐπίσης ἀεὶ τὰς ἀρετὰς κατορθοῦν, ἵνα ἀντακολουθῶσιν ἀλλήλαις καὶ ἐν αὐτῷ, διὰ τὸ πεφυκέναι τὸν νοῦν ὑπὸ τῆς ἐλαττουμένης προδίδοσθαι.

7

98 ....

8

100 Αἰσχρὸν γνωστικῷ τὸ δικάζεσθαι καὶ ἀδικουμένῳ καὶ ἀδικοῦντι· ἀδικουμένῳ μὲν ὅτι οὐχ ὑπέμεινεν, ἀδικοῦντι δὲ ὅτι ἠδίκησε.

9

Ἡ γνῶσις συντηρουμένη διδάσκει τὸν μετέχοντα αὐτῆς ὅπως ἂν διαφυλαχθῇ καὶ ἐπὶ μείζονα προέλθοι.

10

102 ....

11

104 ....

12

106 ....

13

Δίκαιον τοῖς μοναχοῖς καὶ τοῖς κοσμικοῖς περὶ πολιτείας ὀρθῆς διαλέγεσθαι καὶ ὅσα τῆς φυσικῆς ἢ θεολογικῆς δόγματα σαφηνίζειν ἐκ μέρους, «ὧν χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον»[1].

14

108 ....

15

112 Γνώριζε καιρῶν καὶ βίων καὶ ἐπιτηδευμάτων τοὺς λόγους καὶ τοὺς νόμους, ἵνα ἔχῃς ἑκάστῳ τὰ συμφέροντα ῥᾳδίως λέγειν.

16

114 ....

17

....

18

116 ....

19

118 ....

20

....

21

122 Τοὺς τῶν ψεκτῶν προσώπων λόγους οὐκ ἀλληγορήσεις,

---

1. Ἑβρ. 12,14.

οὐδὲ ζητήσεις τι πνευματικὸν ἐν αὐτοῖς, πλὴν εἰ μὴ δι᾽ οἰκονομίαν ὁ Θεὸς ἐνήργησεν, ὡς ἐν τῷ Βαλαὰμ[1] καὶ Καϊάφᾳ[2], ἵνα ὁ μὲν περὶ γενέσεως, ὁ δὲ περὶ θανάτου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν προείπῃ.

22

Δεῖ δὲ μὴ σκυθρωπὸν εἶναι τὸν γνωστικὸν μηδὲ δυσπρόσιτον· τὸ μὲν γὰρ ἀγνοοῦντός ἐστι τοὺς λόγους τῶν γινομένων· τὸ δὲ μὴ βουλομένου πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν[3].

23

124 ....

24

126 Πρόσεχε σεαυτῷ μήποτε κέρδους ἕνεκεν ἢ τοῦ εὐπαθεῖν, ἢ δόξης χάριν παρερχομένης, εἴπῃς τι τῶν ἀποῤῥήτων καὶ βληθῇς ἔξω τῶν ἱερῶν περιβόλων, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ναῷ τὰ τῆς περιστερᾶς τέκνα πιπράσκων[4].

25

128 ....

26

130 ....

27

132 [396] Μὴ ἀπερισκέπτως θεολογήσῃς, μηδέποτε ὁρίζου τὸ θεῖον· τῶν γὰρ ‹γεγονότων καί› συνθέτων εἰσὶν οἱ ὅροι.

---

1. Πρβλ. Ἀριθ. 24, 15-19. **2.** Πρβλ. Ἰω. 11, 49-51. **3.** Πρβλ. Α΄ Τιμ. 2,4. **4.** Πρβλ. Ματθ. 21, 12-13.

28

134 ....
.......ὅτι μισεῖ κακίαν ὁ πειραθεὶς κακίαν, πεῖρα δὲ τῆς ἐγκαταλείψεως ἔγγονος ....

29

142 Οἱ διδασκόμενοι λεγέτωσάν σοι ἀεὶ τό· «φίλε προσανάβηθι ἄνω»[1]· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν ἀναβάντα σε πάλιν ὑπὸ τῶν ἀκουόντων κατανεχθῆναι.

30

[1452] Φιλάργυρός ἐστιν οὐχ ὁ ἔχων χρήματα, ἀλλ᾽ ὁ ἐφιέμενος τούτων· τὸν γὰρ οἰκονόμον εἶναί φασι βαλάντιον λογικόν.

31

146 [1441] Γέροντας μὲν θυμοῦ, τοὺς δὲ νέους γαστρὸς κρατεῖν παρακάλει· τοὺς μὲν οἱ ψυχικοί, τοὺς δὲ ἐπὶ πλεῖστον οἱ σωματικοὶ διαμάχονται δαίμονες.

32

148 Ἔμφραττε στόματα τῶν καταλαλούντων ἐν ἀκοαῖς σου· καὶ μὴ θαυμάσῃς ὑπὸ πλείστων κατηγορούμενος· οὗτος γὰρ ὁ πειρασμὸς ἐκ δαιμόνων· τὸν γὰρ γνωστικὸν ἐλεύθερον εἶναι δεῖ μίσους καὶ μνησικακίας, καὶ μὴ βουλομένων.

33

150 Λέληθεν ἴσως ἑαυτὸν θεραπεύων ὁ διὰ τὸν Κύριον τοὺς ἀνθρώπους ἰώμενος· ὃ γὰρ προσάγει φάρμακον ὁ γνωστικός, τὸν μὲν πλησίον ἐνδεχομένως, ἑαυτὸν δέ ‹ἀναγκαίως› ἶαται.

---

1. Λουκ. 14,10.

34

152 ....

35

154 ....

36

Λανθανέτω τοὺς κοσμικοὺς καὶ τοὺς νέους ὁ περὶ κρίσεως ὑψηλότερος λόγος, γεννῶν ῥᾳδίως τὴν καταφρόνησιν· οὐ γὰρ ἴσασιν ὀδύνην ψυχῆς λογικῆς καταδικασθείσης τὴν ἄγνοιαν.

37

158 Ὁ ἅγιος Παῦλος ὑποπιάζων ἐδουλαγώγει τὸ σῶμα[1]· μὴ ἀμελήσῃς οὖν τῆς διαίτης ἐν τῇ ζωῇ σου καὶ μὴ καθυβρίσῃς τὴν ἀπάθειαν σώματι παχεῖ ‹ταπεινώσας› αὐτήν.

38

160 Μὴ μεριμνήσῃς περὶ βρωμάτων ἢ ἐνδυμάτων[2], ἀλλὰ μέμνησο τοῦ Ἀβενὴρ τοῦ λευίτου ὃς τὴν κιβωτὸν ὑποδεξάμενος τοῦ Κυρίου, πλούσιος ἐκ πενήτων καὶ ἔνδοξος ἐξ ἀτίμων γέγονε[3].

39

162 ....

40

164 ....

41

166 [396] Πᾶσα πρότασις ἢ γένος ἔχει κατηγορούμενον, ἢ διαφοράν, ἢ εἶδος, ἢ ἴδιον, ἢ συμβεβηκός, ἢ τὸ ἐκ τούτων συγκεί-

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 9,27. **2.** Πρβλ. Ματθ. 6,25. Λουκ. 12,22. **3.** Πρβλ. Β' Βασ. 6, 10-11.

μενον· οὐδὲν δὲ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν εἰρημένων ἔστι λαβεῖν. Σιωπῇ προσκυνείσθω τὸ ἄῤῥητον.

42

170 Πειρασμὸς γνωστικοῦ ἐστιν ὑπόληψις ψευδὴς περὶ τὸν νοῦν ἱσταμένη τοῦ ὑπάρχοντος μὲν ‹ὡς μὴ ὑπάρχοντος, τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχοντος ὡς ὑπάρχοντος, καὶ τοῦ ὑπάρχοντος μὲν› μὴ οὕτως δὲ ὑπάρχοντος ὥσπερ γέγονε.

43

....

44

172 [520] [1285] Τέσσαρας ἀρετὰς καὶ τῆς θεωρίας αὐτῆς, παρὰ τοῦ δικαίου Γρηγορίου μεμαθήκαμεν εἶναι, φρόνησιν καὶ ἀνδρείαν, σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην· καὶ φρονήσεως μὲν ἔργον ἔλεγεν εἶναι τὸ θεωρεῖν τὰς νοερὰς καὶ ἁγίας δυνάμεις δίχα τῶν λόγων· τούτους γὰρ ὑπὸ τῆς σοφίας μόνης δηλοῦσθαι παραδέδωκεν· **174** ἀνδρείας δὲ τὸ ἐγκαρτερεῖν τοῖς ἀληθέσι καὶ πολεμούμενον, καὶ μὴ ἐμβατεύειν εἰς τὰ μὴ ὄντα· τὸ δὲ παρὰ τοῦ πρώτου γεωργοῦ δέχεσθαι τὰ σπέρματα καὶ ἀπωθεῖσθαι τὸν ἐπισπορέα[1], τῆς σωφροσύνης ἴδιον ἀπεκρίνατο εἶναι· δικαιοσύνης δὲ πάλιν, τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ τοὺς λόγους ἀποδιδόναι, τὰ μὲν σκοτεινῶς ἀπαγγέλλουσαν, τὰ δὲ δι' αἰνιγμάτων σημαίνουσαν, τινὰ δὲ καὶ φανεροῦσαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἁπλουστέρων.

45

178 [520] Τῆς ἀληθείας ὁ στύλος ὁ καππαδόκης Βασίλειος· τὴν μὲν ἀπὸ ἀνθρώπων, φησίν, ἐπισυμβαίνουσαν γνῶσιν, προσεχὴς μελέτη καὶ γυμνασία κρατύνει· τὴν δὲ ἐκ Θεοῦ χάριτος ἐγγινομένην, δικαιοσύνη καὶ ἀοργησία καὶ ἔλεος· καὶ τὴν μὲν προτέραν, δυνατὸν καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς ὑποδέξασθαι· τῆς δὲ δευτέρας οἱ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 13,25.

ἀπαθεῖς μόνοι εἰσὶ δεκτικοί· οἳ καὶ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τὸ οἰκεῖον φέγγος τοῦ νοῦ περιλάμπον αὐτοὺς θεωροῦσιν.

46

182 [520] Τῶν Αἰγυπτίων ὁ ἅγιος φωστὴρ Ἀθανάσιος· τὴν τράπεζαν, φησί, Μωυσῆς εἰς τὸ βόρειον μέρος στῆσαι προστάσσεται[1]· γινωσκέτωσαν οἱ γνωστικοὶ τίς ὁ πνέων ἐστὶ κατ' αὐτῶν, καὶ πάντα πειρασμὸν γενναίως ὑπομενέτωσαν, καὶ μετὰ προθυμίας τοὺς προσιόντας τρεφέτωσαν.

47

184 [520] Ἔλεγεν ὁ τῆς Θμουϊτῶν ἐκκλησίας ἄγγελος Σαραπίων ὅτι ὁ νοῦς μὲν πεπτωκὼς πνευματικὴν γνῶσιν τελείως καθαίρεται, ἀγάπην δὲ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια τοῦ θυμοῦ θεραπεύει· πονηρὰς δὲ ἐπιθυμίας ἐπιῤῥεούσας ἵστησιν ἐγκράτεια.

48

186 [520] Τοὺς περὶ προνοίας καὶ κρίσεως κατὰ σαυτὸν ἀεὶ γύμναζε λόγους, φησὶν ὁ μέγας καὶ γνωστικὸς διδάσκαλος Δίδυμος, καὶ τούτων τὰς ὕλας διὰ μνήμης φέρειν πειράθητι· ἅπαντες γὰρ σχεδὸν ἐν τούτοις προσπταίουσι. Καὶ τοὺς μὲν περὶ κρίσεως λόγους ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν σωμάτων καὶ τῶν κόσμων εὑρήσεις· τοὺς δὲ περὶ προνοίας ἐν τοῖς τρόποις τοῖς ἀπὸ κακίας καὶ ἀγνωσίας ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἢ ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἡμᾶς ἐπανάγουσι.

49

190 ....

50

192 Πρὸς τὸ ἀρχέτυπον βλέπων ἀεὶ πειρῶ γράφειν τὰς εἰκόνας μηδὲν παρεὶς τῶν συντελούντων πρὸς τὸ κερδᾶναι τὴν ἐκπεσοῦσαν.

---

1. Πρβλ. Ἐξ. 26,35.

Β΄*

547 1. Οἱ πρακτικοὶ καὶ οἱ γνωστικοὶ συνιᾶσι τοὺς τῶν πραγμάτων λόγους, τὰ δὲ τῆς γνώσεως ζητήματα ὁρῶσιν οἱ γνωστικοί.

2. Πρακτικός ἐστιν ὁ τὸ παθητὸν τῆς ψυχῆς ἀπαθὲς κεκτημένος.

3. Γνωστικός ἐστιν ὁ μὲν ἅλατι ὅμοιος πρὸς τοὺς ἀκαθάρτους, φωτὶ δὲ πρὸς τοὺς καθαρούς.

4. Ἡ ἔκτοθεν ἡμῖν συμβαίνουσα γνῶσις διὰ λόγων ἡμῖν τὴν αὐτῆς ὕλην ἀποδείκνυσι, ἡ δὲ χάριτι Θεοῦ παρ' ἡμῖν ὑφισταμένη αὐτὰ τῇ διανοίᾳ ἀκριβῶς παρίστησι (δηλοῖ) τὰ πράγματα εἰς ἃ ὁ νοῦς ἀποβλέπων, λόγους περὶ αὐτῶν ἐκτίθησιν· ἔστι δὲ τῇ ἔκτοθεν γνώσει ἐναντίον ἡ πλάνη, τῇ δὲ ἄλλῃ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ τὰ τούτοις ἐπακολουθοῦντα.

5. Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ὁμαλίζουσιν τὴν ὁδὸν ἔμπροσθεν τοῦ γνωστικοῦ, περισσότερον δὲ πασῶν ἡ ἀοργησία· ὁ γὰρ τῇ γνώσει ἐπιβάλλων ῥᾳδίως δὲ τῇ ὀργῇ σαλευθείς, ὅμοιος τῷ σιδηρᾷ ραφίδι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύσσοντι.

6. Προσεχέτω ὁ γνωστικὸς εἰς τὴν παλαίστραν καταβαίνων, ἵνα μὴ πλανηθεὶς κατασπεύδῃ πάσας τὰς ἀρετὰς ὁμοῦ ἐπιτελέσαι ἐφεξῆς μίαν κατὰ μίαν ὑπακολουθούσας, ὅτι ὁ νοῦς πέφυκεν ἀπό τοῦ μείονος τελειωθῆναι.

7. Ὁ γνωστικὸς διαπαντὸς γυμναζέτω αὐτὸν πρὸς ἔλεος καὶ εἰς εὐεργεσίαν ἕτοιμος ἔστω, εἰ δὲ ἀργυρίου χρῄζει τὸ σκεῦος (ἀγγεῖον) τῆς ψυχῆς σειέτω· πᾶν γὰρ πέφυκε καὶ ἄνευ ἀργυρίου εὐεργετεῖν· ἃ δὴ οὐκ ἐποίησαν αἱ πέντε παρθένοι, ὧν αἱ λαμπάδες κατέσβεσαν[1].

8. Αἰσχρὸν τῷ γνωστικῷ δικάζεσθαι, εἴτε ἀδικουμένῳ εἴτε ἀδικοῦντι· ἀδικουμένῳ μὲν ὅτι οὐχ ὑπέμεινε, ἀδικοῦντι δὲ δι' αὐτὴν τὴν ἀδικίαν. Γνῶσις φυλαττομένη διδάσκει τοὺς αὐτὴν ὑποδεχομένους πῶς φυλάσσεται καὶ πῶς προκόπτει.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ W. Frankenberg, Evagrius Ponticus, Berlin 1912, σσ. 547-553 (ἀναμετάφρασις ἐκ τοῦ συριακοῦ).

1. Πρβλ. Ματθ. 25, 1-13.

9. Ἐννοείτω ὁ γνωστικός, εἰ καιρῷ ὅτε ἐξηγεῖται ἐλεύθερός ἐστι ὀργῆς καὶ κότου καὶ λύπης καὶ παθῶν σωματικῶν καὶ μερίμνης.

10. Οὐ δεῖ πολλοῖς συντυχεῖν ἕως ἂν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἐμβαφθῶμεν οὐδὲ συνήθειαν πρὸς πολλοὺς κτᾶσθαι τοῦ μὴ τὸν νοῦν φασμάτων πληροῦσθαι.

11. Εἰς τὴν ζωὴν ἡμῶν συμφέρον τι τῆς πρακτικῆς ἢ τῆς φυσικῆς ἢ τῆς θεολογικῆς λέγειν τε καὶ πράττειν ἕως θανάτου πρέπει· εἰ δὲ ἐκείνων τῶν μέσων ἐστὶν οὐ λέγειν ἀνάγκη, οὐδὲ πράττειν διὰ τοὺς ῥᾳδίως σκανδαλιζομένους.

12. Δεῖ τοῖς παισὶ καὶ τοῖς νέοις περὶ τῆς πρακτικῆς διαλέγεσθαι καὶ περὶ τῆς θεολογίας καὶ τῆς φυσιολογίας ὀλίγον τι ἐξηγεῖσθαι, ὅτι ἄνευ τούτων οὐδεὶς τὸν Κύριον ὁρᾷ.

13. Τοῖς ἱερεῦσι μόνον ἀποκρίνου σὲ ἐρωτῶσι καὶ τοῖς ἐν τῇ θεοσεβείᾳ σπεύδουσι μόνον τί ἐστι τὰ μυστήρια ὑπ' αὐτῶν ἀποτελούμενά τε καὶ τὸν ἐντὸς ἡμῶν ἄνθρωπον καθαρίζοντα καὶ ὅτι τὸ ἐν ἡμῖν ὑποδεχόμενον καὶ τὸ δοκιμάζον ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ παθητοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ λογιστικοῦ καὶ τίς ἡ σύμμιξις αὐτῶν οὐ διακρινόμενη καὶ ὁπότε μέρος μέρους ὑπερισχύει καὶ ὅτι ἓν ἕκαστον τῶν πραγμάτων πληρωτικόν ἐστιν ἑνὸς τύπου· εἶπε δὲ αὐτοῖς πάλιν τίνος ὁ ταῦτα ποιῶν σύμβολόν ἐστι καὶ τίνες οἱ μετ' αὐτοῦ τοὺς καθαρῶς ζῆν κωλύοντας ἀποδιώκοντες καὶ ὅτι τῶν θηρίων τὰ μὲν ἔχει μνήμην τὰ δὲ οὔ.

14. Ἐννόει χρόνον τῶν λόγων τε καὶ τῶν ἔργων τῶν νόμων ἵνα ἔχῃς λέγειν περὶ τῶν συμφερόντων.

15. Δεῖ σε ἔχειν ἱκανῶς εἰς ἐκδιήγησιν πάντων τῶν εἰρημένων καὶ ἀρκείσθω σοι πάντα τὰ πράγματα (= τὰ ὄντα) εἰ καί τι τῶν αὐτῶν μερῶν ἡμᾶς ἐκφεύγει· ἀγγέλου γάρ ἐστι μηδὲν τῶν ἐπὶ γῆς αὐτὸν λανθάνειν.

549 16. Ἀναγκαῖον τοὺς τῶν πραγμάτων ὅρους γιγνώσκειν καὶ περισσότερον τοὺς τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κακιῶν· αὗται γὰρ πηγαὶ καὶ ἀρχὴ τῆς τε γνώσεως καὶ τῆς ἀγνωσίας καὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς καταχρίσεως.

17. Δεῖ ἡμᾶς συνιέναι καὶ τὰς ἀλληγορίας τῶν μυστηρίων καὶ τὰ αἰσθητὰ εἰ περὶ τῆς πρακτικῆς εἰσιν ἢ περὶ τῆς φύσεως ἢ τῆς

Θεοῦ γνώσεως· καὶ εἰ περὶ τῆς πρακτικῆς ἐννοῶμεν εἰ περὶ θυμοῦ ἢ περὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ συμφορῶν ἢ περὶ ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν αὐταῖς ἐπακολουθούντων ἢ περὶ τοῦ νοὸς καὶ τῶν αὐτοῦ κινήσεων· εἰ δὲ περὶ τῶν φύσεως δεῖ ἡμᾶς βλέπειν εἴποτε περὶ τῶν τάξεων (ἀξιωμάτων) τῶν φύσεων καὶ περὶ τῶν τοιούτων σημαίνει· εἰ δὲ περὶ θεότητός ἐστιν ἀλληγορούμενον ποσῶς κατὰ δύναμιν ἐρευνᾶν· εἰ δὲ περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνωρίζει καὶ τοῦτο ἁπλῶς ἢ τροπικῶς (κατὰ μετονομασίαν) εἰ δὲ οὐδὲν τούτων ὅραμά ἐστι ψιλὸν ἢ προφητείαν γνωρίζον.

18. Καλὸν τὴν τῶν ἁγίων Γραφῶν συνήθειαν γιγνώσκειν καὶ αὐτὸ τοῦτο καθόσον δυνάμεθα διὰ τεκμηρίων παριστᾶναι.

19. Καὶ τοῦτο πάλιν γιγνώσκωμεν, ὅτι οὐ παντὸς ῥήματος παραίνεσιν ἔχοντος καὶ τὸ νοητὸν παραινετικὸν οὐδὲ παντὸς φυσικοῦ καὶ τὸ νοητὸν φυσικὸν ἀλλὰ καὶ τὸ προτρεπτικὸν σημαίνει περὶ φύσεως καὶ τὸ φυσικόν ἐστι προτρεπτικὸν καὶ τοῦτο πάλιν λέγει περὶ τῆς θεότητος.

20. Τὸ λέγον περὶ τῆς πορνείας καὶ τῆς μοιχείας Ἱερουσαλὴμ[1] καὶ περὶ θηρίων τοῦ τε ξηροῦ καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν καὶ τῶν καθαρῶν καὶ τῶν ἀκαθάρτων[2] καὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς δύσεως[3] τούτων τὸ ἀνάγνωσμα δοκεῖ δηλοῦν ἄλλο, τὸ δὲ νοητὸν ἄλλο τι ἐστί. Τὸ γὰρ περὶ τῆς πορνείας Ἱέρους. Γνωρίζει περὶ τῆς θεότητος δοκοῦν προτρεπτικὸν εἶναι καὶ τὸ τῶν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων θηρίων δοκεῖ εἶναι φυσικόν, ἔστι δὲ ῥῆμα παραινέσεως τὸ δὲ τοῦ ἡλίου ἐστὶ φυσικόν· καὶ ἔδοξε τὸ πρῶτον ῥῆμα εἶναι παραινετικόν, τὰ δὲ δύο ἄλλα φυσικά.

21. Λόγους αἰσχρῶν προσώπων μὴ οἴου περιέχειν μυστήρια, μηδέ τι πνευματικὸν ἐν αὐτοῖς ἐπιζήτει· ἀλλ' οἰκονομικῶς ἐνεργεῖ ὁ Θεός, ὡς ἐν Βαλαὰμ καὶ Καϊάφᾳ, ὧν ὁ μὲν περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος γεννήσεως, ὁ δὲ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ προεῖπεν.

22. Οὐ πρέπει τὸν γνωστικὸν εἶναι στυγνὸν καὶ ἀχάριστον πρὸς τοὺς αὐτῷ παραβάλλοντας· τὸ γὰρ εἶναι λυπηρὸν ἀνδρός ἐστιν οὐχ ἐπισταμένου τοὺς τῶν ὄντων λόγους καὶ τὸ εἶναι οὐχ

---

1. Πρβλ. Ἰεζ. 16, 15-34. **2.** Πρβλ. Λευϊτ. κεφ. 11. **3.** Πρβλ. Ἐκκλ. 1,5.

ἱλαρὸν πρὸς τοὺς αὐτῷ πλησιάζοντας ἀνδρός ἐστιν οὐ θέλοντος «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν»[1].

23. Ἀναγκαῖον ἐνίοτε ἡμᾶς ὑποκρίνεσθαι μηδὲν εἰδέναι διὰ τοὺς ἡμᾶς ἐρωτώντας ἀκροᾶσθαι δὲ οὐκ ἀξίους ὄντας· πιστεύῃ δὲ λέγων ὅτι σωματικὸς ὢν οὐκ ἔχεις νῦν γνῶσιν ἀκριβῆ τῶν πραγμάτων.

24. Πρόσεχε σαυτῷ μήποτε δι' αἰτίαν κέρδους ἢ εὐπαθείας ἢ κενοδοξίας προσκαίρου τι λέγῃς οὐ πρέπον λέγεσθαι καὶ ἔξω τῆς θείας ἐλευθερίας ἐκβληθῇς ὡς ὁ ἐν τῷ ἱερῷ περιστερὰς πωλῶν[2].

25. Τοὺς ἄνευ γνώσεως πολεμίζοντας οὐκ ἀπὸ τῆς τελειότητος ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δεῖ προσάγειν τῇ ἀληθείᾳ, τοῖς δὲ νηπίοις μὴ τὰ τῶν γνωστικῶν ὑπομηνύσαι μηδὲ τοιαῦτα βιβλία αὐτοῖς ἐγχειρῖσαι· οὐ γὰρ ἔχουσιν ἀντιστῆναι ὀλισθήμασι ταύτης τῆς θεωρίας ἀκολούθοις· διὰ τοῦτο τοῖς ὑπὸ τούτων τῶν παθῶν κατεχομένοις οὐχ δίκαιον λόγους τῆς εἰρήνης λέγειν ἀλλὰ πῶς ἀμύνονται τοὺς πολεμίους ὅτι οὐκ ἔστιν ἀποστολὴ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου[3] κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν.

26. Οἱ ὑπὸ τὰ πάθη ὄντες καὶ περὶ τῶν λόγων τῶν τε ἐνσωμάτων καὶ τῶν ἀσωμάτων ἐρευνῶντες ὅμοιοι νοσηλεύουσι περὶ τῆς ὑγιείας ζητοῦσιν.

27. Γεύεσθαι τῶν ὑγιεινῶν τῆς γνώσεως ἐγκρίδων τότε ἡμᾶς προσήκει, ὅταν ὑπὸ τῶν ψυχικῶν παθῶν μὴ σαλευώμεθα. Οὐχ ὁ αὐτὸς καιρὸς ζητήσεως καὶ ἐξηγήσεως, διὸ δεῖ ἡμᾶς ἐπιτιμᾶν τοῖς ἀκαίρως μεταξὺ ὑπολαβοῦσι κατὰ δὲ τοῦ λόγον στρέφουσιν· ἢ γὰρ αἱρετικῶν ἐστι τοῦτο ἢ ἀντιλογιστικῶν.

28. Μήποτε ἀπερισκέπτως τι θεολογήσῃς μηδέ τι αὐτόν (τὸν Θεόν) ὁρίζῃς ποτὲ ὅτι τῶν τε γεγονότων καὶ τῶν συνθέτων οἱ ὅροι.

551 29. Μνημόνευε τὰ πέντε τῆς δοκιμασίας εἴδη ἵνα ἔχῃς ὀρθῶσαι τοὺς ὀλιγοψύχους καὶ τοὺς λύπῃ ἐκλυομένους. Ἡ δὲ κρυπτὴ ἀρετὴ διὰ δοκιμασίας ἀποκαλύπτεται καὶ ἡ ἀμελουμένη διὰ καταδίκης μετανέρχεται καὶ γίγνεται αἰτία ζωῆς τοῖς ἄλλοις, καὶ

1. Α' Τιμ. 2,4. **2.** Πρβλ. Ματθ. 21,12. **3.** Πρβλ. Ἐκκλ. 8,8.

εἰ ἡ πρακτικὴ μετὰ τῆς γνώσεως συνυπάρχει, τοὺς αὐτὴν κεκτημένους διδάσκει ταπεινοφροσύνην. Μισεῖ γὰρ τὴν κακίαν ὁ αὐτῆς πεῖραν λαβών· ἡ δὲ πεῖρα ἔκγονός ἐστι δοκιμασίας, ἡ δὲ δοκιμασία θυγάτηρ τῆς ἀπαθείας· (τῆς δὲ δοκιμασίας θυγάτηρ ἡ ἀπάθεια).

30. Οἱ παρὰ σοῦ τι μανθάνοντες λεγέτωσαν ἀεί, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερος[1]. Αἰσχρὸν γάρ σε τῇ διδαχῇ σου ἄνω ἀναβάντα πάλιν ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν σου κάτω καταβιβάζεσθαι.

31. Φιλάργυρος οὐχ ὁ ἀργύριον ἔχων ἀλλ' ὁ κτᾶσθαι ἐπιθυμῶν· τὸν γὰρ οἰκονόμον λογικὸν μαρσίππιον οἱ λογικοὶ ὀνομάζουσιν.

32. Τοὺς γέροντας μὲν πεῖθε τοῦ θυμοῦ κατακρατεῖν, τοὺς δὲ νέους τῆς γαστρός, ὅτι τοῖς γέρουσι τὰ ψυχικὰ πάθη πολεμεῖ, τοῖς δὲ νέοις ὡς ἐπὶ πλεῖστον τὰ σωματικά (σαρκικά)· ἐπιστόμιζε τοὺς ἐν τοῖς ὠσί σου τῶν ἑταίρων καταλαλοῦντας καὶ μὴ θαύμαζε, εἰ πολλοί σε ὀνειδίζουσιν· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ τῶν γνωστικῶν παρὰ τῶν δαιμόνων πειρασμὸς οὐ βουλομένων τὸν τέλειον εἶναι μίσους καὶ κότου ἄμοιρον.

33. Ὁ διά Θεὸν τοὺς ἀνθρώπους θεραπεύων καθ' ἡσυχίαν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ ἴασιν ἐπάγει· τὸ γὰρ φάρμακον ὑπὸ τοῦ γνωστικοῦ ἐπιβαλλόμενος ποσῶς κατὰ δύναμιν τὸν ἕταιρον αὐτοῦ ἰᾶται τὴν δὲ αὐτοῦ ψυχὴν ἀναγκαίως ὅλως.

34. Οὐ πάντα ῥήματα πρὸς ἀλληγορίας πεφυκότα πνευματικῶς ἐξηγῆσαι ἀλλὰ τὰ τὴν ὑπόθεσιν ὠφελοῦντα· τοῦτο γὰρ μὴ ποιῶν χρόνον πολὺν καταναλώσεις διεξηγούμενος περὶ τοῦ Ἰωνᾶ πλοίου[2]· βιαζόμενος ἕν τι τῶν τοῦ πλοίου σκευῶν διεξιὼν πρὸς ἀλληγορίαν ἐκλαβεῖν οὐ μόνον οὐκ ὠφελεῖς τοὺς ἀκροωμένους ἀλλὰ καὶ καταγέλαστος αὐτοῖς γίγνῃ, πάντων τῶν ἀκουόντων σοι περὶ τῶν τοῦ πλοίου σκευῶν γνωριζόντων τε καὶ τὸ ἂν πλανώμενον διὰ πολλοῦ γέλωτος προφερόντων.

35. Ἀνάπειθε τοὺς μοναχούς σοι παραβάλλοντας ἕνα ἕκαστον περὶ τῶν εἰδῶν τῆς θεοσεβείας καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας σοὶ δια-

1. Πρβλ. Λουκ. 14,10. 2. Πρβλ. Ἰων. 1, 1-16.

λέγεσθαι, περὶ δὲ διδαχῆς τῆς Θεοῦ γνώσεως μή· πλὴν εἴ τις ὑπάρχει καὶ περὶ τούτων ποσῶς λέγειν δυνάμενος.

36. Καλυφθήτω ἀπὸ τῶν νέων καὶ νηπίων ὁ ὑψηλὸς περὶ τῆς κρίσεως λόγος ὡς ῥᾳδίως ῥαθυμίαν γεννῶν ὅτι οὐκ συνιᾶσιν ὀδύνας ψυχῆς λογικῆς ἐκδίκησιν δεχομένης τὴν ἀγνωσίαν.

37. Εἰ ὁ ἅγιος Παῦλος ὑπωπίαζεν αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ ἐδουλαγώγησε[1], μὴ ἀμέλει σὺ τῆς ἀναστροφῆς σου ἐν τῇ ζωῇ ὥστε ὀνειδίσαι τὴν ἀπάθειαν καταταπεινοῦντα ἐν σώματι ἀνυποτάκτῳ· μὴ μερίμνα περὶ βρώματος ἢ ἐνδύματος[2] ἀλλὰ μνημόνευσον Ἀβεδδαδὸμ τοῦ Γεθθαίου λευίτου[3], ὃς ὑποδεξάμενος τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ ἐγένετο πλούσιος ἐκ πένητος καὶ ἔνδοξος ἐξ ἀδόξου.

38. Κατήγορος πικρὸς τοῦ γνωστικοῦ ἡ συνείδησις καὶ οὐδὲν αὐτὴν λαθεῖν δύναται τὰ τῆς καρδίας κρυπτὰ εἰδυῖαν[4].

39. Ἐννόει μήποτε οἴῃ ὅτι μία πάντων τῶν γεγονότων αἰτία ἀλλὰ πολλαὶ καὶ κατὰ μέτρον τῆς ἀναστροφῆς τινος καὶ αὗται αὐτῷ ἀποκαλύπτονται· καὶ γὰρ αἱ ἅγιαι δυνάμεις πολλὰς ἐπίστανται αἰτίας ἀλλ' οὐ τὰς ἀρχικὰς μόνῳ τῷ Χριστῷ γνωστάς.

40. Εἰ πᾶσα πρότασις ἢ γένος ἔχει κατηγορούμενον ἢ εἶδος ἢ διαφορὰν ἢ ἴδιον ἢ συμβεβηκὸς ἢ τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον οὐδὲν δὲ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν εἰρημένων ἐστὶ λαβεῖν σιωπῇ προσκυνείσθω τὸ ἄῤῥητον.

41. Πειρασμὸς τοῦ γνωστικοῦ ἐστιν οἴησις ψευδὴς ἐν νοῒ ὑπάρχουσα πράγματος ὄντος μὲν ὡς οὐκ ὄντος, τοῦ δὲ οὐκ ὄντος ὡς ὄντος, τοῦ δὲ ὄντος ἀλλ' οὐχ ὡς ἐστὶ ἢ ἦν νομιζομένου.

42. Ἁμαρτία τοῦ γνωστικοῦ ἐστι γνῶσις ψευδὴς τῶν πραγμάτων ἢ τῶν αὐτῶν **553** νοημάτων γεννωμένη ὑπὸ πάθους οὑτινοσοῦν ἢ διὰ τὸ μὴ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν ἡμᾶς ἐρευνᾶν περὶ τῶν ὄντων (= πραγμάτων).

43. Τέσσαρας ἀρετὰς καὶ τὰς θεωρίας αὐτῶν παρὰ τοῦ δικαίου Γρηγορίου μεμαθήκαμεν εἶναι, φρόνησιν καὶ ἀνδρείαν, σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην. Καὶ φρονήσεως μὲν ἔργον ἔλεγεν εἶναι τὸ θε-

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 9,27. **2.** Πρβλ. Ματθ. 6,25. **3.** Πρβλ. Β' Βασ. 6,11. **4.** Πρβλ. Ρωμ. 2,15.

ωρεῖν τὰς νοερὰς καὶ ἁγίας δυνάμεις δίχα τῶν λόγων· τούτους γὰρ ὑπὸ τῆς σοφίας δηλοῦσθαι παραδέδωκεν. Ἀνδρείας δὲ τὸ ἐγκαρτερεῖν τοῖς ἀληθέσι καὶ πολεμούμενον καὶ μὴ ἐμβατεύειν εἰς τὰ μὴ ὄντα. Τὸ δὲ παρὰ τοῦ πρώτου γεωργοῦ δέχεσθαι σπέρματα καὶ ἀπωλεῖσθαι τὸν ἐπισπορέα τῆς σωφροσύνης ἴδιον ἀπεκρίνατο εἶναι. Δικαιοσύνης δὲ πάλιν τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστου λόγον ἀποδιδόναι τὰ μὲν σκοτεινῶς ἀπαγγέλλουσαν τὰ δὲ δι' αἰνιγμάτων σημαίνουσάν τινα δὲ καὶ φανεροῦσαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἁπλουστέρων.

44. Τῆς ἀληθείας ὁ στῦλος Καππαδόκης Βασίλειος· τὴν μὲν ἀπ' ἀνθρώπων φησὶν ἐπισυμβαίνουσαν γνῶσιν προσεχὴς μελέτη καὶ γυμνασία κρείσσω ποιεῖ, τὴν δὲ ἐκ Θεοῦ χάριτος ἐγγιγνομένην δικαιοσύνη καὶ ἀοργησία καὶ ἔλεος· τὴν μὲν προτέραν δυνατὸν καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς ὑποδέξασθαι τῆς δὲ δευτέρας οἱ ἀπαθεῖς μόνοι εἰσὶ δεκτικοί, οἳ καὶ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τὸ οἰκεῖον φέγγος τοῦ νοῦ περιλάμπον αὐτοὺς θεωροῦσι.

45. Τῶν Αἰγυπτίων ὁ ἅγιος φωστὴρ Ἀθανάσιος· τὴν τράπεζαν, φησί, Μωυσῆς εἰς τὸ βόῤῥειον μέρος στῆσαι προστάσσεται[1]· γιγνωσκέτωσαν οἱ γνωστικοὶ τίς ὁ πνέων ἐστὶ κατ' αὐτῶν καὶ πάντα πειρασμὸν γενναίως ὑπομενέτωσαν καὶ κατὰ προθυμίας τοὺς προσιόντας τρεφέτωσαν.

46. Ἔλεγεν ὁ τῆς Θμουιτῶν ἐκκλησίας ἄγγελος Σεραπίων ὅτι ὁ νοῦς μὲν πεπωκὼς πνευματικὴν γνῶσιν τελείως καθαίρεται, ἀγάπη δὲ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια τοῦ θυμοῦ θεραπεύει, πονηρὰς δὲ ἐπιθυμίας ἐπιῤῥεούσας ἵστησιν ἐγκράτεια.

47. Τοὺς περὶ προνοίας καὶ κρίσεως κατὰ σαυτὸν ἀεὶ γύμναζε λόγους, φησὶν ὁ μέγας καὶ γνωστικὸς διδάσκαλος Δίδυμος, καὶ τούτων τὰς ὕλας διὰ μνήμης φέρειν πειράσθητι· ἅπαντες γὰρ σχεδὸν ἐν τούτοις προσπταίουσι· καὶ τοὺς μὲν περὶ κρίσεως λόγους ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν σωμάτων καὶ κατὰ τὸν κόσμον εὑρήσεις, τοὺς δὲ περὶ προνοίας ἐν τοῖς τρόποις τοῖς ἀπὸ κακίας καὶ ἀγνωσίας ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἢ ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἡμᾶς ἐπανάγουσιν.

---

1. Πρβλ. Ἐξ. 26,35. 40,22.

48. Σκοπὸς τῆς μὲν πρακτικῆς τὸν νοῦν ἀποκαθαρίζειν καὶ τῶν παθῶν οὐ δεκτικὸν καθιστάναι, τῆς δὲ φυσιολογίας τὴν ἀλήθειαν ἀποφῆναι τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν κρυπτήν· τὸ δὲ ἀποστῆσαί τινα τὸν νοῦν πάντων τῶν γηίνων καὶ πρὸς τὴν κεφαλαιώδη ἁπάντων ἐπανάγειν γνῶσιν χάρισμά ἐστι τῆς Θεοῦ ὄψεως. Σπεῦδε (πειράσθητι) τὴν εἰκόνα σου μεταναπλάττειν καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἀρχετύπου καὶ μὴ ἀμέλει τοῦ κέρδους σου ἐν τοῖς σοὶ συμβαίνουσιν ὅλοις ἐμποριζόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ*

Ι

49 1. Τὸ πρῶτον ἀγαθὸν οὐκ ἔχει ἀντικείμενον ὡς τῇ οὐσίᾳ ἀγαθόν· ἡ δὲ οὐσία οὐκ ἔχει ἐναντίον.

2. Ἐναντιότης, ἐστὶν ἐν ταῖς ποιότησι, ποιότητες δὲ ἐν τοῖς σώμασι· ἐναντιότης ἄρα ἐν τοῖς κτίσμασιν.

51 3. Πᾶσα φύσις λογικὴ κτίσις νοερά ἐστι, Θεὸς δὲ μόνος νοητός ἐστιν οὐ διασχισθεὶς ἐν οἷς κατοικεῖ· πῶς δὲ νοεῖται Θεὸς ἐν οἷς κατοικεῖ; ὡς τέχνη ἐν τεχνῖταις· διαφέρει δὲ τῷ οὐσιωδῶς κατοικεῖν ἐν οἷς κατοικεῖ.

4. Πᾶν γενόμενον ἢ δεκτικὸν τῆς ἐναντιότητος ἢ ἐξ ἐναντίων κατέστη· ἀλλ' οὐ πᾶν δεκτικὸν τῆς ἐναντιότητος πρὸς τὰ ἐξ ἐναντίων συνεστῶτα προσδέδεται.

53 5. Αἱ ἀρχαὶ οὐ τίκτουσιν οὐδὲ τίκτονται καὶ αἱ πρῶται αἰτίαι οὐ τίκτουσι, τίκτονται δέ, ἡ δὲ μεσότης καὶ τίκτει καὶ τίκτεται.

6. Κατὰ σύγκρισιν ἡμεῖς ἄλλο τι ἐσμὲν καὶ ἄλλο τὸ ἐν ἡμῖν καὶ ἄλλο τὸ ἐν ᾧ ἡμεῖς· ὡς δὲ ἕν (ταυτὸ δὲ ἐστί) ἐστὶ τὸ ἐν ᾧ ἡμεῖς καὶ τὸ ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ ἐν ᾧ ἡμεῖς.

7. Ἐὰν ἐκ μέσου ἀρθῇ τὸ ἐν ὂν ἀριθμῷ, συναίρεται καὶ ὁ ἀριθμός· τοῦ δὲ ἀριθμοῦ ἀρθέντος ἓν ἔσται τὸ ἡμῖν καὶ τὸ ἐν ᾧ ἡμεῖς.

55 8. Ὅτε ἀφωρίσθη τὸ ἐν ᾧ μέλλομεν ἔσεσθαι, ἐγέννησε τὸ ἐν ᾧ ἡμεῖς· ὅταν δὲ τὸ ἐν ἡμῖν συγκραθῇ, ἄρει ἐκ μέσου τὸ ἀριθμῷ διασχῖζον ἡμᾶς.

9. Γενόμενοι ἐν τῷ ὄντι ὁρῶμεν τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ὡς ἐστί· γενόμενοι δὲ ἐν τῷ οὐκ ὄντι, γεννήσομεν τὸ οὐκ ὄν· ἀρθέντος δὲ ἐκ μέσου τούτου τοῦ ἐν ᾧ ἐσμὲν αὖθις οὐκ ἔσται τὸ οὐκ ὄν.

57. 10. Τῶν δαιμόνων ἐναντιοῦνται οἱ μὲν τῇ τῶν ἐντολῶν θρησκείᾳ, (= τῇ πρακτικῇ), οἱ δὲ τῇ τῶν φύσεων ἐπιγνώσει, οἱ δὲ

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ W. Frankenberg, Evagrius Ponticus, Berlin 1912, σσ. 49-423 (ἀναμετάφρασις ἐκ τοῦ συριακοῦ). Ἡ φιλολογικὴ διόρθωσις τοῦ κειμένου (τονισμός, ὀρθογραφία, σημεῖα στίξεως, προσθήκη ἐλλειπόντων λέξεων καὶ ἁγιογραφικῶν χωρίων) ἐγένετο ὑπὸ τῆς κ. Γεωργίας Κουνάβη, Θεολόγου.

τοῖς περὶ τοῦ θείου λόγοις, (= τῇ θεολογίᾳ) διότι καὶ ἡ τῆς σωτηρία ἡμῶν γνῶσις ἐν τούτοις τοῖς τρισὶ καθέστηκε.

11. Πάντες ὅσοι τὰ νῦν σώματα πνευματικά κέκτηνται, βασιλεύουσι ἐν τοῖς γενομένοις αἰῶσιν· ὅσοι δὲ ἐν σώμασιν ἐργάταις συνέχονται, ἐν τοῖς μέλλουσιν αἰῶσι βασιλεύσουσιν.

12. Εἷς ἐστιν ὁ ὢν ἄνευ μεσιτείας καὶ εἷς αὖθις οὗτος ὁ διὰ μεσιτῶν ἐν πᾶσιν ὤν.

59 13. Τῶν λογικῶν, οἱ μὲν θεωρίαν τε καὶ θρησκείαν πνευματικὴν κέκτηνται, οἱ δὲ θρησκείαν καὶ θεωρίαν, οἱ δὲ ἐν ἐμποδισμῷ καὶ κρίσει κατέχονται.

14. Ἐν παντὶ τεχνήματι τὸν αὐτοῦ προεστῶτα ὁρᾷς, ἐν δὲ θεωρίᾳ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθινῆς ἐν πᾶσι τούτοις εὑρήσεις, διότι πᾶν ὁ Κύριος ἐν σοφίᾳ ἔκτισεν[1].

15. Τεσσάρων ἀρθέντων αἴρονται καὶ πέντε· τῶν πέντε δὲ ἀρθέντων οὐκ αἴρονται διὰ ταῦτα καὶ τὰ τέσσαρα.

16. Ὃς ἀφώρισται τῶν πέντε οὐκ ἀφέστηκε τῶν τεσσάρων. Ὃς δὲ ἀφώρισται τῶν τεσσάρων ἀπέδρα καὶ τὰ πέντε.

61 17. Κατορθούμενον ἐν ἡμῖν τὸ ἐν ἡμῖν κατορθοῖ ἐν ἡμῖν τὸ ἐν ᾧ ἡμεῖς καὶ οὕτως αὐξάνει ἡ κατόρθωσις, ἕως οὐκέτι τροπικῶς ὀνομάζεται τὸ ὄν.

18. Πέρας ἐργασίας τε καὶ βασανισμοῦ ἡ τῶν Ἁγίων κληρονομία ἐστί· τὸ δὲ ἀντικείμενον τῷ πρώτῳ αἰτία τοῦ δευτέρου ἔσται· καὶ πέρας τούτου κληρονομία ἐστὶ τῶν ἐναντίων.

19. Ἡ ἐν τέσσαρσι γνῶσίς ἐστι συνέσεως τῶν φύσεων· ἡ δὲ ἑνὸς γνῶσίς ἐστι τοῦ μόνου ὄντος.

63 20. Ὅταν πάντες οἱ λόγοι μόνον τῶν ὄντων μείνωσιν πρὸς ἡμᾶς, τότε, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τοῦ γινώσκοντος μόνον γνωσθήσεται κατὰ τὸ γεγραμμένον· «οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται καὶ οἱ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν»[2].

21. Ἀγαθά τε καὶ κακὰ τά γε ἄνευ χρήσεως νομιζόμενα τὰ μὲν ἐντὸς τῆς ψυχῆς τὰ δὲ ἐκτὸς αὐτῆς εὑρίσκεται· τὰ δὲ ἀληθῶς κακὰ ἐκτὸς αὐτῆς οὐχ οἷον τε εὑρεθῆναι.

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 103,24. **2.** Ματθ. 24,35.

65 22. Τὰ λεπτὰ τῶν δαιμόνων σώματα χρώματος καὶ σχήματος μόνον δεκτικὰ ἀλλὰ τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν φεύγει διὰ τὸ μὴ ὅμοιον εἶναι ἐκείνην τὴν κρᾶσιν τῇ τῶν σωμάτων τῶν αἰσθητῶν. Βουλόμενοι γὰρ ὁραθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ἐν ὁμοιώματι τῶν αἰσθητῶν σωμάτων ὁρῶνται οὐ δεικνύντες τὰ λεπτὰ αὐτῶν σώματα.

23. Συνέσεις τῶν λόγων ἐν τῇ γῇ ὀνομάζονται ἀγαθὰ τῆς γῆς. [Εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γιγνώσκουσιν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι κατὰ τὸ ῥῆμα τῆς ἐκ Θεκῶε γυναι**67**κός, οἵ τε Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς ἐσθίουσι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἄρτον τῶν Ἀγγέλων ἐσθίει ὁ ἄνθρωπος[1], δῆλον ὅτι τοὺς ἐν γῇ συνέσεων λόγους καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἔγνωσαν.

24. Εἰ ὁ στάχυς δυνάμει κέκρυπται ἐν τῷ κόκκῳ καὶ ἡ τελείωσις δυνάμει κέκρυπται ἐν τοῖς δεκτικοῖς· εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει οὐ ταὐτόν ἐστιν ὁ κόκκος καὶ τὸ ἐν αὐτῷ, οὐδὲ ὁ στάχυς καὶ τὸ ἐν τῷ κόκκῳ· τὸ δὲ αὐτό ἐστιν ὁ χόρτος ὁ ἀμφὶ τὸν στάχυν καὶ ὁ στάχυς τούτου τοῦ κόκκου· εἰ γὰρ ὁ κόκκος γενήσεται στάχυς ἀλλ' οὐκέτι ὁ κόκκος ὁ ἐν τῷ στάχυ τὸν αὐτοῦ στάχυν ἐδέξατο· ἐὰν δὲ ὁ κόκκος ἀποβάλῃ τὸν στάχυν καὶ τὸν αὐτοῦ στάχυν ἀπολήψεται.

71 25. Οἱ θέλοντες συνιάσαι[2] ἡμᾶς πειρασμοῖς ἢ τὴν λογικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ζητοῦσι ἢ τὸ ἀπαθὲς μέρος ἐν αὐτῇ καταλαβεῖν διισχυρίζονται ἢ τὸ σῶμα ἢ πάντα τὰ περὶ τὸ σῶμα.

73 26. Εἰ μέρος ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, «παράγει δὲ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου»[3] τούτου δῆλον ὅτι καὶ τὸ σχῆμα τοῦ σώματος παράγει.

27. Πέντε θεωρίαι ἀρχικαί εἰσιν, ὧν ὁ σκοπὸς περιέχει πάσας τὰς θεωρίας. Ἡ μὲν πρώτη ἐστί, καθὼς λέγουσιν οἱ πατέρες, θεωρία τῆς προσκυνητῆς Τριάδος, ἡ δευτέρα τε καὶ ἡ τρίτη θεωρία τῶν ἀσωμάτων καὶ τῶν σωμάτων, ἡ δὲ τετάρτη καὶ ἡ πέμπτη θεωρία τῆς κρίσεώς τε καὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ.

28. Ἐν πλήθει τῶν ὁδῶν τρεῖς εἰσιν ὁδοὶ τῆς σωτηρίας, αἳ κοινῶς κέκτηνται τὸ τὰς ἁμαρτίας ἐξαλεῖψαι, ἰδίως δὲ δύο κέ-

1. Πρβλ. Ψαλ. 77,25. **2.** Πρβλ. Λουκ. 22,31. **3.** Α' Κορ. 7,31.

κτηνται τὸ ἐλευθερῶσαι ἡμᾶς παθῶν· ἡ δὲ ἀρετὴ ἰδία τῆς τρίτης ἐστὶν ὅτι αἰτία τῆς δόξης γίνεται. Ἕπεται δὲ τῇ πρώτῃ δόξα τῆς ψαλμῳδίας, τῇ δὲ δευτέρᾳ ἐπιφώνησις τῆς ψαλμῳδίας, τῇ δὲ τρίτῃ δόξα τῆς ὑψώσεως.

75 29. Ὥσπερ μετὰ τῶν σωμάτων ὑπάγει χρώματα καὶ σχήματα καὶ ἀριθμοί, οὕτως μετὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ ἡ ὕλη ἀφανίζεται· μετ' αὐτῶν γὰρ κέκτηται τὸ ὅ,τι οὐκ ἦν καὶ ὅ,τι ἐγένετο.

30. Μόνον τὸ πῦρ τῶν τεσσάρων στοιχείων διαφέρει τῷ ἐν αὐτῷ ζῶντι.

77 31. Ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις Ἰσραὴλ καὶ ἐν ταῖς χώραις ἡ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν Ἱεροσόλυμα μέρος τοῦ Κυρίου κέκληται, οὕτως καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἀλληγοριῶν τῶν διδακτικῶν ἐν πᾶσι λόγοις μέρος τοῦ Κυρίου ἐστίν.

79 32. Οἵτινές τι τῶν φύσεων εἶδον εὐχερεῖ (εὐτελεῖ) θεωρίᾳ μόνον ἐπέβλεψαν· τὴν γὰρ πνευματικὴν τῶν φύσεων γνῶσιν δίκαιοι μόνον ἐδέξαντο· ὁ δὲ ἰσχυριζόμενος πρὸς ταῦτα ὅμοιός ἐστι τῷ λέγοντι ὅτι ὡμίλησα Ἀβραὰμ ὅτε μετὰ τῶν δύο γυναικῶν ἦν· οὗτος μὲν τὸ ἀληθὲς εἶπε, τὰς δὲ δύο διαθήκας οὐχ ἑώρακέ τε καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν τεχθέντας οὐ διενοήθη.

33. Ὥσπερ ἑκάστη τέχνη τρανοὺς αἰσθήσεως ἁρμοζούσης πρὸς αὐτὴν χρείαν ἔχει, οὕτως καὶ ὁ νοῦς πνευματικῆς αἰσθήσεως χρείαν ἔχει πρὸς τὸ διακρίνειν τὰ πνευματικά.

34. Αἴσθησις πέφυκε αἰσθάνεσθαι τὰ αἰσθητά· τὸ δὲ νοητικὸν πάντα καιρὸν ἕστηκε προσδοκῶν ἥτις ἂν θεωρία πνευματικὴ διδῷ αὐτὴν εἰς ὅρασιν.

35. Ὥσπερ τὸ φῶς πάντα ἡμῖν ἀποδεικνῦον ἄλλου φωτὸς οὐ δεῖται πρὸς τὸ θεαθῆναι ἐν αὐτῷ, οὕτως οὐδὲ ὁ Θεὸς ἀποδεικνύων ἡμῖν πᾶν τι φωτὸς δεῖται εἰς τὸ γνωσθῆναι ἐν αὐτῷ. Αὐτὸς γὰρ τῇ οὐσίᾳ φῶς ἐστι[1].

81 36. Οὐ ταὐτό ἐστιν αἴσθησις καὶ αἰσθητήριον οὐδὲ αἰσθητικὸν καὶ αἰσθητόν· ἡ αἴσθησίς ἐστι δύναμις, ᾗ εἰώθαμεν αἰσθάνε-

---

1. Πρβλ. Ἰω. 1,9. 8,12.

σθαι τὰ ὕλας· τὸ δὲ αἰσθητήριόν ἐστι μέλος ἐν ᾧ ἐνεργεῖ ἡ αἴσθησις· τὸ δὲ αἰσθητικόν, ἔστι ζῶν ὄργανον, ὃ κέκτηται τὰ αἰσθητήρια· τὸ δὲ αἰσθητόν ἐστιν ὅ,τι τοῖς αἰσθητηρίοις ὑπόκειται. Ἀλλ' οὐχ οὕτως καὶ ὁ νοῦς ἕν τι τῶν τεσσάρων ἀπεστέρηται.

37. Ἡ πνευματικὴ αἴσθησίς ἐστιν ἀπάθεια τῆς λογικῆς φύσεως παρὰ Θεοῦ χαριζομένη.

38. Ὥσπερ ἡμεῖς γρηγοροῦντες ἄλλα τινὰ περὶ τῶν ἐνυπνίων λέγομεν ἔνυπνοι δὲ γενόμενοι πείρᾳ μανθάνομεν, οὕτως ὅτου ἂν ποτὲ ἀκούωμεν περὶ τοῦ Θεοῦ ἐκτὸς αὐτοῦ ὄντες ὅταν ἐν αὐτῷ γενώμεθα πείρᾳ ἀπόδειξιν δεξόμεθα.

83 39. Ὅτε ἀπαρχῆς ἐγενόμεθα, σπέρματα τῆς ἀρετῆς πέφυκεν ἐν ἡμῖν, τῆς δὲ κακίας οὐ· οὐ γὰρ εἴ τινος δεκτικοὶ ἐσμὲν τούτου πάντως καὶ τὴν δύναμιν ἔχομεν ἐπεὶ καὶ μὴ εἶναι δυνάμενοι τοῦ μὴ ὄντος οὐκ ἔχομεν δύναμιν· εἴπερ αἱ δυνάμεις ποιότητές εἰσι, τὸ δὲ μὴ ὂν οὐκ ἔστι ποιότης.

85 40. Ἦν ὅτε οὐκ ἦν κακία, καὶ ἔσται ὅτε οὐκ ἔσται· ἀνεξάλειπτα γὰρ τὰ σπέρματα τῆς ἀρετῆς· πείθει δέ με καὶ ἐκεῖνος ὁ πλούσιος ἐν τῷ Ἅδῃ διὰ κακίαν κρινόμενος καὶ οἰκτείρων τοὺς ἀδελφούς[1]· τὸ δὲ ἐλεεῖν σπέρμα ἐστὶ καλὸν τῆς ἀρετῆς.

41. Εἰ ὁ θάνατος δεύτερος τῆς ζωῆς καὶ ἡ νόσος δευτέρα τῆς ὑγιείας δηλονότι καὶ ἡ κακία δευτέρα τῆς ἀρετῆς· θάνατος γὰρ καὶ νόσος τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ κακία· ἡ δὲ ἀρετὴ καὶ τῆς μεσότητος ἀρχαιοτέρα ἐστί.

42. Ἔνθα λέγεται ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου ἐνεργεῖ καὶ ὅπου μᾶλλον ἐνεργεῖ ἔνθα μᾶλλον ἐγγίζει· ἐνεργεῖ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς λογικαῖς καὶ ἁγίαις φύσεσι· ἐν ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι ἄρα μᾶλλον ἐγγίζει.

43. Ὁ Θεὸς ἐν παντὶ τόπῳ ἐστὶ καὶ οὐκ ἐν τόπῳ ἐστί· ἐν παντὶ τόπῳ ὡς ἐν παντὶ γεγονότι ὢν διὰ τὴν πολυποίκιλον σοφίαν, οὐκ ἐν τόπῳ δὲ ὡς οὐκ ὢν τῶν γεγονότων.

87 44. Εἰ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐν τῷ πάντων προϋπάρχοντί τε καὶ πᾶν ὁρίζοντι γιγνώσκεται, καὶ ὁ βασανισμὸς τῶν νοητῶν ἐν τῷ ἐναντίῳ γιγνώσκεται.

---

1. Πρβλ. Λουκ. 16,19 καὶ ἑξ.

45. Οὐδὲν τῶν ἀσωμάτων δυνάμει ἐστὶν ἐν τοῖς σώμασι· ἀσώματος δέ ἐστιν ὁ νοῦς ἡμῶν ὅτε ἀφομοιοῦται τῷ Θεῷ.

46. Ἃ ἂν κατὰ δύναμιν ᾖ ἐν τοῖς σώμασι ἐνεργείᾳ κτᾶται, καὶ ὁμοφυῆ ἐστι τῶν παρ' ὧν ἐγένετο· τῶν δὲ τύπων καὶ τῆς ὕλης ἀπηλευθέρωται ὁ νοῦς ὁ ἀποβλέπων εἰς τὸν Θεόν.

89 47. Οὐδενὸς οὗ ἡ δύναμίς ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ οὕτως καὶ ἡ ἐνέργεια πέφυκεν ἐν αὐτῇ· τῷ γὰρ αὐτεξουσίῳ αὐτῆς κατορθοῦται καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ τελειοῖ αὐτήν.

48. Οἱ τύποι οἱ ὄντες ἐν τοῖς σώμασιν οἱ αὐτοί εἰσιν ἐν τοῖς γεννήσασι αὐτά· ἡ δὲ ψυχὴ κατὰ τὸ αὐτεξούσιον τὸ δοθὲν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τυποῖ αὐτὴν καθὼς ἐθέλει ἢ εἰς τὸ ἀφομοιωθῆναι τῷ Θεῷ ἢ εἰς τὸ ἀφομοιωθῆναι τοῖς κτήνεσιν.

49. Ἡ μὲν μονὰς ἰδίως οὐ κινεῖται, κινεῖται δὲ ἐν τῷ δεκτικῷ τοῦ νοός, ὃς ἐν τῇ ἀμελείᾳ αὐτοῦ ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτῆς καὶ διὰ τὴν ἀποστέρησιν αὐτῆς γεννᾷ τὴν ἀγνωσίαν.

91 50. Πᾶν γεγονὸς διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν γέγονε· ἀλλὰ τῶν γεγονότων τὰ μέν ἐστι πρότερα, τὰ δὲ δεύτερα· τῶν πρώτων γεγονότων ἀρχαιοτέρα ἐστὶν ἡ πνευματικὴ γνῶσις, τῶν δὲ δευτέρων ἀρχαιοτέρα ἡ κίνησις.

51. Ἡ κίνησίς ἐστιν αἰτία τῆς κακίας, ἐξαλειπτικὸν δὲ τῆς κακίας ἐστὶν ἡ ἀρετή· τὰ δὲ ὀνόματα τῆς ἀρετῆς ἐν τρόποις τῆς πολιτείας· αἰτία τούτων ἡ κίνησίς ἐστιν.

93 52. Ὅταν ἡ ἀληθινὴ γνῶσις ἐν τοῖς πρώτοις γενομένοις γένηται, τότε καὶ αὐτοὶ χάριτι τῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσεως ἀξιωθήσονται.

53. Τὰ δαιμόνια τὰ τῷ νοῒ μαχόμενα πετεινὰ ὀνομάζεται, θηρία δὲ τὰ τὸν θυμὸν ταράσσοντα, κτήνη δὲ ὀνομάζεται τὰ τὴν ἐπιθυμίαν δελεάζοντα.

54. Ἀπέραντόν ἐστι τὸ πλήρωμα τῶν πρώτων γεγονότων πέρατι δὲ περιγέγραπται ἡ ματαιότης· τὰ δὲ δεύτερα γεγονότα συμπαρεκτείνεται τῇ ματαιότητι. Ἀναπαύσεται δὲ ὅταν ἡ τελεία πληροφορία τοὺς δεκτικοὺς αὐτῆς ἀγάγῃ πρὸς τὴν τῆς μονοειδοῦς Ἁγίας Τριάδος γνῶσιν.

95 55. Οἱ πρῶτοι γενόμενοι ἠλευθέρωνται μόνον τῆς τῆς φθορᾶς ἐνεργείας, τελειωθήσεται δὲ ἡ τῶν πάντων ἐλευθερία ἐὰν θέλῃ ὁ τῶν πρώτων Κύριος.

56. Οἱ μὲν ἀγαθοὶ αἰτία εἰσὶ τῆς γνώσεώς τε καὶ τοῦ βασανισμοῦ, οἱ δὲ κακοὶ μόνου τοῦ βασανισμοῦ.

97 57. Οἱ ἄνθρωποι τὸν Ἅδην φοβοῦνται, τὰ δὲ δαιμόνια τὴν ἄβυσσον φρίττει.

58. Τῶν θανάτων τῶν μὲν αἰτία ἐστὶν ἡ πρώτη κρίσις, τῶν δὲ αἰτία ἡ χάρις ἡ ἀπελευθεροῦσα, τοῦ δὲ τρίτου θανάτου αἰτία ἐστὶν ἡ ἄφεσις, ἢ δι᾽ ἔλεος· ἀθάνατος δέ ἐστι ᾧ οὐδὲν τούτων συμβαίνει.

101 59. Ὥσπερ τὸ φῶς καὶ ὁ σκότος τυχικὰ τοῦ ἀέρος, οὕτως ἡ ἀρετή τε καὶ ἡ κακία, ἡ γνῶσις τε καὶ ἡ ἄγνοια τῆς λογικῆς ψυχῆς προϋπαρχουσῶν ἐν αὐτῇ δύο, τῆς τε ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως.

60. Εἰ σήμερον δέχονται τὸν φρόνιμον οἰκονόμον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν δηλονότι ἐχθὲς ἐκάθισε καὶ ἐλογίσατο τὰ μυστήρια αὐτῶν· ἀλλὰ γὰρ φρόνιμος ὠνόμασται, ὅτι τῶν τοῦ Κυρίου ὑπαρχόντων ἀφίει τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ.

103 61. Οὐδὲν τῶν δευτέρων γεγονότων οὐ δεκτικὸν τῆς γνώσεως καὶ οὐδὲν τῶν πρώτων ὃ τόπῳ περιέχεται.

62. Ἡ γνῶσις ἐν τόπῳ λέγεται εἶναι, εἰ τοῖς τῶν κτίσεων νοήμασιν ἐμπεριφέρεται, ἄνευ τόπου δέ, εἰ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι ἐξίσταται.

63. Τὸ γενέσθαι τοὺς λογικοὺς καὶ τὸ μὴ γενέσθαι πρὸς τῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι ἐστί, τὸ δὲ γενέσθαι θνητοὺς ἢ ἀθανάτους ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐστίν.

105 64. Ἡ ἀληθινὴ τῶν λογικῶν ζωή ἐστιν ἡ διὰ πνεύματος αὐτῶν ἐργασία· ὁ δὲ θάνατος αὐτῶν ἐστι πρᾶξις παρὰ τὴν φύσιν.

65. Ἐν αὐξήσει τῶν νοημάτων τῶν κτίσεων πόνοι εἰσὶ καὶ πόλεμοι· ἡ δὲ τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρία εἰρήνη καὶ ἡσυχία ἄῤῥητος.

66. Αἱ ἀρεταὶ ἐνώπιον ἡμῶν λέγονται εἶναι ἐναντίον τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν ὁρατικῶν, ὀπίσω ἡμῶν δὲ λέγονται εἶναι αἱ κακίαι, διότι ἐν σκότῳ πράττονται· κελευόμεθα φεύγειν τὴν πορνείαν καὶ διώκειν τὴν φιλοξενίαν[1].

107 67. Τίς ἔγνω τὴν τοῦ κόσμου τούτου σύστασιν καὶ τὴν τῶν

1. Πρβλ. Ρωμ. 12,13.

στοιχείων ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ ὀργάνου τούτου, πῶς διὰ τὴν τῶν ἐντολῶν τήρησιν ἅρμα γενόμενον ὑψοῦται ἀναλήψει πνευματικῇ πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα.

68. Ἐν τοῖς ἁγίοις Ἀγγέλοις περίσσεια τοῦ νοός ἐστιν ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις περίσσεια τῆς ἐπιθυμίας· ἐν δὲ τοῖς δαίμοσι περίσσεια τοῦ θυμοῦ· λέγουσι δὲ οἱ πατέρες, ὅτι οἱ πρῶτοι πρὸς τοὺς μέσους διὰ στόματος πλησιάζουσιν· οἱ δὲ τελευταῖοι πρὸς τοὺς μέσους διὰ τῶν ῥινῶν.

109 69. Ὁ πρωτεύων ἐν τῇ γνώσει ἔχει τὸν μετ' αὐτόν, ὁ δὲ πρωτεύων ἐν τῇ ἀγνοίᾳ οὐκ ἔχει.

70. Εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ ἀξιωθεὶς τῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσεως, μετ' αὐτὸν δὲ ᾧ ἐστι γνῶσις τῶν ἀσωμάτων, τρίτος δὲ ᾧ ἐστι θεωρία τῶν σωματικῶν, τέταρτος δὲ ᾧ ἐστι σύνεσις τῶν αἰώνων. Πέμπτος δὲ ἀξίως λογισθήσεται ὃς ὑγιείαν τῆς ψυχῆς κέκτηται.

111 71. Πέρας τῆς τῶν φύσεων γνώσεως ἡ τῆς Ἁγίας Μονάδος γνῶσις ἐστί· πέρας δὲ τῷ ἀκαταλήπτῳ, καθὼς λέγουσιν οἱ πατέρες, οὐδὲν κατὰ τὸ γεγραμμένον· οὐκ ἔστιν ἐξεύρεσις (τέλος) τῆς φρονήσεως αὐτοῦ[1].

72. Τοῦτον ἐλεεῖ ὁ Κύριος ᾧ γνῶσιν πνευματικὴν δίδωσι, διότι γέγραπται, ὁ δίκαιος ἐν φωτὶ περιπατεῖ, ὁ δὲ ἀσεβὴς ἐν σκότῳ[2]. Ἐλεεῖ δὲ ὁ Κύριος καὶ τὸν ἀσεβῆ ἐν τῷ μὴ ἐφάπαξ βασανίζειν αὐτὸν ἀλλὰ διδόναι καιρὸν τοῦ μετανοεῖν καὶ ζῆν (σωθῆναι)[3].

113 73. Τοῦ ἀνθρώπου ζωή ἐστιν ἡ Ἁγία Τριάς, σκοπὸς δὲ τοῦ Θεοῦ ἡ τῶν ὄντων θεωρία ἐπείπερ πολλοὶ σοφοὶ ὑπισχνοῦνται τὴν γνῶσιν ἀλλὰ γὰρ κρεῖσσόν ἐστι τὸ τοῦ Κυρίου ἔλεος ὑπὲρ ζωάς[4].

74. Τὸ τοῦ νοὸς φῶς διακρίνεται (μερίζεται) τρισσῶς εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Ἁγίας καὶ προσκυνητῆς Τριάδος καὶ εἰς τὴν φύσιν τήν τε ἀσώματον καὶ ἐνσώματον καὶ εἰς τὴν σύνεσιν τῶν φύσεων τῶν κτισμάτων.

75. Εἰ ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης γνῶσις τῆς Ἁγίας Τριάδος

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 40,28. **2.** Πρβλ. Παρμ. 4, 18-19. **3.** Πρβλ. Α' Τιμ. 2,4. **4.** Πρβλ. Ψαλ. 62,4.

ἐστὶ δηλονότι ἐν τῷ τοῦ δρόμου τέλει οἱ Ἅγιοι αὐτῷ στεφανωθήσονται.

115 76. Οὐ τῇ ἀληθινῇ γνώσει τῇ ἀποκεκρυμμένῃ ἐν ταῖς φύσεσιν ἀντίκειται ἡ ἄγνοια ἀλλὰ τῇ τῶν παίδων (νηπίων) γνώσει· ἐὰν δὲ τελειωθῶσιν οἱ παῖδες νικήσουσιν τὴν ἄγνοιαν.

77. Νοῦς πάντων τῶν λογικῶν τῶν τῇ ὁμοιώσει τοῦ κτίστου αὐτῶν τετυπωμένων Χριστός ἐστιν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ αὐτὸς τελειώσει αὐτοὺς τῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσει.

117 78. Ἡ μὲν πρώτη ἀποταγὴ τοῦ κόσμου ἐν ψυχῇ γενομένη ἐστὶ τὸ ἀπολείπειν τινὰ ἀγαθῇ προαιρέσει τὰ τοῦ κόσμου τούτου πράγματα διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν.

79. Ἡ δὲ δευτέρα ἀποταγή ἐστι τὸ ἀπαλλοτριωθῆναι τῆς κακίας ὅτι ζήλῳ τοῦ ἀνθρώπου τε καὶ χάριτι τοῦ Θεοῦ γίνεται.

80. Ἡ τρίτη ἀποταγή ἐστιν ἀφορισμὸς τῆς ἄγνοιας, ἥτις εἰωθότως ὁρᾶται τοῖς ἀνθρώποις ὡς φαντασίᾳ ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τὸ μέτρον τῆς αὐξήσεως αὐτῶν.

119 81. Δόξα καὶ φῶς τοῦ νοός ἐστιν ἡ πνευματικὴ γνῶσις. Δόξα δὲ καὶ φῶς τῆς ψυχῆς ἡ ἀπάθεια.

82. Ὅ,τι ὁ αἰσθητὸς θάνατος εἴωθε ποιεῖν ἐν ἡμῖν, ὡσαύτως ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις ἅπασι τοῖς λογικοῖς ποιήσει ἐν ᾧ καιρῷ, μέλλει κρίνειν ζῶντας τε καὶ νεκρούς[1] καὶ ἀνταποδώσει ἑνὶ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

83. Εἰ Γίων ποταμὸς Αἰγυπτιός ἐστι κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας ἀφ' οὗ δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν ἐκελεύσθη Ἰσραὴλ μὴ πίειν γιγνώσκομεν καὶ τὰς τρεῖς ἄλλας ἀρχὰς καὶ τὸν ποταμὸν ἀφ' οὗ ἀφορίζονται αἱ τέσσαρες ἀρχαί.

121 84. Ὁ τῶν λογικῶν νοῦς δεκτικός ἐστι τῆς τε γνώσεως καὶ τῆς ἀγνοίας, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν δεκτικὸν τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς αἰσχύνης, μετὰ δὲ τὸν ζῆλον (= θυμόν) ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος τρέχει· κολλᾶται δὲ τῷ πρωτεύοντι ἐν τοῖς πρώτοις τὸ πρωτεῦον ἐν τοῖς δευτέροις καὶ τῷ πρωτεύοντι ἐν τοῖς δευτέροις τὸ πρωτεῦον ἐν τοῖς τρίτοις.

1. Πρβλ. Πράξ. 10,42.

123 85. Ὁ νοῦς περιάγεται ἐμπαθὴς γενόμενος οὐδὲ συνέχεται πράττων ποικίλας ἐπιθυμίας· ἀφέστηκε δὲ τῆς ὁρμῆς καὶ πλάνης τῆς κύκλῳ αὐτοῦ ἀπαθὴς γενόμενος καὶ ὁμιλῶν τοῖς ἀσωμάτοις ἅτινα πληροῖ πάσας τὰς πνευματικὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ.

86. Ἀγάπη ἐστὶν ἡ ὑπερβάλλουσα τῆς λογικῆς ψυχῆς κατάστασις καθ' ἣν ἀδύνατον ἀγαπᾶν τι τοῦ κόσμου τούτου μᾶλλον ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν.

87. Πᾶν γενόμενον διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν γέγονε, πᾶν δὲ δι' ἄλλο τι γενόμενον ἧττόν ἐστι παρὰ τὸ δι' ὃ ἐγένετο· διὰ τοῦτο πάντα ὑπερβάλλει ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, ὅτι δι' αὐτὴν πάντα γέγονε.

125 88. Ἡ φυσικὴ γνῶσίς ἐστι σύνεσις ἀληθινὴ τῶν διὰ τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος γνῶσιν γενομένων.

89. Πᾶσα λογικὴ φύσις πέφυκε μανθάνειν τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν· ὁ δὲ Θεὸς γνῶσις οὐσιώδης ἐστί· τῇ λογικῇ φύσει οὖν ἥτις ἐκτίσθη ἐναντίον ἐστὶ τὸ ὅτι οὐκ ἂν ἐκτίσθη, ἐναντίον δὲ τῷ αὐτεξουσίῳ αὐτῆς ἡ κακία τε καὶ ἡ ἄγνοια, ἓν δὲ τούτων οὐκ ἔστιν ἐναντίον τῷ Θεῷ.

127 90. Εἰ σήμερον ἡ Παρασκευή ἐστιν ἐν ᾗ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐσταυρώθη[1], πάντες οἱ ἀπέθανον ἐν Χριστῷ, τύπος εἰσὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, ἐν οἷς ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη τέθαπται, ἥτις ἀναστήσεται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἠμφιεσμένη σῶμα πνευματικόν· ἀληθὴς γὰρ ὁ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν λόγος ὅτι σήμερον καὶ αὔριον δυνάμεις ποιήσει, τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ τελειοῦται.

II

129 1. Ἔσοπτρον τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δυνάμεώς τε καὶ σοφίας αὐτοῦ ἐστιν ἡ κτίσις ἡ ἐξ οὐδενὸς εἴς τι γενομένη.

2. Ἐν τῇ δευτέρᾳ θεωρίᾳ τῇ φυσικῇ τὴν ποικίλην Χριστοῦ σοφίαν ὁρῶμεν, ᾗ χρησάμενος ἔκτισε τοὺς κόσμους· ἐν δὲ τῇ περὶ τῶν λογικῶν φύσεων γνώσει περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μανθάνομεν.

131 3. Πρώτη πασῶν γνώσεών ἐστιν ἡ τῆς Μονάδος γνῶσις καὶ πάσης φυσικῆς θεωρίας πρεσβυτέρα ἐστὶν ἡ πνευματικὴ

---

1. Πρβλ. Ἰω. 19,14.

γνῶσις· αὕτη γὰρ πρῶτον ἐκ τοῦ κτίστου ἐξῆλθε τε καὶ ἅμα τῇ φύσει ἥτις ἐκολλᾶτο αὐτῇ ἐξέλαμψεν.

4. Πολλῶν οὐσῶν μεταθέσεων ἡμεῖς τὴν τεσσάρων μόνον διάκρισιν γινώσκομεν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐστί, κατὰ τοὺς πατέρας, ἡ ἐκ τῆς κακίας εἰς τὴν ἀρετὴν μετάστασις, ἡ δὲ δευτέρα ἡ ἐκ τῆς ἀπειθείας εἰς τὴν φυσικὴν θεωρίαν τὴν δευτέραν, ἡ δὲ τρίτη ἡ ἐκ ταύτης εἰς τὴν τῶν λογικῶν φύσεων γνῶσιν ἀναγωγή, ἡ δὲ τετάρτη ἡ ἐκ τούτων πάντων εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα μετάστασις.

133 5. Σῶμα πνευματικὸν τῶν λογικῶν φύσεών ἐστιν ἡ πάντων τῶν ὄντων θεωρία, ζωὴ δὲ αὐτῶν ἀληθινὴ ἡ τῆς Ἁγίας Μονάδος γνῶσις.

6. Ἡ ψυχὴ ἡ ἐργαζομένη ἥτις χάριτι τοῦ Θεοῦ εὐοδώθη καὶ τοῦ σώματος ἀφώρισται ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις τῆς γνώσεως ἔσται ὅπου αἱ τῆς ἀπαθείας πτέρυγες αὐτὴν καταντᾶν ποιήσουσιν.

7. Οὗτοι κληρονομήσουσιν τὴν ψυχὴν μετὰ τὸν θάνατον, οἳ ἐν τῇ ἀρετῇ ἢ ἐν τῇ κακίᾳ αὐτῇ ζηλωταί τε καὶ βοηθοὶ ὑπῆρξαν.

135 8. Πλοῦτος τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ πνευματικὴ γνῶσις, πτωχεία δὲ ἡ ἄγνοια· εἰ δὲ ἡ ἄγνοια ἀποστέρησίς ἐστι τῆς γνώσεως, δηλονότι πρότερός ἐστιν ὁ πλοῦτος τῆς πτωχείας καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ὑγιεία τῆς νόσου αὐτῆς.

9. Τίς γινώσκει τὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν καὶ τίς συνίησι τὰ τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ πῶς ἐκεῖναι ταύτας ἴωνταί τε καὶ πρὸς τὴν ἀληθινὴν θεωρίαν προσάγουσιν;

137 10. Ἐπιθυμητὰ μὲν τὰ πράγματα τὰ δι' αἰσθήσεων γινωσκόμενα, μᾶλλον δὲ ἐπιθυμητὴ παρ' αὐτὰ ἡ τῆς ἀληθινῆς γνώσεως θεωρία· ἀλλὰ γὰρ διότι οὐκ ἐντόνως ἐπιβάλλεται ἡ αἴσθησις τῆς γνώσεως διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτῆς ὑπολαμβάνεται ὡς ὑπερβάλλει ἐν τῷ ἐγγὺς εἶναι τῆς μακρὰν ἀπούσης τε καὶ αὐτῆς ὑπερβαλλούσης.

11. Περὶ παντὸς ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συνεστηκότος εἴτε ἐγγὺς εἴτε μακρὰν ὄντος δυνάμεθα θεωρίαν λαβεῖν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος, μόνος δὲ ὁ νοῦς ἡμῶν ἀκατάληπτός ἐστι καὶ μᾶλλον παρ' αὐτὸν ὁ Θεὸς ὁ ποιητὴς αὐτοῦ, διότι γὰρ ὁ Θεὸς οὐ καταλαμβάνεται οὐδὲ τὸ κατάλυμα αὐτοῦ.

139 12. Ἡ δεξιὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ χεὶρ αὐτοῦ ὀνομάζεται, ἡ δὲ

χεὶρ αὐτοῦ οὐ λέγεται καὶ δεξιὰ αὐτοῦ, διότι τῆς μέν ἐστιν ὁ σκοπὸς ἐν δόσει, τῆς δὲ ἐν παιδείᾳ.

13. Ἐξήρκεσε τὸ πρῶτον ἡ πνευματικὴ θεωρία εἰς τὸ εἶναι φύσεις λογικάς, ἀρκέσει δὲ καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὸ προσάγειν αὐτὰς πρὸς τὴν τελειότητα.

14. Οἱ ἴσοι ἐν τῇ τῶν ἔργων τελειότητι ἴσοι ἔσονται καὶ ἐν τῇ τῶν πόνων ἀνταποδόσει καὶ οἱ ἴσοι ἐν τῇ γνώσει αὐτῶν τῇ πνευματικῇ ἰσωθήσονται καὶ ἐν τῇ τῆς κληρονομίας αὐτῶν δόξῃ.

141 15. Ὅταν ἡ λογικὴ φύσις τὴν αὐτῆς θεωρίαν δέξηται, τότε καὶ ἡ τοῦ νοὸς δύναμις τέλειος ἔσται.

16. Οὕτως ἐστὶν ἡ πάντων τῶν ὄντων γνῶσις ὥστε τὴν ψυχὴν τὴν κοινωνοῦσαν αὐτῆς ἀναγαγεῖν πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς Ἁγίας Τριάδος.

17. Ἐν τῇ τῆς τῶν λογικῶν γνώσεως αὐξήσει μεταβάλλονται κόσμοι καὶ ἐξαλείφεται ὀνόματα μενούσης τῆς ἰσότητος (ταυτότητος) τῆς γνώσεως κατὰ τὴν τῶν προσώπων ἰσότητα.

143 18. Ὥσπερ τὰ σώματα καλύπτουσιν ἢ ποιότητες ἢ χρώματα ἐν οἷς γεννᾶται, οὕτως καλύπτουσι τὰς λογικὰς φύσεις ἀρετή τε καὶ γνῶσις ἢ κακία τε καὶ ἄγνοια.

19. Πασῶν τῶν λογικῶν φύσεων πρεσβυτέρα ἡ (τῆς ἀληθείας) ἀληθινὴ γνῶσις, διότι μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτὰς ἐν αὐτῇ αὐξάνονται ἕως καταντᾶν εἰς τὴν τελειότητα αὐτῆς.

20. Τὴν πνευματικὴν γνῶσιν ἥτις προτέρα τῶν σωμάτων μετὰ τὸ εἶναι ἐν σώμασιν ἐδίδασκεν ὁ κτίστης τὴν λογικὴν φύσιν.

145 21. Πᾶν τὸ γενομενον κήρυξ ἐστὶ τῆς τοῦ Θεοῦ πολυποικίλου σοφίας οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων καταληπτικὸν τῆς φύσεως αὐτοῦ.

22. Ὥσπερ τὴν τοῦ Πατρὸς εἰκόνα ὁ Λόγος τῆς ἀληθείας ὁ Υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐξέφηνε καὶ ἀπέδειξε τῇ λογικῇ φύσει, οὕτως καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἡ λογικὴ φύσις ἀποδείκνυσιν.

147 23. Ὁ ὢν ἐν εἰκόνι τοῦ ἀοράτου Θεοῦ οὗτός ἐστι διδάσκαλος τῆς περὶ αὐτοῦ γνώσεως πρός γε πᾶσαν φύσιν λογικὴν ἥτις ἐγένετο ἐν τῇ ὁμοιότητι αὐτοῦ.

24. Εἷς ἐστι μόνος, ὃς τῇ χάριτι αὐτοῦ ὑπεδέξατο κτᾶσθαι ὀνόματα τροπικὰ μετὰ τῶν ὀνομάτων (κυρίων) αὐτοῦ.

25. Ὥσπερ κόκκος τοῦ μέλλοντος στάχυος ὀνομάζεται τὸ τοῦ ἐσπαρμένου σῶμα, οὕτως καὶ οὗτος ὁ κόσμος ὁ καθεστὼς ὀνομάζεται κόκκος τοῦ μέλλοντος.

26. Εἰ ὁ σῖτος σύμβολόν ἐστι τῆς ἀρετῆς, τὸ δὲ ἄχυρον τῆς κακίας, ὁ μέλλων αἰὼν σύμβολόν ἐστι τοῦ κλιβάνου τοῦ διαχωρίζοντος ἀναμέσον σίτου καὶ ἀχύρου.

27. Ὁ νοῦς ὁ πνευματικὸς ἀτενίζων εἰς τὰ νοητά, τοτὲ μὲν κατὰ διαφορὰν τὸ εἶδος αὐτῶν δέχεται, τοτὲ δὲ ἡ ὅρασις αὐτῶν δηλαυγὴς ἔσται.

28. Ὁ αἰσθητὸς ὀφθαλμὸς βλέπων εἰς ὁρατόν τι οὐ τὸ σύνολον καθορᾷ, ὁ δὲ νοητὸς ὀφθαλμὸς ἢ οὐχ ὁρᾷ ἢ ὁρῶν πάντοθεν κύκλῳ περιλαμβάνει τὸ ὁρώμενον.

149 29. Ὥσπερ τὸ πῦρ δυνάμει κτᾶται τὸ σῶμα αὐτοῦ, οὕτως καὶ ὁ νοῦς δυνάμει κτήσεται τὴν ψυχὴν παντάπασι κεκραμένος αὐτῇ ἐν τῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος φωτί.

30. Πάντων ὧν τὴν προστατείαν αἱ ἅγιαι δυνάμεις ὑπεδέξαντο καὶ τὴν σύνεσιν τῆς γνώσεως αὐτῶν ἐπιγιγνώσκουσιν ἀλλ' οὐ πάντων ὧν γιγνώσκουσι τὴν σύνεσιν καὶ τὴν προστατείαν ἐδέξαντο.

151 31. Τρία εἴδη ἐστὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς, φυσικῶς, ὑπὲρ τὴν φύσιν καὶ παρὰ τὴν φύσιν· δύο μὲν κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, ἓν δὲ κατὰ τὴν ἀμέλειαν τοῦ θελήματος αὐτῶν.

153 32. Ὥσπερ οὐχὶ αἱ ὕλαι τρέφουσιν τὰ σώματα ἀλλὰ ἡ δύναμις αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τὰ πράγματα αὐτὰ αὐξάνει τὴν ψυχὴν ἀλλὰ αἱ τῆς τῶν πραγμάτων γνώσεως διακρίσεις.

33. Ἡ τῆς τῶν λογικῶν γνώσεως αὔξησίς ἐστιν ἐν ὁράσει τῶν φθαρτῶν τε καὶ τῶν ἀφθάρτων· ἡ μὲν γυμνασία αὐτῆς ἐν τοῖς φθαρτοῖς, ἡ δὲ τελείωσις ἐν τοῖς ἀφθάρτοις.

34. Ὥσπερ ἡ μαγνῆτις λίθος διὰ φυσικῆς δυνάμεως ἐν αὐτῇ κεκρυμμένης τόν σίδηρον πρός αὐτὴν ἕλκει, οὕτως καὶ ἡ ἁγία γνῶσις τὸν νοῦν τὸν καθαρόν.

155 35. Καὶ ὁ νοῦς πέντε αἰσθητήρια πνευματικὰ κέκτηται δι' ὧν ὁρᾷ καὶ αἰσθάνεται τὰς διανοίας τῶν κτισμάτων. Ἡ μὲν ὅρασις ἀποδεικνύει αὐτῷ τὰ ὄντα ὡς πράγματα, διὰ τῆς ἀκροάσεως τοὺς λόγους περὶ αὐτῶν δέχεται, δι' ὀσφρήσεως δὲ εὐφραίνεται ὀσμῇ ἁγίᾳ τε καὶ ἀμιάντῳ τῆς τοῦ στόματος αὐτοῦ φάρυγγος τούτοις

ἡδομένης, διὰ δὲ τῆς ψηλαφήσεως πεισμονὴν ἀληθινὴν ἐν αὐτοῖς δέχεται.

36. Οὐ πᾶς ὁρατικὸς τῶν νοητῶν πραγμάτων καὶ τὸν λόγον τὸν ἀληθινὸν περὶ αὐτῶν ἐπιστεύθη, οὐδὲ ὃς τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιστεύθη καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν ὁρᾷ· ἔστι δι' οἳ τούτων τῶν δύο μεγάλων διακρίσεων ἠξιώθησαν, οἳ πρωτότοκοι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ὀνομάζονται.

157 37. Εἷς ἐστι μόνος πάντων τῶν ὄντων ὃς ὄνομα ἔχει καὶ ὁ τόπος αὐτοῦ οὐ γνωστός.

38. Τῆς τῆς οἰκονομίας συνέσεως τὸ μέν ἐστιν ἐν ταῖς πρὸ τοῦ παθήματος ἡμέραις, τὸ δὲ ἐν τῇ ἁγίᾳ Πεντηκοστῇ σεσημείωται.

159 39. Ὁ τῶν πέντε ἀριθμὸς συμμέτοχος τοῦ αὐτοῦ μυστηρίου τῷ τῶν πεντήκοντα· ταῦτα δέ ἐστιν αἰτία συνέσεως.

40. Ὁ τῶν τεσσάρων ἀριθμὸς συμμέτοχος τοῦ αὐτοῦ μυστηρίου (συμμύστης) τῷ τῶν τεσσαράκοντα· καὶ ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ θεωρία αὐτῶν.

41. Εἷς ἐστι ὃς ἄνευ τῶν τεσσάρων καὶ τῶν πέντε δύνανται γιγνώσκειν τὸ τῶν τεσσαράκοντα καὶ τῶν πεντήκοντα μυστήριον.

42. Τίς ἔρχεται εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ τίς γιγνώσκει τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν.

43. Εἷς ἐστιν ὃς ἐν ταύτῃ κατελείφθη καὶ ὁ αὐτὸς ἐν τῇ αὐτῇ εὑρεθήσεται.

161 44. Οὐ πάντες οἱ Ἅγιοι τὸν ἄρτον φάγουσι τὸ δὲ ποτήριον πάντες πίουσι.

45. Τὰ αἰσθητήρια καὶ ὁ νοῦς διαμερίζουσι τὰ αἰσθητά, ὁ δὲ νοῦς μόνος ἔχει ἐπιστήμην τῶν νοητῶν ὅτι καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν λόγων τῶν πραγμάτων ἐπόπτης ἐστιν.

46. Ἡ τοῦ τεχνίτου τέχνη περιγράφει τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ σοφία περιγράφει τὸ πᾶν· καὶ ὥσπερ ὁ ἀφορίζων τὴν τέχνην τοῦ τεχνίτου διαλύει τὸ ἔργον αὐτοῦ, οὕτως καὶ ὁ τολμῶν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἀφορίζειν τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν αὐτοῦ φθείρει τὸ πᾶν.

47. Ἡ Ἁγία Τριὰς οὐκ ἐλλογεῖται ἐν τῇ τῶν αἰσθητῶν τε καὶ τῇ νοητῶν θεωρίᾳ· τὰ μὲν γάρ ἐστι φθαρτὰ τὰ δὲ δεκτικὰ τῆς παραλλαγῆς, ἡ δὲ Ἁγία Τριὰς μόνη γνῶσις οὐσιώδης ἐστί.

163 48. Εἰ ὁ νοῦς ἐν τῇ ἰδίᾳ ὁδῷ τρέχει, συναντᾷ ταῖς ἁγίαις δυνάμεσι, εἰ δὲ ἐν τῇ τῶν τοῦ σώματος ἐπιθυμιῶν ὁδῷ συναντᾷ τοῖς δαίμοσι.

49. Ὃς προὔλαβε τὸν τοῦ κόκκου στάχυν πρωτεύει τούτων οἳ ἔλαβον τὸν κόκκον, καὶ ὃς ἔλαβε τὸν δεύτερον στάχυν πρωτεύει τούτων οἳ ἔλαβον τὸν τρίτον κόκκον καὶ οὕτως ἐστὶ διαδοχὴ ἕως τὴν τοῦ κόκκου δύναμιν ὑφωθῆναι.

165 50. Ὅταν αἱ τίκτουσαι παύσωνται τεκεῖν τότε καὶ οἱ τοῦ οἴκου φύλακες κινηθήσονται καὶ οἱ στῦλοι αὐτοῦ ἀσθενήσουσιν καὶ κλιθήσονται· τότε καὶ αἱ δύο κεφαλαὶ ῥόδον καὶ βύσσον περιδεθήσονται.

167 51. Ἅρμα τῆς γνώσεως τό τε πῦρ καὶ ὁ ἀήρ, ἅρμα δὲ τῆς ἀγνοίας ὁ ἀήρ τε καὶ τὸ ὕδωρ.

52. Τῶν δαιμόνων, οἱ μὲν τὰ νοητὰ γνωστικὰ ἔλεγον, οἱ δὲ τὴν τοῦ γνωστοῦ γνῶσιν ἀφεῖλον αὐτοῦ.

53. Εἷς μόνος προσκυνητὸς ὁ ὢν μονοειδῶς.

169 54. Ἡ γνῶσις οὐ τρέχει ἐν τοῖς τῆς ἀγνοίας τόποις ἀλλά ἐν τοῖς τῆς γνώσεως τόποις.

55. Τῶν λογικῶν, οἱ μὲν θελήματι αὐτῶν τὴν ἄγνοιαν προσείλκοντο, οἱ δὲ οὐ θελήματι αὐτῶν· καὶ οἱ μὲν δεύτεροι αἰχμάλωτοι λέγονται, οἱ δὲ πρῶτοι αἰχμαλωτίζοντες ἀφ' ὧν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν «ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν»[1].

56. Ὁ νοῦς οὖν τὴν ψυχήν, ἡ δὲ ψυχὴ τὸ σῶμα καὶ μόνος ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τὸν τῆς γνώσεως ἄνθρωπον γιγνώσκειν δύναται.

171 57. Τρία θυσιαστήρια τοῦ ὕψους μανθάνομεν ὅτι ἐστίν, ὧν τὸ μὲν μονοειδὲς καὶ ἀσύνθετον, τὰ δὲ δύο ἄλλα σύνθετα.

58. Τοῖς τὸ νῦν ἐν τῷ πλάτει οἰκοῦσι δέδοται τρία θυσιαστήρια, τοῖς δὲ ἐν μήκει τε καὶ βάθει οἰκοῦσιν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δοθήσεται.

173 59. Μάρτυρες τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Χριστοῦ μακροθυμίας εἰσὶν οἱ τῇ ἀρετῇ ἀντικείμενοι, κήρυκες δὲ τοῦ μεγάλου ἐλέους αὐτοῦ ὧν προνοεῖ ἀναξίων.

---

1. Ἐφ. 4,8.

60. Ἡ τοῦ Χριστοῦ τράπεζά ἐστιν ὁ Θεὸς ὁ Πατήρ, τράπεζα δὲ τῶν ἀδελφῶν Αὐτοῦ ἐν ἐλέει ἐστὶν Αὐτὸς πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ.

61. Τήν πρώτην θεωρίαν τὴν πνευματικὴν ἐν ταῖς ἁγίαις δυνάμεσιν ὁρῶμεν, τὴν δὲ δευτέραν τὴν φυσικὴν ἐν τοῖς ἀνθρώποις.

175 62. Ὅταν οἱ τῶν Ἁγίων νόες δέξωνται τὴν θεωρίαν αὐτῶν, τότε καὶ ἡ τῶν σωμάτων παχύτης ἐκ μέσου ἀρθήσεταί τε καὶ ἡ ὅρασις λοιπὸν πνευματικὴ ἔσται.

63. Τῶν γνώσεων, αἱ μέν εἰσιν ἄνυλοι, αἱ δὲ ἐν ὕλαις γιγνώσκονται· ἡ δὲ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνῶσις πάσας ὑπερβάλλει.

64. Ἡ πάντων τῶν γεγονότων ἀποκάλυψις ἄγραφός ἐστι καὶ ἔγγραφος· ἄγραφος μὲν ἡ παρὰ τοῦ Πνεύματος τῷ νοῒ ἀποκεκαλυμμένη, ἔγγραφος δὲ ἡ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν Χωρὴβ δεδομένη[1].

65. Ἀπὸ τούτων, οἳ θελήματι αὐτῶν εἰς τὴν τέλειον κακίαν ἦλθον, μανθάνομεν τὸ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίας καὶ ἀπὸ τούτων οἳ ἀγαθῷ θελήματι αὐτῶν ἀγωνίζονται εἰς τὸ κατορθοῦσθαι τοῖς καλοῖς, μανθάνομεν τὸ ὑπερπερισσεῦον τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἔλεος.

177 66. Ἐν ταῖς τῆς τῶν σωμάτων αὐξήσεως διαφοραῖς ὁρῶμεν μυστήριον τῆς διαφορᾶς τῆς τῶν λογικῶν αὐξήσεως καὶ ἐν τῷ φυσικῷ τῆς συνθέσεως αὐτῶν τὴν διαφορὰν τῆς διατάξεως τούτων.

67. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐν τῇ τῶν οὐκ ἐσχισμένων θεωρίᾳ γενῶνται καὶ αὐτοὶ ἄνευ σχίσματος ἔσονται μετ' αὐτῶν.

68. Ἄνω λέγονται ὅτι εἰσίν, οἳ κέκτηνται σώματα ταχέα καὶ φωτεινά, κάτω δέ, οἳ κέκτηνται σώματα βαρέα, κάτω δὲ τούτων, οἳ κέκτηνται σώματα σκοτεινά καὶ ἀκάθαρτα.

69. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ Μωυσέως οὐ περὶ τῆς τῶν οὐρανίων διαφορᾶς ἀπεκάλυψεν ἡμῖν, ἀλλὰ περὶ τῆς τῶν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ γεγονότων διαφορᾶς ἐμήνυσεν ἡμῖν.

70. Εἰ ὁ Θεὸς πάντα ἃ ἔκτισεν, ἐν σοφίᾳ ἔκτισε, οὐδέν ἐστι τῶν αὐτῷ ἐκτισμένων, ὃ μὴ καθ' ἓν ἕκαστον λυχνίου τύπον παρίστησι.

179 71. Ἡ τῶν ἀσωμάτων θεωρία οὐκ ἀνάγεται καὶ κατάγεται, ἡ δὲ τῶν σωμάτων θεωρία κατάγεταί τε καὶ ἀνάγεται.

---

1. Πρβλ. Δευτ. 5,2. 9, 8-10. Γ' Βασ. 8,9.

72. Εἰ ἡ τῶν πνευματικῶν γνῶσις προτέρα καὶ τιμιωτέρα ἐστὶ τῆς τῶν σωματικῶν γνώσεως δηλονότι καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ταχέα τε καὶ φωτεινὰ παρ' ἐκεῖνα.

73. Ὥσπερ ὃς τῷ λόγῳ αὐτοῦ περὶ τῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος πραγμάτων ἀπεκάλυψεν ἡμῖν οὐ περὶ σωμάτων καὶ ἀσωμάτων διηγήσατο, οὕτως καὶ περὶ τῆς τούτου τοῦ κόσμου γενέσεως γνωρίζων ἡμῖν ἐν ὄρει Σινᾶ οὐ περὶ τοῦ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κάλλους ἀπεκάλυψεν ἡμῖν.

74. Τίς διενοήθη τὸν πρῶτον ἀφορισμὸν καὶ τίς ἔγνω τὴν πρώτην κίνησιν καὶ ὅπως οἱ λογικοὶ διὰ τῶν κόπων αὐτῶν ἐπαναστρέφουσιν πρὸς τὴν κληρονομίαν αὐτῶν;

181 75. Ἡ τῶν λογικῶν παράβασις ἠνάγκασε τὸν Θεὸν γενέσθαι αὐτοῖς κριτήν. Οἱ δὲ τελειοῦντες τὰ δίκαια τῆς τῆς υἱοθεσίας ἀγάπης ἐπαναστρέφουσι πρὸς τὴν κληρονομίαν.

76. Ὥσπερ αἱ τῆς καταστάσεως διαφοραὶ χωρίζουσιν τοὺς λογικοὺς ἀλλήλων, οὕτως καὶ αἱ τῆς πολιτείας αὐτῶν διαφοραὶ χωρίζουσι τὰ σώματα αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων.

77. Ἡ ἐσχάτη τοῦ δικαίου Κριτοῦ κρίσις οὐκ ἀλλοίωσιν τῶν σωμάτων ποιήσει ἀλλὰ τὴν παχύτητα αὐτῶν ἐκ μέσου ἄρει ἐπιδίδουσα αὐτοῖς δύναμιν, ὥστε οἷά τε εἶναι ἐπιμεῖναι ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἢ τῆς κατακρίσεως ἢ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

183 78. Ἕκαστον τάγμα τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἢ ὅλον ἐκ τῶν κάτω ἢ ὅλον ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐκ τῶν κάτω συνέστηκε.

79. Ὁ ἐν τῇ τῆς γνώσεως ὁδῷ τρέχων ἐν ἀνακαινώσει καθ' ἑκάστην ἡμέραν τρέχει, ὁ δὲ ἐν τῇ τῆς ἀγνοίας ὁδῷ τρέχων ἀπὸ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ μακρὰν γίνεται.

80. Διακρίσεως μέν ἐστιν ἡ τοῦ τῆς ψυχῆς ὀργάνου θεωρία, πολλῶν δὲ διακρίσεων ἡ τῶν πνευματικῶν ὀργάνων θεωρία μᾶλλον δὲ παρὰ ταῦτα ἡ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν θεωρία, διότι δεκτική ἐστι τῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσεως.

185 81. Ἡ γνῶσις τὴν γνῶσιν τίκτει καὶ αὕτη ἐκτενῶς τοὺς γνωστικοὺς τίκτει εἰς τὸ γιγνώσκειν.

82. Κατὰ τὴν τῶν λογικῶν διαφοράν ἐστι καὶ ἡ τῶν τροφῶν διαφορὰ ἐν τοῖς κόσμοις αὐτῶν.

83. Ὥσπερ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἡ αἴσθησις ταῖς τῶν ποιοτήτων τε καὶ χρωμάτων διαφοραῖς μεταβάλλεται (ποιοῦται), οὕτως καὶ ὁ νοῦς μεταβάλλεται (ποιοῦται) εἰς τὰς τῶν θεωριῶν διαφορὰς ἐπιβλέπων.

84. Ἦν ὅτε ὁ Κύριος ἡμῶν τῶν ζώντων μόνον ἦν κριτής, ἀλλ' οὐκ ἔσται ὅτε τῶν νεκρῶν μόνον κριτὴς ἔσται· ἔσται δὲ αὖθις ὅτε τῶν ζώντων μόνον κριτὴς ἔσται.

85. Εἰ οἱ ζῶντες τῆς τε ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας δεκτικοὶ εἰσίν, δῆλον ὅτι οἱ ἐναντίωνς τούτοις ἔχοντες νεκροὶ εἰσίν, οἵ ποτε κατὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν τῆς ζωῆς ἐξέπεσον.

86. Ὧν ἡ ἀναστροφὴ ἔξωθέν ἐστιν τούτων ὁ ἄρτος οὐκ ἐστι προθέσεως καὶ τὸ ποτήριον αὐτῶν μυιῶν πλῆρες· ὧν δὲ ἡ ἀναστροφὴ ἔσωθέν ἐστιν ὁ ἄρτος ἄρτος προθέσεως καὶ τὸ ποτήριον αὐτῶν ἀβλαβές.

87. Χρόνου μέν ἐστιν ἡ τῶν σωμάτων κίνησις, ἄχρονος δὲ ἡ τῶν ἀσωμάτων τροπή.

187 88. Ἡ τούτου τοῦ κόσμου τοῦ ὁρατοῦ θεωρία οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις εἰς τροφὴν δέδοται ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις λογικοῖς.

89. Ὃς μόνος κάθηται ἐκ δεξιᾶς τοῦ Πατρός, αὐτὸς μόνος κέκτηται τὴν τῆς δεξιᾶς γνῶσιν.

90. Οἱ ἑωρακότες τὸ τῶν δύο πνευματικῶν λαμπάδων φῶς αὐτοὶ ἀξιωθήσονται ὁρᾶν ἐκεῖνο τὸ πρῶτον φῶς, τὸ τῶν μακαρισμῶν, ὃ ὁρῶ μεν τῇ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ χάριτι ἀξιωθέντες τῆς τῶν σωμάτων ἡμῶν ἀνακαινώσεως.

III

1. Μόνος ὁ Πατὴρ γιγνώσκει τὸν Χριστὸν καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς μόνος γιγνώσκει τὸν Πατέρα[1]· οὗτος μὲν ὡς μονοειδὴς μόνος ἐν τῇ Μονάδι, ἐκεῖνος δὲ κατὰ τὴν τῆς Μονάδος ἕνωσιν.

189 2. Χριστός ἐστιν ἐν ᾧ ἡ Μονὰς πᾶσα ἔνεστι καὶ τὴν τῆς λογικῆς φύσεως ταπείνωσιν ἐδέξατο.

3. Μονάς ἐστιν ἥτις τανῦν μόνον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ γιγνώσκεται, οὗ ἡ γνῶσις οὐσιώδης ἐστίν.

---

1. Πρβλ. Ἰω. 1,18.

191 4. Τῶν μὲν Ἀγγέλων ἐστὶ τὸ παντὶ χρόνῳ τρέφεσθαι ταῖς τῶν ὄντων θεωρίαις, τῶν δὲ ἀνθρώπων ἐπὶ τοῦ καιροῦ, τῶν δὲ δαιμόνων οὐδαμῶς.

5. Οἵ τε τῶν οὐρανίων δυνάμεων νόες καθαροί εἰσι πλήρεις τῆς ἀληθινῆς γνώσεως καὶ τὰ σώματα αὐτῶν φῶς ἐκλάμποντα παρ' οἷς χάριτι ἀποκαλύψεις γίγνονται.

193 6. Νοῦς γυμνὸς ἐστίν, ὃς ἐτελειώθη ἐν τῇ αὐτοῦ ὁράσει καὶ ἠξιώθη τῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρίας κοινωνεῖν.

7. Τὸ τῶν ἀνακαινώσεων διάφορον τοῦτο ἐπιστεύθη τὸ τρέφειν τοὺς λογικούς, οἳ δὲ τρέφονται πρὸς τὴν ἀρετὴν πλησιάζουσι, οἳ δὲ μὴ τρέφονται εἰς τροπὰς ὑστερούσας μεταβάλλονται.

8. Νοῦς ὃς κέκτηται τὸ ἔσχατον ἔνδυμα, οὗτός ἐστιν, ὃς τὴν δευτέραν θεωρίαν τὴν φυσικὴν ἔχει.

195 9. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἡ τῶν λογικῶν ἄγνοια τελευτήσεται, περισσεύει δὲ ἐν αὐτοῖς ἡ τῶν διαφόρων γνῶσις ἐξ ὧν εὐφροσύνη τε καὶ λύπη ἀνατελεῖ, εὐφροσύνη μὲν τοῖς σπουδαίοις λύπη δὲ τοῖς ἀμελοῦσιν.

10. Νοῦς ἀτελής ἐστιν ὃς ἔτι χρείαν ἔχει τοῦ πληρωθῆναι ἔν τε τῇ τῶν φύσεων τῶν κτισμάτων συνέσει καὶ ἐν τῇ πρώτῃ θεωρίᾳ ἅτινα ἐν τούτῳ τῷ ὀργάνῳ κτᾶσθαι δύναται.

11. Τὴν πολυποίκιλον σοφίαν τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα ἐδέξατο ἐν ᾧ ἀνέτειλεν ἡμῖν καὶ ἡ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνῶσις.

197 12. Νοῦς τέλειός ἐστιν ὃς τὴν οὐσιώδη γνῶσιν ῥαδίως οἷος τε ἐστὶ δέχεσθαι.

13. Τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος σοφίαν διὰ τῆς καταβάσεως αὐτῆς τῆς πρὸς τὴν λογικὴν φύσιν ἔγνωμεν καὶ ἐν αὐτῇ ἐδεξάμεθα τὰς ἀποκρύφους τοῦ Πατρὸς ἀποκαλύψεις τε καὶ τοὺς τελείους νόμους πνευματικούς.

199 14. Ψυχὴ ζημιωθεῖσα (ὑστεροῦσα) ἐστὶν ἧς ἡ παθητικὴ δύναμις πρὸς τὸ μετακλίνει.

15. Εἰ ἡ τοῦ νοὸς τελειότης γνῶσις πνευματική ἐστιν, ὡς λέγουσιν οἱ πατέρες, ὅτι ὁ στέφανος αὐτοῦ ἐστιν ἡ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνῶσις, δῆλον ὅτι ὁ ταῦτα ὑστερῶν μακρὰν ἀπέστι τῆς τελειότητος.

16. Ψυχὴ τέλειός ἐστιν ἧς ἡ παθητικὴ δύναμις κατὰ φύσιν ἐνεργεῖ.

17. Οἱ μὲν ἐν τῇ πρώτῃ θεωρίᾳ γενόμενοι καὶ ἐν τῇ ἀρχικῇ καταστάσει ἑστᾶσιν, οἱ δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ θεωρίᾳ ἐν τῇ φυσικῇ καταστάσει ἑστᾶσιν, οἱ δὲ ἐν ταῖς τῆς ἀρετῆς ἀναστροφαῖς καθεστῶτες ἐν τῇ τῆς καθαρότητος καταστάσει εἰσὶ καὶ τρίτοι τῇ τάξει ὀνομάζονται.

201 18. Βασανισμός ἐστιν ἡ διὰ τοῦ πυρὸς λύπη ἡ ἐν κρίσει καθαρίζουσα τὸ τῆς ψυχῆς παθητικόν.

19. Ὡς ἡ πρώτη θεωρία γυμνοῦ νοὸς χρείαν ἔχει, οὕτως καὶ ἡ δευτέρα θεωρία τῆς γυμνότητος αὐτοῦ καίπερ διαφέρουσα τῆς πρώτης τῷ σκοπῷ αὐτῆς.

203 20. Ἡ τῶν ἐργαζομένων σωμάτων μεταμόρφωσίς ἐστιν ἀνακαίνωσις ἐπὶ τοῦ σαρκικοῦ εἰς τὸ πνευματικὸν κατὰ τὸ τῆς καταστάσεως αὐτῶν μέτρον.

21. Ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη θεωρία κοινῶς τὴν τῶν κτισμάτων γνῶσιν κέκτηνται· ἡ δὲ τῆς ἑτέρας προτέρα νοῦν γυμνὸν κέκτηται.

22. Ἡ πρώτη τῆς λογικῆς φύσεως κίνησις ἀφορισμὸς τῷ νοΐ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἰδίας γνώσεως τῆς ἐν αὐτῷ γενόμενος.

23. Οἱ λογικοὶ οἱ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν κοινῶς μὲν κέκτηνται τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἰδίως δὲ τὴν τῶν ποιοτήτων διαφοράν.

205 24. Ἡ περὶ τῆς πρώτης φύσεως τῶν λογικῶν γνῶσις θεωρία πνευματική ἐστί, ᾗ ἐπεκτείνονται μετὰ τὴν τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν τελείωσιν.

25. Τὸ πνευματικὸν σῶμα ὃ ἐνδύσουσιν οἱ μέσοι λογικοὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἄλλο ἐστί, παρὰ τοῦτο ὃ ἐκδύουσιν, ἀλλὰ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐσπαρμένον ἐν φθορᾷ[1] ἐνδύσουσιν ἄφθαρτον, ὄρθιον καὶ εὐλογοῦν.

26. Ἡ περὶ τῆς δευτέρας φύσεως γνῶσις θεωρία πνευματική ἐστι ᾗ ἐχρήσατο ὁ Χριστός, καὶ ἔκτισεν τοὺς κόσμους.

207 27. Ἡ πρώτη τῆς φύσεως θεωρία σκοπός ἐστι τῆς τε τοῦ νοὸς κινήσεως καὶ τοῦ ἀκινήτου αὐτοῦ.

28. Ψυχὴ ἁμαρτωλός ἐστιν ὁ νοῦς ὁ διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ τῆς τῆς Ἁγίας Μονάδος θεωρίας ἐκπεσών τε καὶ χρείαν ἔχων διὰ

1. Πρβλ. Α΄ Κορ. 15,42.

πολλοῦ πόνου ἀξιωθῆναι τῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰκόνος ἀφ' ἧς ἔπεσεν.

29. Τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως σημεῖόν ἐστι τὸ τῶν ἀνθρώπων σῶμα, σκοποὶ δὲ τῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων καταστάσεώς εἰσιν οἵδε μέγεθος καὶ σχῆμα καὶ χρῶμα, δυνάμεις φυσικαὶ καὶ ἀσθένεια, καὶ χρόνος καὶ τόπος, καὶ πατέρες καὶ αὔξησις, καὶ πόροι καὶ τέχναι, καὶ ζωὴ καὶ θάνατος καὶ πόσον ἐστὶ γιγνώσκειν ἐν τοῖς τοιούτοις.

211 30. Ὁ νοῦς ὁ πνευματικός ἐστιν ἐπόπτης (ὁρατικός) τῆς Ἁγίας Τριάδος.

31. Τί ἐστιν ἡ τοῦ νοὸς κίνησις, οἷόν τε λέγειν, τί δέ ἐστιν ἡ φύσις αὐτοῦ, οὐ λεκτέον ἐστί, διότι οὐκ ἐν τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις συνέστηκεν.

32. Τοῦ Θεοῦ εἰκὼν οὐκ ἔστιν ἐν ᾧ δύναται ἡ σοφία αὐτοῦ ἐκτυπωθῆναι, ὅτι δυνατὸν καὶ ἐν τοῖς ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συνεστηκόσιν ἀλλὰ τοῦτ' ἔστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ὅ ἐστι δεκτικὸν τῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσεως.

33. Σκοπὸς τοῦ ζωτικοῦ τοῦ νοὸς ἀθανασία ὀνομάζεται, σκοπὸς δὲ τῆς προσκαρτερήσεως αὐτοῦ ὅτι εἰς αἰῶνα διαμένει· ἅπτεται δὲ τοῦ μὲν πρώτου σκοποῦ ἡ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνῶσις, τοῦ δὲ δευτέρου ἡ πρώτη τῆς φύσεως θεωρία.

213 34. Ὁ δαίμων ἐστὶ φύσις λογικὴ διὰ περισσὸν θυμοῦ ἀποστᾶσα τῆς τοῦ Θεοῦ θρησκείας.

35. Τὸν νοῦν θεραπεύει ἡ γνῶσις καὶ τὸν θυμὸν ἡ ἀγάπη καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἡ σωφροσύνη· αἰτία δὲ τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον καὶ τοῦ δευτέρου τὸ τρίτον.

215 36. Κόσμος ἐστὶ σύστασις φύσεως ἣ συνέστηκέν τε ἐκ σωμάτων κεχωρισμένων καὶ περιέχει λογικοὺς διαφόρους αὐξήσεως ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ γνώσει ἕνεκα.

37. Οἱ ἀστέρες ἐν δόξῃ διαφέρουσιν ἀλλήλων[1] ἀλλ' οὐ καὶ ἐν σώμασι, διότι ἴσα ἐστί.

38. Ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις ἐστὶ διάκρισις δικαία ἣ ἐν τοῖς τῶν λο-

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,41.

γικῶν σώμασι θήσει ἀνταπόδομα ἢ κατάκριμα κατὰ τὰ ἔργα ἑνὸς ἑκάστου τουτέστιν ἢ δόξαν ἢ βασανισμόν.

39. Τοῦ πυρός ἐστι τὸ μὲν καυστικὸν τὸ δὲ οὐ καυστικόν. Καυστικόν ἐστι τὸ τὴν αἰσθητὴν ὕλην κατακαῖον, οὐ καυστικὸν δέ ἐστι τὸ τοῦ τῶν τεθορυβημένων θορύβου ἀναλωτικόν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οὐ κατακαίει πᾶσαν ὕλην αἰσθητήν, τὸ δὲ δεύτερον παντὸς τοῦ θορύβου πλήθους καυστικόν ἐστι.

217 40. Ἡ ἐσχάτη σάλπιγξ ἐστὶ κέλευσμα τοῦ δικαίου Κριτοῦ, ὃς ἐνδύει τοὺς λογικοὺς τὰ σώματα αὐτῶν κατὰ τὴν τῶν ἀναστροφῶν αὐτῶν κατάστασιν.

41. Περί τε τῆς τῶν ὄντων θεωρίας καὶ περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσεως ἡμεῖς καὶ οἱ δαίμονες πάντα τὸν πόλεμον τὸν ἐν μέσῳ ἐγείρομεν, οὗτοι μὲν βουλόμενοι κωλῦσαι ἡμᾶς τοῦ μὴ γιγνώσκειν, ἡμεῖς δὲ σπουδάζοντες μανθάνειν.

219 42. Θεωρία ἐστὶ παντὸς ὃ ἐγένετο καὶ γενήσεται γνῶσις πνευματική, ἥτις αὐξάνει τὸν νοῦν καὶ τῇ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ καθὼς ἐκτίσθη τελειότητι ἐγγίζει αὐτὸν ποιεῖ.

43. Οἱ σπουδάζοντες τελειωθῆναι ἐν τῇ τῆς ἀληθείας ἐπιγνώσει κοινῶς τότε ὕδωρ καὶ τὸ ἔλαιον κέκτηνται· ἰδίως δὲ οἱ ἄνθρωποι τὸ ἔλαιον κέκτηνται.

44. Ἥλιος νοητός ἐστιν ἡ λογικὴ φύσις, ἡ τὸ πρῶτον τῆς δόξης φῶς ἀναλαβεῖν ἐπεκτεινομένη.

45. Ὥσπερ οὐ χωρεῖ λέγειν ὅτι ἐστὶ νοῦς πρεσβύτερος νοός, οὕτως οὐκ ἔστι σώματα πνευματικὰ ἅτινα πρεσβύτερα παρὰ σώματα σάρκινα.

221 46. Ὁ τῶν Ἀγγέλων πόνος ἐστὶ ἡ τῶν νοσουσῶν ψυχῶν ἐπιμέλεια τὸ προσάγειν αὐτὰς πρὸς τὴν τῆς ὑγιείας τελείωσιν.

47. Μία ἐστὶν ἀνακαίνωσις ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἐσομένη πᾶσι τοῖς τῶν λογικῶν σώμασιν, ᾗ κελεύσματι τοῦ δικαίου Κριτοῦ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὸ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ ἀνταπόδομα ὁρίσει· τὸ δὲ τολμᾶν τινα λέγειν, ὅτι ἐστὶν ἀνακαίνωσις ἑτέρα παρὰ ταύτην τὴν κοινὴν ἁπάντων, σημεῖόν ἐστι τῆς ἀγνοίας τοῦ οὐκ αἰσθομένου τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ κρίσεως συνέσεως.

48. Ἡ πνευματικὴ τῶν δικαίων ἀνακαίνωσίς ἐστιν ἐξ ἀρετῆς εἰς ἀρετήν τε καὶ ἐκ γνώσεως εἰς γνῶσιν ὑπερβάλλουσαν ἀναγωγή (μετεωρισμός).

223 49. Οὐ στεφανωθήσεται ὁ νοῦς τῷ τῆς οὐσιώδους γνώσεως στεφάνῳ, ἐὰν μὴ τὴν τῶν δύο ἀγώνων γνῶσιν ἀποβάλῃ.

50. Ἡ τῶν ἁμαρτωλῶν μετάθεσίς ἐστι τροπὴ ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς ἁμαρτίας σκληροτέρας καὶ ἐξ ἀγνοίας εἰς ἄγνοιαν σκοτεινοτέραν.

51. Ἐν πάσῃ τῶν λογικῶν φύσει ἀναζέσει (ἐξανθήσει) ἡ γνῶσις ἡμέρᾳ τῆς ἀνακαινώσεως· ἀλλὰ γὰρ ἔσται τοῖς μὲν εἰς εὐφροσύνην τοῖς δὲ εἰς βασανισμόν.

225 52. Σελήνη νοητή ἐστιν ἡ λογικὴ φύσις ἡ παρὰ τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου φωτισθεῖσθα.

53. Πᾶς κτίσει τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως δεκτικὸς καὶ παρὰ ταύτην τὴν γνῶσιν τὴν ἄγνοιαν προτιμῶν δικαίως, κακὸς ὀνομάζεται· ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἡ σωματικὴ φύσις δεκτικὴ ταύτης τῆς γνώσεως, ὥστε οὐ δικαίως λέγουσιν οἱ λέγοντες, ὅτι τοῦτο τὸ σῶμα κακόν ἐστιν.

54. Τῷ τοῦ Κυρίου λόγῳ ἐν ἀρχῇ τὰ ὄντα τά τε ἐνσώματα καὶ τὰ ἀσώματα συνέστηκε καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῶν πρεσβύτερον παρὰ τὸ ἄλλο ἔν γε τῇ τοῦ κτίστου διανοίᾳ.

227 55. Τὸ πρῶτον τῷ λογικῷ νοῒ ἡ τοῦ πνεύματος ἀποκάλυψις διδάσκαλος ἦν, μεταβληθεὶς δὲ μαθητὴς ἐγένετο τῶν αἰσθητηρίων καὶ ἐν τῇ διὰ τοῦ Χριστοῦ τελειώσει αὖθις τοῦ πρώτου διδασκάλου ἀξιωθήσεται.

56. Ἡ πνευματικὴ γνῶσίς ἐστι πτέρυγες τοῦ νοὸς καὶ γνωστικός ἐστιν ὁ τῶν πτερύγων νοῦς· εἰ δὲ ταῦτα οὕτω ἔχει πάντα τὰ τούτου τοῦ κόσμου πράγματα συμβολικά ἐστι δένδρων ἐφ' ὧν κατασκηνοῖ τε ὁ νοῦς καὶ τοῖς φύλλοις αὐτῶν ἥδεται καὶ τοῖς καρποῖς αὐτῶν εὐφραίνεται, ἕως ἂν ἀξιωθῇ πρὸς τὸ τῆς ζωῆς δένδρον καταντᾶν.

229 57. Ὥσπερ οἱ τὰ γράμματα τοῖς παιδίοις παραδίδοντες ἐν τῷ ἐσχάτῳ τοῦ πίνακος αὐτὰ σημαίνουσιν, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς διδάσκων τοὺς λογικοὺς τὴν σοφίαν αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ σώματος φύσει αὐτῆς τὰ γράμματα ἐσήμηνε.

58. Ὁ μέλλων δέξεσθαι τὰ γράμματα φωτὸς χρείαν ἔχει, ὥστε ὁρᾶν αὐτά· καὶ ὁ μέλλων μαθήσειν τὴν ἐν τοῖς οὖσι σοφίαν ἀγάπης πνευματικῆς χρείαν ἔχει, ὥστε τὸ τῆς γνώσεως φῶς ὁρᾶν ἐν αὐτῇ.

59. Εἰ πᾶν τὸ κακὸν ἐκ τῶν τριῶν τῆς ψυχῆς μερῶν γεννᾶται,

τοῦτ' ἔστιν ἐκ τοῦ λογιστικοῦ αὐτῆς καὶ ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ αὐτῆς καὶ ἐκ τοῦ θυμικοῦ αὐτῆς, ἔστι δὲ τούτοις χρῆσθαι ἀγαθῶς καὶ κακῶς δῆλον ὅτι ἐκ τῆς παρ' ὃ πρέπει χρήσεως (καταχρήσεως) γεννᾶται τὸ κακόν· εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει καθὼς καὶ ἔχει, οὐδὲν τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκτισμένων καὶ ὄντων τὸ κακόν.

231 60. Σύμβολον τῆς ἡμέρας ἀνατολῆς ἐστι τὸ τῶν ἁγίων σύμβολον τῶν δὲ δυσμῶν αἱ ἐν Ἅδῃ ψυχαί· τελείωσις δὲ τοῦ τοῦ παντὸς δρόμου ἐστὶν ἡ Ἁγία Τριάς.

61. Ἡ μὲν ἀρετὴ ἀποδείκνυσι τῷ νοΐ τὴν φυσικὴν θεωρίαν τὴν δευτέραν καὶ αὕτη καθίστησιν αὐτὸν εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ κατάστασιν· ἡ δὲ πρώτη αὐτοῦ κατάστασις αὖθις προσάγει αὐτὸν πρὸς τὴν τῆς Ἁγίας Μονάδος γνῶσιν.

62. Φωστῆρες νοητοί εἰσιν αἱ λογικαὶ φύσεις, αἱ τὸ τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ ὄντας φωτίσαι πιστευθεῖσαι.

233 63. Οὗ ἡ γνῶσις ἐν μεταβάσει (=παραλλάξει) ἐστί, δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἄγνοια αὐτοῦ ἐν μεταβάσει, καὶ οὗ ἡ ἄγνοια οὐκ ἐν μεταβάσει ἐστί, δῆλον ὅτι καὶ ἡ γνῶσις αὐτοῦ οὐκ ἐν μεταβάσει.

64. Εἰς ἐν τοῖς γευστέοις οὐδὲν ἥδιον μέλιτος καὶ ἐγκρίδος, ὑπὲρ δὲ ταῦτα ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, δῆλον ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῇ γῇ ἐστι διδοῦν τῇ ψυχῇ ὠφέλημα (ἡδονήν) ὡς ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις.

235 65. Πάντες ὅσοι ἐν τῷ κόσμῳ ἐμαθήτευσαν τοῖς ἁγίοις Ἀγγέλοις ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κοινωνήσουσι τῆς δόξης αὐτῶν κατὰ τὸ τῆς αὐξήσεως αὐτῶν μέτρον.

66. Ὥσπερ τὸ πρῶτον κέλευσμα κτίστης ἐγένετο πάντων τῶν σωμάτων, οὕτως ἡ ἐσχάτη σάλπιγξ πάσης σαρκὸς ἀνακαινιστής.

67. Ἡ φυσικὴ θεωρία ἡ δευτέρα πᾶσα τύπος ἐστὶ τοῦ γάλακτος, ἡ δὲ πρώτη τοῦ μέλιτος· αἱ δὲ δύο εἰσὶ γῆ ῥέουσα γάλα καὶ μέλι[1].

237 68. Ὥσπερ ἡ πρώτη τοῦ Θεοῦ νουθέτησις τὴν κακίαν τῆς λογικῆς φύσεως ἀφώρισεν, οὕτως ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις πάσης κακίας ὅλως ἀφανιστικὴ ἔσται.

69. Παντὸς γενομένου μόνος ὁ νοῦς τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσεως δεκτικός.

---

1. Πρβλ. Ἐξ. 3,8,17.

70. Γυμνοῦ νοός ἐστι τὸ λέγειν τί ἐστιν ἡ φύσις αὐτοῦ· καὶ τούτῳ τῷ ζητήματι τὰ νῦν οὐκ ἔστιν ἀπόκρισις, τέλος δὲ οὐδὲ τὸ ζήτημα ἔσται.

239 71. Ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος δεξάμενος τὸ ἐμφύσημα «ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν»[1], οὕτως καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ ὅταν δέξηται τὴν Ἁγίαν Τριάδα γενήσεται εἰς νοῦν ζῶντα.

72. Ἡ τοῦ Χριστοῦ κληρονομία ἐστὶν ἡ μονὰς τῆς ἁγίας οὐσίας καὶ πάντες οἱ συγκληρονόμοι αὐτοῦ κοινωνοὶ αὐτῷ ἔσονται ταύτης τῆς ἁγίας γνώσεως. Ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι αὐτοὺς συγκληρονόμους αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐγένοντο κληρονόμοι αὐτοῦ.

73. Εἰ ἡ τοῦ Κυρίου ἡμέρα ὥσπερ κλέπτης ἔρχεται[2], δῆλον ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ δύναται τὴν ἡμέραν ἢ τὴν ὥραν εἰδέναι ᾗ τοὺς καθεύδοντας συλήσει.

241 74. Πᾶν ὅ,τι σωματικῆς φύσεως ὂν ἅγιον ὀνομάζεται, τῷ τοῦ Κυρίου λόγῳ ἁγιάζεται, οἱ δὲ λογικοὶ τῇ τοῦ Θεοῦ γνώσει ἁγιάζονται· ἔστι δὲ καὶ τῶν λογικῶν οἳ τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἁγιάζονται, τὰ παιδία δηλαδὴ τὰ καὶ αὐτὰ δεκτικὰ τῆς γνώσεως ὄντα.

75. Τὸ ἀκάθαρτον ἢ αἰτίᾳ τῇ παρὰ τὴν χρῆσιν γίνεται ἢ αἰτίᾳ τῆς κακίας· καὶ τὰ μὲν παρὰ τὴν χρῆσιν διὰ σώματος διακονεῖται, τὰ δὲ διὰ κακίαν μεμολυσμένα διὰ λογικῆς φύσεως πράττεται, καθὼς καὶ λέγουσιν οἱ πατέρες.

243 76. Μορφούμενοι ἐν τῇ μήτρᾳ ζωὴν τῶν φυτῶν ζῶμεν, γεννηθέντες δὲ ζωὴν τῶν θηρῶν ζῶμεν· ὅταν δὲ τελειωθῶμεν ἢ τὴν τῶν Ἀγγέλων ἢ τὴν τῶν δαιμόνων ζήσομεν, τουτέστιν ἢ διὰ τῆς ἀρετῆς ἢ διὰ τῆς ὀλιγωρίας.

77. Ὧν περὶ τῆς ζωῆς τε καὶ τοῦ θανάτου τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διηγήσατο ἡμῖν, τούτων καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐσομένην προεκήρυξεν ἡμῖν.

245 78. Οἵ τε Ἄγγελοι καὶ οἱ δαίμονες πρὸς τὸν ἡμῶν κόσμον ἐγγίζουσιν, ἡμεῖς δὲ πρὸς τοὺς κόσμους αὐτῶν οὐκ ἐγγίζομεν· οὐ γὰρ τοὺς Ἀγγέλους προσάγειν πρὸς τὸν Θεὸν μᾶλλον δυνάμεθα οὐδὲ τοὺς δαίμονας μιαίνειν ὑπὲρ ὅ εἰσι διανοούμεθα.

247 79. Πάντων τῶν δαιμόνων κακῶν ὄντων τῷ θελήματι

---

1. Γεν. 2,7. **2.** Πρβλ. Α' Τιμ. 5,2.

αὐτῶν διαφέρει ἐν αὐτοῖς ἡ κακία· ἔστι γὰρ ἐν οἷς ἡ κακία σκληρά ἐστι παρὰ τὴν τῶν ἑταίρων αὐτῶν.

80. Ὑπὸ τὴν γνῶσιν πίπτει κοινῶς ἡ τῶν σωμάτων καὶ ἡ τῶν ἀσωμάτων φύσις, μόνον δὲ νοερά ἐστιν ἡ τῶν ἀσωμάτων φύσις. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ νοερός ἐστι καὶ νοητός, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀσώματον φύσιν οὐδὲ κατὰ τὴν ἐνσώματον φύσιν.

249 81. Ὅς γιγνώσκει τὸν Θεὸν ἢ τὴν τῆς φύσεως αὐτοῦ γνῶσιν ἔχει ἢ τὴν τῆς πολυποικίλου σοφίας αὐτοῦ γνῶσιν ᾗ χρησάμενος ἔκτισε τοὺς κόσμους.

251 82. Μακάριος ὃς διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος λαμβάνει· μακάριος δὲ καὶ ὃς διὰ γνώσεως περὶ τούτων ἐξετάζειν δύναται.

83. Ἡ πίστις ἐστὶν ἀγαθόν, ὃ ἐν ἀρχῇ ἐν ἡμῖν ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ὁδηγεῖ δὲ ἡμᾶς ἕως τῆς μελλούσης μακαριότητος.

253 84. Ἡ φυσικὴ θεωρία ἡ δευτέρα ὅλη σύμβολόν ἐστι τῶν ἀστέρων τῶν τὸ τοὺς ἐν σκότει φωτίσαι πεπιστευμένων.

85. Πάντες οἱ ἐν τῷ ὕδατι βαπτισθέντες τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὀσμῆς κοινωνοῦσιν, ὁ δὲ βαπτίζων αὐτὸς ἔχει τὸ ἔλαιον τὸ εὐφραῖνον........τῆς..............

255 86. Μακάριος ὃς οὐχ ἠγάπησέ τι πάντων τῶν συμβόλων τῆς δευτέρας γνώσεως, εἰ μὴ αὐτὴν τὴν αὐτῶν θεωρίαν.

87. Μακάριος ὃς οὐδὲν μισεῖ τῶν τῆς πρώτης θεωρίας τῆς φυσικῆς, εἰ μὴ τὴν ὀλιγωρίαν αὐτῶν.

257 88. Μακάριος ὃς κατῆλθε εἰς τὴν ἄπειρον ἀγνωσίαν.

89. Ὥσπερ ἡμῶν τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν γεννηθὲν ἀνακάμψαν οὐ δύναται γεννᾶν αὐτούς, οὕτως καὶ ὁ νοῦς χάριτι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεννηθεὶς ἀνταποδιδόναι αὐτῷ τὴν γνῶσιν οὐ δύναται, καθὼς γέγραπται· «τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;»[1].

259 90. Οὐ παύονται οἱ δαίμονες ἐπιτιθέντες τῷ γνωστικῷ κἂν μὴ πλημμελῇ, ἵνα τὸν νοῦν τῷ θυμῷ παρέλκωσιν πρὸς αὐτούς· ὅτι ὡς γνόφος νεφέλη ἵσταται ἐνώπιον τῆς διανοίας καὶ

1. Ψαλ. 115,3.

ἀποκρούει τὴν θεωρίαν ἀπὸ τοῦ νοὸς καιρὸν ὅτε τοὺς δαίμονας οὐκ ἐλέγχει ὡς συκοφαντοῦντας.

IV

1. Ὁ Θεὸς ἐφύτευσεν αὐτῷ τοὺς λογικούς, ηὔξησε δὲ αὐτοὺς ἡ σοφία αὐτοῦ ἀναγιγνώσκουσα αὐτοῖς γραφὰς διαφόρους.

2. Τὸ γνωστὸν τοῦ Πατρὸς ἐν τοῖς τὴν γένεσιν πρωτεύουσιν ἐστί, τὸ δὲ ἀκατάληπτον αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ αὐτοῦ ἐστίν.

261 3. Τὸ γνωστὸν τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς δευτέροις τὴν γένεσιν ἐστί, τὸ δὲ ἀκατάληπτον αὐτοῦ ἐν τῷ Πατρὶ αὐτοῦ ἐστι.

263 4. Κληρονόμος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν ὁ ἀξιωθεὶς ἐπόπτης εἶναι τῶν γενητῶν.

5. Γνῶσις τοῖς γνωστικοῖς, ἡ μὲν ἐν τοῖς νοηθῆναι δυναμένοις ἐστίν, ἡ δὲ ἐν τοῖς νοηθῆναι οὐ δυναμένοις ἐκλάμπει.

6. Τῆς γνώσεως τὸ μὲν γιγνώσκεται τοῖς καθαροῖς τὸ δὲ τοῖς οὐ καθαροῖς· ἡ μὲν γιγνωσκομένη τοῖς καθαροῖς γνῶσις πνευματικὴ λέγεται, τὴν δὲ τοῖς δευτέροις τυχοῦσαν γνῶσιν κοινὴν τῆς φύσεως ὀνομάζουσιν.

7. Ὃς τὴν πολυποίκιλον σοφίαν ἐν τοῖς γενητοῖς τέθεικε δύναται τοὺς σπουδαίους τὴν τέχνην αὐτοῦ διδάσκειν καὶ ὅπως τις εὐκόπως ἐπόπτης αὐτῆς γίνεται.

265 8. Συγκληρονόμος τοῦ Χριστοῦ ὁ ὢν ἐν τῇ Μονάδι εὐφραινόμενος μετ' αὐτῆς ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῆς.

9. Εἰ ἕτερόν ἐστιν ὁ κληρονόμος καὶ ἕτερον ἡ κληρονομία δῆλον ὅτι οἱ λογικοὶ οἳ ἐκτίσθησαν ἐν τῇ τοῦ Υἱοῦ εἰκόνι, αὐτοὶ κληρονόμοι αὐτοῦ ἔσονται παρὰ τῷ Πατρί[1].

10. Τῶν τῆς πλάνης διδασκαλίας συγγραφέων οἱ μὲν τῆς πρώτης θεωρίας τῆς φύσεως ἐξέπεσαν, οἱ δὲ τῆς δευτέρας, οἱ δὲ καὶ ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσει ἔπταισαν.

11. Εἰ ὁ Θεὸς ἀναμέσον τῆς φύσεως τῆς σωματικῆς καὶ τῆς φύσεως τῆς πνευματικῆς γιγνώσκεται, ἡ δὲ τούτων τῶν δύο ταγμά-

1. Πρβλ. Ρωμ. 8,17.

των θεωρία ζωοποιεῖ τοὺς λογικούς, καλῶς εἴρηται τῷ προφήτῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ δύο ζῴων γιγνώσκεται[1].

267 12. Περιτομὴ πνευματική ἐστιν ἡ ἀπὸ τῶν παθημάτων ἀποχώρησις, ἥτις ἀγαθῷ θελήματι διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν γίνεται.

13. Οἳ κεκοινωνήκασι σαρκὸς καὶ αἵματος[2] παιδία εἰσίν, πᾶν δὲ παιδίον νήπιον οὐ τὸ ἀγαθὸν οὐδὲ τὸ κακὸν κέκτηται τελείως· καλῶς οὖν λέγονται οἱ ἄνθρωποι ὅτι μέσοι εἰσὶ τῶν τε Ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων.

269 14. Ὥσπερ ὁ ἀῤῥαβὼν ὁ ἐν τοῖς σώμασι μέρος τι σμικρὸν ἐν τῷ σώματί ἐστιν, οὕτως καὶ ὁ ἀῤῥαβὼν ὁ ἐν ταῖς γνώσεσι, μέρος σμικρὸν τῆς τῶν γενητῶν γνώσεως.

15. Εἰ πᾶς ὁ τῶν ἀνθρώπων κόσμος παιδίων κόσμος ἐστί...

271 16. Μονογενής ἐστι οὗ πρότερος ἄλλος οὐκ ἐγεννήθη οὐδὲ μετ' αὐτὸν ἄλλος.

17. Ἄνω λέγεται ἡ τῆς γνώσεως ἀναγωγή, κάτω δὲ ἡ τῆς ἀγνοίας κατάβασις.

18. Χρῖσμα νοητόν ἐστιν ἡ τῆς Ἁγίας Μονάδος γνῶσις, διδάσκαλος δὲ αὐτῆς πρὸς τοὺς λογικούς ἐστιν ὁ Κύριος Χριστός.

273 19. Ἓν ἐν τῷ ἀριθμῷ τὸ ποσὸν κατηγορεῖ, ἁρμόζει δὲ πρὸς τὴν σωματικὴν φύσιν· ὁ ἀριθμὸς ἄρα τῆς φυσικῆς θεωρίας τῆς δευτέρας ἐστίν.

275 20. Πρωτότοκός ἐστι οὗ πρότερος ἄλλος μὲν οὐκ ἐγεννήθη, μετ' αὐτὸν δὲ ἄλλοι ἐγένοντο.

21. Τὸ χρῖσμά ἐστιν ἢ σημεῖον τῆς μονάδος γνώσεως ἢ σκοπὸς τῆς τῶν ὄντων γνώσεως.

279 22. Ὥσπερ οἱ τὰ τῆς θυσίας σύμβολα δι' ἀρετῶν τῷ Θεῷ προσφέροντες τὰς τῆς ψυχῆς θηριώδεις ὁρμὰς ἐμπίμπρασιν, οὕτως οἱ τοῖς δαίμοσι θυσιάζοντες διὰ κακίας τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς τὰς κατὰ φύσιν διαφθείρουσιν.

23. Οὐκ ἔστι Μωυσῆς καὶ Ἠλίας βασιλεία τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ μὲν τὴν τῶν φύσεων θεωρίαν, ὁ δὲ τοὺς ἁγίους ἀνθρώπους σημαίνει.

---

1. Πρβλ. Ἀβ. 3,2. **2.** Πρβλ. Ἑβρ. 2,14.

24. Πρωτότοκος τῶν νεκρῶν ἐστιν[1] ὃς ἐκ τῶν νεκρῶν πρῶτος ἠγέρθη σῶμα πνευματικὸν ἐνδύς.

281 25. Ὥσπερ τὸ φῶς τὸ ἐν ἁγίοις ἱεροῖς καιόμενον σημαίνει τὴν πνευματικὴν γνῶσιν, οὕτως καὶ οἱ λύχνοι οἱ ἐν τοῖς τῶν εἰδώλων ναοῖς καιόμενοι σημαντικοὶ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως· καὶ τὸ μὲν πρῶτον φῶς διὰ τοῦ τῆς ἀγάπης ἐλαίου τρέφεται, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τῆς τοῦ κόσμου τούτου ματαιότητος ἐπιθυμίας.

26. Εἰ ὁ Χριστὸς τρίτῃ τελειοῦται τῇ δὲ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ ὁ τὰ ξύλα ἐν τῇ ἐρήμῳ συλλέξας πέπρησται, δῆλον ὅτι ἡ σήμερον ἡμέρα σημαίνει τὴν Παρασκευήν, ἧς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν τὰ ἔθνη ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰς ζωὴν κέκληται.

283 27. Ἡ τῆς περιστερᾶς τῆς παρὰ Ἰορδάνῃ τῷ Βαπτιστῇ φανείσης εἰκών, μαρτυρία ἐστὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὅτι Υἱός ἐστι τοῦ Ὑψίστου[2].

28. Ἄζυμα[3] πνευματικά ἐστιν ἕξις (= κατάστασις) ψυχῆς λογικῆς ἣ ἐκ καθαρῶν ἀρετῶν τε καὶ ἐκ γνώσεως τῆς ἀληθείας συνέστηκεν.

29. Ὥσπερ τῆς γῆς ἐκ προσώπου τοῦ ἡλίου ἀρθείσης οὐκ ἔσται νύξ, εἰ προσώπῳ τοῦ στερεώματος οὕτως τῆς τῶν λογικῶν ἀμελείας ἐκ μέσου ἀρθείσης οὐκέτι ἔσται ἄγνοια.

285 30. Εἰ ὁ πλοῦτος τοῦ Θεοῦ ὁ μέλλων ἡ πνευματικὴ γνῶσις ἡ ἐν αὐτῷ ἐστιν, αἰσχύνωνται οἱ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν φάρυγγί τε καὶ γαστρὶ περιγράφουσιν.

31. Ὥσπερ ὁ ἀστὴρ ὁ ὑπὸ σκέπῃ ἑτέρου ἀποκρυφθεὶς ὑψηλότερός ἐστιν ἐκείνου, οὕτως ὁ πραῢς[4] παρὰ τὸν ἕτερον διαφερόντως ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι εὑρεθήσεται ὑψωθεὶς ὑπὲρ αὐτόν.

32. Λοβὸς τοῦ ἥπατός ἐστιν ὁ πρῶτος διαλογισμὸς ὁ ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τῆς ψυχῆς.

33. Τοὺς ἀνελεήμονας, δαίμονες ἀνελεήμονες ἐκδέξονται, τοὺς δὲ μᾶλλον ἀνελεήμονας δαίμονες κακίονες ἐκδέξονται· εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, τοὺς αὐτοὺς ἀποκτείνοντας ὅτι δαίμονες πάντων ἀγριώτατοι ἐκδέξονται αὐτοὺς λανθάνει.

---

1. Πρβλ. Κολ. 1,18. Ἀποκ. 1,5. **2.** Πρβλ. Ματθ. 3,16. **3.** Πρβλ. Ματθ. 26,17. Μάρκ. 14,1,12. Λουκ. 22,1,7. **4.** Πρβλ. Ματθ. 5,5.

34. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι οὐδεὶς δύναται ἐκφεύγειν ἐκ τῆς φυλακῆς εἰς ἣν ἂν βληθῇ ὅτι γέγραπται· «οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην»[1]· ἔστι δὲ τοῦτο ἀνταπόδοσις τῆς ὀλιγοστῆς πλημμελείας.

287 35. Εἰ τὸ τῶν γλωσσῶν δόμα χάρισμά ἐστι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δῆλον ὅτι οἱ δαίμονες τούτου οὐ μετέχουσι, οὐ γὰρ γλωσσολαλοῦσιν οὐδὲ εἷς δαίμων πάσας γλώσσας ἐπίσταται· πεπαίδευνται δὲ ταῖς γλώσσαις ὡς παλαιοὶ ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ.

36. Στέαρ νοητόν ἐστι παχύτης τῷ νοῒ ἐκ κακίας συμβεβηκυῖα.

37. Τῶν ζῴων, τὰ μὲν ἔξωθεν τὴν πνοὴν ἕλκει, τῶν δὲ ἡ πνοὴ ἔσωθεν κινεῖται, τὰ δὲ ἔξωθεν ἕλκοντα ἐν τῷ ἀέρι οἴκει, τὰ δὲ ἔσωθεν ἐν τῷ ὕδατι ἐστίν.

289 38. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἄνθρωπος θυμικὸς τοῖς Ἀγγέλοις οὐκ ἐναριθμεῖται, οὐδὲ ἀρχὴν πιστευθήσεται, ὅτι ὁ θυμὸς ἀλλότριος τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας.

39. Εἰ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ὁ Θεὸς τὸν πλοῦτον αὐτοῦ τοῖς λογικοῖς ἀποδείξει δῆλον ὅτι ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ μέρος τούτου κατέχουσιν.

40. Κλεὶς τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐστὶ τὸ χάρισμα πνευματικὸν ὃ τῷ νοῒ τὴν τῆς πνευματικῆς θρησκείας θεωρίαν τε καὶ τὴν ἐν ταῖς φύσεσιν διάνοιαν καὶ τοὺς περὶ τῆς θεότητος λόγους ἀποκαλύπτει.

41. Ὁ Χριστὸς πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἐν διαφόροις εἰκόσιν ἐφάνη, ἐν δὲ τῇ ἐλεύσει αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ σώματος αὐτῶν ἀληθείᾳ ὤφθη αὐτοῖς.

42. Ἡ ἑκατονταπλασίων ἀνταπόδοσις[2] ἣν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ ὁ Κύριος ἐπήγγελκεν, ἡ τῶν ὄντων θεωρία ἐστίν, ἡ δὲ ζωὴ αἰώνιος ἡ τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρία καθὼς γέγραπται· «αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκουσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν»[3].

291 43. Ἡ κλίμαξ, ἣν εἶδεν Ἰακώβ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς

---

1. Ματθ. 5,26. Μάρκ. 12,42. **2.** Πρβλ. Λουκ. 8,8. **3.** Ἰω. 17,3.

τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ Κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς[1], σημεῖον τῶν δύο θεωριῶν ἐστίν· ἡ τῆς καθαρότητος καὶ τῆς ὑπερβολῆς τῆς γνώσεως ἀναγωγή.

44. Σάββατόν ἐστιν ἡσυχία (γαλήνη) ψυχῆς λογικῆς, ἥτις πέφυκε τοὺς τῆς φύσεως ὅρους οὐ παραβαίνειν.

45. Αἱ ἅγιαι δυνάμεις ἀπωθοῦνται τοὺς αὐτοῖς θυσιάζοντας, διδάσκουσι γὰρ ὅτι πᾶσα θυσία τῷ Θεῷ προσφέρεσθαι δεῖ[2], ὥσπερ Γεδεὼν καὶ Μανῶε εἴρηται.

46. Αἱ τέσσαρες ἀρχαὶ σημαίνουσι τὰ τέσσαρα στοιχεῖα καὶ τὸ σκεῦος ὃ ὤφθη, σημαίνει τὴν τοῦ κόσμου τούτου παχύτητα, τὰ δὲ παντοῖα θηρία σημαίνει τὰ τῶν ἀνθρώπων τάγματα.

293 47. Πρὸς τοὺς τὰ λεπτὰ προβλήματα πνευματικὰ συγγράφοντας ὁ τοῦ θυμοῦ δαίμων νυκτὸς καὶ ἡμέρας πολεμεῖ· αὐτὸς γὰρ τὴν διάνοιαν τυφλοῦν εἴωθέ τε καὶ ἀποστερεῖ τὴν πνευματικὴν θεωρίαν.

48. Κίδαρις τῆς ἱερωσύνης ἐστὶ πίστις οὐκ ἐκκλίνουσα, ἥτις ὑποψίαν τοῦ φόβου οὐ δέχεται.

49. Πάσης τῆς ὠφελείας (χαρᾶς) τῆς τῇ τῶν ἀγαθῶν ἐργασίᾳ γενομένης εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα προαποκειμένης τῆς πνευματικῆς γνώσεως μένει μετὰ τοῦ νοὸς ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

50. Μία ἐστὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀγάπη, ἡ εἰς αἰῶνα διαμένουσα, ἥτις ἐστὶν ἡ τῆς ἀληθείας γνώσεως ἀγάπη.

51. Ἐν τῇ φυσικῇ θεωρίᾳ τῇ δευτέρᾳ οἱ μὲν ἄρχουσιν, οἱ δὲ ἄρχονται, ἐν δὲ τῇ μονάδι οὐκ εἰσὶν οἱ ἄρχουσιν οὐδὲ οἱ ὑπ' ἀρχάς, ἀλλὰ πάντες θεοί εἰσιν.

295 52. Πέταλον πνευματικόν ἐστιν ἡ ἀληθινὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος γνῶσις.

53. Ὑστερεῖται ἡ γνῶσις καὶ κατάγεται ἐν τούτοις οἱ ἐκ κακίας τε καὶ κενοδοξίας πύργον οἰκοδομοῦσιν, καταλήψεται δὲ αὐτοὺς ἄγνοια καὶ σύγχυσις, ὥσπερ καὶ τοῖς τὸν πύργον ᾠκοδομηκόσι συνέβη[3].

---

1. Πρβλ. Γεν. 28,12. **2.** Πρβλ. Ἑβρ. 13,15,16. **3.** Πρβλ. Γεν. 11, 4-9.

54. Ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις ὀνόματα καὶ λόγοι γιγνώσκονται, γνωρίζουσιν δὲ τὰ πράγματα· οὕτως ἡ τοῦ πνεύματος γλῶσσα τὴν τῶν διανοιῶν διαφορὰν γνωρίζει.

55. Οἱ τῶν ἀρετῶν λόγοι ἔσοπτρα τῶν ἀρετῶν· ὃς ἄρα ἂν ἀκούῃ τοὺς λόγους καὶ μὴ ποιῇ μόνον τὴν τῆς ἀρετῆς σκιὰν ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καθορᾷ[1], ἡ δὲ ἀληθινὴ ἀρετὴ τὸ ἀκριβὲς τῆς ψυχῆς πρόσωπον.

297 56. Ἐπωμὶς πνευματική ἐστιν (ἕξις) κατάστασις περισσεύουσα τῆς λογικῆς ψυχῆς ᾗ εἴωθεν ὁ ἄνθρωπος ἐργάζειν τὰ αὐτοῦ κατορθώματα.

57. Ἐν ταῖς ἀρεταῖς ἃς ἐποίει ὁ Χριστὸς καὶ ἐν τοῖς σημείοις καὶ τέρασι[2] καὶ ἰάμασιν ἃς ἐποίησε ὅτι κτίστης ἐστὶν ἀπηγγέλθη.

58. Ὁ Θεὸς πρὸ τοῦ τὴν λογικὴν φύσιν κτίζειν ἐν τῇ αὐτοῦ οὐσίᾳ ἐνῴκησε, μετὰ δὲ τὸ κτίζειν αὐτὴν κατοικητήριον αὐτοῦ ἐποίησεν.

59. Εἰ οὐσία ἐκτισμένη παρὰ τὴν ἑτέραν ὅτι περισσεύει ἢ ὑστερεῖ τῇ κτίσει οὐκ ἐνδέχεται λέγειν, ὁ δὲ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ ἐγνώρισεν ὅτι ἐστὶ δαίμων κακιῶν τοῦ ἑτέρου, δῆλον ὅτι οἱ δαίμονες οὐ κτίσει ἀλλὰ θελήματι αὐτῶν κακοί εἰσιν.

299 60. Τοῖς τὸν κτίστην βλασφημοῦσι τε καὶ τοῦτο τὸ τῆς ψυχῆς σῶμα κακῶς λέγουσι, τίς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγαθότητα γενομένην καὶ διαπαντὸς ἀπὸ τῶν δαιμόνων αὐτοὺς σκεπάζουσαν γνωρίσει; Μάρτυρες δέ μοι τούτου οἱ ἐν τοῖς ἐνυπνίοις ὑπὸ τῶν δαιμόνων φοβηθέντες πρὸς τοὺς Ἀγγέλους προσφεύγουσι καὶ οὕτως αἰσθανόμενοι ἔξυπνοι γίνονται.

61. Ἀποκάλυψις διδακτική ἐστιν ἡ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ἑρμηνεία, ἥτις ἀποκαλύπτεται εἰς τὴν τῶν ἁπλῶν παράκλησιν.

301 62. Καθήκει τῷ νοῒ σχολάζειν ἢ τῇ τῶν ἀσωμάτων θεωρίᾳ ἢ τῇ τῶν σωματικῶν θεωρίᾳ ἢ τῇ τῶν πραγμάτων ὀπτασίᾳ, ὅτι ἐν τούτοις ἡ ζωὴ αὐτοῦ· ἀλλά γὰρ τὰ μὲν ἀσώματα ὁρᾶν οὐ δύναται μεμολυσμένος τῷ θελήματι αὐτοῦ οὐδὲ τὰ σώματα ἀπεστερημέ-

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 13,12. Ἰακ. 1,23. **2.** Πρβλ. Ματθ. 24,24. Μάρκ. 13,22. Ἰω. 4,48.

νος τοῦ ὀργάνου τοῦ διὰ τῶν αἰσθητηρίων αὐτοῦ αὐτῷ ἀποδεικνύντος· τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων τί περισσὸν τῇ τῆς ψυχῆς τῆς νεκρᾶς ὁράσει δώσουσιν οἱ ἀδικοῦντες τὸν κτίστην καὶ τὸ σῶμα τοῦτο συκοφαντοῦντες.

63. Ἐφόδιον πνευματικόν ἐστι γνῶσις πνευματική, ἥτις παρακαλεῖ τοὺς ἐργάτας.

303 64. Εἰ τῷ πρώτῳ Ἰσραὴλ πολλοί, οἳ οὐκ ἐξ Ἰσραὴλ ἦσαν, προσεκολλήθησαν, ἄρα καὶ σὺν τῷ καινῷ Ἰσραὴλ οὐκ ἂν πολλοὶ οἳ οὐκ ἐξ Ἰσραὴλ ἐξῆλθον.

65. Ἡ λογικὴ φύσις εἰς τρία μέρη διακρίνεται, τοῦ μὲν ἑνὸς βασιλεύει ἡ ζωή, τοῦ δὲ ἄλλου ἥ τε ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, τοῦ δὲ τρίτου ὁ θάνατος.

66. Ὑποδύτης πνευματικός ἐστιν ἡ ἀποκεκρυμμένη τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν γνῶσις.

67. Τὰ αἰσθητὰ πράγματα κινεῖ τὴν ψυχὴν ἐνδύεσθαι τὴν εἰκόνα αὐτῶν, οὕτως καὶ αἱ διάνοιαι νοηταὶ τὸν νοῦν κινοῦσιν τὴν αὐτῶν θεωρίαν ἐνδύεσθαι.

68. Τοῦτο τὸ σῶμα ἡμῶν σύμβολόν ἐστιν οἴκου, τὰ δ' αἰσθητήρια σύμβολον θυρίδων ἐξ ὧν διακύπτει τε ὁ νοῦς καὶ ὁρᾷ τὰ αἰσθητά.

69. Περιβόλαιον πνευματικόν ἐστι διδασκαλία πνευματικὴ συναγείρουσα τοὺς πλανῶντας.

305 70. Οὐ παντὸς τινός ἐστι ἐν δυνάμει εἰπεῖν· «ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου»[1], ἀλλὰ τούτων, οἳ διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα καὶ ἄνευ τούτου τοῦ σώματος εἰς τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν βλέπειν, οἷοί τε εἰσίν.

71. Εἰ μία τῶν διὰ σώματος αἰσθήσεων ὑστερεῖ, δεινῶς λυπεῖ τὸν αὐτῆς ἀπεστερημένον· τίς δὲ τὴν πασῶν ἐξάπινα γενομένην ἀποστέρησιν τὴν τὸ ἐν τοῖς σώμασι θαυμαστὸν αὐτὸν ἀφαιροῦσαν ὑπομένειν δυνατός;

72. Περισκελὴς τῆς ἱερωσύνης ἐστὶ νέκρωσις τῆς κακῆς ἐπιθυμίας, ἥτις διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν γίνεται.

---

1. Ψαλ. 141,8.

73. Οὗτινος ὁ νοῦς διαπαντὸς πρὸς τὸν Κύριόν ἐστι καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ τῆς μνήμης πλήρης καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ ὅλη πρὸς αὐτὸν ἐκτείνεται τούτῳ τὸ τοὺς ἔξω τῶν σωμάτων ἡμῶν περιφερομένους πολεμίους ἀνυποτάκτους ὄντας οὐ φοβεῖσθαι ἐγγύς ἐστι.

307 74. Ὅσοι ἐν τῇ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν πληρώσει τετελείωνται καὶ τούτου τοῦ κόσμου ἀπολέλυνται, δῆλον ὅτι οὐ χωρίζονται τῆς τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ὁμιλίας.

75. Βύσσος πνευματική ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς δικαιοσύνη, ἣ εἰωθότως ἐν ταῖς καλαῖς πράξεσί τε καὶ ἐν τῇ γνώσει τῆς τοῦ Θεοῦ πίστεως ἐκλάμπει.

76. Ὃς ἂν ἐμπαθὴς ὢν εὔχηται ἵνα διὰ τάχους ἡ ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ἀνάλυσις αὐτοῦ γένηται, ἔοικεν ἀνδρὶ ἀσθενοῦντι τε καὶ τὸν τέκτονα τάχους τὸν κράβατον[1] αὐτοῦ πρὸ τοῦ ὑγιαίνειν αὐτὸν κατᾶξαι ἀναπείθοντι.

309 77. Τὰ αἰσθητὰ ἔξω τοῦ νοός ἐστιν, ἡ δὲ ὅρασις αὐτῶν ἐντὸς αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι, γνῶσις γὰρ οὐσιώδης ἐστίν.

78. Ὁ μὲν Χριστὸς κληρονομεῖταί τε καὶ κληρονομεῖ, ὁ δὲ Πατὴρ μόνον κληρονομεῖται.

79. Ζώνη τῶν ὀσφύων τοῦ ἱερέως ἐστὶν ἡ τοῦ θυμοῦ (ζήλου) ταπεινότης, ἥτις τὴν τοῦ νοὸς ταπεινότητα ζωννύει.

311 80. Ἡ τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰς Ἅδου κατάβασις καὶ ἡ πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ ἀνάβασις οὐ δι' αὐτὸν ἐγένετο, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς· ἡ γὰρ φύσις αὐτοῦ τούτου ἀπροσδεής, ἀλλὰ γὰρ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ μόνη αὐτὸν τοῦτο ἠνάγκασεν.

81. Πᾶσα θεωρία κατὰ τὸν τῆς διανοίας αὐτῆς σκοπὸν ἄϋλός τε ἐστὶ καὶ ἀσώματος· ὑλικὴ δὲ καὶ ἄϋλος ὀνομάζεται θεωρία, ἥτις τὰς τῶν πραγμάτων ἐν οἷς νοεῖται διαστολὰς κέκτηται ἢ οὐ κέκτηται.

82. Φυγαδευτήριόν ἐστι τὸ ψυχικὸν σῶμα τῇ ἐμπαθεῖ ψυχῇ σκεπάζον αὐτήν τε καὶ ῥυόμενον ἐκ τῶν κύκλῳ αὐτῆς δαιμόνων.

313 83. Ὅστις ἂν μὴ καθαρὸς τοῦ σώματος ὀλιγωρήσῃ, λογί-

---

1. Πρβλ. Μάρκ. 24,9.

ζηται ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ μή ποτε ὁ συγγενὴς τοῦ ἀποκταθέντος ἔξω στῇ παρὰ τῇ θύρᾳ καὶ κατηγορῇ αὐτοῦ.

84. Αἱ τῶν ἀσωμάτων κινήσεις (μεταβάσεις) ἐν γνώσει, αἱ δὲ τῶν σωμάτων κινήσεις ἐν χρώμασι καὶ ἐν ποιότησιν.

85. Καταχρατοῦσιν οἱ δαίμονες τῆς ψυχῆς τῶν παθῶν πλεοναζόντων καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀναίσθητον ποιοῦσι τὰς τῶν αἰσθητηρίων αὐτοῦ δυνάμεις κατασβέννυντες, ἵνα πάντως τινὸς τῶν καλῶν αἰτίων τῶν εἰς ζωὴν αὐτῷ παραγιγνομένων μὴ αἴσθηται, ἧς ἐὰν αἴσθηται ὡς ἐκ λάκκου κατωτάτου ἀντλήσει αὐτόν.

315 86. Σώματος τῷ νοῒ γενομένου οὐ δύναται τὰ ἀσώματα ὁρᾶν, ἀσώματος δὲ γενόμενος οὐχ ὁρᾷ τὰ σώματα.

87. Πᾶσα θεωρία ἔν τινι ὑποκειμένῳ γιγνώσκεται· ἀλλ᾿ οὐχ οὕτως ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι.

88. Τῶν τριῶν τῆς γνώσεως θυσιαστηρίων δύο κύκλῳ περιγέγραπται, τὸ δὲ ἓν ἄπειρον.

317 89. Τίς ἀπαγγελεῖ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος καὶ τίς τοὺς τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ λόγους ἐξιχνιάσει καὶ ὅπως ὁ Χριστὸς διὰ τῆς τῶν ἁγίων ἐντολῶν αὐτοῦ λατρείας τὴν λογικὴν φύσιν ἕως τῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος αὐτοῦ ἐπιμιξίας παιδαγωγεῖ.

90. Ἡ τοῦ Χριστοῦ γνῶσις οὐ ψυχῆς τὴν ζήτησιν δεινῆς χρείαν ἔχει ἀλλ᾿ ὁρατικῆς· τὴν γὰρ παιδείαν καὶ οἱ ἀκάθαρτοι κτᾶσθαι ἔχουσιν, ἡ δὲ θεωρία μόνον ἐν τοῖς καθαροῖς.

V

319 1. Ἀδὰμ τύπος τοῦ Χριστοῦ, Εὔα δὲ τῆς λογικῆς φύσεως δι᾿ ἣν ὁ Χριστὸς ἐξῆλθε τῆς παραδείσου αὐτοῦ.

2. Οἱ ἀκροώμενοι τῆς φανερᾶς Ἐκκλησίας τόποις τῶν ἄλλων κεχωρισμένοι εἰσίν, οἱ δὲ τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ Ἐκκλησίας καὶ τόποις καὶ σώμασιν κεχωρισμένοι εἰσίν.

3. Οἱ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ὄντες καὶ τοῦ μέλλοντος ἐπιθυμοῦντες τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐκ μέρους ὁρῶσι· ἐὰν δὲ τὸν δρόμον αὐτῶν καλῶς τελέσωσι καὶ καταντήσωσι δηλαυγῶς ὄψονται αὐτόν.

321 4. Ἀρχάγγελός ἐστι φύσις λογικὴ ἀσώματος, ἥτις διακο-

νίαν περισσεύουσαν (διαφέρουσαν) ἐν τῷ τῶν Ἀγγέλων τάγματι πεπίστευται.

5. Τὸ τῆς ψυχῆς παθητικὸν δύο μεγάλαι πολιτεῖαι καθαιροῦσι ἥ τε τῶν ἐντολῶν ἐργασία καὶ ἡ τοῦ νοὸς ταπεινότης καὶ λύπη.

6. Εἰ ἡ τῶν Ἀγγέλων γνῶσις ἐπουράνιος Ἱερουσαλὴμ καὶ Σιὼν ὀνομάζεται οἳ πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν καὶ προσεληλύθασι τῷ ἁγίῳ ὄρει αὐτοῦ καὶ τῇ πόλει Θεοῦ ζῶντος δῆλον ὅτι τῇ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων αὐτοῦ γνώσει προσεληλύθασιν.

7. Ἄγγελός ἐστι φύσις λογικὴ ἀσώματος ἥτις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν πρὸς ἁγίους διακονίαν πεπίστευται «τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν»[1].

8. Οἳ τὴν γῆν αὐτῶν ἐν τοῖς ἓξ ἔτεσι τῆς ἐργασίας εἰργάσαντο οὐκ ἐν τῷ ὀγδόῳ ἔτει ἀλλ' ἐν τῷ ἑβδόμῳ τούς τε ὀρφανοὺς καὶ τὰς χήρας θρέψουσι· ἐν γὰρ τῷ ὀγδόῳ ἔτει ὀρφανοὶ καὶ χῆραι οὐκ εἰσίν.

323 9. Τῶν ἀνθρώπων, οἱ μὲν ἑορτὴ ποιοῦσι μετὰ τῶν Ἀγγέλων, οἱ δὲ τῶν δαιμόνων ἀγέλαις ἐπιμίγνυνται, οἱ δὲ μετὰ τῶν ἀνθρώπων βασανίζονται.

10. Πρωτότοκοί εἰσι φύσεις λογικαὶ αἳ τῇ ἀρετῇ αὐτῶν πρωτεύουσι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

11. Ἐξ ἀγγελικῆς καταστάσεως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην πολιτείαν ὀλισθαίνουσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐξ αὐτῆς αὖθις εἰς τὴν τῶν δαιμόνων ταπεινότητα καταβιβάζονται· ἐὰν δὲ ἀναστρέφωνται τοῦ ἀναβῆναι εἰς τοὺς βαθμοὺς ὧν ἀπέπεσον, ἀνέρχονται.

12. Εἰ ὁ νοῦς ἐκδέδυται τὰ πάθη καὶ χάριτι Κυρίου ὁρατικός ἐστιν τῶν ὄντων, τότε καὶ πάντων τῶν αἰσθητῶν καταφρονήσει· διότι τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ οἰκοδομεῖται καὶ εὐρὺς (χωρητικός) ἐν τῇ διαθέσει αὐτοῦ ἔσται παρὰ πάντα τὸν κόσμον καὶ ἐκεῖσε ἀπό τῆς πάντων τῶν φανερῶν ὁράσεως τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἑλκύσει.

13. Νεφέλη πνευματική ἐστι φύσις λογικὴ ἀσώματος, ἥτις ὑπὸ Θεοῦ ποτίσαι τοὺς ἀκάκους πεπίστευται.

14. Ὥσπερ ἐν τῇ τοῦ ἡλίου ἀνατολῇ καὶ τὰ λιθίδια τῆς γῆς σκιὰν ποιεῖ οὕτως καὶ πρὸ τοῦ νοὸς τοῦ ἀρχομένου ἐκλάμπειν ἐν

---

1. Ἑβρ. 1,14.

γνώσει τὰ τούτου τοῦ κόσμου πράγματα τὸ πρῶτον σκοτεινῶς ὁρᾶται.

325 15. Ὅταν ὁ νοῦς ἐκδύηται τὰ πάθη, ὅλος ἐκλάμπει ὡς φῶς καὶ ἔσται δηλαυγῶς ὁρατικὸς πάντων τῶν τοῦ Θεοῦ ποιημάτων.

16. Ζόφος πνευματικός ἐστι θεωρία πνευματικὴ ἥτις τοὺς τῆς τε προνοίας καὶ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ λόγους πεπίστευται.

17. Ὥσπερ τὰ κύματα ὑφούμενα σκιὰν ποιεῖ καὶ εὐθὺς παύεται καὶ ἡ σκιὰ λύεται, οὕτως πρὸ νοὸς πνευματικοῦ καίπερ ἐστὶν ἐμπόδια μικρὰ εὐχερῶς ἀφανίζεται.

18. Δαίμονες ἐν χρώμασι μόνον καὶ ἐν σχήμασιν σώματος ὁμοιοῦνται, αἱ δὲ ἅγιαι δυνάμεις καὶ εἰς τὴν τοῦ σώματος Θεοῦ ἐντολῇ μεταμορφοῦνται (μετατίθενται).

327 19. Ἡ μικρὰ τοῦ σώματος ἀνάστασίς ἐστιν ἡ μετάθεσις αὐτοῦ ἐκ πτώσεως τῆς ἀσελγείας εἰς τὴν τοῦ ἁγιασμοῦ ἀνάστασιν.

20. Ἡ ἀληθινὴ ζωὴ τηρεῖ τοὺς ζῶντας, ζωοποιεῖ δὲ καὶ τοὺς νεκρούς.

21. Ἐν ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν ὄρει Σιὼν τὴν ἀσώματον θεωρίαν εὑρήσεις.

22. Μικρὰ τῆς ψυχῆς ἀνάστασίς ἐστι μετάθεσις ἐκ τῆς ἐμπαθείας εἰς τὴν τῆς ἀπαθείας κατάστασιν.

23. Πλῆθος τῶν λόγων καὶ τῶν παθῶν τὸν τῆς κρίσεώς τε καὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ σκοπὸν γνοφώδη καὶ σκοτεινὸν ποιεῖ.

329 24. Οἱ πατέρες λέγουσιν ὅτι οἱ τῆς κρίσεως λόγοι δεύτεροί εἰσι τῶν τῆς κινήσεως λόγων.

25. Μικρὰ τοῦ νοὸς ἀνάστασίς ἐστιν ἡ ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολή.

26. Ὃς τὸν Θεὸν οὐχ ἑώρακε λέγειν περὶ αὐτοῦ οὐ δύναται.

27. Ὁ θυμὸς ὁ ταράττων τὴν ὅρασιν ἀποτυφλοῖ, ἡ δὲ κακὴ ἐπιθυμία τὰ ὁρατὰ ἀποκρύπτει.

28. Μάχαιρα πνευματική ἐστι λόγος πνευματικός, ὅστις διαχωρίζει τε τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος καὶ αὐτῆς τὴν τῆς ἀγνοίας κακίαν ἀποκόπτει.

331 29. Ὥσπερ οἱ θεαταὶ γινόμενοι τῶν τῶν πόλεων καλῶν θάμβῳ αὐτῶν ἐκτενεῖ κατέχονται, οὕτως καὶ ὁ νοῦς θεατὴς τῶν τοῦ Θεοῦ ποιημάτων γενόμενος ἐκτενεῖ κατέχεται θάμβῳ ἀφ' οὗ οὐδεὶς ἀποσπᾶν δύναται.

30. Εἰ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἡ τῶν ὄντων θεωρία ἐστὶ καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ Κυρίου ἐντὸς ἡμῶν ἐστι[1], τὰ δὲ ἐντὸς ἡμῶν ὑπὸ τῶν δαιμόνων κεκράτηται, καλῶς εἴρηται, ὅτι οἱ Φιλισταῖοι τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν κατέχουσιν.

31. Θυρεὸς πνευματικός ἐστιν ἡ γνῶσις ἡ ἐργαζομένη, ἥτις τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς ἄβλαπτον σκεπάζει.

32. Πληθυνούσης ἐν ἡμῖν τῆς σεβασμίας τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐν οἴνῳ καὶ ἐν ὕδατι ἡ μῖξις αὐτῆς ἐν ἡμῖν· τούτων δὲ τὴν θεωρίαν σπουδαίως ζήτει.

33. Οἰκονόμος σοφός ἐστιν ὃς τὸ δόμα ὃ ὑπὸ Θεοῦ πεπίστευται ἐν διακρίσει διαδίδωσι τοῖς συνδούλοις αὐτοῦ, τοῦτ᾽ ἐστιν ἐν τῷ δικαίῳ τοῦ καιροῦ.

34. Ἡ περικεφαλαία ἡ πνευματική ἐστιν ἡ πνευματικὴ γνῶσις, ἡ τὸ τῆς ψυχῆς λογικὸν ἄβλαπτον παρατηροῦσα.

35. Εἰ τῆς λογικῆς φύσεως ἄρτος ἡ τῶν ὄντων γνῶσις ἐστί, ταύτην δὲ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου ἡμῶν φαγεῖν[2] παρηγγέλμεθα δῆλον ὅτι ἐν τῇ τῶν ἐντολῶν Θεοῦ ἐργασίᾳ τοῦτον φάγομεν.

333 36. Οἳ τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν ἐκληρονόμησαν πάσῃ δυνάμει τοὺς ἀλλοφύλους ἀποκτεινάτωσαν μήποτε Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐν αὐτοῖς γηράσας παύσηταί τε ἐν τῇ δυνάμει αὐτῶν ἐκπορευόμενος καὶ πάλιν δουλεύωσιν τοῖς ἀλλοφύλοις.

37. Ἄγκιστρον πνευματικόν ἐστιν ἡ πνευματικὴ διδασκαλία, ἥτις ἐκ τοῦ τῆς κακίας βυθοῦ τὴν ψυχὴν ἀνέλκει.

38. Ὁ ὑπὲρ τῆς ἀπαθείας στρατευόμενος ὁπλιζέσθω ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐντολαῖς, ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὁπλιζέσθω τῇ γνώσει αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐναντίον τῶν πολεμίων αὐτοῦ ἐκπορευέσθω. Ἔστι δὲ ἡ τοῦ πρώτου ἧττα ἐν τῷ μηδὲν ποιεῖν αὐτὸν ὧν παρήγγελται, τοῦ δὲ δευτέρου ἐν τῷ παρεκπεσεῖν αὐτὸν τῆς ἀληθείας ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ, ὥστε ἀρχηγὸν γενέσθαι διδασκαλιῶν πλανουσῶν.

335 39. Ὁ Θεοῦ τόπος εἰρήνη κέκληται, ἡ δὲ εἰρήνη ἐστὶ κατάστασις ἀπαθείας τῆς λογικῆς φύσεως· ὃς δὴ ἂν ἐπιθυμήσῃ τὸν

---

1. Πρβλ. Λουκ. 17,21. **2.** Πρβλ. Γεν. 8,19.

Θεὸν ἐν αὐτῷ ἐνοικεῖν σπουδῇ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν πάντων τῶν παθῶν καθαρισάτω.

40. Πνευματικὸν ὄρος ἐστὶν ἡ πνευματικὴ θεωρία, ἡ ἐν ὕψει κειμένη εἰς ἣν ὁ νοῦς καταντήσας πάντων τῶν περὶ τῶν φύσεων λόγων ἐπόπτης γίνεται.

41. Ὃς τὸν πνευματικὸν κόσμον ἐν τῇ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ θεωρίᾳ περιέχων περιπατεῖ, παύσεται δὴ πάσης ἐπιθυμίας τῆς φθορᾶς, μέγα δὲ αἰσχυνθήσεται ἐπὶ τοῖς πρὸ τοῦ αὐτῷ πεπραγμένοις τῆς διακρίσεως μεμφομένης αὐτοῦ πᾶσαν τὴν προτέραν ἀναισθησίαν.

42. Ὁ τῆς πνευματικῆς θεωρίας κόσμος ὁ ἐν τῷ νοΐ συνεστηκὼς ἐν ταῖς ἀρεταῖς δηλαυγῶς ὁρᾶται ἐν δὲ τῷ μετακλίνεσθαι αὐτῶν διατελῶς σκοτίζεται.

43. Ἡ πνευματικὴ ὁδὸς ἐστιν ἕξις τῆς λογικῆς ψυχῆς εὐκατάστατος ἐν ᾗ ὁ νοῦς τρέχων τοῖς οὖσι συναντᾷ καὶ τῇ ὄψει αὐτῶν εὐφραίνεται.

337 44. Εἰ θυμὸς δρακόντων οἶνος κακός ἐστι, τοῦ δὲ οἴνου οἱ Ναζιραῖοι ἀπέχεσθαι κελεύονται[1], δίκαιον ἄρα ἐστὶ τοὺς πνευματικοὺς Ναζιραίους τοῦ θυμοῦ διαπαντὸς ἀπέχεσθαι.

45. Ὁ νοῦς κεφαλὴ τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται, αἱ δὲ ἀρεταὶ τρίχες τῆς ναζιραιότητος[2] αὐτοῦ ἧς ἀπεστερημένος ἂν εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ χεῖρας παραδίδοται.

46. Ἀρχιερεύς ἐστιν ὁ ὑπὲρ πασῶν λογικῶν φύσεων πρὸς τὸν Θεὸν ἱκετεύων τῇ αὐτοῦ μεσιτείᾳ τῆς τε κακίας καὶ τῆς ἀγνοίας αὐτὰς διαχωρίζων.

47. Τιμῶμεν τοὺς Ἀγγέλους οὐ διὰ τὴν φύσιν αὐτῶν ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ λοιδοροῦμεν τοὺς δαίμονας διὰ τὸ πλῆθος τῆς κακίας αὐτῶν.

339 48. Ἕν ἐστι σῶμα ὃ ὑπὸ πάντων προσκυνεῖται τὸ τοῦ Χριστοῦ, ἐν αὐτῷ μόνῳ ὁ Θεὸς Λόγος σωματικῶς ἔνεστιν.

49. «Θεὸς πρόσφατος»[3] (καινός;) ἐστιν, ὃς κτίζειν τι οὐ δύναται, ἀλλὰ μεστός ἐστι κακίας ἀποκεχρυμμένης.

50. Μόνη ἡ Ἁγία Τριὰς πρὸ τῶν αἰώνων προσκυνητὴ ὑφ' ἧς ὕστερον πάντα τὰ ὄντα τά τε ἐνσώματα καὶ τὰ ἀσώματα ἐξ οὐδενὸς συνέστηκε.

---

1. Πρβλ. Ἀριθ. 6, 3-4. **2.** Πρβλ. Ἀριθ. 6,5. **3.** Ψαλ. 80,10.

51. Ὃς ἐκ τῆς τῶν ὄντων ὄψεως εἰς τὸν Θεὸν κατανοεῖ οὐ τὴν φύσιν αὐτοῦ ὁρᾷ ἀλλὰ τὴν τῆς σοφίας αὐτοῦ οἰκονομίαν· εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, πόση ἐστὶν ἡ μανία τῶν εἰπεῖν ὅτι τὴν Θεοῦ φύσιν γινώσκουσιν τολμώντων.

341 52. Τὰ μὲν σώματα ὁρᾶν ζητοῦντες νοὸς καθαροῦ χρείαν ἔχομεν, τὰ δὲ ἀσώματα καθαρότητος περισσευούσης μᾶλλον δὲ πάρα πολὺ ἐὰν ἐπιβαλώμεθα τοῦ ὁρᾶν τὴν Ἁγίαν Τριάδα.

53. Θυσία πνευματική ἐστι θεωρία καθαρὰ ἥτις τὴν τοῦ νοὸς κατάστασιν (= εὐεξία) ὡς ἐπὶ θυσιαστηρίου τίθησι.

54. Ὥσπερ χαλεπόν ἐστι τὴν τῶν φύσεων διάνοιαν γιγνώσκειν μᾶλλον ἢ τὸ φανερὸν αὐτῶν ὁρᾶν, οὕτως χαλεπὸν γιγνώσκειν τοὺς περὶ τῶν σωμάτων λόγους μᾶλλον ἢ ὁρᾶν τὰ σώματα αὐτά.

343 55. Οὐκ ἔστιν ἐπιμικτὸν καὶ σύνθετόν τι ἡ Ἁγία Τριάς· τοῦτο γὰρ τῆς κτίσεώς ἐστιν.

56. Ὃς τῶν πραγμάτων διακεχώρισται καὶ τῆς αὐτῶν θεωρίας ἀπεστέρηται καὶ οὐκ ἀφήρηται ἡ θεωρία καὶ ἐκτὸς τῶν πραγμάτων εὑρεθήσεται. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἡ Ἁγία Τριάς, πιστεύομεν γὰρ ὅτι γνῶσις οὐσιώδης ἐστίν.

57. Ὥσπερ τὰ νῦν δι' αἰσθητηρίων τὰς φύσεις ὁρῶμεν καὶ κεκαθαρισμένοι τὴν αὐτῶν θεωρίαν ὁρῶμεν, οὕτως μᾶλλον κεκαθαρισμένοι διακύπτομεν εἰς τὴν τῶν ἀσωμάτων θεωρίαν, τρισσῶς δὲ κεκαθαρισμένοι ἐπαξιωθησόμεθα καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος ὄψεως.

58. Ἡ μὲν αἴσθησις τὰ αἰσθητὰ διακρίνει, ὁ δὲ νοῦς τὴν θεωρίαν αὐτῶν.

345 59. Ἡ αἴσθησις τὴν αἴσθησιν οὐ διακρίνει, διακρίνει δὲ τὰ αἰσθητήρια οὐ μὴν ἄλλα αἰσθητήρια, ἀλλὰ τὴν αἴσθησιν· ὁ δὲ νοῦς τά τε αἰσθητήρια καὶ τὴν αἴσθησιν διακρίνει.

60. Ἄλλη ἐστὶν ἡ τοῦ νοὸς δύναμις ὅταν βλέπῃ εἰς τὰς φύσεις, ἄλλη δὲ ἡ δύναμις αὐτοῦ ὅταν εἰς τὴν θεωρίαν αὐτῶν διακύψῃ· μία δέ ἐστιν ἡ δύναμις αὐτοῦ καὶ ἴση καθ' αὐτὴν ὅταν εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα διακύψῃ.

61. Ὅταν βλέπωμεν εἰς τὰς ὕλας τὴν θεωρίαν αὐτῶν μνημονεύομεν καὶ ὅταν τὴν θεωρίαν δεξώμεθα αὖθις πρὸς τὴν τῶν ὑλῶν μνήμην ἀνερχόμεθα· ἀλλ' οὐχ οὕτως συμβαίνει ἡμῖν καὶ ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρίᾳ.

347 62. Ἡ Ἁγία Τριὰς οὐκ ἔστι πρᾶγμα τῶν συνθέσεων ἢ τῶν ποιοτήτων ἢ τοῦ ὑστερήματος ἢ τῆς περισσείας· οὐσία γὰρ μονοειδής ἐστι πάντα καὶ διαπαντὸς ἴση.

63. Ἐν τῇ τῶν ὄντων θεωρίᾳ ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις εἰσὶ κατὰ τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἀμέλειαν· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρίᾳ· ἔστι γὰρ ὄψις ἴση καθ' αὐτήν, ἐν ᾗ οὐκ ἀνάβασις καὶ κατάβασις.

349 64. Ὥσπερ ἔσοπτρον ἀμίαντον διαμένει παρὰ τῶν εἰς αὐτὸ παρακυπτουσῶν εἰκόνων, οὕτως ἡ ψυχὴ ἡ ἀπαθὴς παρὰ πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ πραγμάτων.

65. Ἐργάτης ἐστὶν ἐργαζόμενος μετὰ διακρίσεως γνωστικὸς δέ ἐστι βοηθὸς τῆς σοφίας.

66. Ἀδύνατον τὸν νοῦν πνευματικῆς γνώσεως μετέχειν πρὶν ἢ τὸ τῆς ψυχῆς παθητικὸν ἰάσασθαι.

67. Εἰ αἱ λογικαὶ φύσεις δένδρων σύμβολα ταῦτα δὲ ὕδατι αὐξάνει καλῶς ἡ γνῶσις ὕδωρ ζῶν ἐστι ἐκ τῆς ζωῆς πηγῆς ἐκρέον.

68. Φιλισταῖος (ἀλλόφυλος) ἐστὶν ὁ ἐναντιούμενος τοῖς τὴν ἐπαγγελίας γῆν κληρονομεῖν βουλομένοις.

69. Ἡ Ἁγία Τριάς ἐστιν ὕδωρ ἅγιον παρ' ὃ τὸ τῆς ζωῆς δένδρον πεφύτευται.

351 70. Ὥσπερ τὸ σῶμα ἡμῶν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἢ ἐν ἐκείνῳ εἶναι λέγεται, οὕτως καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν ἐν ταῖς τῆς γνώσεως διαφοραῖς.

71. Δυνατὸς ἀθετῶν (ἀνυπότακτος) ἐστὶν ὁ τοὺς εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν εἰσελθόντας ἐκβαλεῖν ἰσχυριζόμενος.

72. Εἰ τέσσαρες ἀρχαὶ ἀπὸ μιᾶς πηγῆς ἀφορίζονται ἐν διακρίσει διανοηθῶμεν τήν τε ἐκπόρευσιν αὐτῶν καὶ τὰ χωρία.

73. Ὁ νοῦς θαυμάζει κατανοῶν εἰς τὰς φύσεις καὶ οὐ ταράσσεται ὅτι θεωρίᾳ ἀδελφῇ τε καὶ φίλῃ αὐτῷ συναντᾷ.

353 74. Πόλις ἐστὶ θεωρία πνευματική, ἐν ᾗ αἱ λογικαὶ φύσεις περιέχονται.

75. Ὅσον ὁ νοῦς τὰ πάθη ἐκδύεται, τοσοῦτον ἐν τοῖς νοήμασι μᾶλλον κατανοεῖ καὶ ὅσον ἡ σπουδὴ αὐτοῦ ἐπίκειται, τοσοῦτον αὐτοῦ ἡ γνῶσις πλουτεῖ.

76. Ἡ γνωστικὴ φύσις τὴν τῶν φύσεων γνῶσιν δοκιμάζει, ἡ δὲ γνῶσις αὐτὴ τοὺς γνωστικοὺς καθαρίζει.

77. Πύλαι τῆς πόλεως εἰσὶν ἀρεταὶ λογικῆς ψυχῆς ἔκ τε τῆς τοῦ νοὸς σπουδῆς καὶ τῆς Θεοῦ δυνάμεως συνεστηκυῖαι.

78. Οὐ μειοῦται οὐδὲ περισσεύεται τὰ λεπτὰ τῶν δαιμόνων σώματα, ἅπτεται δὲ αὐτῶν σηπεδὼν δεινή, ἧς τὴν ὀσμὴν αἰσθάνονται οἱ παρὰ Θεοῦ τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι αὐτὴν ἔλαβον.

355 79. Τὸ μὲν τὴν φύσεων θεωρίαν αἰσθάνεσθαι ἐπὶ νοΐ ἐστι, τὸ δὲ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα κατανοεῖν οὐκ ἐπ᾽ αὐτῷ μόνον ἐστὶν ἀλλὰ δόμα τῆς χάριτος περισσεῦον.

80. Μοχλὸς πνευματικός ἐστιν λογικῆς φύσεως ἐλευθερία, ἥτις ἐν τῷ ζήλῳ αὐτῆς οὐκ ἀνακάμπτει ἐναντίον τοῦ κακοῦ διὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φιλίαν.

81. Ὅταν ὁ νοῦς τοῦ ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρίᾳ εἶναι καταξιωθῇ, τότε χάριτι καὶ Θεὸς προσαγορεύεται ὡς ἐν τῇ τοῦ κτιστοῦ αὐτοῦ εἰκόνι πληρωθείς.

82. Τεῖχος πνευματικόν ἐστι λογικῆς ψυχῆς ἀπάθεια διαφυλάττουσα αὐτὴν ἀπὸ τῶν δαιμόνων.

83. Πάσας περιτομὰς ἑπτὰ κατὰ τὸν τῶν πατέρων λόγον εὑρήκαμεν, τέσσαρας μὲν αὐτῶν τῆς ἕκτης ἡμέρας τὰς δὲ λοιπὰς τῆς ὀγδόης.

359 84. Ναὸς πνευματικός ἐστιν ὁ τῇ Θεοῦ πολυποικίλῳ σοφίᾳ κατοικητήριον εἶναι ἠξιωμένος· τελεῖται δὲ εἶναι ναὸς Θεῷ ὅταν τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσεως καταξιωθῇ.

85. Ἡ πρώτη φύσις δι᾽ ἕνα καὶ ἡ δευτέρα πρὸς ἕνα καὶ ἡ αὐτὴ ἐν ἑνί.

86. Μοναχὸς ἐραστὴς κενοδοξίας ἐστὶν ὃς πρὸ ἀπαθείας δοξασθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων προσδοκᾷ, ταπεινὸς δὲ πνεῦμά ἐστι ὃς οὐδὲ μετὰ τὴν ψυχῆς ὑγιείαν δόξης παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖ.

87. Ἡ δευτέρα γνῶσις ἐν τῇ πρώτῃ θεωρίᾳ καὶ αὐτὴ ἐν τῇ αὐτῇ.

361 88. Σιὼν ἐν τῇ πρώτῃ θεωρίᾳ ἐστί, πᾶσα δὲ κακία Αἴγυπτος χρηματίζει, σύμβολον δὲ τῆς φυσικῆς θεωρίας Ἱεροσόλυμα ἐν οἷς τὸς ὄρος Σιών.

89. Ὥσπερ μετὰ τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν οὐκ ἔσται γέννη-

σις ἀνθρώπων, οὕτως πρὸ τοῦ τὴν πρώτην φύσιν γενέσθαι οὐ προϋπῆρχε φθορά.

90. Τὴν τῶν ὄντων ὄψιν ὡς ἐστὶν ἀλήθεια ἢ νοῦς καθαρὸς ὁρᾷ ἢ σοφῶν λόγος γνωρίζει· ὁ δὲ τῶν δύο ἀπεστερημένος εἰς τὴν κατὰ τοῦ συγγραφέως μέμψιν ἐπανέρχεται (χωρεῖ).

VI

363 1. Τί ἐστιν ἡ τῶν ὄντων θεωρία αἱ ἅγιαι Γραφαὶ οὐ σημαίνουσι, ὅπως δὲ πρὸς αὐτὴν ἐφικνούμεθα διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν θρησκείας τε καὶ τῆς γνώσεως ἀληθείας δηλαυγῶς διδάσκουσιν· «τίς γὰρ ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου;»[1].

2. Ἡ τούτου τοῦ κόσμου θεωρία διπλασία ἐστίν, ἡ μὲν πραγματικὴ ἡ δὲ πνευματική· καὶ πρὸς μὲν τὴν πρώτην προσέρχονται καὶ ἄνδρες ἀσεβεῖς, πρὸς δὲ τὴν δευτέραν μόνον ἅγιοι ἐγγίζουσιν.

3. Τὰ αἰσθητὰ ἔθνη ἀλλήλων τόποις καὶ γλώσσαις καὶ σχήμασι καὶ κράσεσι διαφέρει, ἔθνη δὲ ἅγια πολιτείας καὶ γνώσεσιν καὶ χαρίσμασι πνευματικοῖς.

365 4. Πατὴρ τῆς ἀληθείας ὁ Πατὴρ Χριστοῦ προσαγορεύεται κεφαλὴ δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· τῶν δὲ κτισμάτων κτίστης ἐστίν.

5. Ἄκτιστόν ἐστιν οὗ ἐν τῇ αὐτοῦ οὐσίᾳ ὑφισταμένου οὐδὲν προτερεύει.

367 6. Ὥσπερ τὸν αἰσθητὸν Ἰουδαῖον ἡ μάχαιρα περιτομεῖ, οὕτως τὸν νοητὸν Ἰουδαῖον ἡ ἐντολῶν Θεοῦ θρησκεία κατὰ τὴν Κυρίου διδαχὴν λέγοντος· «μάχαιραν ἦλθον βαλεῖν»[2] ἐπὶ τὴν γῆν.

7. Εἰ ἡ ὀγδόη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεώς ἐστί, ἀνάστασις δὲ ἡμῶν ἐστι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, δηλονότι οἱ περιτεμνόμενοι ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐν αὐτῷ περιτέμνονται.

8. Ὥσπερ ἡ παράδεισος τῶν δικαίων εὐφραντική ἐστιν, οὕτως ὁ Ἅδης τῶν πονηρῶν βασανιστικός.

9. Εἰ ἡ φθορὰ ὑπὸ τῷ χρόνῳ ἐστί, τὸ πρῶτον γενόμενον τῆς φθορᾶς πρότερόν ἐστιν.

---

1. Ψαλ. 23,3. **2.** Ματθ. 10,34.

10. Οὐκ ἔστιν ἡ Ἁγία Τριὰς ὡς τετρὰς καὶ πεντάς· αὗται γὰρ ἀριθμοί εἰσιν, ἡ δὲ Ἁγία Τριὰς οὐσία μονοειδής ἐστιν.

371 11. Τῇ ἀριθμῶν Τριάδι ἐπακολουθεῖ τετράς, οὐκ ἄρα ἐστὶν ἡ Ἁγία Τριὰς τριὰς ἀριθμῶν.

12. Τῆς ἀριθμῶν τριάδος προηγεῖται δυάς, τῆς δὲ Ἁγίας Τριάδος οὐ προτέρα δυάς· οὐ γὰρ ἀριθμῶν τριάς ἐστιν.

13. Τριὰς ἀριθμῶν συνθέσει ἑνὸς ἑνὸς τελεῖται, ἡ δὲ Ἁγία Τριὰς οὐκ ἐν ἀριθμῶν συνθέσει ἐστὶ διὰ τὸ μηδὲ ἀριθμῶν τριάδα εἶναι.

14. Τὸ Χριστοῦ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς ἐστιν «ἐν ᾧ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος κατοικεῖν σωματικῶς»[1]· Χριστὸς Θεός ἐστι ἐπὶ πάντων κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον[2].

373 15. Πόδες Χριστοῦ εἰσι πρᾶξις (θρησκεία) τε καὶ θεωρία· καὶ εἰ πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ θήσει ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ δῆλον ὅτι πάντες οἱ πειθόμενοι αὐτῷ δεκτικοὶ τῆς τε πρακτικῆς καὶ τῆς γνώσεώς εἰσιν.

16. Χριστός ἐστιν ὃς ἐκ οὐσιώδους γνώσεως καὶ ἐκ φύσεως ἀσωμάτου τε καὶ σωματικῆς τῷ ἀνθρώπων γένει ἐφάνη· ὁ δὲ λέγων δύο Χριστοὺς καὶ δύο υἱοὺς ὅμοιος ἐστι τῷ τὸν σοφὸν καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ δύο σοφοὺς καὶ δύο σοφίας προσαγορεύοντι.

375 17. Δύναμις ἁγία ἐστὶ σύστασις ἐκ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας τε καὶ ἐκ τῆς Θεοῦ χάριτος βοηθείας γενομένη.

18. Ἦν ὅτε οὐκ ἦν τὸ φυσικὸν Χριστοῦ σῶμα, ἀλλ᾽ οὐκ ἦν ὅτε οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ ὁ Θεὸς Λόγος, ἀφ᾽ οὗ δι᾽ ἣν ἀποκεκρυμμένος ἐν αὐτῷ κατέπαυσε, ἡ δὲ ἀποκάλυψις αὐτοῦ ἦν ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις.

19. Ἀποκατάστασίς ἐστιν ἀναγωγὴ λογικῆς φύσεως πρὸς τὴν κατάστασιν ἧς ἀπέπεσεν.

20. Πρὸ τῆς κινήσεως ἦν ὁ Θεὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ ἰσχυρὸς καὶ σοφὸς καὶ κτίστης καὶ Πατὴρ καὶ παντοκράτωρ· μετὰ δὲ τὴν κίνησιν ἦν κριτὴς καὶ ἰατρὸς καὶ προνοητής.

377 21. Ἀρετή ἐστι λογικῆς ψυχῆς κατάστασις ἧς ἂν ἐχομένη ἀκίνητος διαμένει.

---

1. Κολ. 1,19. 2,9. **2.** Πρβλ. Ρωμ. 16,27.

22. Εἰ λόγοι αἰσθητοὶ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι χρησιμεύουσι καὶ οἱ τούτου τοῦ κόσμου σοφοὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κληρονομήσουσιν· εἰς δὲ ἡ νοὸς καθαρότης τῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὄψεως ἀξιοῦται δῆλον ὅτι οἱ τούτου τοῦ κόσμου σοφοὶ ἀπὸ τῆς Θεοῦ γνώσεως μακρὰν ἔσονται.

379 23. Ὥσπερ οὗτος ὁ λόγος ὁ φανερὸς περὶ τῶν τούτου τοῦ κόσμου πραγμάτων σημαίνει, οὕτως ὁ πνευματικὸς λόγος περὶ τῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀληθείας διηγεῖται.

24. Οἳ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ὡς ἅγιοι Ἄγγελοι ἔσονται καὶ πέντε πόλεων ἢ δέκα ἐπιστατήσουσι, δῆλον ὅτι ὑπερβάλλουσαν δύναμιν παρὰ τῆς Θεοῦ χάριτος ὡς εἰς τὴν οἰκονομίαν δέξονται.

25. Ὅταν οἱ δαίμονες πάθη κακὰ ἐν γνωστικῷ ὑποκινεῖν μὴ δύνωνται, τότε πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐγγίζουσιν καὶ διὰ πολλοῦ ψύχους αὐτοὺς νυστάζειν καὶ οὕτως αὐτὸν καλοῦ μελετήματος παύουσι (ἀποσπῶσι).

26. Ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις σώμασι οὐ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἀλλ' ἡ δύναμις αὐτῶν ἐστι.

381 27. «Πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου Κύριε»[1]· μετὰ τοῦ καταδήλου ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ μυστηρίου, ὅτι πᾶσαι αἱ γνώσεις προσκυνήσουσι καὶ ὑποταγήσονται τῇ ἁγίᾳ Θεοῦ γνώσει.

28. Πατήρ ἐστι γεννητὴς γνώσεως οὐσιώδους.

29. Πατὴρ χάριτί ἐστιν ὃς ἐλεεῖ αὐτοῦ τὴν λογικὴν φύσιν τῆς εἰκόνος αὐτοῦ δεκτικὴν ἐγέννησεν.

30. Πατὴρ αὐξάνων[2] ἐστὶν ὃς τοὺς νηπίους αὐξάνει εἰς τὸ καταξιωθῆναι αὐτοὺς τῆς Ἁγίας Τριάδος γνώσεως.

31. Γεννητόν ἐστί τι ὑπό τινος γεννώμενον, ὥσπερ υἱὸς ὑπὸ πατρός.

383 32. Ποιητόν ἐστί τι ὑπό τινος πεποιημένον, ὥσπερ ἡ κτίσις ὑπὸ κτίστου.

33. Ὅταν Χριστὸς τῇ λογικῇ φύσει μηκέτι ἐν πολλαῖς διαφοραῖς ὁρᾶται, τότε καὶ πάντα δι' αὐτοῦ τῷ τῆς ἀληθείας Πατρὶ ὑποταγήσεται.

---

1. Ψαλ. 85,9. **2.** Πρβλ. Α' Κορ. 3,7.

34. Διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν θρησκείας ἐνδύει ἡμᾶς ὁ Θεὸς τὴν τῆς καθαρότητος αὐτοῦ σφραγῖδα, τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ ἀποκαλύψει τὴν ἀληθινὴν αὐτοῦ εἰκόνα τελεσιουργεῖ.

35. Ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς Θεοῦ ἐντολῶν θρησκείας αἱ ἅγιαι δυνάμεις κακίας ἡμᾶς καθαρίζουσί τε καὶ ἀπαθεῖς ἡμᾶς ποιοῦσιν· ἐν δὲ τῶν φύσεων θεωρίαι καὶ τοῖς περὶ τοῦ θείου λόγοις ἀγνοίας ἡμᾶς καὶ σοφοὺς καὶ γνωστικοὺς ἡμᾶς παρίστασιν.

385 36. Ὁ πεποιημένος ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ... ἐστίν ἴσως ὃς τῆς κινήσεως ἤρξατο ἐν τῷ πρῶτον ὁρῶν τῆς κακίας ἐπιβῆναι καὶ διὰ τοῦτο ἀρχὴ πλασμάτων Κυρίου ἐχρημάτισεν.

37. Ὥσπερ αἱ γέρανοι τύπῳ γραμμάτων πέτονται τὴν γραφὴν οὐκ ἐπιστάμεναι, οὕτως οἱ δαίμονες λόγους τῆς θεοσεβείας προσφέρουσιν τὴν θεοσέβειαν οὐ γιγνώσκοντες.

38. Κλίνη κοιμωμένου ἐστὶ νέκρωσις τοῦ σώματος, ἣ ἀγαθῷ θελήματι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἐν Χριστῷ ἁγνείαν ἀποτελεῖ.

39. Ἡ Χριστοῦ γέννησίς ἐστι πρωτοτόκια τοῦ καινοῦ κόσμου.

387 40. Σταύρωσις Χριστοῦ ἐστιν ἡ τοῦ παλαιοῦ ἡμῶν ἀνθρώπου νέκρωσίς τε καὶ τῆς καθ' ἡμῶν καταδίκης λύσις καὶ ἄφεσις εἰς ζωὴν ἡμᾶς ἀποκαθιστᾶσα.

41. Τελεία κόσμου ἀποχώρησις τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς μέρος μαραίνει τὸν δὲ ζῆλον μᾶλλον ὀξὺν παρίστασιν.

42. Νέκρωσις Χριστοῦ ἐστιν ἐνέργεια μυστική, ἣ τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ ἐπ' αὐτῷ ἠλπικότας εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν μετακαθίστησιν.

389 43. Ἡ Θεοῦ πρόνοια μετὰ τὸ αὐτεξούσιον τρέχει (μεταδιώκει), ἡ δὲ δικαία κρίσις αὐτοῦ μετὰ τὴν ψυχῆς διαγωγήν.

391 44. Ἀπόδειξις πνεύματός ἐστιν ἃ Πνεύματι Ἁγίῳ ἐν προφητείᾳ προϋπῆρξεν καὶ ἐν τῷ καινῷ Εὐαγγελίῳ καιρῷ αὐτῶν τετέλεσται.

45. Τὸ ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος[1] ἄνευ ἐλαττώσεως κεῖται, καθικνοῦνται δὲ αὐτοῦ οἱ φίλεργοι κατὰ τὸν τῶν πατέρων λόγον.

---

1. Πρβλ. Γεν. 1,26.

46. Κιθάρα ἐστὶ ψυχὴ πρακτικὴ ταῖς Χριστοῦ ἐντολαῖς κινουμένη.

47. Ἡ δικαία Θεοῦ κρίσις πάντα ὀπίσω Ἰησοῦ πορευόμενον εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν εἰσάγει κληρονομοῦσα αὐτῷ μετ' αὐτοῦ κλῆρον ἄφθαρτον.

48. Ψαλτήριόν ἐστι νοῦς καθαρὸς ὑπὸ γνώσεως πνευματικῆς κινούμενος.

49. Ἡ Αἴγυπτος σύμβολόν ἐστι τῆς κακίας, ἡ δὲ ἔρημος σύμβολον τῆς θρησκείας, καὶ ἡ γῆ Ἰούδα τῆς σωμάτων θεωρίας, ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ τῶν ἀσωμάτων καὶ Σιὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος.

393 50. Πᾶν ὅ,τι μέρος ἐστὶ τούτου τοῦ κόσμου, μέρος ἐστὶ τοῦ σωματικοῦ, καὶ πᾶν ὅ,τι μέρος ἐστὶ τοῦ σωματικοῦ, μέρος τοῦ κόσμου τούτου.

51. Εἰ μᾶλλον πασῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων τὸ λογιστικὸν προτιμᾶται ὡς τῆς Θεοῦ σοφίας μετέχον πάντων ἄρα δομάτων κρεῖττόν ἐστι τὸ τῆς πνευματικῆς γνώσεως· τοῦτο γὰρ καὶ οἱ πατέρες πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας καλοῦσιν[1].

52. Πολλὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ ἀποκεκρυμμένα ἐστίν, ἃ ἡμᾶς λανθάνοντα οἱ πειρασμοὶ ἐπιτυχόντες ἡμῖν ἀποδεικνύουσι· καὶ «πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν»[2] πρέπει, μήποτε ἀπροσδοκήτως καταλαβὸν ἡμᾶς τὸ πάθος τὸ ἀποκεκρυμμένον ἐρεθίζῃ ἐφέλκεσθαι ὀπίσω πράγματος ὑπὸ Θεοῦ μὴ ἐργάζεσθαι ἀπειρημένου.

395 53. Βέλος πονηρόν ἐστι διαλογισμὸς πονηρὸς πρῶτον ἐκ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίας ἐκβάλλων (ἐκπορευόμενος).

54. Εἰ ὁ νοῦς τούς τε λόγους καὶ τὰ ὀνόματα διακρίνει, λόγοι δὲ καὶ ὀνόματα περὶ πραγμάτων δηλοῦσι, κρίνει ἄρα ὁ νοῦς τὰ πράγματα.

55. Ὁ νοῦς τότε εἰς τὰ νοητὰ ἐπισκέπτεται ὅταν τῶν τε κινήσεων καὶ τῶν ψυχῆς παθῶν ἐλεύθερος καταστῇ.

56. Εἰ θέα λέγεται αἰσθήσει καὶ διανοίᾳ, οὕτως δὲ ἐλεύσεται Χριστὸς ὃν τρόπον ἐθεάσαντο αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἀναβάντα εἰς τὸν οὐρανόν[3], λεγέτω τις ὅπως αὐτὸν ἐθεάσαντο· πλὴν τοῖς ἁγίοις

1. Πρβλ. Ρωμ. 8,15. **2.** Παρμ. 4,23. **3.** Πρβλ. Πράξ. 1,11.

διαπαντὸς ἀναβαίνει ὁ Χριστὸς κἂν πρὸς ἄλλους καταβαίνῃ τοῦ ἀναγωγεῖν (ἀναβιβάζειν) αὐτούς.

397 57. Ὅτι ἀνταποδίδοται λογικὴ φύσις ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ[1] ἢ ἀφθαρσία ἐστὶν ἢ φθορά, ἢ γνῶσις ἢ ἀγνωσία.

399 58. Ἡ μεταμόρφωσις τῶν ἁγίων σωμάτων ἐν τῇ ἀναστάσεως ἡμέρᾳ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ σώματος τῆς Κυρίου δόξης ἔσται καὶ φθαρτὸν ἐν αὐτοῖς οὐκέτι ὀφθήσεται διότι κατεπόθη ἐν ἀφθαρσίᾳ[2].

59. Ἡ Θεοῦ ἐπιμέλεια δισσή ἐστιν, ἡ μὲν τὴν τῶν ἀσωμάτων κατάστασιν διατηρεῖ, ἡ δὲ τὴν ἐνσωμάτων νηπιότητα αὐξάνει.

60. Ἄγονός ἐστι νοῦς διδαχῆς πνευματικῆς ἀπεστερημένος ἢ τῶν σπερμάτων τῶν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐσπαρμένων ὑστερῶν.

61. Εἰ ὁ Θεὸς τῶν ζώντων Θεός ἐστι καὶ οὐ τῶν νεκρῶν κατὰ δὲ τὸ τοῦ ἁγίου Μωυσέως ῥῆμα οἱ γνῶσται τοὺς νεκροὺς ἐπιζητοῦσιν, ἡ ἐγγαστρίμυθος οὐ τὴν ψυχὴν ἀνήγαγε τοῦ ἁγίου Σαμουήλ[3]· οὐ γὰρ νεκρός ἐστίν, ἀλλὰ ζῶν ὡς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.

62. Στεῖρα ἐστὶ ψυχὴ λογικὴ διαπαντὸς μανθάνουσά τε καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐξικνεῖσθαι οὐ δυναμένη.

401 63. Ὥσπερ οἱ ἀσθενεῖς τὸ ὄμμα καὶ εἰς τὸν ἥλιον ἀτενίζοντες ὑπὸ δακρύων ἐμποδίζονται καὶ ἐν τῷ ἀέρι μαρμαρυγὰς ὁρῶσιν, οὕτως καὶ νοῦς καθαρὸς ὅταν ὑπ' ὀργῆς συγχυθῇ εἰς πνευματικὴν θεωρίαν τρανῶς διορᾶν οὐ δύναται, ἀλλ' ὡς γνόφον ὁρᾷ ἐκπετασμένον ὑπὲρ τὰ πράγματα, ἃ ἐπισκέπτεσθαι ζητεῖ.

64. Ὥσπερ παρὰ τῷ παραλυτικῷ ἐκείνῳ[4] διὰ τῆς φανερᾶς ὑγιείας περὶ τῆς κρυπτῆς ἡμῖν ὁ Κύριος ἐσήμηνεν, οὕτως διὰ τῆς φανερᾶς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου ἐξόδου περὶ τῆς κρυπτῆς ἡμῶν ἐκ τῆς κακίας τε καὶ ἀγνοίας ἐξόδου ἡμῖν ἐσήμηνεν.

65. Μυστήριόν ἐστι θεωρία πνευματικὴ οὐ παντὶ ἀνθρώπῳ καταληπτική.

---

1. Πρβλ. Β' Κορ. 5,10. **2.** Πρβλ. Α' Κορ. 15,42,50,54. **3.** Πρβλ. Α' Βασ. 28, 7-25. **4.** Πρβλ. Λουκ. 5, 18-24.

66. Μάχαιρα πέτρινή ἐστι διδασκαλία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις τὸν νοῦν πάθεσι κεκαλυμμένον ἐπιγνώσει ἀληθείας περιτέμνει.

403 67. Καθ' ὅσον ὁ νοῦς γνώσει πνευματικῇ καθαρίζεται, τοσόνδε πρὸς τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρίαν ἐγγίζει.

68. Λογικῆς φύσεως ὑπὸ Θεοῦ γνῶσιν ὑποταγή ἐστι συμφώνησις ἀγαθοῦ θελήματος.

69. Οἱ Ἄγγελοι τοὺς ἀνθρώπους ὁρῶσιν καὶ τοῦς δαίμονας, οἱ δὲ ἄνθρωποι τῆς τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων ὄψεως ἀπεστέρηνται, οἱ δὲ δαίμονες τοὺς ἀνθρώπους μόνον ὁρῶσιν.

70. Ὑποταγή ἐστιν ἀσθένειᾳ λογικῆς φύσεως παραβαίνειν τὰ ὅρια αὐτῆς οὐ δυναμένης· οὕτως γὰρ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ[1] κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ μακαρίου Παύλου.

71. Ὥσπερ τῷ αἰσθητῷ Ἰσραὴλ ἀντίκειται ἔθνη αἰσθητά, οὕτως τῷ πνευματικῷ Ἰσραὴλ ἔθνη νοητά.

405 72. Ἄλλο ἐστὶ λόγος τῆς ὕλης καὶ ἄλλο λόγος τῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ ἄλλο ἐστὶ λόγος στοιχείων καὶ ἄλλο τῆς κοινῆς κράσεως καὶ ἄλλο ἐστὶν ὁ τῶν σωμάτων, ἄλλο δὲ ὁ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργάνου.

409 73. Οὐκ ἐν τῷ ἀσώματος εἶναι ὁ νοῦς εἰκών ἐστι Θεοῦ[2] ἀλλ' ἐν τῷ δεκτικὸς εἶναι τῆς Ἁγίας Τριάδος.

74. Γνωστὸς ὁ Κύριος πρὸ τῆς κρίσεως αὐτοῦ τοῖς φρονίμοις, μετὰ δὲ τὴν κρίσιν αὐτοῦ γιγνώσκεται τοῖς τε φρονίμοις καὶ τοῖς ἄφροσι καθὼς γέγραπται· «γιγνώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν»[3].

75. Ἡ πρώτη γνῶσις ἐν λογικῇ φύσει γενομένη ἐστὶ ἡ τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρία, μετὰ δὲ ἐγένετο ἡ τοῦ αὐτεξουσίου κίνησις, μετὰ δὲ ταύτην, ἡ Θεοῦ προνοίας βοήθεια διὰ παιδείας εἰς ζωὴν ἀποστρεφούσης ἢ διὰ διδαχῆς πρὸς τὴν πρώτην θεωρίαν προσαγούσης.

411 76. Εἰ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν τὰ πάντα

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,27. **2.** Πρβλ. Γεν. 1,26. **3.** Ψαλ. 9,17.

πεπλήρωκε[1] γνωστὸν ὅτι τὰ λογικῶν τάγματα ὅλα ἐκαίνωσε πλήν γε τῆς τῶν ἀποστατῶν ἀγέλης.

77. Τὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν μυστήριον τὸ ἐν Πατρὶ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ τῶν γενεῶν ἀποκεκρυμμένον[2] ἀποκεκάλυπται τῇ αὐτοῦ ἐπιφανείᾳ καὶ ἡ τῶν ἁγίων αὐτοῦ Ἀποστόλων ἐκλογὴ ἡ «πρὸ καταβολῆς κόσμου»[3] ἐν τῷ αὐτοῦ Εὐαγγελίῳ ἐγνώσθη· καὶ ἐπὶ τῶν φίλων τῶν ἐλπίδος αὐτοῦ μακρὰν ἐφανερώθη καὶ αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν ἤγαγεν.

413 78. Ἄνισον σώματός ἐστι τὸ κράσει ἶσον αὐτῷ.

79. Χριστοῦ σῶμα ὁμοφυὲς τῷ ἡμῶν σώματί ἐστι καὶ ψυχῇ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἡμετέρων ψυχῶν φύσεως, οὕτως καὶ ἡ θεότης αὐτοῦ ὁμοούσιός ἐστι τῷ Πατρί.

415 80. Ἄνισον λογικῆς φύσεώς ἐστι τὸ γνώσει ἶσον αὐτῇ.

81. Ὥσπερ φύσιν λογικὴν μετὰ τοῦ σώματος χωρὶς τοῦ κόσμου τούτου εἶναι οὐ χωρεῖ, οὕτως οὐδὲ χωρεῖ φύσιν λογικὴν χωρὶς σώματος ἐν τῷ καινῷ κόσμῳ εἶναι.

82. Οὕτως λέγεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῇ κτίσει αὐτοῦ κατοικεῖ ὡς οἰκοδομῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

417 83. Ταῦτα λέγεται ὁ νοῦς θεᾶσθαι ἃ γιγνώσκει καὶ ταῦτα οὐ θεᾶται ἃ οὐ γιγνώσκει· καὶ διὰ τοῦτο οὐ πάντες λογισμοὶ αὐτὸν τῆς Θεοῦ γνώσεως ἀποσπῶνται ἀλλ' οἱ ἢ ἐξ ἐπιθυμίας ἢ ἐκ θυμοῦ αὐτῷ ἐπαναστάντες.

84. Ὁ θυμὸς ἐν τῇ καρδίᾳ ἕρπεται, ἡ δὲ ἐπιθυμία σαρκὸς ἐν τῷ αἵματι. Παρηγγέλμεθα δὲ ἀπῶσαι τὸν θυμὸν τῆς καρδίας καὶ τὸ κακὸν τῆς σαρκὸς χωρίσαι.

85. Εἰς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμὸν ἐπικοινῶς τοῖς θηρίοις κεκτήμεθα, γνωστὸν ὅτι ἀρχῇ τῆς κτίσεως ταῦτα μεθ' ἡμῶν οὐκ ἔκτισται, ἀλλὰ μετὰ τὴν κίνησιν εἰς τὴν λογικὴν ψυχὴν παρεισῆλθεν.

419 86. Οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι τοὺς μὲν τῶν ἀνθρώπων λόγῳ παιδεύουσι, τοὺς δὲ ἐνυπνίοις μεταστρέφουσι, τοὺς δὲ φοβήτροις σωφρονίζουσι, τοὺς δὲ ἄλλους μάστιξι πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπαναστρέφουσιν.

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,8. **2.** Πρβλ. Ἐφ. 3,9. **3.** Ἐφ. 1,4.

87. Ὁ νοῦς κατὰ τὸ ῥῆμα Σολομῶντος[1], ἐν τῇ καρδίᾳ ἀναπαύει, ἡ δὲ φρόνησις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ.

88. Οὐ μόνον οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι πονοῦνται μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἀλλὰ καὶ οἱ Ἅγιοι οἱ ἑταῖροι ἡμῶν καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ τοῦ Κυρίου Εὐαγγελίῳ βοηθοί εἰσιν.

421 89. Ὥσπερ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὁ Κύριος πρωτότοκος ἐγένετο, ὅτι ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν[2], οὕτως καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πρωτότοκος ἔσται μετὰ πολλῶν ἀδελφῶν.

90. Ὅστις ἂν χάριτι τοῦ Κυρίου πνευματικῆς γνώσεως ἀξιωθῇ, σπουδαίως τοῖς ἁγίοις Ἀγγέλοις τὰς λογικὰς ψυχὰς ἐκ τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐκ τῆς ἀγνοίας πρὸς τὴν ἀληθείας ἐπίγνωσιν ῥυομένοις συνυπουργείτω.

423 91. Ἐπιζητεῖτε λόγους μου, ἀδελφοί, καλῇ διανοίᾳ ἐξηγούμενοι τοῖς ἐχομένοις τούτου τοῦ σκοποῦ τοῦ ἡμῖν ἐν ἀριθμῷ τούτῳ τῶν ἑκατοντάδων κειμένου.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Α΄*

56 I, 1. Τῷ πρώτῳ ἀγαθῷ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, διότι κατ' οὐσίαν ἐστίν· ἐναντίον δὲ οὐδὲν τῇ οὐσίᾳ.

I, 2. Ἡ ἐναντιότης ἐν ταῖς ποιότησιν· αἱ δὲ ποιότητες ἐν τοῖς κτίσμασιν· ἡ ἐναντιότης ἄρα ἐν τοῖς κτίσμασιν.

I, 3. Πᾶσα λογικὴ φύσις οὐσία γινώσκουσά ἐστιν· ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸ γινωσκόμενόν ἐστιν, ἀμερίστως μὲν ἐγγινόμενος, οἷ ἂν ἐγγένηται· καθάπερ ἡ ἐπίγειος ἐπιστήμη· διαφέρων δὲ ταύτης τὸ ἐνυπόστατος εἶναι.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 29,7. **2.** Κολ. 1,18.

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ J. Muyldermans, Evagriana. Extrait de la revue Le Muséon, t. XLIV, augmenté de nouveaux fragments inédits, Paris 1931, σσ. 56-59. Ἡ λατινικὴ ἀρίθμησις παραπέμπει εἰς τὰς ἑκατοντάδας καὶ ἡ ἀραβικὴ εἰς τὰ κεφάλαια.

Ι, 4. Πάντα τὰ γεγονότα ἢ τῶν ἐναντίων ἐστὶν δεκτικά, ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων συνέστηκεν· οὐ πάντα δὲ τὰ τῶν ἐναντίων δεκτικὰ καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἐναντίων συνεστῶσι συνέζευκται.

57 Ι, 5. Αἱ ἀκρότητες οὔτε γεννῶσιν, οὔτε γεννῶνται· ἡ δὲ μεσότης καὶ γεννᾷ καὶ γεννᾶται.

Ι, 7. Ἀναιρουμένων τῶν ἅμα, ἀναιρεῖται καὶ ὁ ἀριθμός· καὶ τούτου ἀναιρεθέντος, ταὐτὸν ἔσται τὸ ἐν ἡμῖν καὶ τὸ ἐν ᾧ ἐσμεν.

Ι, 14. Ἑκάστην τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ οἰκείῳ μόνῳ θεωρήσεις ἐπιστητῷ· τὴν δὲ τοῦ ὄντως γνῶσιν ἐν πᾶσιν τούτοις εὑρήσεις.

Ι, 24. Εἰ ὁ στάχυς κατὰ δύναμιν ἐν τῷ κόκκῳ, καὶ τὸ τέλος κατὰ δύναμιν ἐν τῷ αἰτίῳ· οὔτ' αὐτὸν ὁ κόκκος καὶ τὰ ἐν τῷ κόκκῳ, οὐδ' ὁ στάχυς καὶ τὰ ἐν τῷ κόκκῳ.

Ι, 29. Ὡς χρῶμα καὶ σχῆμα καὶ ἀριθμὸς τοῖς σώμασι συναπέρχεται, οὕτως καὶ τοῖς τέταρσι στοιχείοις ἡ ὕλη συνδιαφθείρεται.

Ι, 36. Οὔτ' αὐτὸν αἴσθησις καὶ αἰσθητήριον, οὐδ' αἰσθητικόν τε καὶ αἰσθητόν· αἴσθησις μὲν γάρ ἐστιν ἡ δύναμις, καθ' ἣν εἰώθαμεν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν· αἰσθητήριον δὲ τὸ ὄργανον ἐν ᾧ καθίδρυται αὕτη· αἰσθητικὸν δὲ τὸ ζῷον αὐτὸ τὸ κεκτημένον τὰς αἰσθήσεις· αἰσθητὸν δὲ τὸ πεφυκὸς ταῖς αἰσθήσεσιν ὑποπίπτειν.

Ι, 39. Ἀρετῆς μὲν γεγόναμεν ἔχοντες σπέρματα, κακίας δὲ οὔ· οὐ γὰρ εἴ τινος δεκτικοί ἐσμεν, τούτου πάντως καὶ τὴν δύναμιν ἔχομεν· ἐπεὶ καὶ μὴ εἶναι δυνάμενοι, τοῦ μὴ ὄντος οὐκ ἔχομεν δύναμιν, εἴπερ αἱ δυνάμεις ποιότητες, τὸ δὲ μὴ ὂν ἔστιν ποιότης.

Ι, 40. Ἦν ὅτε οὐκ ἦν κακία, καὶ ἔσται ὅτε οὐκ ἔσται· οὐκ ἦν δὲ ὅτε οὐκ ἦν ἀρετή, οὐ δὲ ἔσται ὅτε οὐκ ἔσται· πείθει δέ με ὁ ἐν τῷ **58** ᾅδῃ πλούσιος[1] διὰ κακίαν, καὶ ἐλεῶν τοὺς ἀδελφούς· τὸ δὲ ἐλεεῖν ἀρετή.

Ι, 42. Ἐκεῖ λέγεται Θεὸς παρεῖναι, ἔνθα καὶ ἐνεργεῖ· ὅπου δὲ μᾶλλον ἐνεργεῖ, μᾶλλον πάρεστιν· ἐνεργεῖ δὲ πλέον ἐν ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν, πλέον οὖν ἐκεῖσε πάρεστιν.

Ι, 43. Ὁ Θεὸς καὶ πανταχοῦ πάρεστιν καὶ οὐδαμοῦ· πανταχοῦ

---

1. Πρβλ. Λουκ. 16, 19-31.

μέν, ὅτι πᾶσιν ἐνυπάρχει τοῖς γεγονόσιν· οὐδαμοῦ δέ, διότι ἕτερος αὐτῶν ἐστιν.

I, 43α. Θνητόν ἐστι τὸ πεφυκὸς ἀπὸ τοῦ συνεζευγμένου σώματος λύεσθαι· ἀθάνατον δὲ ὃ μὴ διαλύεσθαι πέφυκεν· πάντα γὰρ ἀναγκαίως τὰ συνδεθέντα σώμασιν καὶ λυθήσεται ποτέ.

I, 64. Ζωὴ ὄντως ἐστὶν ἡ κατὰ φύσιν ἐνέργεια τῶν ἐμψυχομένων· θάνατος δὲ ἡ παρὰ φύσιν.

I, 87. Πάντα τὰ γεγονότα διὰ τὴν γνῶσιν γέγονε τοῦ Θεοῦ, ἵνα «ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς»[1] ὃ γέγονεν γινώσκεται· πᾶν δὲ ὃ ἑτέρου γίνεται χάριν, τοῦτο ἔλαττον ἐκείνου ἐστὶν οὗ ἕνεκα γίνεται· πάντων ἄρα τιμιωτέρα ἐστὶν ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ.

II, 32. Ὥσπερ οὐχ αἱ ὕλαι, ἀλλ' αἱ ποιότητες αὐτῶν τὰ σώματα διατρέφουσιν· οὕτως οὐ τὰ πράγματα, ἀλλ' αἱ περὶ αὐτῶν θεωρίαι αὔξουσι τὴν ψυχήν.

II, 35. Πέντε καὶ ὁ νοῦς κέκτηται θείας αἰσθήσεις, δι' ὧν ἀντιλαμβάνεται τῶν οἰκείων ὑλῶν· καὶ ὅρασις μὲν αὐτὰ ψιλὰ τὰ νοητὰ παρίστησιν αὐτῷ πράγματα· ἀκοὴ δὲ τοὺς λόγους περὶ αὐτῶν εἰσδέχεται· τῆς δὲ παντὸς ψευδοῦς ἀμιγοῦς εὐωδίας ἀπολαύει ἡ ὄσφρησις, **59** καὶ τῆς ἐκ τούτων ἡδονῆς μεταλαμβάνει τὸ στόμα· διὰ δὲ τῆς ἀφῆς πληροφορεῖται τὴν ἀκριβῆ λαμβανόντων πραγμάτων ἀπόδειξιν.

II, 45. Αἴσθησις μὲν καὶ νοῦς μερίζονται τὰ αἰσθητά· νοῦς δὲ μόνος ἔχει τὰ νοητά· καὶ γὰρ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν λόγων ὁ αὐτὸς γίνεται θεατής.

III, 76. Μορφούμενοι μὲν ἐν τῇ γαστρί, τὴν τῶν φυτῶν ζῶμεν ζωήν, τεχθέντες δὲ τὴν τῶν ζῴων, καὶ τελειωθέντες τὴν τῶν Ἀγγέλων.

III, 76α. Αἴτιον δὲ τῆς μὲν πρώτης ζωῆς ἡ ἔμψυχος οὐσία, τῆς δὲ δευτέρας αἱ αἰσθήσεις, τῆς δὲ τρίτης τὸ ἀρετῆς εἶναι ἡμᾶς καὶ κακίας δεκτικούς.

III, 90. Οὐ παύονται τὸν γνωστικὸν συκοφαντοῦντες οἱ δαίμονες καὶ μηδὲν πλημμελοῦντα, ἵνα τὸν νοῦν πρὸς αὐτοὺς περισπά-

---

1. Σ. Σολ. 13,5.

σωσιν· νέφος γάρ τι περὶ τὸν νοῦν ἵσταται καὶ τῆς θεωρίας ἀπάγει τὸν νοῦν, καθ' ὃν καιρὸν ὡς συκοφαντοῦντας ἐλέγχει τοὺς δαίμονας.

IV, 81. Πᾶσα μὲν θεωρία τῷ ἰδίῳ λόγῳ ἄϋλός ἐστιν καὶ ἀσώματος· ἔνυλον δὲ πάλιν λέγουσιν καὶ ἄϋλον θεωρίαν τὴν ἔχουσαν καὶ μὴ ἔχουσαν ὑποκείμενα πράγματα.

IV, 90. Ἡ τοῦ Χριστοῦ γνῶσις οὐ διαλεκτικῆς χρῄζει ψυχῆς, ἀλλὰ βλεπούσης· τὸ μὲν γὰρ διαλέγεσθαι, καὶ ταῖς ἀκαθάρτοις προσγίνεται ψυχαῖς· τὸ δὲ βλέπειν μόναις ταῖς καθαραῖς[1].

Β'*

230 Ι, 39. Ἀρετῆς γεγόναμεν σπέρματα, κακίας δὲ οὔ· οὐ γὰρ εἴ τινος δεκτικοί ἐσμεν, τούτου πάντως καὶ τὴν δύναμιν ἔχομεν, ἐπεὶ καὶ μὴ εἶναι δυνάμενοι, τοῦ μὴ ὄντος οὐκ ἔχομεν δύναμιν· εἴπερ αἱ δυνάμεις ποιότητες, τὸ δὲ μὴ ὂν οὐκ ἔστι ποιότης.

Ι, 53. Τὰ μὲν τῷ νοῒ μαχόμενα δαιμόνια καλοῦνται πτηνά, θηρία δὲ τὰ τὸν θυμὸν ἐκταράσσοντα, κτήνη δὲ ὀνομάζεται τὰ τὴν ἐπιθυμίαν κινοῦντα.

Ι, 78. Ἀπόταξις μὲν πρώτη ἐστὶ κατάλειψις κοσμικῶν πραγμάτων ἑκούσιος τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἕνεκεν.

Ι, 79. Ἀπόταξις δὲ δευτέρα ἀπόθεσις κακίας χάριτι Θεοῦ καὶ σπουδῇ τοῦ ἀνθρώπου προσγινομένη.

Ι, 80. Ἀπόταξις δὲ τρίτη ἐστὶ χωρισμὸς ἀγνοίας τῶν πεφυκότων ἐμφανίζεσθαι τοῖς ἀνθρώποις κατ' ἀναλογίαν τῆς καταστάσεως.

Ι, 81. Δόξα οὖν καὶ φῶς τοῦ νοός ἐστιν ἡ γνῶσις, δόξα δὲ καὶ φῶς ζωῆς ἡ ἀπάθεια.

---

1. Πρβλ. Ματθ. 5,8.

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ι. Hausherr, Nouveaux fragments grecs d' Evagre le Pontique, ἐν Orientalia Christiana Periodica 5 (1939), σσ. 230-233. Ἡ λατινικὴ ἀρίθμησις παραπέμπει εἰς τὰς ἑκατοντάδας καὶ ἡ ἀραβικὴ εἰς τὰ κεφάλαια.

II, 6. Ψυχὴ δὲ ἡ τὴν πρακτικὴν σὺν Θεῷ κατορθώσασα καὶ λυθεῖσα τοῦ σώματος, ἐν ἐκείνοις γίνεται τοῖς τῆς γνώσεως τόποις, ἐν οἷς αὐτὴν τὸ τῆς ἀπαθείας πτερὸν καταπαύσει.

II, 10. Τερπνὰ μὲ τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡμῖν προσπίπτοντα πράγματα· τερπνοτέρα δὲ πολλῷ μᾶλλον τούτων ἐστὶν ἡ θεωρία, ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ φθάνει τὴν γνῶσιν ἡ αἴσθησις διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, αὐτὴ προτιμοτέρα εἶναι δοκεῖ τῆς μηδέπω παρούσης.

II, 83. Ὥσπερ αἱ αἰσθήσεις ἀλλοιοῦνται διαφόρων ἀντιλαμβανόμεναι ποιοτήτων, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἀλλοιοῦται ποικίλαις θεωρίαις ἐνατενίζων ἀεί.

III, 59. Εἰ πᾶσα κακία ἐκ τοῦ λογιστικοῦ, ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ἢ ἐκ τοῦ θυμικοῦ πέφυκε γίνεσθαι, ταύταις δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἔστιν εὖ ἢ κακῶς χρήσασθαι, παρὰ τὴν χρῆσιν δηλονότι τούτων τῶν μερῶν ἐπισυμβαίνουσιν ἡμῖν αἱ κακίαι· εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, οὐδὲν τῶν ὑπὸ Θεοῦ γεγονότων ἐστὶ πονηρόν.

IV, 31. Ὥσπερ ὁ κρυπτόμενος ἀστὴρ τοῦ κρύπτοντος αὐτὸν ἀστέρος ἀνώτερος ἀποδείκνυται, οὕτως ὁ μᾶλλον πραῢς τοῦ ἧττον πραέος ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι ὑψηλότερος εὑρεθήσεται[1].

IV, 33. Τοὺς ἀνελεήμονας μετὰ θάνατον ἀνελεήμονες ὑποδέχονται **231** δαίμονες, τοὺς δὲ μᾶλλον ἀνελεήμονας οἱ μᾶλλον τούτων ἀπανθρωπότεροι. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, λέληθεν ἄρα τοὺς ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ σώματος ὑπεξάγοντας, ὁποῖοι αὐτοῖς μετὰ τὴν ἔξοδον ὑπαντιάζουσι δαίμονες· καὶ γὰρ λόγος ἐστὶ μηδένα τῶν βουλήσει Θεοῦ ἐξιόντων τοῖς τοιούτοις παραδίδοσθαι δαίμοσιν.

IV, 68. Οἴκου μὲν εἰκόνα σώζει τὸ σῶμα τὸ τῆς ψυχῆς, αἱ δὲ αἰσθήσεις θυρίδων ἐπέχουσι λόγον, δι' ὧν παρακύπτων ὁ νοῦς βλέπει τὰ αἰσθητά.

IV, 70. Οὐ πάντων οὖν ἐστι τὸ λέγειν· ἔκβαλλε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν μου[2], ἀλλὰ τῶν δυναμένων διὰ καθαρότητα ψυχῆς καὶ χωρὶς τοῦ σώματος τούτου τῇ θεωρίᾳ τῶν γεγονότων ἐπιβάλλειν.

V, 27. Ὁ θυμὸς μὲν ταρασσόμενος τὸν ὁρῶντα τυφλοῖ, ἐπιθυμία δὲ ἀλόγως κινουμένη τὰ ὁρώμενα πράγματα κρύπτει

---

1. Πρβλ. Ματθ. 5,5. **2.** Πρβλ. Ψαλμ. 141,8.

V, 41. Ὁ τὸν νοητὸν κόσμον ἐν ἑαυτῷ περιφέρων τυπούμενον, παύεται μὲν ἁπάσης ἐπιθυμίας φθαρτῆς· αἰσχύνεται δὲ ἐπὶ τούτοις λοιπὸν ἐφ' οἷς πρότερον ἥδετο, τοῦ λογισμοῦ πολλάκις ἐγκαλοῦντος αὐτῷ τὰ τῆς προτέρας ἀναισθησίας.

V, 45. Ὁ νοῦς μὲν κεφαλὴ τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται, αἱ δὲ ἀρεταὶ τριχῶν ἐπέχουσι λόγον, ὧν στερηθεὶς Ναζιραῖος[1], τῆς γνώσεώς τε χωρίζεται καὶ δέσμιος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπάγεται.

V, 57. Ὥσπερ νῦν μὲν διὰ τῶν αἰσθήσεων τοῖς αἰσθητοῖς ἐπιβάλλομεν πράγμασιν, ὕστερον δὲ καθαρθέντες, καὶ τοὺς λόγους τούτων ἐπιγινώσκομεν· οὕτω πρότερον μὲν ὀψόμεθα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἐπὶ πλεῖον δὲ καθαρθέντες, καὶ τὴν περὶ αὐτῶν θεωρίαν εἰσόμεθα, μεθ' ἣν ἔστι γνῶναι λοιπὸν καὶ αὐτὴν τὴν Ἁγίαν Τριάδα.

V, 90. Τὰ πράγματα ὡς ἔχει φύσεως ἢ νοῦς καθαρὸς ὁρᾷ, ἢ λόγος πνευματικὸς σαφῶς παρίστησιν· ὁ δὲ ἀμφοτέρων ἐστηρημένος πρὸς κακηγορίαν χωρήσει τοῦ συγγράφεως.

VI, 21. Ἀρετὴ δέ ἐστιν ἕξις ἀρίστη ψυχῆς λογικῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν.

VI, 22. Εἰ αἰσθητοὶ λόγοι ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παριστῶσι τὰ πράγματα, οἱ σοφοὶ δηλονότι τοῦ αἰῶνος τούτου λήψονται τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἰ δὲ καθαρότης ὁρᾷ διανοίας καὶ λόγος σημαίνει ταύτην κατάλληλος, μακρὰν οἱ σοφοὶ γενήσονται τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

VI, 52. Πολλὰ πάθη κέκρυπται ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἅπερ λανθάνοντα ἡμᾶς οἱ ὀξύτεροι τῶν πειρασμῶν φανεροῦσι, καὶ δεῖ «πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν»[2], μήποτε παραφανέντος ἐκείνου τοῦ πράγματος, πρὸς ὃ τὸ πάθος κεκτήμεθα, συναρπασθέντες ἐξαίφνης ὑπὸ δαιμόνων, δράσωμέν τι τῶν ἀπηγορευμένων παρὰ Θεοῦ.

232 VI, 55. Ὁ νοῦς τὸ τηνικαῦτα ἐπιβάλλει τοῖς νοητοῖς, ὁπηνίκα ἂν μηκέτι ποιῶνται τοῖς ἀπὸ τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς λογισμοῖς.

---

1. Πρβλ. Ἀριθ. 6,5. Θρ. 4,7. Α' Μακκ. 3,49. 2. Παρμ. 4,23.

VI, 62. Στεῖρά ἐστι ψυχὴ λογικὴ ἡ πάντοτε μανθάνουσα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν βουλομένη.

VI, 63. Ὥσπερ οἱ τὰς ὄψεις βεβλαμμένοι καὶ τῷ ἡλίῳ ἐνατενίζοντες εἰς δάκρυά τε προσπίπτουσι καὶ τὸν ἀέρα ποικίλοις χρώμασι κεχραμένον ὁρῶσιν, οὕτω καὶ ὁ καθαρὸς νοῦς ὑπὸ ὀργῆς ταρασσόμενος περιδράξασθαι τῆς θεωρίας ἀδυνατεῖ καὶ νεφέλας τινὰς περιπετομένας τοῖς πράγμασιν ὁρᾷ.

V, 42. Ὁ ἐν τῇ διανοίᾳ κόσμος κτιζόμενος μεθ' ἡμέραν μὲν δυσδιάγνωστος εἶναι δοκεῖ, τῶν αἰσθήσεων περισπωσῶν τὸν νοῦν, καὶ τοῦ αἰσθητοῦ φωτὸς περιλάμποντος· νύκτωρ δὲ ἔστιν ἰδεῖν αὐτὸν περιφανῶς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐκτυπούμενον.

VI, 51. Εἰ πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων τὸ λογιστικὸν μέρος ἐστὶ τιμιώτατον, τοῦτο δὲ μόνον τῇ σοφίᾳ ποιοῦται, προτέρα ἂν εἴη πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡ σοφία· ταύτην γάρ «υἱοθεσίας πνεῦμα»[1] ὁ σοφὸς ἡμῶν διδάσκαλος εἴρηκεν.

233 VI, 25. Ὅταν ἀδυνατήσωσι δαίμονες κινῆσαι λογισμοὺς γνωστικῷ, τὸ τηνικαῦτα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ δράσσονται καὶ τούτους πάνυ καταψυχρώσαντες εἰς βαρύτατον αὐτοὺς ὕπνον καθέλκουσι· ψυχρὰ γὰρ πάντα τὰ τῶν δαιμόνων σώματα καὶ κρυστάλλῳ παρεμφερῆ.

Γ′*

74 VI, 46. Κιθάρα ἐστὶ ψυχὴ πρακτική, ὑπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου κινουμένη.

VI, 48. Ψαλτήριόν ἐστι νοῦς καθαρός, ὑπὸ πνευματικῆς κινούμενος γνώσεως.

85 III, 35. Νοῦν μὲν καθαίρει πνευματικὴ γνῶσις· θυμὸν δὲ θεραπεύει ἀγάπη· ἐπιθυμίαν δὲ ῥέουσαν ἵστησιν ἐγκράτεια.

---

1. Ρωμ. 8,15.

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ J. Muyldermans, À travers la tradition manuscrite d' Évagre le Pontique (Bibliothéque du Muséon 3), Louvain 1932, σσ. 74, 85, 89, 93. Ἡ λατινικὴ ἀρίθμησις παραπέμπει εἰς τὰς ἑκατοντάδας καὶ ἡ ἀραβικὴ εἰς τὰ κεφάλαια.

89 I, 36. Αἴσθησις μέν ἐστιν ἡ δύναμις καθ' ἣν ἀντιλαμβανόμεθα τῶν ὑλῶν· αἰσθητήριον δὲ τὸ ὄργανον, δι' οὗ πέφυκεν αὕτη ἐνεργεῖν· αἰσθητικὸν δὲ αὐτὸ τὸ κεκτημένον τὴν αἴσθησιν· αἰσθητὸν δὲ τὸ αἰσθήσεσιν ὑποπίπτειν.

I, 42. Ἐκεῖ λέγεται παρεῖναι ὁ Θεός, ὅπου ἐνεργεῖ· καὶ μᾶλλον παρεῖναι, ὅπου πλέον ἐνεργεῖ· ἐνεργῶν δὲ πλέον ἐν ταῖς νοεραῖς δυνάμεσιν, ἐν αὐταῖς ἐστι πλέον.

93 I, 15. Ἀναιρουμένων τῶν τεσσάρων, ἀναιροῦνται καὶ τὰ πέντε· ἀναιρουμένων δὲ τῶν πέντε, οὐκ ἀναιροῦνται καὶ τὰ τέσσαρα· τῇ διαζεύξει γὰρ τῆς ψυχῆς ἀναιρουμένων τῶν τεσσάρων στοιχείων τοῦ σώματος, ἀναιροῦνται καὶ αἱ πέντε αἰσθήσεις· ἀναιρουμένων δὲ τῶν πέντε αἰσθήσεων τῇ φιλοσόφῳ νεκρώσει τοῦ σώματος, οὐκ ἀναιροῦνται καὶ τὰ τέσσαρα τούτου στοιχεῖα.

Δ'*

25 II, 64. Περὶ μὲν τῶν προτέρων ὁ μηνύσων οὐδείς, περὶ δὲ τῶν δευτέρων ὁ ἐν Χωρὴβ ἐξηγήσατο[1].

26 II, 69. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐ τὴν πρώτην τῶν λογικῶν διαίρεσιν, οὐδὲ τὴν πρώτην οὐσίαν τῶν σωμάτων ἐξηγήσατο.

IV, 76. Ἐμπαθὴς ὢν καὶ προσευχόμενος ταχυτέραν αὐτῷ ἔσεσθαι τὴν ἔξοδον, ἔοικεν ἀνθρώπῳ παρακαλοῦντι τὸν τέκτονα, ταχέως συντρίψαι τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦντος.

IV, 50. Εἷς πόθος ἀγαθὸς καὶ αἰώνιος ὁ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως ἐφιέμενος.

27 II, 78. Ἕκαστον τάγμα τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἢ ὅλον ἐκ τῶν κάτω, ἢ ὅλον ἐκ τῶν ἄνω, ἢ ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐκ τῶν κάτω συνέστηκε.

V, 11. Ἐξ ἀγγελικῆς καταστάσεως καὶ ἀρχαγγελικῆς, ψυχικὴ κατάστασις γίνεται· ἐκ δὲ τῆς ψυχικῆς, δαιμονιώδης καὶ ἀνθρωπί-

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ A. Guillaumont, Les «Kephalaia gnostica» d' Évagre le Pontique (Patristica Sorbonensia 5), Paris1962, σσ. 25-29. Ἡ λατινικὴ ἀρίθμησις παραπέμπει εἰς τὰς ἑκατοντάδας καὶ ἡ ἀραβικὴ εἰς τὰ κεφάλαια.

1. Πρβλ. Δευτ. 5,2. 9,8-10. Γ' Βασ. 8,9.

νη· ἐκ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης, Ἄγγελοι πάλιν καὶ δαίμονες γίνονται.

28 V, 27. Ὁ θυμὸς μὲν ταρασσόμενος τὸν ὁρῶντα τυφλοῖ, ἐπιθυμία δὲ ἀλόγως κινουμένη τὰ ὁρώμενα πράγματα κρύπτει.

V, 42. Ὁ ἐν τῇ διανοίᾳ κόσμος κτιζόμενος, μεθ' ἡμέραν μὲν δυσδιάγνωστος εἶναι δοκεῖ, τῶν αἰσθήσεων περισπωσῶν τὸν νοῦν, καὶ τοῦ αἰσθητοῦ φωτὸς περιλάμποντος· νύκτωρ δὲ ἔστιν ἰδεῖν αὐτὸν περιφανῶς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐκτυπούμενον.

29 VI, 27. Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ἥξει καὶ προσκυνήσει τὸ ὄνομα Κυρίου[1], ἥξει δηλονότι καὶ τὰ ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα· εἰ δὲ οὕτω πᾶσα ἄρα φύσις λογικὴ προσκυνήσει ἐνώπιον Κυρίου, ἔπειτα δὲ καὶ δοξάσει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅπερ σημαίνει τὸν ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντα Πατέρα.

Ε′*

64 IV, 31. Ὥσπερ ὁ κρυπτόμενος ἀστὴρ τοῦ κρύπτοντος αὐτὸν ἀστέρος ἀνώτερος ἀποδείκνυται[1], οὕτως ὁ μᾶλλον πραῢς τοῦ ἧττονος πραέος ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι ὑψηλότερος εὑρεθήσεται.

IV, 33. Τοὺς ἀνελεήμονας μετὰ τὸν θάνατον ἀνελεήμονες ὑποδέχονται δαίμονες, τοὺς δὲ μᾶλλον ἀνελεήμονας οἱ μᾶλλον τούτων ἀπανθρωπότεροι. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, λέληθεν ἄρα τοὺς ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ σώματος ὑπεξάγοντας, ὁποῖοι αὐτοῖς μετὰ τὴν ἔξοδον ὑπαντιάζουσι δαίμονες· καὶ γὰρ λόγος μηδένα τῶν βουλήσει Θεοῦ ἐξιόντων τοῖς τοιούτοις παραδοθῆναι δαίμοσιν.

IV, 34. Οὐ δυνατὸν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι φυγεῖν τινα τὴν ἑαυτοῦ φυλακήν· οὐκ ἐξελεύσεται γὰρ ἐκεῖθεν, φησίν, μὴ τὸ τοῦ ἐσχάτου κοδράντου ἀποθέμενος[2] πάθος.

IV, 38. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι θυμώδης ἄνθρωπος Ἀγγέλοις

---

1. Πρβλ. Ψαλμ. 85,9.

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ P. Géhin, Evagriana d' un manuscrit basilien (Vaticanus gr. 2028; olim Basilianus 67), ἐν Muséon 109 (1966), σσ. 64-65. Ἡ λατινικὴ ἀρίθμησις παραπέμπει εἰς τὰς ἑκατοντάδας καὶ ἡ ἀραβικὴ εἰς τὰ κεφάλαια.

1. Πρβλ. Α′ Κορ. 15,41. **2.** Πρβλ. Ματθ. 5,26.

οὐ συναριθμηθήσεται οὐδὲ ἀρχήν τινα πιστευθήσεται· οὐδὲ γὰρ θεωρήσει διὰ τὸ πάθος καὶ ῥᾳδίως ἀγανακτήσει ἐπὶ τοῖς ἀρχομέ**65**νοις καὶ τῆς μὲν ἐκπεσεῖται, τοὺς δὲ κινδύνους ὑποβαλεῖ· ἑκάτερα δὲ ἀγγελικῆς καταστάσεως ἀλλότρια.

V, 15. Νοῦς παθῶν γυμνωθεὶς ὅλος φωτοειδὴς γίνεται ὑπὸ τῆς θεωρίας τῶν γεγονότων καταλαμπόμενος.

VI, 86. Οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι τοὺς μὲν λόγῳ παιδεύουσιν, τοὺς δὲ δι' ἐνυπνίων ἐπιστρέφουσιν, τοὺς δὲ νυκτερινοῖς σωφρονίζουσιν φόβοις καὶ ἄλλους πληγαῖς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπανάγουσιν.

ΣΚΕΜΜΑΤΑ

Α'*

38 1. Ὁ Χριστὸς ᾗ μέν ἐστι Χριστός, ἔχει τὴν γνῶσιν τὴν οὐσιώδη· ᾗ δὲ δημιουργός, τοὺς λόγους τῶν αἰώνων· ᾗ δὲ ἀσώματος, πάλιν τοὺς λόγους τῶν ἀσωμάτων.

2. Εἴ τις βούλοιτο ἰδεῖν τὴν τοῦ νοῦ κατάστασιν, στερησάτω ἑαυτὸν πάντων τῶν νοημάτων, καὶ τότε ὄψεται ἑαυτὸν σαπφείρῳ, ἢ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ· τοῦτο δὲ ποιῆσαι ἄνευ ἀπαθείας, τῶν ἀδυνάτων ἐστί. Θεοῦ γὰρ χρεία συνεργοῦντος τοῦ ἀναπνέοντος αὐτῷ τὸ συγγενὲς φῶς.

3. Ἀπάθειά ἐστι κατάστασις ἠρεμαῖα ψυχῆς λογικῆς, ἐκ πραότητος καὶ σωφροσύνης συνισταμένη.

4. Νοῦ κατάστασίς ἐστιν ὕψος νοητὸν οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερές· ᾧ καὶ τὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐπιγίνεται φῶς.

5. Χριστός ἐστι φύσις λογική, τὸ ὑπὸ τῆς καταπτάσης ἐπ' αὐτὸν περιστερᾶς σημαινόμενον[1] ἔχων ἐν ἑαυτῷ.

6. Θυμιατήριόν ἐστι νοῦς καθαρὸς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, μὴ ἐφαπτόμενος πράγματος αἰσθητοῦ. Κατὰ μὲν τὴν ἀρετήν, ἓν ἐσόμεθα ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ[2]· κατὰ δὲ τὴν γνῶσιν, «ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»[3].

7. Νοῦ φίλημά ἐστι ψεκτόν, νόημα ἐμπαθὲς πράγματος αἰσθητοῦ· δι' ὅπερ καὶ λέγει ὁ Σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς· «Μηδένα κατὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν ἀσπάσησθε»[4].

8. Θυμός ἐστι δύναμις ψυχῆς, φθαρτικὴ λογισμῶν.

39 9. Κυνικός ἐστι νοῦς θεωρητικός, διὰ τῆς κινήσεως τοῦ θυμοῦ πάντας ἀποδιώκων τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ J. Muyldermans, Euagriana. Extrait de la revue Le Muséon, t. XLIV, augmenté de nouveaux fragments inédits, Paris 1931, σσ. 38-44.

1. Πρβλ. Ματθ. 3,16. Μάρκ. 1,10. Λουκ. 3,22. Ἰω. 1,32. **2.** Πρβλ. Λευϊτ. 23,36,39. **3.** Ἰω. 6,39,40,44,54. 11,24. 12,48. **4.** Λουκ. 10,4.

10. Κυνικός ἐστι νοῦς πρακτικός, πάντας τοὺς ἀδίκους καθυλακτῶν λογισμούς.

11. Παιδεία ἐστὶ ἄρνησις ἀσεβείας καὶ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν.

12. Φόβος ἐστὶ προδοσία τῶν ἀπὸ λογισμῶν βοηθημάτων.

13. Λογισμὸς δαιμονιώδης ἐστὶν εἰκὼν τοῦ αἰσθητοῦ ἀνθρώπου, συνισταμένη κατὰ διάνοιαν, μεθ' ἧς ὁ νοῦς κινούμενος ἐμπαθῶς, λέγει τι ἢ πράττει ἀνόμως, ἐν τῷ κρυπτῷ, πρὸς τὸ παρεμπεσὸν εἴδωλον ἐκ διαδοχῆς ὑπ' αὐτοῦ.

14. Ἀναχωρητής ἐστιν, ὁ ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν κόσμῳ συνισταμένῳ, εὐσεβῶς καὶ δικαίως ἀναστρεφόμενος.

15. Ἄνθρωπός ἐστι πρακτικός, ὁ τοῖς παρὰ Θεοῦ δοθεῖσι κεχρημένος ὀρθῶς.

16. Νοῦς ἐστι πρακτικός, ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἀπαθῶς ἀεὶ δεχόμενος τὰ νοήματα.

17. Τέσσαρες τρόποι εἰσὶ δι' ὧν ὁ νοῦς λαμβάνει νοήματα· καὶ πρῶτος μὲν τρόπος, ὁ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν· δεύτερος ὁ διὰ τῆς ἀκοῆς· τρίτος, ὁ διὰ τῆς μνήμης· καὶ τέταρτος, ὁ διὰ τῆς κράσεως· καὶ διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, μορφοῦντα μόνον λαμβάνει νοήματα· διὰ δὲ τῆς ἀκοῆς, καὶ μορφοῦντα καὶ μὴ μορφοῦντα, τῷ τὸν λόγον σημαίνειν καὶ πράγματα αἰσθητὰ καὶ θεωρητά· ἡ δὲ μνήμη καὶ ἡ κράσις ἀκολουθοῦσι τῇ ἀκοῇ· ἑκάτερα γὰρ μορφοῦσι τὸν νοῦν καὶ οὐ μορφοῦσι μιμούμενα τὴν ἀκοήν.

18. Ἐν μὲν τοῖς σώμασι, καὶ ὁμοουσιότης καὶ ἑτεροουσιότης· ἐν δὲ τοῖς ἀσωμάτοις, μόνον ὁμοουσιότης· ἐν δὲ γνώσεσιν, ἑτεροου**40**σιότης· οὐδεμία γὰρ τῶν θεωριῶν ἐστιν ἡ αὐτή, ἥπερ ἄστρων ἐστὶ θεωρία· ἐν δὲ Τριάδι μόνον ὁμοουσιότης· οὐδὲ γάρ ἐστι διάφορα ὑποκείμενα πράγματα ὡς ἐν ταῖς θεωρίαις· οὐδὲ πάλιν ἐκ πλειόνων οὐσιῶν συνέστηκεν ὡς ἐν τοῖς σώμασιν· οὐσίας δὲ νῦν λέγω, τὰς συντελούσας εἰς σύστασιν τοῦ ὅρου τοῦ δηλοῦντος τὸ τί εἶναι τοῦ ὑποκειμένου, ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐν τοῖς ἀσωμάτοις· εἴγε κἀκεῖνα ὁμοούσια λέγομεν τῷ τῆς αὐτῆς εἶναι γνώσεως δεκτικά.

19. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν πέντε αἰσθήσεων λαμβάνει ὁ νοῦς λογισμούς, τηρητέον ἐκ ποίας μᾶλλον γίνονται χαλεπώτεροι· φανερὸν

μὲν οὖν ὅτι ἐκ τῆς ἀκοῆς, εἴγε καί «λυπηρὸς λόγος ταράσσει καρδίαν ἀνδρός»[1] κατὰ τὴν παροιμίαν.

20. Ὁ νοῦς ἐν πρακτικῇ ὤν, ἐν τοῖς νοήμασίν ἐστι τοῦ κόσμου τούτου· ἐν δὲ γνώσει ὤν, ἐν θεωρίᾳ διατρίβει· ἐν δὲ προσευχῇ γινόμενος, ἐν ἀνειδέῳ ἐστίν, ὅπερ ὀνομάζεται τόπος Θεοῦ· αὐτὸς οὖν ὄψεται τήν τε ἐν τοῖς σώμασιν ὁμοουσιότητα καὶ ἑτεροουσιότητα καὶ τὴν ἐν θεωρήμασι καὶ τὴν ἐν Θεῷ· ὅπερ ἐπὶ Θεοῦ, τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ σαφῶς, ἀδήλου οὔσης τῆς οὐσιώδους γνώσεως καὶ μηδεμίαν ἐχούσης παραλλαγὴν πρὸς γνῶσιν οὐσιώδη.

21. Τῶν πειρασμῶν οἱ μὲν ἡδονάς· οἱ δὲ λύπας· οἱ δὲ ὀδύνας σωματικὰς τοῖς ἀνθρώποις προσάγουσιν.

22. Ὁ νοῦς ποτὲ μὲν ἀπὸ νοήματος εἰς νόημα μεταβαίνει· ποτὲ δὲ ἀπὸ θεωρήματος εἰς θεώρημα, καὶ πάλιν ἀπὸ νοήματος ἐπὶ θεώρημα καὶ ἀπὸ θεωρήματος ἐπὶ νόημα· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀπὸ τῆς ἀνειδέου καταστάσεως ἐπὶ νοήματα ἢ ἐπὶ θεωρήματα, καὶ ἀπὸ τούτων πάλιν ἐπὶ τὴν ἀνείδεον κατάστασιν ἀνατρέχει· τοῦτο δὲ αὐτῷ συμβαίνει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς.

23. Οὐκ ἂν ἴδῃ ὁ νοῦς τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐν ἑαυτῷ, μὴ πάντων τῶν ἐν τοῖς πράγμασι νοημάτων ὑψηλότερος γεγονώς· οὐ γενήσεται δὲ ὑψηλότερος, μὴ τὰ πάθη ἀπεκδυσάμενος τὰ συνδεσμοῦντα αὐτὸν διὰ τῶν νοημάτων τοῖς πράγμασι τοῖς αἰσθητοῖς· καὶ **41** τὰ μὲν πάθη ἀποθήσεται διὰ τῶν ἀρετῶν, τοὺς δὲ ψιλοὺς λογισμοὺς διὰ τῆς πνευματικῆς θεωρίας· καὶ ταύτην πάλιν, ἐπιφανέντος αὐτῷ τοῦ φωτός.

24. Οἱ δαιμονιώδεις λογισμοὶ τὸν εὐώνυμον ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς ἐκτυφλοῦσι, τὸν ἐπιβάλλοντα τῇ θεωρίᾳ τῶν γεγονότων.

25. Παρὰ δὲ τοῦ ἁγίου Δαβὶδ σαφῶς μεμαθήκαμεν τίς ὁ τόπος τοῦ Θεοῦ· «Ἐγενήθη γάρ», φησιν, «ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών»[2]. Τόπος ἐστὶ τοίνυν Θεοῦ, ψυχὴ λογική· κατοικητήριον δέ, νοῦς φωτοειδὴς τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας ἀρνησάμενος, τοὺς τῆς ψυχῆς λόγους ἀποσκοπεύειν δεδιδαγμένος.

---

1. Παρμ. 12,25. **2.** Ψαλ. 75,3.

26. Προσευχή ἐστι κατάστασις νοῦ, φθαρτικὴ παντὸς ἐπιγείου νοήματος.

27. Προσευχή ἐστι κατάστασις νοῦ, ὑπὸ φωτὸς μόνου γινομένη τῆς Ἁγίας Τριάδος.

28. Δέησίς ἐστιν ὁμιλία νοῦ πρὸς Θεὸν μεθ' ἱκεσίας βοήθειαν ἢ αἴτησιν ἀγαθῶν περιέχουσα.

29. Εὐχή ἐστιν ὑπόσχεσις ἀγαθῶν ἑκούσιος.

30. Ἔντευξίς ἐστι παράκλησις ὑπὸ μείζονος προσαγομένη Θεῷ περὶ σωτηρίας ἑτέρων.

31. ᾞδης ἐστὶ χωρίον ἀφεγγές, σκότους αἰωνίου καὶ ζόφου πεπληρωμένον.

32. Γνωστικός ἐστιν αὐθημερινὸς μίσθιος.

33. Πρακτικός ἐστι μισθωτός, ἀναμένων τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

34. Νοῦς ἐστι ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος.

35. Νοῦς ἐστιν ἐνσώματος, ὁ πάντων τῶν αἰώνων θεατής.

42 36. Νοῦς ἀκάθαρτός ἐστιν, ὁ ἐγχρονίζων μετὰ πάθους ψεκτοῦ τοῖς πράγμασι τοῖς αἰσθητοῖς.

37. Ἐπιθυμία ἐστὶ δύναμις ψυχῆς, ὀργῆς ἀφανιστική.

38. Πρακτικός ἐστιν, ὁ ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν κόσμῳ συνισταμένῳ, εὐσεβῶς καὶ δικαίως πολιτευόμενος.

39. Θεωρητικός ἐστιν, ὁ πλάττων τὸν αἰσθητὸν κόσμον κατὰ διάνοιαν τῆς αὐτοῦ μόνον γνώσεως ἕνεκεν.

40. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν ὡς ζώοις ἡμῖν ἐπισυμβαίνουσιν· οἱ δὲ ὡς ἀνθρώποις· καὶ ὡς ζώοις μέν, ὅσοι ἀπὸ ἐπιθυμίας εἰσὶ καὶ θυμοῦ· ὡς ἀνθρώποις δέ, ὅσοι ἀπὸ λύπης εἰσὶ καὶ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀκηδίας, καὶ ὡς ζώοις καὶ ὡς ἀνθρώποις μικτοὶ ὄντες.

41. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν ἡγοῦνται, οἱ δὲ ἕπονται· καὶ ἡγοῦνται μὲν οἱ ἐκ τῆς ὑπερηφανίας, ἕπονται δὲ οἱ ἐκ τοῦ θυμοῦ.

42. Τῶν ἡγουμένων λογισμῶν οἱ μὲν πάλιν προηγοῦνται, οἱ δὲ ἕπονται· καὶ προηγοῦνται μὲν οἱ ἐκ τῆς γαστριμαργίας, ἕπονται δὲ οἱ ἐκ τῆς πορνείας.

43. Τῶν ἑπομένων λογισμῶν τοῖς πρώτοις οἱ μὲν ἡγοῦνται, οἱ

δὲ ἕπονται· καὶ ἡγοῦνται μὲν οἱ τῆς λύπης, ἕπονται δὲ οἱ ἐκ τῆς ὀργῆς· εἴγε, κατὰ τὴν παροιμίαν, «λόγος λυπηρὸς ἐγείρει ὀργάς»[1].

44. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν ἄϋλοι εἰσίν· οἱ δὲ ὀλιγόϋλοι· οἱ δὲ πολύϋλοι· καὶ ἄϋλοι μὲν οἱ ἀπὸ τῆς πρώτης ὑπερηφανίας· ὀλιγόϋλοι δὲ οἱ ἐκ τῆς πορνείας· πολύϋλοι δὲ οἱ τῆς κενοδοξίας.

45. Τῶν λογισμῶν, οἱ μὲν ἀπὸ χρόνου βλάπτουσιν· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς συγκαταθέσεως· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας· καὶ ἐκ τοῦ χρόνου μὲν μόνου, οἱ φυσικοί· ἐκ τοῦ χρόνου δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐνεργείας, οἱ παρὰ φύσιν, ὅ τε δαιμονιώδης, καὶ ὁ τῆς κακῆς προαιρέσεως.

43 46. Τῷ λογισμῷ τῷ ἀγαθῷ δύο ἀντίκεινται λογισμοί, ὅ τε δαιμονιώδης καὶ ὁ τῆς κακῆς προαιρέσεως· τῷ δὲ πονηρῷ τρεῖς, ἐκ φύσεως, ἐκ τῆς ὀρθῆς προαιρέσεως καὶ ἐξ ἀγγέλου.

47. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν ἔξωθεν ἔχουσι τὰς ὕλας· οἱ δὲ τῆς πορνείας ἐκ τοῦ σώματος.

48. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν ἐκ τῆς ψυχῆς κινουμένης γεννῶνται· οἱ δὲ ἔξωθεν ὑπὸ δαιμόνων ἐγγίνονται.

49. Τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν οἱ μέν, ἄδικον· οἱ δέ, προσωπολήπτην· οἱ δέ, ἀδύνατον· οἱ δὲ ἀνελεήμονα δεικνύουσι τὸν Θεόν· ἄδικον μέν, οἱ τῆς πορνείας καὶ κενοδοξίας· προσωπολήπτην δέ, οἱ τῆς δευτέρας ὑπερηφανίας γινόμενοι λογισμοί· ἀδύνατον δέ, οἱ τῆς πρώτης ὑπερηφανίας, ἀνελεήμονα δὲ οἱ λοιποί.

50. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν ὡς μοναχοῖς ἡμῖν ἐπισυμβαίνουσιν· οἱ δὲ ὡς κοσμικοῖς.

51. Παντὶ λογισμῷ ἕπεται ἡδονὴ χωρὶς τῶν τῆς λύπης λογισμῶν.

52. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν τὰς φαντασίας ἔχουσι προτέρας τῶν ἰδίων γνώσεων· οἱ δὲ τὰς γνώσεις.

53. Πρῶτος πάντων λογισμός ἐστιν ὁ τῆς φιλαυτίας, μεθ' ὃν οἱ ὀκτώ.

54. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν ἐξ αἰτήσεως· οἱ δὲ ἐκ τοῦ κοινοῦ πολέμου εἰσίν.

---

1. Παρμ. 15,1.

55. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν μορφοῦσι τὴν διάνοιαν, οἱ δὲ οὐ μορφοῦσι· καὶ μορφοῦσι μὲν ὅσοι ἐξ ὁράσεως· οὐ μορφοῦσι δὲ ὅσοι ἐκ τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων ἡμῖν ἐπισυμβαίνουσι.

56. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν εἰσὶ κατὰ φύσιν, οἱ δὲ παρὰ φύσιν· καὶ παρὰ φύσιν μὲν ὅσοι ἐξ ἐπιθυμίας εἰσὶ καὶ θυμοῦ, κατὰ φύσιν δὲ ὅσοι εἰσὶν ἐκ πατρὸς ἢ μητρὸς ἢ γυναικὸς ἢ τέκνων.

44 57. Μόνοι τῶν λογισμῶν οἱ τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας μετὰ τὴν ἧτταν τῶν λοιπῶν λογισμῶν, ἐπισυμβαίνουσι λογισμοί.

58. Κοινὸν πάντων τῶν λογισμῶν, τὸ βλάπτειν ἐκ τοῦ χρόνου.

59. Τῶν κινουμένων παθῶν, τὰ μὲν ἐκ μνήμης κινεῖται, τὰ δὲ ἐξ αἰσθήσεως, τὰ δὲ ἐκ δαιμόνων.

60. Πάντες οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ ἢ ἐξ ἐπιθυμίας, ἢ ἐκ θυμοῦ, ἢ λύπης δεσμοῦσι τὸν νοῦν.

61. Μόνοι τῶν λογισμῶν οἱ τῆς λύπης φθαρτικοί εἰσι πάντων τῶν λογισμῶν.

62. Τῶν νοημάτων τὰ μὲν ἐξ αἰσθήσεως ἔστι πέντε· τὰ δὲ ἐκ μνήμης, δέκα· ὧν τὰ πέντε καθαρὰ εἰ εὖ πράττοιτο, τὰ δὲ πέντε ἀκάθαρτα εἰ κακῶς ἄγοι ἑαυτόν· τὰ δὲ ἐξ Ἀγγέλων πέντε πνευματικά, τὰ δὲ ἐκ δαιμόνων πέντε· τούτων τὰ μὲν ἐξ ὁράσεως ἐστὶ πέντε, ἐκ μνήμης ἀγαθῆς καὶ κακῆς, ἐξ ἀγγέλου, ἐξ ὁράσεως, ἐκ δαιμόνων· ὧν τὰ μὲν δύο πονηρά, ἐκ μνήμης κακῆς καὶ ἐκ δαιμόνων μιμούμενα τὴν ὅρασιν· τὰ δὲ τρία καθαρά· ἀνείδεα δὲ εἰκοσιοκτώ.

B*

423 1. Ὁ Χριστός, εἰ Χριστός ἐστι, γνῶσιν οὐσιώδη ἔχει, εἰ δὲ κτίστης, λόγους τῶν κόσμων ἔχει, εἰ δὲ ἀσώματος, λόγον τῶν ἀσωμάτων ἔχει.

425 2. Ὃς ἂν θέλῃ τὴν νοὸς κατάστασιν κατανοεῖν ἀποσπά-

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ W. Frankenberg, Euagrius Ponticus, Berlin 1912, σσ. 423-471 (ἀναμετάφρασις ἐκ τοῦ συριακοῦ).

σθω τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πάντων διαλογισμῶν καὶ τότε ὄψεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡσεὶ σάπφειρον ἢ εἶδος τοῦ οὐρανοῦ. Χωρὶς δ' ἀπαθείας ποιεῖν τοῦτο ἀδύνατον, δεῖται δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας τοῦ φωτὸς χρείαν αὐτὸν ἐνδυναμοῦντος αὐτῷ πληροῦντος.

427 3. Ἀπάθειά ἐστι κατάστασις γαλήνης λογικῆς ψυχῆς ἔκ τε ταπεινότητος καὶ σωφροσύνης συνεστῶσα.

4. Κατάστασις τοῦ νοός ἐστιν ὕψος τῶν νοητῶν τῷ εἴδει τοῦ οὐρανοῦ ὁμοιούμενον ὑπὲρ ὃ προσευχῆς καιρῷ τὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος φῶς ἐκλάμπει.

5. Ὁ Χριστός ἐστι βασιλεὺς τῆς λογικῆς φύσεως, ὃς ἐν τῇ ἑνώσει τὴν δύναμιν τοῦ εἴδους τοῦ ἐπ' αὐτῷ ἐν Ἰορδάνῃ φανέντος[1] κέκτηται.

429 6. Πυρεῖον ἐστὶ νοῦς καθαρός, ὃς καιρῷ προσευχῆς τὰ αἰσθητὰ πράγματα οὐ προσάγει.

7. Ἐν ταῖς ἀρεταῖς ἓν γενησόμεθα τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ[2], ἐν δὲ τῇ γνώσει «τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»[3].

8. Φίλημα νοός ἐστι νόημα χαλαστικὸν τοῦ πολέμου πάθους τὰ αἰσθητὰ μνημονεῦον· περὶ τούτου λέγει ὁ Σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς, «κατὰ τὴν ἀρετῶν ὁδὸν μηδένα ἀσπάσησθε»[4].

431 9. Ὁ θυμὸς ὁ καλός ἐστι δύναμις ψυχῆς τῶν κακῶν διαλογισμῶν καταργητική, ὁ δὲ μιαρὸς θυμὸς δύναμις ψυχῆς νοσηλευούσης τῶν ὀρθῶν διαλογισμῶν φθαρτική.

10. Κύων τοῦ Θεοῦ νόμου ἐστὶ νοῦς ὁρατικὸς ζήλου κινήσει πάντας τοὺς κακοὺς λογισμοὺς ἀποσοβῶν.

11. Κύων τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων ἐστὶ νοῦς ἐργάτης κατὰ πάντων τῶν βλαβερῶν διαλογισμῶν ὑλακτῶν.

433 12. Παιδεία τοῦ Κυρίου ἐστὶν ἀποταγὴ τῆς τε ἀσεβείας καὶ τῶν τοῦ κόσμου τούτου ἐπιθυμητῶν.

13. Φόβος ἐστὶ παράστασις (παραστατικόν - σκευαστικόν) βοηθείας ἐκ τῆς διανοίας ἐπιγενομένης.

14. Διαλογισμὸς δαιμονικός ἐστιν εἰκὼν ἀνθρώπου αἰσθητοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ τετυπωμένη μεθ' ἧς ὁ νοῦς πάθει κινεῖται λέγειν καὶ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 3,16. Μάρκ. 1,10. Λουκ. 3,22. Ἰω. 1,32. **2.** Πρβλ. Λευϊτ. 23,36,39. **3.** Ἰω. 6,39,40,44,54. 11,24. 12,48. **4.** Λουκ. 10,4.

πράττειν ἐν παραβάσει κρυπτῶς κατὰ τὸ ὁμοίωμα, ὃ παρὰ τοῦ κακοῦ ἐνέτυχεν αὐτῷ ἐν αὐτῷ τυποῦν ἐπιθυμίας εἴδωλα κατὰ τὸ ἐπιδεκτικὸν αὐτοῦ τὸ ἐκ τοῦ δαίμονος γενόμενον.

15. Μακρὰν τοῦ κόσμου ἐστίν, ὃς ἐν τῷ κόσμῳ τῷ αὐτοῦ νοῒ δικαίως καθέστηκέ τε καὶ πρεπόντως διάγει.

435 16. Ἄνθρωπος ἐργάτης ἐστὶν ὁ τοῖς παρὰ Θεοῦ δεδομένοις δικαίως χρώμενος.

17. Νοῦς ἐργάτης ἐστὶν ὁ τὸν σκοπὸν τῶν τούτου τοῦ κόσμου νοημάτων ἀπαθῶς δεχόμενος.

18. Τέσσαρες τύποι εἰσὶ δι᾽ ὧν ὁ νοῦς τὰ νοήματα δέχεται· ὁ μὲν πρῶτος δι᾽ ὀφθαλμῶν, ὁ δὲ δεύτερος δι᾽ ἀκοῆς, ὁ δὲ τρίτος διὰ μνήμης καὶ ὁ τέταρτος διὰ τῆς κράσεως. Καὶ δι᾽ ὀφθαλμῶν μὲν νοήματα τυποῦντα δέχεται, δι᾽ ἀκοῆς δὲ τυποῦντα καὶ οὐ τυποῦντα τοῦ ῥήματος περί τε πραγμάτων καὶ λόγων σημαίνοντος· ἡ δὲ μνήμη καὶ ἡ κρᾶσις τῇ ἀκοῇ ἕπονται ἀμφότεραι τὸν νοῦν τυποῦσαι καὶ οὐ τυποῦσαι ὡς ὁμοιότροποι τῆς ἀκοῆς.

439 19. Ἐν μὲν τοῖς σωματικοῖς ἐστι προσφιλὲς τῇ φύσει καί ἐστι ἀλλότριον τῇ φύσει, ἐν δὲ τοῖς ἀσωμάτοις μόνον συμφώνησις φύσεως, κατὰ δὲ τὰς γνώσεις διαφοραὶ μέτρων· οὐδὲ γὰρ μία τῶν θεωριῶν ἡ αὐτὴ κατὰ σύγκρισιν τῆς ἑτέρας, μᾶλλον δὲ ἐν τῇ τῶν νοητῶν ἀστέρων θεωρίᾳ. Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι μόνῃ ἐστὶ γνῶσις οὐσιώδης, διότι οὐκ ἔστι πρᾶγμα διαφορᾶς δεκτικὸν ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῆς, ὡς τὰ ἄλλα· οὐδὲ γὰρ ἐκ πολλῶν φύσεων συνέστηκε κατὰ τὴν τῶν σωμάτων διαφοράν, οὐδὲ αὖθις κατὰ τὴν τῶν ἀσωμάτων θεωρίαν ἐστί, διότι πάντως ὑπερβάλλει πάντα τὰ γενόμενα ἐν τῷ μὴ δέχεσθαι ἀλλοίωσιν μηδὲ μετάθεσιν ἐν ἑνὶ τῶν παρ᾽ αὐτῇ νοημάτων.

441 20. Διὰ τῶν πέντε αἰσθήσεων τοῦ νοὸς λογισμοὺς δεχομένου βλέπωμεν διά τινος αὐτῶν μᾶλλον σκληρύνονται πρὸς τὸν νοῦν· ὃ καὶ γνωστόν, ὅτι δι᾽ ἀκοῆς γίνεται εἰ λόγος φοβερὸς καρδίαν ταράσσει ἀνδρός[1], καθὼς λέγει Σολομών.

21. Ὁ νοῦς ἐν τῇ τῶν Θεοῦ ἐντολῶν θρησκείᾳ γενόμενος ἐν τῇ

---

1. Πρβλ. Παρμ. 12,25.

τῶν κατὰ τοῦτον τὸν κόσμον πραγμάτων νοήσει διάγει· ἐν δὲ τῇ γνώσει γενόμενος ἐν τῇ θεωρίᾳ ἀναστρέφεται· ἐν δὲ τῇ προσευχῇ γενόμενος ἐν τῷ ἀνειδέῳ φωτὶ γίνεται, ὃ τόπος Θεοῦ ὀνομάζεται· οὗτος δὲ ὁρᾷ τῶν νοημάτων τήν τε συμφώνησιν καὶ τὴν διαφορὰν διὰ τῆς θεωρίας τῶν φύσεων καὶ τῶν ὑπὲρ τὰς φύσεις, τουτέστι τῶν σωμάτων καὶ τῶν ἀσωμάτων καὶ τῆς οὐσιώδους γνώσεως.

443 22. Τῶν πειρασμῶν οἱ μὲν ἐπιθυμήσεις, οἱ δὲ σωματικὰ ἄλγη τοῖς ἀνθρώποις προσάγουσιν.

23. Ὁ νοῦς τοτὲ μὲν ἀπὸ νοήματος πρὸς νόημα μετάγει, τοτὲ δὲ ἀπὸ θεωρίας πρὸς θεωρίαν καὶ αὖθις ἀπὸ νοήματος πρὸς θεωρίαν καὶ ἀπὸ θεωρίας πρὸς νόημα· ἔστι δὲ ὅτε ἀπὸ καταστάσεως τῆς ὑπὲρ τὰ εἴδη πρὸς νόημα ἢ πρὸς θεωρίαν μεταβάλλεται καὶ ἀπὸ τούτων πάλιν πρὸς τὴν ὑπὲρ τὰ εἴδη κατάστασιν ἐπαναβαίνει· τούτου δὲ προσευχῆς καιρῷ τυγχάνει.

447 24. Τὴν λογικὴν φύσιν τὴν διὰ δικαιοσύνης ἀποθανοῦσαν ἀνίστησιν ὁ Χριστὸς διὰ τῆς πάντων τῶν κόσμων θεωρίας· ὁ δὲ Πατὴρ τὴν ψυχὴν τὴν Χριστοῦ θάνατον ἀποθανοῦσαν διὰ τῆς αὐτοῦ θεωρίας ἀνίστησι· τοῦτο δέ ἐστιν ὁ Παῦλος λέγει· «εἰ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ»[1].

449 25. Ὅταν ὁ νοῦς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀπόθηται[2] καὶ τὸν καινὸν διὰ χάριτος ἐνδύῃ τότε καὶ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ προσευχῆς καιρῷ ὄψεται ὁμοιουμένην σαπφείρῳ καὶ εἴδει οὐρανοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραὴλ τόπος τοῦ Θεοῦ ὠνομασμένος, οἷς ἐν τῷ ὄρει ἐφάνη.

451 26. Ὁ νοῦς τὸν Θεοῦ τόπον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὁρᾶν οὐ χωρεῖ, εἰ μὴ ὑπὲρ πάντα τὰ τῶν ὁρατῶν νοήματα ὑψωθείς· οὐ δὲ ὑπὲρ ταῦτα ὑψοῦται, εἰ μὴ τὰ πάθη τὰ διὰ μνήμης αὐτῶν τοῖς αἰσθητοῖς προσδέοντα αὐτὸν ἀποθέμενος· καὶ τὰ μὲν πάθη δι᾽ ἀρετῶν ἀποκρούεται καὶ τοὺς λογισμοὺς διὰ πνευματικῆς θεωρίας, ταύτην δὲ τοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος φωτὸς προσευχῆς καιρῷ ἀνατέλλοντος.

27. Οἱ δαιμονικοὶ διαλογισμοὶ τὸν ἀριστερὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν ἀποτυφλοῦσι τὸν τῇ τῶν γεγενημένων θεωρίᾳ ἁρμόζοντα.

---

1. Ρωμ. 6,8. **2.** Πρβλ. Ἐφ. 4,22. Κολ. 3,9.

453 28. Παρὰ τοῦ ἁγίου Δαβὶδ μανθάνομεν δήλως τί ὁ Θεοῦ τόπος, λέγει γάρ· «γενέσθω ἐν σαλὲμ ὁ τόπος αὐτοῦ καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών»[1]. Ἔστιν οὖν ὁ Θεοῦ τόπος ψυχὴ λογική, τὸ δὲ κατοικητήριον αὐτοῦ νοῦς φῶς ἐνδεδυμένος, ὃς τῶν κόσμου ἐπιθυμητῶν ἀποτέτακταί τε καὶ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς τοὺς λόγους περιεργάζεσθαι γεγύμνασται.

29. Προσευχή ἐστι κατάστασις νοὸς πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ λογισμῶν φθαρτική.

455 30. Προσευχή ἐστι κατάστασις νοὸς μόνον ὑπὸ τοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος φωτὸς δι' ἐκστάσεως ‹γενομένη›.

31. Δέησίς ἐστιν ὁμιλία τοῦ νοὸς πρὸς Θεὸν μεθ' ἱκετηρίας, ἐν ᾗ ἐστιν βοηθειῶν αἴτημα καιρῷ πολέμου καὶ αἴτημα ἀγαθῶν ἐπ' ἐλπίδι.

32. Εὐχή ἐστιν ἐπαγγελία ἀγαθῶν ἀγαθῇ προαιρέσει γενομένη.

33. Ἔντευξίς ἐστι δέησις ὑπὸ πνευματικῶν ὑπὲρ τῆς ἄλλων σωτηρίας πρὸς τὸν Θεὸν γενομένη.

457 34. Ἅδης ἐστὶ τόπος ἀμαυρός, σκότου τε καὶ ζόφου αἰωνίου πλήρης.

35. Γνωστικός ἐστι μισθωτὴς ἡμέρας.

36. Ἐργάτης ἐστὶ μισθωτὴς τὸν μισθὸν αὐτοῦ ἐπ' ἐλπίδι προσδοκῶν.

37. Ὁ νοῦς ἐστι ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος.

38. Νοῦς ἐνσώματος ὁρατικὸς πάντων τῶν κόσμων ἐστί.

39. Νοῦς ἀκάθαρτός ἐστιν ὁ μετ' αἰσχρῶν λογισμῶν τοῖς αἰσθητοῖς ἐμμένων.

459 40. Ἐπιθυμία ἐστὶ δύναμις ψυχῆς τῆς ὀργῆς καταργητική.

41. Ἐργάτης ἐστὶν ὁ ἐν τῷ κόσμῳ καταδυόμενος, τῷ νοῒ δὲ δικαίως καὶ πρεπόντως ἀναστρεφόμενος.

42. Θεωρητικός ἐστιν ὁ ἐν τῷ νοῒ τὸν κόσμον τοῦτον τὸν αἰσθητὸν συντιθεὶς δι' αὔξησιν τῆς αὐτοῦ γνώσεως μόνον.

---

1. Ψαλ. 75,3.

43. Κλίμαξ τοῦ οὐρανοῦ ἐστι τῶν Θεοῦ μυστηρίων ἀποκάλυψις κατὰ μέτρον τῆς αὐξήσεως ἀποκεκαλυμμένη τῇ ψυχῇ· καὶ ὡς δι' ἀναβαθμῶν δι' ἀρετῶν αὐτὴν πρὸς τὴν τελείαν τοῦ Θεοῦ σύμμιξιν ἀναβιβάζουσιν.

461 44. Βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐστι γνῶσις θεωρίας ὑψηλῆς καὶ νοητῆς ὑπὲρ οὐρανίου τῷ νοὸς αἰσθητηρίῳ τε καὶ αἰσθήσεως ἀφθάρτου γεύσει γενομένη.

45. Θυσιαστήριον Θεοῦ ἐστι νοῦς καθαρὸς τῇ τοῦ κόσμου συστήματος μνήμῃ οὐ κινούμενος ὥστε ταράττεσθαι· αὕτη δέ ἐστιν ἡ τελειότης.

463 46. Ὀργὴ ψυχῆς ἡ κατὰ φύσιν ἐστὶν τὸ βδελυκτὸν τῶν ἐν τῇ νοήσει αὐτῆς μορφουμένων τῆς διανοίας ἀποκρουομένη.

47. Ἀνδρεία ἐστὶ νοῦς ἄῤῥην πάντα τὰ θήλεα πάθη ἐκ τῆς μνήμης αὐτοῦ ἀφανίζων.

48. Μακρὰν ἀπὸ κόσμου ἐστὶν ὃς πάσας τὰς τῶν παθῶν κινήσεις ἀπέκοψέ τε καὶ τὴν ψυχῆς διάνοιαν Θεῷ προσέδησεν.

49. Ἀνὴρ ποιητής ἐστιν ὃς τελείῳ ψυχῆς τε καὶ σώματος πόνῳ πάσας τὰς ἐντολὰς ἐπλήρωσε καὶ μετ' αὐτὰς τὴν μακαριότητα τῆς Τριάδος θεωρίας δέχεται.

50. Ὁ ἐντὸς ἄνθρωπος γνωστικὸς γενόμενος τὸν παλαιὸν τῶν παθῶν ἄνθρωπον ἀποδύσεται[1]· τότε ἐν αὐτῷ τὸ φῶς τοῦ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κάλλους ὄψεται καὶ ἐν προσευχῆς καιρῷ οὐρανίας ὄψεις ἐν αὐτῷ κατανοήσει.

465 51. Ψυχὴ τῶν σωματικῶν κινήσεων ἐλευθερωθεῖσα οὐρανίων ὄψεων ὁρατική.

52. Τὰ πάθη τὰ τὴν ψυχὴν τῇ ὕλῃ προσδέοντα οὕτως τοῖς τῶν ἀρετῶν πόνοις ἀπόθου, τοὺς δὲ τοῦ συνθέτου λογισμοὺς πνευματικῇ θεωρίᾳ, ἥτις μετὰ τὸ ὑπὲρ τὰ πάθη ὑψωθῆναι ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς ἀνατέλλει καὶ πρὸς αὐτὴν ἐπισπᾶται αὐτὴν τῇ τῶν κόσμων γλυκύτητι.

53. Νοῦς θεῖος, ἐστί, νοῦς ἀπὸ πασῶν τῶν κινήσεων εἰρηνεύων τε καὶ φῶς τῆς ὄψεως τῆς Τριάδος ἐνδεδυμένος· καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς αἰτεῖται ἐπιθυμίας ἀπλήστου πλήρωσιν.

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,22. Κολ. 3,9.

467 54. Διάνοια ἐνσώματός ἐστιν, ἡ ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῆς πάντας τοὺς φανεροὺς κόσμους ἐνδεδυμένη.

55. Φύσις θεωρητικὴ νοεῖται, ἡ ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ τῆς τῶν παθῶν καταδουλώσεως πάντα ἐν τῇ γνώσει τοῦ νοὸς καθορᾷ· αὕτη δὲ εἰς λόγους ἀναμφιβόλως μεμέρισται, τῆς δὲ ὕλης οὐδὲν αὐτὴν ἀπατᾷ.

56. Τρέπεσθαί τινα ἐπὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐστι τὸ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἀνύλῳ ἐπαναπαύσασθαι ὅπου καὶ τῆς μνήμης τῶν τὸν νοῦν τοῖς κάτω προσδεόντων μακρὰν φαίνεται.

469 57. Ὁ ἐφ' αὐτῷ καθ' αὐτὸν οἰκοδομηθεὶς τῷ ξένῳ τούτῳ ἀρκεῖται τροφῇ τῷ τοῦ αὐτοῦ προσώπου κάλλει.

58. Ἐν τοῖς πέντε, ἕν ἐστι ταχύ, τουτέστιν ἡ ὄψις, προηγεῖται δὲ ταύτης ἡ πνοὴ ὡς ἀρχικὸν καὶ κινητικὸν τῆς ζωῆς· ἔστι δὲ τύπος τῆς πνευματικῆς ἡμῶν πνοῆς καθὼς γέγραπται· «πνεῦμα προσώπου ἡμῶν χριστὸς Κυρίου»[1].

59. Ἐν τοῖς τέσσαρσι τὰ λεπτὰ ταχέα· ταῦτα δὲ πρωτεῦσαι ἐν τῇ ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ λογίζεται.

471 60. Ἐν τοῖς τέσσαρσιν ἔοικεν ὅτι, ἐν ἑνὶ ὀξεῖα ἡ ἐνέργεια, προώρισε δὲ οὕτως ὁ τῶν κτισμάτων κτίστης.

---

1. Θρ. 4,20.

ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΣ*

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΛΟΓΙΣΜΩΝ

473 Τῆς λογικῆς φύσεως τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ μὲν πολεμεῖται, τὸ δὲ βοηθεῖ τῷ πολεμουμένῳ, τὸ δὲ πολεμεῖ τῷ πολεμουμένῳ τε καὶ καρτερῶς ἐπεγείρει κατ' αὐτοῦ τὴν μάχην καὶ σύνισται· καὶ οἱ πολεμούμενοι μὲν εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι, οἱ δὲ βοηθοὶ αὐτῶν οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἐνάντιοι αὐτῶν εἰσὶν οἱ πονηροὶ δαίμονες. Καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ἐχθρῶν δυνάμεως στεῤῥότητος οὐδὲ ἀπὸ τοῦ τῶν βοηθῶν ὀκνηροῦ ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν πολεμουμένων ἀτονίας ἀφανίζεται καὶ ἐπιλείπει ἡ Θεοῦ γνῶσις. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ παραδοὺς πάντα ὡς εἰς τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, αὐτὸς ἔδωκεν ἡμῖν περιπατεῖν ἐπὶ ὄφεων καὶ σκορπίων[1] καὶ ἐπὶ πάσης δυνάμεως τοῦ πονηροῦ· καὶ μετὰ πάσης τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ παρέδωκεν ἡμῖν ὃ αὐτὸς ἐποίησεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ πειρασθείς[2], ἵνα καιρῷ πολέμου τῶν δαιμόνων ἡμῖν μαχομένων καὶ τὰ βέλη εἰς ἡμᾶς βαλλόντων ἀπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν αὐτοῖς ἀντιλέγωμεν τοῦ μὴ ἐμμένοντας ἐν ἡμῖν τοὺς μικροὺς λογισμοὺς καταδουλῶσαι τὴν ψυχὴν ἁμαρτίᾳ ἔργῳ γενομένῃ καὶ σπιλῶσαι αὐτήν τε καὶ καταδύσαι εἰς θάνατον ἁμαρτίας· «ἡ γὰρ ψυχή», φησί, «ἡ ἁμαρτάνουσα ἀποθανεῖται»[3]. Ὅταν γὰρ μὴ ἔνῃ ἐν τῇ διανοίᾳ λογισμὸς ὀρθὸς δυνατὸς ἀντιλέγειν πρὸς τὸν πονηρὸν εὐχερῶς καὶ ταχέως ἡ ἁμαρτία κατεργάζεται· καὶ τοῦτο σοφῶς ἔδειξεν ἡμῖν ὁ Ἐκκλησιαστὴς λέγων· «οὐκ ἔστι γινομένη ἀντίῤῥησις ἀπὸ τῶν ποιούντων τὸ πονηρὸν ταχύ»[4]. Καὶ πάλιν Σο-

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ W. Frankenberg, Evagrius Ponticus, Berlin 1912, σσ. 473-545 (ἀναμετάφρασις ἐκ τοῦ συριακοῦ). Ἡ φιλολογικὴ διόρθωσις τοῦ κειμένου (τονισμός, ὀρθογραφία, σημεῖα στίξεως, προσθήκη ἐλλειπόντων λέξεων καὶ ἁγιογραφικῶν χωρίων) ἐγένετο ὑπὸ τῆς κ. Γεωργίας Κουνάβη, Θεολόγου.

1. Πρβλ. Λουκ. 10,19. **2.** Πρβλ. Ματθ. 4,1. Μάρκ. 1,13. **3.** Ἰεζ. 18,4. **4.** Ἐκκλ. 8,11.

λομὼν λέγει ἐν ταῖς Παροιμίαις αὐτοῦ· μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ ὅμοιος γένῃ αὐτῷ ἀλλὰ ἀποκρίνου αὐτῷ κατὰ τὴν σοφίαν σου, ἵνα μὴ φαίνηται σοφὸς παρ' αὐτῷ[1]. Ὁ γὰρ ποιῶν ἔργον ἀφροσύνης καὶ ὀργιζόμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀπεκρίθη ἔργῳ τῷ ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ καὶ ὡμοιώθη τοῖς δαίμοσιν ὧν δὴ ὁ θυμός «θυμὸς ἀσπίδων»[2]. Ὁ δὲ μακροθυμῶν καὶ λέγων ὅτι γέγραπται «παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν»[3], οὗτος ἀπεκρίθη τῷ ἄφρονι κατὰ τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ καὶ κατήλεγξε τοῦ δαίμονος τὴν ἀφροσύνην καὶ ἔδειξεν αὐτῷ ὅτι ἐναντίον τι τεχνάζει κατὰ τῶν Γραφῶν. Ὅτι δὲ τὰ ῥήματα τὰ κατὰ τῶν πολεμίων ἡμῶν τῶν πικρῶν δαιμόνων λέγεσθαι ἐπιζητούμενα οὐ διὰ τάχους εὑρίσκομεν ὥρᾳ τῆς μάχης ὡς ἐν ταῖς Γραφαῖς διεσπαρμένα καὶ χαλεπὸν αὐτὰ καταλάβειν διὰ τοῦτο σπουδαίως τὰ ῥήματα ἐκ τῶν Γραφῶν ἐξελέξαμεν, ἵνα ὁπλιζόμενοι αὐτοῖς διώκωμεν κρατερῶς τοὺς Φιλισταίους ἐν τῷ πολέμῳ καθεστῶτες ὡς ἄνδρες δυνατοὶ καὶ στρατιῶται τοῦ νικηφόρου βασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦτο γιγνώσκωμεν, ἀγαπητοί, ὅτι καθόσον ἐστᾶμεν κατ' αὐτῶν ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἀποκρινόμεθα τοῖς δαίμοσι, τοσούτῳ μᾶλλον πικραίνονται καθ' ἡμῶν· τοῦτο δὲ παρὰ Ἰὼβ μανθάνομεν λέγοντος, ὅταν ἄρχωμαι λέγειν τιτρώσκουσί με[4]· καὶ πάλιν παρὰ Δαβὶδ λέγοντος «ἤμην εἰρήνην λέγων καὶ αὐτοὶ ἐπολέμουν με δωρεάν»[5]. Ἀλλ' οὐ προσήκει ἡμᾶς ἐντρέπεσθαι αὐτοὺς ἀλλ' ἀνθίστασθαι αὐτοῖς πεποιθότως ἐν δυνάμει τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἐὰν γὰρ πιστεύωμεν ἐν Χριστῷ καὶ τηρήσωμεν ἐντολὰς αὐτοῦ, τὸν Ἰορδάνην διαβήσομεν καὶ τὴν πόλιν τῶν φοινίκων ληψόμεθα. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ πολέμῳ ἐπιζητεῖται ἡμῖν ὅπλον πνευματικόν, ἤτοι πίστις ἑδραία καὶ διδασκαλία, τουτέστι τελεία νηστεία καὶ κρατερὰ κατορθώματα καὶ ταπεινότης καὶ ἡσυχία (γαλήνη) μόλις κινουμένη ἢ πάντως ἀκίνητος καὶ προσευχὴ ἀδιάλειπτος. Θαυμάζω δὲ εἴ τις δύναται πολεμεῖν τὸν ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ στεφανοῦσθαι τῷ τῆς δικαιοσύνης στε-

---

1. Πρβλ. Παρμ. 26,4-5. **2.** Δευτ. 32,33. **3.** Ψαλ. 36,8. **4.** Πρβλ. Ἰὼβ 6,4. **5.** Ψαλ. 119,7.

φάνῳ[1] ἐμπιπλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄρτου καὶ ὕδατος, τὴν ὀργὴν ταχέως ἐγείρων, καταφρονῶν τε καὶ ἀμελῶν τῆς προσευχῆς καὶ τοῖς αἱρεσιώταις συναλιζόμενος. Ἰδοὺ γὰρ Παῦλος λέγει, «πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται»[2], καὶ πρὸς πάντας τοὺς 475
ἀνθρώπους ἀποδείκνυσι ταπεινότητα διαπαντὸς τὰς χεῖρας ἀνατείνων ἄνευ ὀργῆς καὶ κακῶν διαλογισμῶν[3]. Διὰ τοῦτο δὴ πρέπει ἡμᾶς ταύτην τὴν στρατειὰν στρατεύοντας τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν ἐνδύσασθαι καὶ τοῖς ἀλλοφύλοις δεῖξαι ὅτι ἕως αἵματος κατὰ τῆς ἁμαρτίας μαχούμεθα καταλύοντες τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καί «πᾶν ὕψωμα κατὰ τῆς Θεοῦ γνώσεως ἐπαιρόμενον»[4] καὶ σπουδάζοντες οὐ τὸν ἄνδρα μονάζοντα καθιστᾶναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ τὴν διάνοιαν· ἀνὴρ γὰρ μονάζων ἐστὶν ὁ ἀποστρεφόμενος ἀπὸ τῆς δι᾽ ἔργου ἁμαρτίας, διάνοια δὲ μονάζουσά ἐστιν ἡ ἀποστρεφομένη ἀπὸ ἁμαρτίας τῆς ἐκ τῶν νοημάτων τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν καθεστώσης καὶ καιρῷ προσευχῆς τὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος φῶς βλέπουσα. Ἀλλὰ γὰρ καιρός ἐστιν ἐπὶ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μάχεσθαι πρῶτον λογισμοῖς δαίμονος τῆς γαστριμαργίας μετὰ δὲ τοῖς τῶν ἄλλων ἑπτὰ δαιμόνων οὓς ἐν ἀκολουθίᾳ γέγραφα ἐν ἀρχῇ ταύτης τῆς τοῦ μοναχικοῦ γραφῆς, ἀγωνιζόμενον ἀνοῖξαι τὸ στόμα μου καὶ λαλῆσαι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ Ἀγγέλους καὶ πρὸς τὴν ψυχήν μου τὴν πειραζομένην· καὶ πάντα τὸν ἀγῶνα τῆς μοναστικῆς ἀναστροφῆς ἀποδείξω προφανῶς, ὃν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ ψαλμῶν ἐδίδαξεν τὸν Δαβὶδ καὶ οἱ ἐν μακαρίοις πατέρες ἡμῖν παρέδοσαν. Οὗτος δὲ ὁ ἀγών, ὃν ὠνόμασα ἐν τῇ Γραφῇ μετὰ ταῦτα, πᾶς ἔσται ἡμῖν διὰ λογισμῶν ἡμῖν ἐπαγομένων ὑπὸ ἑνὸς ἑκάστου τούτων τῶν ὀκτὼ δαιμόνων. Γέγραφα δὲ καὶ συντέθεικα πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν λογισμῶν ἀντίῤῥησιν ἀπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν καταργητικὴν αὐτοῦ.

1. Β′ Τιμ. 4,8. **2.** Α′ Κορ. 9,25. **3.** Πρβλ. Α′ Τιμ. 2,8. **4.** Β′ Κορ. 10,5.

Λόγος πρῶτος
Πρὸς λογισμοὺς γαστριμαργίας

1. Πρὸς διαλογισμοὺς χωρὶς κόπου τῆς νηστείας τὴν λογικὴν γῆν ἐργάζεσθαι ζητοῦντας Ἰσσαχάρ, ἀνὴρ πολεμιστὴς ἀναπαυόμενος ἀνὰ μέσον τῶν τρίβων, καὶ ἰδὼν τὸ κατάλυμα αὐτοῦ ὅτι καλὸν καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ ὅτι πίων ὑπέθηκεν τὸν ὦμον αὐτοῦ εἰς δουλείαν καὶ ἐγένετο εἰς φόρον[1].

2. Πρὸς διαλογισμὸν λέγοντά μοι μὴ κόπον παρασχῇς τῇ ψυχῇ σου διὰ πολλῆς νηστείας οὐδέν σε ὠφελούσης, οὐδὲ τὴν διάνοιάν σου καθαριζούσης καὶ ἐποίησε τὸν λουτῆρα χαλκοῦν καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ χαλκῆν, ὥστε νίπτεσθαι τὰς γυναῖκας τὰς νηστευούσας καὶ ἐρχομένας προσεύχεσθαι ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς[2].

3. Πρὸς λογισμοὺς πόθον ἐν ἡμῖν ἐγείροντας κρεοφαγεῖν ἡμέραι ἑορτῆς καὶ ἡμῖν συμβουλεύοντας πάλιν φαγεῖν δι' ἀσθένειαν σώματος «τῷ λαῷ ἐρεῖς ἁγνίσασθε εἰς αὔριον καὶ φάγεσθε κρέα»[3], «οὐχ ἡμέραν μίαν φάγεσθε, οὐδὲ δύο, οὐδὲ πέντε ἡμέρας, οὐδὲ δέκα ἡμέρας, οὐδὲ εἴκοσιν ἡμέρας, ἕως μηνὸς ἡμερῶν φάγεσθε, ἕως ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τῶν μυκτήρων ὑμῶν καὶ ἔσται ὑμῖν εἰς χολέραν ὅτι ἠπειθήσατε Κυρίῳ, ὅς ἐστὶν ἐν ὑμῖν»[4].

4. Πρὸς λογισμὸν ἐμπλησθῆναι ζητοῦντα ἐδωδῆς τε καὶ ποτοῦ οὐδὲ εἰς τὴν φθορὰν τὴν ἐκ πλησμονῆς γαστρὸς ἀνατέλλουσαν καθορῶντα καὶ φάγεις καὶ ἐμπλησθήσῃ, ἀλλά «πρόσεχε σαυτῷ μὴ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου τοῦ ἐξαγαγόντος σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας»[5].

5. Πρὸς διαλογισμὸν τὸν λέγοντά μοι ὅτι βαρεῖα ἡ νηστείας ἐντολή, «ὅτι ἡ ἐντολὴ αὕτη, ἣν ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον οὐχ ὑπέρογκός ἐστιν οὐδὲ μακρὰν ἀπὸ σοῦ»[6].

6. Πρὸς λογισμὸν ἐμπλησθῆναι ἐδωδῆς καὶ ποτοῦ ἐπιθυμοῦντά τε καὶ ὅτι οὐδὲν κακὸν τῇ ψυχῇ ἔσται ἐξ αὐτῶν οἰόμενον· καὶ ἐλιπάνθη Ἰσραὴλ καὶ ἀπελάκτισε καὶ ἐγκατέλιπε τὸν Θεὸν

---

1. Πρβλ. Γεν. 49,14-15. **2.** Πρβλ. Ἐξ. 30,18. **3.** Ἀριθ. 11,18. **4.** Ἀριθ. 11, 19-20. **5.** Δευτ. 6,12. **6.** Δευτ. 30,11.

τὸν ποιήσαντα αὐτὸν καὶ ἐβλασφήμει τὸν κρατερὸν τὸν σώσαντα αὐτόν[1].

7. Πρὸς λογισμὸν γαστριμαργίας ἵνα ἐνάτῃ ὥρᾳ φάγω θλίβοντά με, τάδε ποίησαί μοι ὁ Θεὸς καὶ τάδε προσθείη ὅτι ἐὰν μὴ δύῃ ὁ ἥλιος οὐ μὴ φάγω καὶ πίω[2].

8. Πρὸς λογισμὸν μέριμνάν με ποιοῦντα ἐν σπάνει ἄρτου καὶ χρίσματος καὶ τῶν ἡμῖν ἐπιζητουμένων πραγμάτων· «τάδε λέγει Κύριος ἡ ὑδρία τοῦ **477** ἀλεύρου οὐκ ἐκλείψει καὶ ὁ καψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ ἐλαττονήσει ἕως τοῦ δοῦναι Κύριον ὑετὸν ἐπὶ τῆς γῆς»[3].

9. Πρὸς τὴν ψυχὴν τὴν ἐν πλησμονῇ ἄρτου καὶ ὕδατος ὁδῷ τῶν ἁγίων ἐμπεριπατῆσαι ζητοῦσαν· «καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραήλ, λάβετε τὸν Μειχαίαν καὶ ἀποστρέψατε αὐτὸν πρὸς Ἄμμων, τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως, καὶ πρὸς Ἰωᾶς, υἱὸν τοῦ βασιλέως, καὶ ἔσται ἐν φυλακῇ καὶ ψωμίσατε αὐτὸν ἄρτον θλίψεως μεγάλης, ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι με ἐν εἰρήνῃ»[4].

10. Πρὸς λογισμὸν λέγοντά μοι, ὅτι τὰ ἡμῖν συνειλεγμένα οὐκ ἐξαρκεῖ ἡμῖν καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένοις, «τάδε λέγει Κύριος, φάγονται καὶ καταλείψουσιν. Καὶ ἔφαγον καὶ κατέλιπον κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου»[5].

11. Πρὸς τὸν λογισμὸν τὸν καταπικραίνοντά με ἐπὶ βίῳ πικρᾶς πενίας· «Κύριος ποιμαίνει με καὶ οὐδέν με ὑστερήσει»[6].

12. Πρὸς λογισμὸν τὸν λιμοῦ οὐκ ὄντος αἰτία (= προφάσει) ξενοφιλίας ἄρτον ὑπὲρ τὴν χρείαν συνάγοντα· «νεώτερος ἐγενόμην καὶ ἐγήρασα καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους»[7].

13. Πρὸς λογισμὸν περὶ ἐδεσμάτων καὶ ἐνδυμάτων μεριμνῶντα τῆς δὲ ἀληθείας (ἀληθινῆς) μερίμνης ἀμελοῦντα· διότι ἐξαγορεύσω σοι τὰ παραπτώματά μου καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου[8].

14. Πρὸς λογισμοὺς συμβουλεύοντάς μοι καὶ λέγοντας μὴ

1. Πρβλ. Δευτ. 32, 15-16. **2.** Πρβλ. Β' Βασ. 3,35. **3.** Γ' Βασ. 17,14. **4.** Γ' Βασ. 22,27. **5.** Δ' Βασ. 4, 43-44. **6.** Ψαλ. 22,1. **7.** Ψαλ. 36,25. **8.** Πρβλ. Ψαλ. 37,19.

οὕτως σκληρῶς ἀναστρέφου καὶ νηστεῖαι καὶ πόνῳ διηνεκεῖ σύντριβε τὸ σῶμά σου τὸ ἀσθενές· «κοπίασον εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ζήση εἰς τέλος καὶ οὐκ ὄψη καταφθορὰν ὅταν ἴδῃς σοφοὺς ἀποθνήσκοντας»[1].

15. Πρὸς λογισμὸν λέγοντά μοι, μὴ οὕτως ἀνοικτῶς σύντριβε καὶ ταπείνου τὴν ψυχήν σου ἀγρυπνίᾳ· «καρδίαν συντετριμμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει»[2].

16. Πρὸς λογισμὸν τῶν τε ἐδεσμάτων καὶ τοῦ ποτοῦ ἐπιμελούμενον καὶ σπουδάζοντα πόθεν αὐτὰ συνάγει· «ἐπίῤῥιψον τὴν μέριμνάν σου ἐπὶ Κύριον καὶ αὐτός σε διαθρέψει»[3].

17. Πρὸς λογισμὸν ὑποτιθέμενόν μοι ὅτι ἀγρυπνία οὐδέν σε ὠφελεῖ ἀλλὰ πολλοὺς διαλογισμοὺς κατὰ σοῦ συνάγει· «ἠγρύπνησα καὶ ἐγενήθην μόνος ὡς στρουθίον πετόμενον ἐπὶ δώματι»[4].

18. Πρὸς λογισμὸν ἐπιτιμῶντα ἡμῖν ὅτι ἀπεχόμεθα χρίσματος καὶ οὐ μνημονεύοντα αὐτὸ τοῦτο ποιοῦντος καὶ λέγοντος· «τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον»[5].

19. Πρὸς λογισμοὺς ἡμᾶς τῆς ἀναστροφῆς ἡμῶν ἀφιστάντας ἐν τῷ φοβεῖν ἡμᾶς καὶ λέγειν ὅτι θάνατος οἰκτρὸς ἀπὸ τῆς σκληρᾶς νηστείας γενήσεται· «οὐκ ἀποθανοῦμαι ἀλλὰ ζήσομαι καὶ ἐκδιηγήσομαι τὰ ἔργα Κυρίου»[6].

20. Πρὸς λογισμοὺς ἀναπείθοντάς με, ἵνα ὀλίγον τῆς πολλῆς νηστείας ἀποστῶ καὶ ὀλίγον ἀναπαύσεως δῶ τῷ ἀσθενεῖ καὶ οἰκτρῷ σώματι· «εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου μου, εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου, εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ καὶ σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ»[7].

21. Πρὸς λογισμὸν μαντεύοντά μοι λιμὸν ἢ θλῖψιν μεγάλην διὰ τάχους γενησομένην· «οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς τῶν δούλων αὐτοῦ ζωὴν δὲ ἀσεβῶν ἀνατρέψαι»[8].

---

1. Ψαλ. 48,10. **2.** Ψαλ. 50,19. **3.** Ψαλ. 54,23. **4.** Ψαλ. 101,8. **5.** Ψαλ. 108,24. **6.** Ψαλ. 117,17. **7.** Ψαλ. 131, 3-5. **8.** Παρμ. 10,3.

22. Πρὸς λογισμὸν ὑπεισάγοντά μοι πόθον οἴνου ὥσπερ δὴ τοῦ τε ἥπατος καὶ τῶν νεφρῶν ὑπὸ ὕδατος ἐνοχλουμένων[1].

23. Πρὸς λογισμὸν μερίμναις τῶν ἐδεσμάτων προσδεδεμένον τῆς δὲ τῶν κατορθωμάτων ἐπιμελείας ὀλιγωροῦντα· ἐν παντὶ ὁ μερίμναις ἐστὶ τί σοι ὠφέλιμον ὁ δὲ ἐνδεὴς ἐν τῇ ἀναστροφῇ αὐτοῦ ἡδὺς παῖς ἀνάλγητος ἔσται[2].

24. Πρὸς λογισμὸν ἐπὶ εὐτελῶν ἐδεσμάτων καὶ ἐπὶ ἄρτου ξηροῦ δακρύοντα· κρείσσων ψωμὸς ξηρὸς ἐν εἰρήνῃ ἢ οἶκος μεστὸς θυμάτων μετὰ μάχης[3].

25. Πρὸς λογισμοὺς ἀναπείθοντας ἡμᾶς ἵνα ἡμέραι ἑορτῆς ὀλίγον τὸ σῶμα οἰ**479**κτείρωμεν μικρὰν τρυφὴν αὐτῷ προσάγοντες· οὐ συμφέρει ἄφρονι τρυφὴ οὐδὲ δούλῳ ὁμιλεῖν ἄρχουσιν[4].

26. Πρὸς λογισμὸν χωρὶς χαλεπῆς νόσου ἡμᾶς προτρέποντα οἶνον πίνειν καὶ ἄλγος στομάχου καὶ πάντων τῶν ἐντέρων ἡμῖν μαντεύοντα· «ἀκόλαστον οἶνος καὶ ὑβριστικὸν μέθη, πᾶς δὲ συμπεριφερόμενος αὐτοῖς οὐ σοφὸς ἔσται»[5].

27. Πρὸς λογισμὸν τὸν νοῦν ἡμῶν ἁρπάζοντα εἰς τὸ τήν τε νηστείαν ἡμῶν καὶ τὰς ἀναστροφὰς δι' ὅρκων δῆσαι, τοῦτο δὲ ξένον ἐστὶ πάντως τῆς τῶν μοναζόντων πολιτείας· «παγὶς ἀνδρὶ τὸ εὔχεσθαι εἰς ἅγιον μετὰ δὲ τὸ εὔξασθαι μετανοεῖν γίνεται»[6].

28. Πρὸς διαλογισμὸν ἐμποδίζοντα ἡμᾶς διὰ μερίμνης τοῦ μὴ μεταδοῦναι τοῦ ἄρτου ἡμῶν τοῖς ἐνδεέσι καὶ λέγοντα, ὅτι ἐκεῖνος μὲν πανταχὸν εὑρίσκει, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔχομεν ἀλλοτρίᾳ θύρᾳ ἐγγίσαι· «ὁ ἐλεῶν εὐλογηθήσεται τῶν γὰρ αὐτοῦ ἄρτων ἔδωκεν τῷ πτωχῷ»[7].

29. Πρὸς λογισμοὺς ἡμέραι ἑορτῆς ἁπαλῶς ἡμῖν ὑποτιθεμένους ἅπαξ ἐκ πολλοῦ χρόνου σαρκὸς καὶ οἴνου γεύσασθαι· «μὴ ἴσθι οἰνοπότης καὶ ἄσωτος ὅτι πᾶς μέθυσος καὶ πορνοκόπος ὀλεῖται καὶ ὁ ὑπνώδης ἐνδύσεται διεῤῥηγμένα»[8].

30. Πρὸς διαλογισμὸν τὴν προτέραν τρυφὴν μνημονεύοντά τε καὶ τῶν ἡδέων οἴνων καὶ τῶν φιαλῶν ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν μεμνη-

---

1. Πρβλ. Παρμ. 12,11. **2.** Πρβλ. Παρμ. 14,23. **3.** Πρβλ. Παρμ. 17,1. **4.** Πρβλ. Παρμ. 19,10. **5.** Παρμ. 20,1. **6.** Παρμ. 20,25. **7.** Παρμ. 22,9. **8.** Παρμ. 23, 20-21.

μένον ὅτε ἦμεν κλίνοντες καὶ πίνοντες· μὴ στηρίσῃς τὸν ὀφθαλμόν σου ἐν τῷ οἴνῳ οὗ ὁ ὀφθαλμὸς ἐκλάμπει ἐν τῇ κυλίκι ἀλλὰ περιπάτησον ἐν εὐθύτητι ὅτι τὸ ἔσχατον αὐτοῦ ὡς πληγὴ ὄφεως καὶ ὡς κέραστος πετόμενος[1].

31. Πρὸς διαλογισμοὺς ἐπεγείροντας ἡμᾶς ἵνα γαστέρα ἡμῶν ἄρτου καὶ ὕδατος ἐμπλήσωμεν· μὴ δῷς στρωμνὴν δικαίου τῷ ἁμαρτωλῷ μηδὲ πλανηθῇς ἐν πλησμονῇ γαστρός[2].

32. Πρὸς τὴν αἰσχύνην (αἰδώ) αἰδουμένων ἡμῶν πατέρας ἡμᾶς ἵνα λύσαντες τὴν νηστείαν ὀλίγον λάχανα ἐν τῇ ἑορτῇ φάγωμεν ἀναπείθοντας· «ἔστιν αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίας καὶ ἔστιν αἰσχύνη ἧς ἡ δόξα χάρις»[3].

33. Πρὸς δαίμονα κολακεῖαί με ἀναπείθοντα καὶ δι' ὁρκισμῶν μοι λέγοντα ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδὲν ὑστερήσεις ἐδεσμάτων καὶ ποτοῦ, διότι οὕτως ἀσθενὲς τὸ σῶμά σου καὶ ξηρὸν ἀπὸ νηστείας ἐκτενοῦς· ὁ ἐχθρὸς χείλεσι μαλακὰ λέγει, καρδίᾳ δὲ τεκταίνεται κακόν[4].

34. Πρὸς λογισμὸν δεικνύντα μοι ὡς σκληραὶ αἱ Θεοῦ ἐντολαὶ καὶ λέγοντά μοι ὅτι πολλοὺς πόνους καὶ ὀδύνας τῷ τε σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ἐπισπῶσιν· κρείσσω τραύματα φίλου ἢ ἐχθροῦ[5].

35. Πρὸς λογισμὸν ἐπιζητοῦντα ὀλίγον οἴνου χωρὶς νόσου καὶ λέγοντά μοι ὅτι διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἔκτισται ὁ οἶνος· τὰ σύμπαντα ἃ «ἐποίησεν καλὰ ἐν καιρῷ αὐτοῦ»[6].

36. Πρὸς λογισμὸν μελετᾶν με ποιοῦντα ἐν τῇ παλαιᾷ τρυφῇ καὶ ἐν συμποσίῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθος ἐπιζητοῦντα· «ἀγαθὸν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους ἢ ὅτι πορευθῆναι εἰς οἶκον πότου»[7].

37. Πρὸς λογισμὸν μάταιον ἀναπείθοντα ἡμᾶς ὑπὲρ ἃ δεῖ τὴν πολιτείαν ἡμῶν διεκτείνειν, ὥστε δήσαντας ἡμᾶς σάκκους περὶ τὰς ὀσφύας εἰς τὴν ἄνυδρον ἐξιέναι τε καὶ ἀδιαλείπτως ὑπὸ τῷ οὐρανῷ διάγειν νέμοντας ῥίζας τῆς ἐρήμου καὶ συμβουλεύοντα ἡμῖν πάλιν τὴν ὄψιν τῶν ἀνθρώπων φυγεῖν τῶν ἡμᾶς τε παρακαλούντων καὶ ὑφ' ἡμῶν παρακαλουμένων· «μὴ γίνου δίκαιος πολὺ μηδὲ σοφίζου περισσά, μήποτε ἐκπλαγῇς»[8].

---

1. Πρβλ. Παρμ. 23, 31-32. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 57,4. **3.** Σ. Σειρ. 4,21. **4.** Πρβλ. Παρμ. 26,24. **5.** Πρβλ. Παρμ. 27,6. **6.** Ἐκκλ. 3,11. **7.** Ἐκκλ. 7,2. **8.** Ἐκκλ. 7,16.

38. Πρὸς λογισμοὺς ἡμᾶς τῶν προτέρων ἡδονῶν μιμνήσκοντάς τε καὶ τὴν θλῖψιν τὴν συμβαίνουσαν ἀποδεικνύντας· τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κυρίου ἐδεξάμεθα τὰ κακὰ οὐ δεξόμεθα;[1]

39. Πρὸς ψυχῆς λογισμὸν πρὸς τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς ἀπελθούσης καὶ τὴν τράπεζαν μεστὴν παντοίων ἐδεσμάτων εὑρούσης· «ἀνάστηθι, πορεύου, ὅτι οὐκ ἔστιν σοι αὕτη ἀνάπαυσις»[2].

481 40. Πρὸς λογισμὸν γαστριμαργίας ἡμέραις ἑορτῆς ἡμῖν πολλοὺς κατακλίνοντας παρὰ τραπέζαις λαμπραῖς καὶ ἡδομένους καὶ χαίροντας ὑπογράφοντα, «ἐγὼ δὲ ἐν τῷ Κυρίῳ ἀγαλλιάσομαι, χαρήσομαι ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι μου»[3].

41. Πρὸς λογισμοὺς ὑπομιμνήσκοντας ἡμᾶς ἡδονῶν καὶ τραπέζης μεστῆς πάντων ἀγαθῶν καὶ ταῦτα ὑπὲρ τὰς τῶν μοναστικῶν ἀρετὰς δοξάζοντας· «οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρόν, οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς καὶ τὸ φῶς σκότος, οἱ τιθέντες τὸ γλυκὺ πικρὸν καὶ τὸ πικρὸν γλυκύ»[4].

42. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς καμούσης καὶ ἐγκακούσης ἐν λιμῷ ἄρτου ὀλίγου καὶ ὕδατος στενοῦ· «δώσει Κύριος ὑμῖν ἄρτον ὀλίγον καὶ ὕδωρ θλίψεως καὶ οὐκέτι μὴ ἐγγίσωσί σοι οἱ πλανῶντές σε ὅτι οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται τοὺς πλανῶντάς σε καὶ τὰ ὦτα σου ἀκούσονται τὴν φωνὴν τῶν ὀπίσω σε πλανησάντων»[5].

43. Εἰς Κύριον περὶ ἀσθενείας τοῦ τε σώματός μου ὃ ἀπὸ πολλῆς νηστείας ἠσθένησε καὶ διὰ τῶν χαλεπῶν ἀναστροφῶν ἐλεπτώθη καὶ τῆς ψυχῆς μου, ἣ πονηροὺς πορνείας λογισμοὺς ἐμεστώθη· «μνήσθητι Κύριέ μου καὶ ἐπίσκεψαί με καὶ ἀθῷωσον ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με καὶ μὴ ἐν τῇ μακροθυμίᾳ σου ἀπόρριψόν με καὶ γνῶθι ὡς ἔλαβον περὶ σοῦ ὀνειδισμὸν ὑπὸ τῶν ἀθετούντων τὸν λόγον σου»[6].

44. Εἰς Κύριον περὶ δαίμονος τόν τε στόμαχον καὶ πάντα τὰ τοῦ σώματος ἄρθρα καταψύχοντος καὶ πολλὴν ἀσθένειαν εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν ἐμβάλλοντος, ὥσπερ ἀπὸ λιμοῦ καὶ νόσου ἐκτενοῦς·

---

1. Πρβλ. Ἰὼβ 2,10. **2.** Μιχ. 2,10. **3.** Ἀβ. 3,18. **4.** Ἡσ. 5,20. **5.** Ἡσ. 30,20. **6.** Ἱερ. 15,15.

«ἰδὲ Κύριε ὅτι θλίβομαι· ἡ κοιλία μου ἐταράχθη καὶ ἡ καρδία μου ἐστράφη ἐν ἐμοί»[1].

45. Πρὸς ψυχὴν οὐκ ἀρκουμένην ἐδωδῇ ἄρτου καὶ ποτῷ ὕδατος ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἐπιζητοῦσαν λάχανα καὶ οὐ μνημονεύουσαν θλίψεως τῶν σπερμάτων ἃ Δανιὴλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἑταῖροι ἔφαγον· «καὶ εἶπεν Δανιὴλ πρὸς Ἀμενσάρ, ὃν κατέστησεν ὁ ἀρχιευνοῦχος ἐπὶ Δανιὴλ καὶ Ἀνανίαν καὶ Ἀζαρίαν καὶ Μισαήλ· πείρασον δὴ τοὺς παῖδάς σου δέκα ἡμέρας καὶ δότωσαν ἡμῖν σπέρματα φαγεῖν καὶ ὕδωρ πιεῖν καὶ ὄψει ἰδέαν ἡμῶν καὶ ἰδέαν τῶν παιδαρίων τῶν ἐσθιόντων τράπεζαν τῶν βασιλέων καὶ ὡς ἂν ἴδῃς ποίησον μετὰ τῶν παίδων σου. Καὶ εἰσήκουσεν αὐτῶν καὶ ἐπείρασεν αὐτοὺς δέκα ἡμέρας καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν δέκα ἡμερῶν εἶδε τὰ πρόσωπα αὐτῶν καλὰ καὶ τὴν σάρκα αὐτῶν ἰσχυρὰν καὶ παχεῖαν ὑπὲρ πάντα τὰ παιδάρια τὰ ἐσθίοντα τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως καὶ Ἀμενσὰρ ἀνῃρεῖτο τὸ δεῖπνον αὐτῶν καὶ ἐδίδου αὐτοῖς σπέρματα»[2].

46. Πρὸς ψυχὴν καιρῷ μάχης ὅπλον ἰσχυρὸν εὑρεῖν ἐπιζητοῦσαν· «τότε Ἰησοῦν τὸ πνεῦμα ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου· καὶ νηστεύσας ἡμέρας μ' καὶ μ' νύκτας ὕστερον ἐπείνασεν»[3].

47. Πρὸς λογισμοὺς περὶ τροφῆς τε καὶ ἐνδύματος μεριμνῶντας αἰτίᾳ (= προφάσει) ξενοφιλίας καὶ αἰτίᾳ νόσων καὶ ὀδυνῶν μακρῶν τοῦ σώματος· «μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε, διότι ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶ τῆς τροφῆς»[4].

48. Πρὸς ψυχὴν γαστριμαργίᾳ προσδεδεμένην τε καὶ ὅτι ἐν ἀναπαύσει (= τρυφῇ) τοῦ σώματος καὶ ἡδοναῖς τρέχει ἡ ζωῆς ὁδὸς οἰομένην· «στενὴ καὶ τελθιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν»[5].

49. Πρὸς λογισμὸν κωλύοντα ἡμᾶς τοῦ μὴ μεταδιδόναι τῆς τε τροφῆς ἡμῶν καὶ τῶν ἐνδυμάτων τοῖς πτωχοῖς ὡς οὐκ ἐξαρκούν-

---

1. Θρ. 1,20. **2.** Δαν. 1, 11-16. **3.** Ματθ. 4,1. **4.** Ματθ. 6,25. **5.** Ματθ. 7,14.

των ἡμῖν καὶ αὐτοῖς τῶν παρόντων καὶ ὡς δή ἐστιν ἄλλος ἀσθενέστερος καὶ ἐνδεέστερος τούτου καὶ αὐτῷ προσήκει ἡμᾶς δοῦναι καὶ οὐ τούτῳ· οὗτος γὰρ ὀκνηρός ἐστι καὶ ἄνευ κόπου φαγεῖν καὶ ἐνδύεσθαι ἐπιζητεῖ· «ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω»[1].

50. Πρὸς ψυχὴν τὰ ἐπιθυμητὰ φιλοῦσάν τε καὶ αὐτῇ μόνῃ τροφὴν καὶ ἐνδύματα συνάγουσαν· «πάντες δὲ οἱ πιστεύσαντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον πᾶσι, καθ' ὅ,τι ἄν τις χρείαν εἶχεν»[2].

483 51. Πρὸς ψυχὴν ἐγκακοῦσαν ἐν τῇ θλίψει ἀπὸ ἐγκρατείας ἄρτου τε καὶ ὕδατος αὐτῇ συμβαινούσῃ· «διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»[3].

52. Πρὸς λογισμοὺς ὀλίγον τοῦ σώματος ἐπιμελεῖσθαι δι' ἐδεσμάτων καὶ ποτοῦ ἀναπείθοντας ἡμᾶς· «τῆς σαρκὸς ὑμῶν πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας»[4].

53. Πρὸς λογισμοὺς προτρέποντας ἡμᾶς ἐν ὀλίγῳ δελεάσματι λαχάνων παρακληθῆναι· «ὁ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει»[5].

54. Πρὸς διαλογισμὸν καιρῷ τῶν καρπῶν ἐμβάλλοντα εἰς ἡμᾶς ἐπιθυμίαν ἐδεσμάτων τῶν νέων· πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, ἵνα λάβῃ φθαρτὸν στέφανον, ἡμεῖς δὲ τρέχομεν ἵνα λάβωμεν στέφανον ἄφθαρτον[6].

55. Πρὸς λογισμοὺς ἐν ἡμῖν γενομένους αἰτίαι μεγάλης ἐνδείας καὶ κατ' ὀλίγον τὸ τῆς ψυχῆς κράτος ἀναλύοντας· «ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι, διωκόμενοι ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι»[7].

56. Πρὸς λογισμὸν διαγράφοντα πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἄλγος στομάχου καὶ ἥπατος, καὶ νεφρῶν καὶ ἐμφύσημα ὀμφαλοῦ καταληπτικόν· «διὸ οὐκ ἐγκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται ἀλλ' ὁ ἔσω ἡμῶν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ»[8].

57. Πρὸς λογισμοὺς ἐγγιγνομένους ἐν ἡμῖν ὅταν κατ' ὀλίγον διαφθείρηται πᾶν τὸ σῶμα ἡμῶν· «οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος

---

1. Λουκ. 3,11. **2.** Πράξ. 2, 44-45. **3.** Πράξ. 14,22. **4.** Ρωμ. 13,14. **5.** Ρωμ. 14,2. **6.** Πρβλ. Α' Κορ. 9, 25-26. **7.** Β' Κορ. 4, 8-9. **8.** Β' Κορ. 4,16.

ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς»[1].

58. Πρὸς λογισμὸν ἔλεος ἐν ἡμῖν ἐγείροντα καὶ δοῦναι τοῖς πτωχοῖς ἡμᾶς ἀναπείθοντα μετὰ δὲ ἡμᾶς καταλυποῦντα καὶ θλίβοντα περὶ ὧν δίδομεν· «μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός»[2]. Καί «ὁ ἐλεῶν πτωχὸν εὐλογηθήσεται»[3].

59. Πρὸς λογισμὸν διαγράφοντα ἐν ἡμῖν δεινὴν ἀσθένειαν ἐκ νόσων τῶν ἐν ἡμῖν ἀπὸ τῆς νηστείας γενησομένων καὶ ἀναπείθοντα ἡμᾶς ὀλίγον ἔφημα φαγεῖν· «ὅταν ἀσθενῶ τότε δυνατὸς εἰμί»[4].

60. Πρὸς λογισμὸν ζητοῦντα πλησμονὴν οἴνου ἡμέρᾳ ἑορτῆς· «μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία»[5].

61. Πρὸς λογισμοὺς ποιοῦντας τὴν ψυχὴν ἀπὸ ἐργασίας χειρῶν μὴ ἐπιζητεῖν τὴν τροφὴν συναγεῖν μηδὲ παρὰ τῶν αὐτῆς συγγενῶν ἀναπεισθῆναι λαβεῖν τι ὥς δη πενήτων ὄντων ἢ μακρὸν αὐτῆς ἀπόντων, παρὰ δὲ ἄλλων συμβουλεύοντας αὐτῇ ἐμπλῆσαι τὴν αὐτῆς ἔνδειαν· «ὁ Κύριος ἐγγὺς μηδὲν μεριμνᾶτε»[6].

62. Πρὸς λογισμὸν λιμόν μοι καὶ σπᾶνιν ἄρτων μαντεύοντά τε καὶ τῆς αἰσχύνης μέριμνάν με ποιοῦντα ὡς παρὰ ἄλλων χάριν ληψόμενον ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, «πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ»[7].

63. Πρὸς λογισμὸν ἡμᾶς χειρεργασίας ἀποσπῶντά τε καὶ ἀναπείθοντα τὰ δέοντα παρ' ἄλλων λήψεσθαι προσδοκᾶν· «παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν»[8].

64. Πρὸς διάνοιαν κωλύουσαν ἡμᾶς μὴ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶ καὶ ἡμᾶς φαγεῖν ἄρτον εἰς πλησμονὴν θλίβουσαν· «εἴ τις οὐκ ἐργάζεται μηδὲ ἐσθιέτω»[9].

65. Πρὸς λογισμὸν λέγοντα ὅτι σκληρὰ ἡ ἀναστροφὴ τῆς μοναστικῆς καὶ ὑπέρογκος, διὰ θλίψεως τό τε σῶμα ἡμῶν κακῶς

---

1. Β' Κορ. 5,1. **2.** Β' Κορ. 9,7. **3.** Παρμ. 22,9. **4.** Β' Κορ. 12,10. **5.** Ἐφ. 5,18. **6.** Φιλιπ. 4, 5-6. **7.** Φιλιπ. 4,13. **8.** Α' Θεσ. 4, 10-11. **9.** Β' Θεσ. 3,10.

ἀπολλύουσα καὶ τὴν ψυχὴν οὐδὲν ὠφελοῦσα· «πᾶσα μὲν παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν δικαιοσύνης»[1].

66. Πρὸς διαλογισμὸν τῇ ἐδωδῇ κεχήνοτά τε καὶ τῆς τῶν πτωχῶν ἐλεημοσύνης **485** ἀμελοῦντα· «τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός»[2].

67. Πρὸς λογισμὸν ἄνευ ἄλγους στομάχου καὶ δεινῶν νόσων ἡμῖν οἶνον πιεῖν συμβουλεύοντα ὑπομιμνήσκοντα δὲ ἡμᾶς τὴν τοῦ μακαρίου ἀποστόλου ἐντολὴν Τιμοθέῳ ἐν τῇ ἐπιστολῇ περὶ τούτου ἐντέλλοντος· «σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει»[3] μηκέτι ὑδροπότει.

68. Πρὸς λογισμοὺς ἡμᾶς πάλιν πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐπανατρέποντας· «οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἐχθρὰ ἐστὶ τῷ Θεῷ»[4].

69. Πρὸς λογισμὸν οἰόμενον ὅτι ἡ νηστείας ἐντολὴ βαρεῖα ἐστίν· «καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν· πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον»[5].

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν νίκην κατὰ τῶν λογισμῶν τοῦ δαίμονος τῆς γαστριμαργίας.

Λόγος δεύτερος
Πρὸς τοὺς λογισμοὺς τῆς πορνείας

1. Πρὸς λογισμὸν πορνείας ἐν τῇ διανοίᾳ μου γυναῖκα ὕπανδρον φαντάζοντα· «οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου»[6].

2. Πρὸς λογισμὸν λύπης ἐγγιγνομένης ἐν ἡμῖν ἀπὸ τῶν πολλῶν πορνείας πειρασμῶν ἡμῖν ἐπιτυγχανόντων τε καὶ τὴν ἡμῶν ἐλπίδα ἀναιρούντων ἐν τῷ λέγειν ἡμῖν τί δὴ καλὸν προσδοκᾶτε μετὰ πάντα τὸν πόνον τοῦτον ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσῃς τῆς ἐμῆς

---

1. Ἑβρ. 12,11. **2.** Ἑβρ. 13,16. **3.** Α' Τιμ. 5,22. **4.** Ἰακ. 4,4. **5.** Α' Ἰω. 5, 3-4. **6.** Ἐξ. 20,17.

φωνῆς καὶ ποιήσῃς πάντα ὅσα ἂν εἴπω σοι ἐχθρεύσω τοῖς ἐχθροῖς σου καὶ ἀντικείσομαι τοῖς ἀντικειμένοις σοι· πορεύσεται γὰρ ὁ ἄγγελός μου ἐνώπιόν σου καὶ εἰσάξει σε πρὸς τὸν Ἀμοῤῥαῖον καὶ ἐκτρίψεις αὐτούς[1].

3. Πρὸς λογισμὸν οἰόμενον ὅτι μιᾷ ὥρᾳ οἱ πονηροὶ πορνείας λογισμοὶ ἀπ' αὐτοῦ φεύγουσιν· «οὐκ ἐκβαλῶ αὐτοὺς ἐν ἐνιαυτῷ ἐνί, ἵνα μὴ γένηται ἡ γῆ ἔρημος καὶ πολλὰ γένηται ἐπὶ σὲ τὰ θηρία τῆς γῆς»[2].

4. Πρὸς πορνείας λογισμὸν ὡς ἡ νεότης οὐδαμῶς τῶν πορνείας ἐπιθυμιῶν παύεσθαί τε καὶ λογισμοὺς αὐτῆς καθαροὺς τῷ Θεῷ προσάγειν δύναται· «πᾶς ὁ παραπορευόμενος εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἄνω δώσει τὴν εἰσφορὰν Κυρίῳ»[3].

5. Πρὸς πορνείας λογισμὸν λέγοντα ὅτι οὐκ ἔνοχος ἡ νεότης καὶ ἐπιτιμητὴ εἰ πορνεύει ἢ πάλιν διὰ χαρᾶς τοὺς μιαροὺς λογισμοὺς δέχεται· «καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν, εἴ τις ἡμάρτηκεν ἐνώπιόν μου, ἐξαλείψω αὐτὸν ἐκ τῆς βίβλου μου»[4].

6. Πρὸς λογισμὸν οὐ φιλοτιμούμενον φυλακῇ τὴν ψυχὴν τηρεῖν ἀπὸ πορνείας ἐν αὐτῷ συνεστώσης ἀλλὰ λέγοντα καὶ πράττοντα ἄνομα μετὰ γυναικὸς πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ φανταζομένης· «ἄκουσον Ἰσραὴλ καὶ φύλαξαι ποιεῖν, ὅπως εὖ σοι ᾖ καὶ ἵνα πληθυνθῆτε σφόδρα»[5].

7. Πρὸς λογισμὸν δι' ἀκαθάρτου ἐπιθυμίας τῷ πορνείας δαίμονι προσεγγίζειν ἐπιζητοῦντα· «Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμῇ»[6].

8. Πρὸς ψυχὴν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπὸ λογισμῶν πορνείας συντριβομένην καὶ τὴν τῆς νίκης αὐτῶν ἐλπίδα ἀποβάλλουσαν· μὴ λέγῃς ἐν τῇ διανοίᾳ σου ὅτι σκληρὸν τὸ ἔθνος τοῦτο καὶ πῶς δυνήσομαι ἐξολεθρεῦσαι αὐτό; οὐ φοβηθήσῃ· μνείᾳ μνησθήσῃ ὅσα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός σου τῷ Φαραὼ καὶ πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις[7].

9. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς πορνείας ἐννοήμασι θλιβομένης ἃ τὸ πονηρὸν πορνείας πάθος διαφόροις εἰδώλοις διαμερίζοντα μια-

1. Πρβλ. Ἐξ. 23, 22-23. **2.** Ἐξ. 23,29. **3.** Ἐξ. 30,14. **4.** Ἐξ. 32,33. **5.** Δευτ. 6,3. **6.** Δευτ. 6,13. **7.** Πρβλ. Δευτ. 7, 17-18.

ρούς λογισμούς συνάγει καὶ ἀναστρέφοντα ἑνὶ τούτων τῶν λογισμῶν τῶν καταδουλούντων προσκολλᾶται καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀθλίας ψυχῆς χρονίζειν ποιεῖ· «καὶ γνώσῃ σήμερον, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου οὗτος προπορεύεται πρὸ προσώπου σου, πῦρ καταναλίσκον γάρ ἐστί· οὗτος ἐξολεθρεύσει αὐτοὺς καὶ οὗτος **487** ἀποστρέψει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου σου καὶ ἀπολεῖς αὐτοὺς ἐν τάχει καθάπερ εἶπέν σοι Κύριος»[1].

10. Πρὸς λογισμοὺς ταχέως πρὸς ἐδέσματα στρεφομένους ὅταν τὸ τῆς πορνείας πνεῦμα αὐτοῖς ἐνυβρίζον ὀλίγον παύηται, καὶ διὰ τοῦτο ὅτι τὸν σωφροσύνης ὅρον κατειλήφασιν οἰομένους· οὐ ποιήσετε ὡς ὑμεῖς ἐποιεῖτε ὧδε ἕκαστος τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἥκατε ἕως τοῦ νῦν εἰς τὴν κατάπαυσιν καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν δίδωσιν ὑμῖν[2].

11. Πρὸς ψυχὴν σαλευομένην καὶ τρέμουσαν ἀπὸ δαιμόνων τὰ μέλη αὐτῆς ψηλαφούντων· ἐννοοῦσι τὸ εἰρημένον οἵτινες ὑπὸ τούτου τοῦ δαίμονος ἐπειράσθησαν· «ὑπερασπιστής σου καὶ βοηθός σου ὁ Θεὸς καὶ οὐκ ἐν μαχαίρᾳ καύχημά σου, ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου καὶ σὺ ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν ἐπιβήσῃ»[3].

12. Πρὸς ψυχὴν ἀπὸ λύπης εἰς ἀκηδείαν πεσοῦσαν καὶ οὐκέτι δυναμένην τοὺς μιαροὺς λογισμοὺς τὴν προσευχὴν μιαίνοντας φέρειν· «ἀνάστηθι, ὅτι αὕτη ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ παρέδωκεν Κύριος τὸν Σισάρα ἐν χειρί σου»[4].

13. Πρὸς λογισμὸν ὑπὸ πορνείας νοημάτων ἐρεθιζόμενον καὶ οὐ βουλόμενον πάντως αὐτὰ ἀφ᾽ αὐτοῦ ἀποτινάσσειν, οὐδὲ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν τῶν κακῶν τέχνην αἰσθανόμενον· «καὶ εἶπεν Δαλιδά, ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών. Καὶ ἐξυπνίσθη ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ καὶ εἶπεν· ἐξελεύσομαι ὡς ἀεὶ καὶ ἀποτινάξομαι· καὶ αὐτὸς οὐκ ἔγνω ὅτι ἀπέστη Κύριος ἀπ᾽ αὐτοῦ. Καὶ ἐπελάβοντο αὐτοῦ οἱ ἀλλόφυλοι καὶ ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸν ἐν πέδαις χαλκαῖς καὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Γάζαν καὶ ἦν ἀλήθων ἐν οἴκῳ τοῦ δεσμωτηρίου»[5].

---

1. Δευτ. 9,3. **2.** Πρβλ. Δευτ. 12, 8-9. **3.** Δευτ. 33,29. **4.** Κριτ. 4,14. **5.** Κριτ. 16, 20-21.

14. Εἰς ἄγγελον Κυρίου ἐξαπίνης ἐν τῷ νοΐ μου φανέντα καὶ τὸν πορνείας λογισμὸν καταψύξαντα καὶ πάντας τοὺς λογισμοὺς τοὺς αὐτὸν κυκλουμένους ἀπ᾽ αὐτοῦ διώξαντα· «ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ καὶ ὑψώθη κέρας μου ἐν Θεῷ μου καὶ ἐπλατύνθη τὸ στόμα μου ἐπ᾽ ἐχθρούς μου ὅτι ηὐφράνθην ἐν σωτηρίᾳ σου»[1].

15. Πρὸς ἀκάθαρτον πορνείας δαίμονα ὀφθέντα μοι νυκτὸς ἐν ὁράματι βδελυκτῶς ἐν ὁμοιώματι γυναικὸς καὶ τῆς ψυχῆς μου οὐ κατισχύσαντα τοῖς μιαροῖς αὐτοῦ θελήμασιν· «τόξα δυνατῶν κατεάγη καὶ ἀσθενοῦντες ἐστερεώθησαν δυνάμει καὶ πλήρεις ἐπ᾽ ἄρτῳ ἐμισθώθησαν καὶ οἱ πεινῶντες ἐπερίσσευσαν»[2].

16. Πρὸς ψυχὴν οὐ βουλομένην ἀπὸ ἀκαθάρτου ἐπιθυμίας φεύγειν καὶ ἐν λογισμῷ Ναὰς τοῦ Ἀμμανίτου, μεθερμηνεύεται δὲ ὄφις, ἐμμένουσαν· καὶ εἶπον πάντες οἱ ἄνδρες Λάχις πρὸς Ναάς· διάθου ἡμῖν διαθήκην καὶ δουλεύσομέν σοι. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Ναὰς ὁ Ἀμμανίτης· ἐν ταύτῃ διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην ἐν τῷ ἐξορῦξαι ὑμᾶς πάντα ὀφθαλμὸν δεξιὸν καὶ θήσομαι ὑμᾶς ὄνειδος ἐπὶ παντὸς Ἰσραήλ[3].

17. Πρὸς δαίμονα πορνείας διὰ λογισμῶν φθείρειν τὴν σωφροσύνην μου καὶ μολῦναι βουλόμενον. Μὴ γένοιτο[4].

18. Πρὸς ψυχὴν ὅτι ὑπὲρ τὴν ἰσχὺν πειρᾶται ὑπὸ τοῦ πορνείας δαίμονος οἰομένην[5].

19. Εἰς τὸν Κύριον περὶ πορνείας λογισμῶν δεικνύντων ἡμῖν εἴδωλα βδελυκτὰ ἐν ταῖς νυξί· Κύριε εἶπα Κύριε ᾐσχύνθην καὶ ἐνετράπην ἐνώπιόν σου ἡ ἀνομία ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν πολλὴ καὶ ἡ πλημμέλεια ἡμῶν ἐκτείνεται ἕως τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ χρόνου τῶν πατέρων ἡμῶν ἐν μεγάλῃ ἁμαρτίᾳ ἐσμὲν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης[6].

20. Πρὸς ψυχὴν μετὰ κρατερὰς μάχας κατὰ τῶν πορνείας λογισμῶν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα κεκτημένην· ἡ γῆ εἰς ἣν εἰσπορεύεσθε κληρονομῆσαι αὐτὴν μετακινουμένη ἐστὶν ἐν μετακινήσει τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνῶν ἃ ἔπλησαν αὐτὴν ἀπὸ στόματος ἐπὶ στόμα ἀκαθαρσίαις[7].

---

1. Α′ Βασ. 2,1. **2.** Α′ Βασ. 2,4. **3.** Πρβλ. Α′ Βασ. 11, 1-2. **4.** Πρβλ. Ἰησ. Ν. 24,16. **5.** Πρβλ. Β′ Βασ. 23,5. **6.** Πρβλ. Ἔσδρ. Β′ 9,6-7. **7.** Πρβλ. Ἔσδρ. Β′ 9,11.

21. Εἰς Κύριον περὶ πλήθους μιαρῶν λογισμῶν συντριβόντων ἡμᾶς καὶ καταναγκαζόντων καὶ πρὸς πρόσωπα διάφορα τὴν διάνοιαν ἡμῶν περισπώντων. «Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με· πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐμὲ καὶ πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου οὐκ ἔστι σοι σωτηρία ἐν τῷ Θεῷ σου· σὺ δὲ Κύριε ἀντιλήπτωρ μου εἶ καὶ δόξα μου καὶ ὑψῶν τὴν κεφαλήν μου»[1].

489 22. Πρὸς ψυχὴν οὐ γιγνώσκουσαν ὅτι κράτος θυμοῦ ἀντίπαλον τῷ πορνείας λογισμῷ, διότι ὁ θυμὸς ἐκ πυρὸς πέφυκε· οἱ δὲ μιαροὶ λογισμοὶ ἐξ ὕδατος γεννῶνται· «ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν καὶ ἐπὶ τῶν κοιτῶν ὑμῶν μελετᾶτε»[2].

23. Πρὸς λογισμοὺς ἀκαθάρτους ἐν ἡμῖν χρονίζοντας καὶ εἴδωλα βδελυκτὰ πυκνῶς ἐν ἡμῖν φαντάζοντας καὶ τὸν νοῦν δι' ἐμπαθῶν αἰσχρῶν μελῶν ἐπιθυμιῶν δέοντας· «ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν»[3].

24. Πρὸς Κύριον περὶ πορνείας δαίμονος ὃς οὐκ ἔχων ἡμᾶς δι' ἐπιθυμίας τοῦ σώματος βλάψαι τότε μοναχὸν ταύτην τὴν μιαρὰν ἁμαρτίαν διαπράττοντα ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῖν ἀποφαίνει, «τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, πόλεις καθεῖλες καὶ ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχους καὶ ὁ Κύριος εἰς αἰῶνα μένει»[4].

25. Εἰς Κύριον περὶ τοῦ μιαροῦ πορνείας δαίμονος ὃς προφανῶς ἐγγίζει τοῖς μηροῖς τῶν αὐτοῦ ἀποχωρεῖν σπουδαζόντων τὸν νοῦν ἐξαπίνης ἁρπάζων διὰ μανίας καὶ τὴν ψυχὴν διὰ πλήθους ἰσχυρῶν πορνείας λογισμῶν ἀλλοιῶν· ὅταν δὲ ὑπὸ τούτου τοῦ δαίμονος πειρασθῶμεν, εὐθέως ἐκπηδῶντας ἡμᾶς πυκνῶς καὶ ὀξέως ἐν τῇ ἡμῶν κέλλῃ περιπατῆσαι πολὺ ὠφέλιμον· ὁ ἐγχωρῶν συνιέναι συνίησι, «φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον»[5].

26. Πρὸς ψυχὴν ὅτι οἱ πορνείας λογισμοὶ ἰσχυρότεροι τῶν Θεοῦ ἐντολῶν τῶν ἡμῖν εἰς τὸ καταργῆσαι τοῦτο τὸ πάθος δεδομένων οἰομένην· «καὶ λεπτυνῶ αὐτοὺς ὡς χοῦν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου»[6].

---

1. Ψαλ. 3, 2-4. **2.** Ψαλ. 4,5. **3.** Ψαλ. 6,9. **4.** Ψαλ. 9, 7-8. **5.** Ψαλ. 12,4. **6.** Ψαλ. 17,43.

27. Εἰς Κύριον περὶ δαίμονος ἐξαπίνης τῷ σώματι προσπίπτοντος καὶ τὴν φρόνησιν οὐ δυναμένου δι᾽ ὧν προσάγει ἀκαθάρτων λογισμῶν νικῆσαι· ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαράν, ἔλυσας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην, διὰ τοῦτο ψαλῶ σοι δόξαν καὶ οὐ μὴ κατανυγῶ[1].

28. Πρὸς λογισμόν μοι λέγοντα, ὅτι ὁ πορνείας δαίμων καταισχύνει σε ἐὰν αὐτῷ ἀνθιστῇ[2].

29. Πρὸς διαλογισμὸν ἀπειλοῦντα μοι ὅτι ἄλλος δαίμων πορνείας χαλεπώτερος καὶ ὀξύτερος καὶ ἰσχυρότερος τοῦ πρώτου κατὰ σοῦ πεμφθήσεται, ὃς εὐχερῶς καταβιάσεται καὶ ἑλκύσει τὴν ψυχήν σου πρὸς ἁμαρτίαν δι᾽ ἔργου γιγνομένην· «γενηθήτωσαν ὡσεὶ χνοῦς κατὰ πρόσωπον ἀνέμου, καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐτούς»[3].

30. Πρὸς ψυχὴν καιρῷ θλίψεως ὑπὸ τῶν πορνικῶν λογισμῶν τοὺς σάκκους ἐξουδενοῦσαν καὶ τὸν Δαβὶδ αὐτὸ τοῦτο εἰς τὴν ἡμῶν παιδείαν ποιοῦντα οὐ μνημονεύουσαν ὅτε λέγει, «ἐγὼ δὲ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτῶν ἐνεδυόμην σάκκον»[4].

31. Πρὸς ψυχὴν ὅτι οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ αὐτῇ ἐμμένουσιν λυπουμένην οὐδὲ τὴν κατ᾽ αὐτῶν νίκην προσδοκοῦσαν διότι ὁρᾷ ὡς ἐν τῇ αὐτῆς διανοίᾳ ἐστήρικται ἓν τῶν μιαρῶν εἰδώλων ἀδιαλείπτως συντρίβον αὐτήν· «ἔτι ὀλίγον ἐπιζητεῖς τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ οὐ μὴ ὑπάρξῃ...»[5].

32. Πρὸς δαίμονα πορνείας ὁμοιούμενον ἐν μορφῇ κάλλους γυμνῆς γυναικὸς θρυπτομένης ἐν τῇ περιπατήσει αὐτῆς καὶ τρυφωμένης πᾶν τὸ σῶμα αὐτῆς μιαρῶς, ἥτις πολλῶν τὴν φρόνησιν ἁρπάζει καὶ ἐπιλαθέσθαι τῶν κρεισσόνων αὐτοὺς ποιεῖ· «διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθελεῖ σε καὶ ἐκτίλαι σε εἰς τέλος ἀπὸ τοῦ σκηνώματος αὐτοῦ καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων»[6].

33. Πρὸς λογισμὸν ἐκπεσεῖσθαι τῆς σωφροσύνης (ἐγκρατείας) καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων καταισχυνθήσεσθαί μοι προφητεύοντα· ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιὼν καὶ

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 29, 12-13. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 34,4. **3.** Ψαλ. 34,5. **4.** Ψαλ. 34,13. **5.** Ψαλ. 36,10. **6.** Ψαλ. 51,7.

γενηθήτωσαν ὡς χόρτος δωμάτων, ὃς ὅταν πνέῃ ἐν αὐτῷ τὸ πνεῦμα οὐχ ὑπάρχει οὐδὲ ὁ τόπος αὐτοῦ γιγνώσκεται[1].

34. Πρὸς πορνείας δαίμονα ἐν τῇ νυκτὶ πρὸς μιαρὸν πρᾶγμα δι' ἐνυπνίου με ἑλκύσαντα (ἐρεθίσαντα) καὶ ἡμέραι πάλιν διὰ λογισμῶν ἡμᾶς ὀνειδίζοντα καὶ ἡμῖν ἐνυβρίζοντα· κἀγὼ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν ἐπιγελάσομαι καὶ καταχαροῦμαι ἡνίκα ἂν ἔρχηται αὐτοῖς θόρυβος καὶ ὄλεθρος ἄφνω καὶ ἡ καταστροφὴ αὐτῶν ὡς καταιγίς[2].

35. Πρὸς λογισμοὺς ἐγχρονίζειν ἐν διαλόγῳ (ὁμιλίᾳ) μετὰ γυναικὸς ὑπάνδρου ἡμᾶς βιάζοντας ὡς δὴ πυκνῶς ἡμᾶς ἐπισκεψάσης ἢ ὡς πνευματικῶς ὑφ' ἡμῶν ὠφεληθησομένης· «μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλλοτρίαν»[3].

491 36. Πρὸς λογισμὸν ὁμοίωμα κάλλους γυναικὸς ἐν αὐτῷ φαντάζοντα καὶ σπουδαίως μετ' αὐτῆς διαλέγεσθαι ἢ ποιεῖν τι κακὸν ὃ πάντως οὐ πρέπει γίνεσθαι βουλόμενον, ὥσπερ διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ὁ προφήτης τῆς Θηβαΐδος· μὴ ἐπιθυμήσῃ κάλλους γυναικὸς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, μηδὲ ἀγρευθῇ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῆς, μηδὲ αἰχμαλωτεύσῃ σε τοῖς βλεφάροις αὐτῆς· τιμὴ γὰρ πόρνης ὅση ἑνὸς ἄρτου[4].

37. Πρὸς λογισμὸν ἀναπείθοντά με ὅτι οὐδὲν ἐλαττονοῦμεν (ζημιούμεθα) ἀπὸ ὄψεως γυναικὸς πόρνης· «ἀποδήσει τις πῦρ ἐν κόλπῳ αὐτοῦ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει; ἢ περιπατήσει τις ἐπ' ἀνθράκων πυρός, τοὺς δὲ πόδας οὐ κατακαύσει; οὕτως ὁ εἰσελθὼν πρὸς γυναῖκα ὕπανδρον καὶ ἐγγίζων αὐτῇ οὐκ ἀθῳωθήσεται»[5].

38. Πρὸς ψυχὴν τὴν αἰτίαν τῶν πειρασμῶν οὐ γιγνώσκουσαν οὐδὲ πάλιν ἐννοοῦσαν ὅτι ὁ πορνείας δαίμων ὅταν νενικημένος ἡμῶν ἀποστῇ, σωφροσύνην τέλειον ἐν ἡμῖν καταλείπει· δοκίμιον δοκιμάζει τὸν ἄργυρον καὶ κάμινος τὸν χρυσὸν καὶ ὁ Κύριος τὰς καρδίας[6].

39. Πρὸς λογισμὸν ἀκάθαρτον δελεάζοντα καὶ ἀποστρέφοντα ἡμᾶς πάλιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἧς πολλάκις ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μετανοοῦμεν· ὥσπερ κύων ἐπερχόμενος ἐπὶ τὸν αὐτοῦ ἔμετον, οὕτως ἄφρων ἐν τῇ μωρίᾳ αὐτοῦ[7].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 128, 5-6. **2.** Πρβλ. Παρμ. 1, 26-27. **3.** Παρμ. 5,20. **4.** Πρβλ. Παρμ. 6, 25-26. **5.** Παρμ. 6, 27-29. **6.** Πρβλ. Παρμ. 17,3. **7.** Πρβλ. Παρμ. 26,11.

40. Πρὸς λογισμὸν μνήμην ἡμῖν προσάγοντα τῆς οἰκίας ἐν ᾗ πολλοὺς καρποὺς ἐδώκαμεν τῷ σατανᾷ· «καρδία σοφῶν ἐν οἴκῳ πένθους καὶ καρδία ἀφρόνων ἐν οἴκῳ εὐφροσύνης»[1].

41. Πρὸς ψυχὴν πειρασμοῖς ἀκαθάρτων λογισμῶν συντυχοῦσαν καὶ ἀποκρούεσθαι αὐτοὺς διὰ λιμοῦ καὶ δίψους καὶ ἀγρυπνίας καὶ προσευχῆς οὐ ζητοῦσαν· «ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῇ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφῇς ὅτι ἴαμα κατακαύσει ἁμαρτίας μεγάλας»[2].

42. Πρὸς ἁγίους Ἀγγέλους περὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν ἐν τῇ ψυχῇ ἐμμενόντων· «μὴ βλέψητέ με ὅτι ἐγώ εἰμι μεμελανωμένη, ὅτι συνέκαυσέ με ὁ ἥλιος»[3].

43. Πρὸς ψυχὴν ὅτι παρὰ φύσιν αὐτῆς ἐστι τὸ φυλάσσειν τὸ ὀξὺ νόημα τοῦ μὴ πορνεύειν ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ οἰομένην· ἔλεγεν γὰρ Ἰώβ· «μή ποτε οἱ υἱοί μου ἥμαρτον, καὶ τὸν Θεὸν ὠνείδισαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν;»[4].

44. Πρὸς ψυχὴν ὑπὸ πορνείας δαίμονος δεινῶς καὶ ἀνεκδιηγήτως πεπειρασμένην καὶ ἐν τούτῳ τῷ πειρασμῷ ἔκθαμβον γενομένην θαυμάζουσαν ὅπως οὗτος ὁ δαίμων οὐκ αἰσχύνεται οὐδὲ φοβεῖται· ὅτι (ἰδού) πειρασμὸς τῷ ἀνθρώπῳ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὥσπερ ἡμέραι μισθωτοῦ ἡ ζωὴ αὐτοῦ[5].

45. Πρὸς διαλογισμὸν προφητεύοντά μοι περὶ πορνείας δαιμόνων, ὅτι ἐλθόντες ψηλαφήσουσιν τὰ μέλη ἡμῶν καὶ ἐμπυρίσουσιν· ἐρευνῶσιν ἐν μεσημβρίᾳ ὥσπερ ἐν σκότῳ ψηλαφοῦσι σκότος καὶ οὐ φῶς[6].

46. Πρὸς πορνείας δαίμονα τὸν Ἰσραὴλ ἀντὶ σίτου ἄχυρα καὶ καλάμους συνάγειν θλίβοντα· μή μοι εἴη ἔναντι Κυρίου ἀσεβῆσαι καὶ μή μοι εἴη ἁμαρτίαν ποιεῖν διότι τῷ ἀνθρώπῳ ἀποδίδοι κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ[7].

47. Πρὸς ψυχὴν πόθεν εἰς ἡμᾶς οὗτοι οἱ ἔμπυροι λογισμοὶ βάλλονται οὐκ ἐπισταμένην· ἐκπορεύονται ἐκ στόματος αὐτοῦ λαμπάδες, ὥσπερ ἄνθρακες πυρός[8].

---

1. Ἐκκλ. 7,4. **2.** Ἐκκλ. 10,4. **3.** Ἆσμ. 1,6. **4.** Πρβλ. Ἰὼβ 1,5. **5.** Πρβλ. Ἰὼβ 7,1. **6.** Πρβλ. Ἰὼβ 5,14. **7.** Πρβλ. Ἰὼβ 34, 10-11. **8.** Πρβλ. Ἰὼβ 41,11.

48. Πρὸς πορνείας λογισμὸν λέγοντα ὅτι οὐδὲν βλάπτομαι οὐδὲ διαφθείρομαι ἀπὸ λιμοῦ καὶ δίψους καὶ πολλῆς νηστείας· ἀνελεῖ δὲ λιμῷ τὴν ῥίζαν σου καὶ τὸ κατάλειμμά σου ἀποκταθήσεται[1].

49. Πρὸς δαίμονα ἐν τῇ διανοίᾳ συμβουλεύοντά μοι συζυγῆναι γυναικὶ καὶ πατέρα υἱῶν γενέσθαι καὶ μὴ οὕτως ἐν λιμῷ λογισμοῖς πορνικοῖς ἀγωνίζεσθαι. Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλεῖ καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοεῖ τοῦ συντελεῖν ἀνομίαν καὶ λαλεῖν πλάνησιν καὶ διαφθεῖραι ψυχὴν πεινῶσαν καὶ ποτὸν διψώσης ἀφελεῖν[2].

50. Εἰς Κύριον περὶ πορνείας δαιμόνων αἰτίας αὐτοῖς ἀπὸ τῶν τε Γραφῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων σκοπῶν λαμβανόντων. Κύριε ἰσχυρὲ δοκιμάζων **493** δίκαια καὶ συνιὼν νεφροὺς καὶ καρδίας ἴδοιμι τὴν παρὰ σοῦ ἐκδίκησιν ἐν αὐτοῖς ὅτι σοὶ ἀπεκάλυψα τὴν κρίσιν μου[3].

51. Εἰς Κύριον περὶ πορνείας λογισμῶν ἐν ἐμοὶ ἐμμενόντων. «Ἀκαθαρσία αὐτῆς πρὸς ποδῶν αὐτῆς. Ἰδέ, Κύριε, τὴν ταπείνωσίν μου, ὅτι ἐμεγαλύνθη ἐχθρός»[4].

52. Εἰς Κύριον περὶ δαίμονος νυκτὶ τὸν κατάρατον λογισμὸν κατὰ τῆς ψυχῆς μου ἐπεγείραντος καὶ πᾶσαν μορφὴν τοῦ προσώπου ταράξαντος. «Ἰδέ, Κύριε, καὶ ἐπίβλεψον, ὅτι ἐγενήθην ἠτιμωμένη»[5].

53. Πρὸς ψυχὴν ἐν τοῖς βδελυκτοῖς νυκτὸς ὁράμασι πεσοῦσαν· ἀνάστα ἀγαλλίασαι ἐν νυκτὶ ἐν ἀρχῇ ὁδῶν σου[6].

54. Εἰς Κύριον περὶ πορνείας δαίμονος ὄψιν εἴδους μιαροῦ διὰ πάθους ἐπιθυμίας ἐν τῇ διανοίᾳ μου στηρίζοντος· ἐπεκαλεσάμην τὸ ὄνομά σου, Κύριε, καὶ ἐκ λάκκου κατωτάτου φωνήν μου ἤκουσας· μὴ κλίνῃς τὸ οὖς σου ἀλλὰ πλάτυνέ μοι καὶ σῶσόν με· ἤγγισας ᾗ ἡμέρᾳ ἐπεκαλεσάμην σὲ καὶ εἶπές μοι, μὴ φοβοῦ[7].

55. Πρὸς πορνείας δαίμονα ὅταν παύσωνται οἱ λογισμοὶ ἀρξάμενον ἐρευνᾶν καὶ ψηλαφεῖν τὰ σώματος μέλη· ἴσασι δέ τί λέγω οἱ ὑπὸ τούτου τοῦ δαίμονος πεπειρασμένοι· ὠφελεῖ δὲ τοὺς αὐτῷ

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 14,30. **2.** Πρβλ. Ἡσ. 32,6. **3.** Πρβλ. Ἱερ. 20,12. **4.** Θρ. 1,9. **5.** Θρ. 1,11. **6.** Θρ. 2,19. **7.** Πρβλ. Θρ. 3,55.

ἀγωνιζομένους καιρῷ πολέμου τὸ πολὺ τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας ἐν τῇ κέλλῃ περιπατεῖν καὶ προσεύχειν καὶ καθιζομένους ὀλίγον ὕπνου ἁρπᾶσαι· καὶ ἐνδυσάσθων σκληροὺς σάκκους καὶ πλησμονὴν ἄρτου καὶ ὕδατος φευγέτωσαν· συνιῶσι δὲ οἱ τοῦτον τὸν ἀγῶνα μαχόμενοι ὅτι ἐὰν ἐν δυνάμει τοῦ Κυρίου τοῦτον τὸν δαίμονα νικήσωσι, σωφροσύνην κέκτηνται ἀναφαίρετον· ἡ βασιλεία σου ἄπηρταί σου καὶ σὲ ἐκδιώξουσιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἔσται ἡ κατοικία σου[1].

56. Πρὸς λογισμὸν δι' εἰδώλων ἐν αὐτῷ καθεστώτων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἁμαρτίαν ποιεῖν ἐσπουδασμένον· «πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ»[2].

57. Πρὸς ψυχὴν ὑπὸ ἀκαθάρτων πορνείας λογισμῶν, πειραζομένην καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ προσεύχειν οὐ βουλομένην· «γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν»[3].

58. Πρὸς λογισμοὺς τοτὲ μὲν ἡμᾶς εἰς ἀγορὰς ἐλαύνοντας, τοτὲ δὲ ἐκτὸς τῶν ἀγορῶν περιφέρεσθαι ἡμᾶς ἀναγκάζοντας· «μὴ πλανᾶσθε, οὔτε πόρνοι οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοί βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν»[4].

59. Πρὸς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν πορνείαν καθιστάντας, ἣν ὁ Κύριος ὁρᾷ διαπεπραγμένην· «μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν καὶ ἔπεσαν»[5].

60. Πρὸς ἀκαθάρτους λογισμοὺς τοτὲ μὲν ἐν ἐνυπνίοις ἡμᾶς παραδίδοντας, τοτὲ δὲ ἡμέρας ἐν τῇ ἡμῶν διανοίᾳ ὅρασιν εἰδώλων φαντάζειν ἀρχομένους· «τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅ ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ»[6].

61. Πρὸς λογισμὸν ὡς παρὰ Θεοῦ ἔρχονται οἱ πειρασμοὶ οἰόμενον[7].

62. Πρὸς ψυχὴν οὐ γιγνώσκουσαν ὅτι ἀπὸ τῶν ἐπιθυμητῶν αὐτῇ παρὰ τῶν δαιμόνων παντοῖοι περιασμοὶ ἐπιτυγχάνουσιν· «πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν;»[8].

---

1. Πρβλ. Θρ. (Θδτ.) 4,21-23. **2.** Ματθ. 5,28. **3.** Ματθ. 26,41. **4.** Α' Κορ. 6,9-10. **5.** Α' Κορ. 10,8. **6.** Ἐφ. 5,5. **7.** Πρβλ. Ἰακ. 1,13. **8.** Ἰακ. 4,1.

63. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς ψηλάφησιν δαίμονος ἐξαπίνης ἀναμέσον τῶν ὀσφύων πίπτοντος καὶ κάτωθεν ἐν αὐταῖς ἐμπεριφερομένου καὶ ἐμπυρίζοντος οὐ φέροντα· ἀγαπητοὶ ἐὰν συντύχῃ ὑμῖν ἐπιθυμία θλίβουσα μὴ ξενίζεσθε[1].

64. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς ἀπὸ θλίψεως καὶ λύπης πεσούσης καὶ ὡς μόνη οὕτως χαλεπῶς πειράζεται οἰομένης· «νήψατε γρηγορεῖτε καὶ μέμνησθε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ»[2].

495 65. Πρὸς λογισμὸν ἀπειλοῦντά μοι καὶ λέγοντα ὅτι ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἄῤῥητα κακὰ φέρειν μέλλεις ἃ σαφίσαι οὐκ ἐβουλόμην ἐν τῇ Γραφῇ, ἵνα μὴ τήν τε σπουδὴν τῶν ἀγωνιζομένων καταψύχω καὶ μὴ τοῖς ἤδη τοῦ κόσμου ἀποκεχωρισμένοις ταραχὴν ἐμβάλλω μηδὲ τοὺς ἰδιώτας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ σκανδαλίσω· ἀληθῶς γὰρ πολλὰ ἀνεκδιήγητα ἑώρακα τοὺς δαίμονας ποιεῖν, ἃ οὐ πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων δυνατὸν λαλεῖν. Πολλὴ γὰρ κατέλαβέ με ἔκστασις περὶ τῆς τῶν ἁγίων Ἀγγέλων μακροθυμίας, πῶς αὐτοὺς οὐ κατέκαυσαν καὶ κατήργησαν φλογὶ πυρὸς ἀσβέστου[3].

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν νίκην κατὰ τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας.

Λόγος τρίτος
Περὶ φιλαργυρίας

1. Πρὸς δαίμονα ἐπαγγέλοντά μοι ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ὅτι ἐν ὕπνῳ τινὶ τῶν συγγενῶν σου τὸν τῶν πλουσίων χρυσόν σοι πέμψαι ἐνυποθήσω· «ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»[4].

2. Πρὸς λογισμὸν πτωχείαν πικρὰν καὶ κακὰ ἐξ αὐτῆς ἀνατέλλοντά μοι ἀποδεικνύντα καὶ μέριμνάν με ποιοῦντα μή ποτε ἡμέραι ἐνδείας μου οὐχ εὑρεθήσεταί μοι βοηθός· «ἐὰν ᾖ Κύριος ὁ Θεὸς μετ' ἐμοῦ καὶ διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, ᾗ ἐγὼ πορεύομαι, καὶ δῷ μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι»[5].

---

1. Πρβλ. Α' Πέτρ. 4,12. **2.** Α' Πέτρ. 5,8. **3.** Πρβλ. Β' Πέτρ. 2,9. **4.** Γεν. 14,22. **5.** Γεν. 28,20.

3. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας λοιδορεῖν ἡμᾶς τοὺς ἡμῶν πατέρας ποιοῦντα, ὅτι οὐ μετέδοσαν ἡμῖν τῶν κτημάτων αὐτῶν· «ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω»[1].

4. Πρὸς λογισμὸν διὰ φιλαργυρίαν ἡμᾶς προτρέποντα βάρει (μοχθηρίᾳ) πολλῶν πόνων τὸν ἄρτι μαθητεύοντα καταθλῖψαι· «καὶ προσήλυτον οὐ θλίψετε»[2].

5. Πρὸς φιλαργυρίας λογισμὸν τὰ σπλάγχνα ἀπὸ τοῦ δεομένου αὐτοῦ τὴν ἔνδειαν ἀποκλείοντά τε καὶ ἡμῖν μόνοις, ἵνα ἀποθώμεθα συμβουλεύοντα· «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου»[3].

6. Πρὸς φιλαργυρίας λογισμὸν τὸν ποιοῦντα ἡμᾶς κωλύειν τὸν ἀδελφὸν τοῦ μὴ ἀναγνῶναι ἐν ταῖς Γραφαῖς ἢ τοῦ μὴ μαθεῖν διδασκαλίαν, προτρέποντα δὲ ἡμᾶς διὰ κέρδος πρόσκαιρον εἰς πόνον καὶ κόπον ἐμβαλεῖν αὐτόν· «μὴ θλιβέτω ἄνθρωπος τὸν πλησίον καὶ φοβηθήσῃ Κύριον τὸν Θεόν σου»[4].

7. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας ἀπὸ τοῦ ἐν χρονίᾳ νόσῳ κατεχομένου τε καὶ ὑπὸ πενίας πάλιν κακῶς θλιβομένου ἀποστρεφόμενου· «ἐὰν δὲ πένηται ὁ ἀδελφός σου καὶ ἀδυνατήσει ταῖς χερσὶν παρὰ σοῦ οὐ λήψῃ αὐτὸν ὡς προσήλυτον καὶ πάροικον καὶ ζήσεται μετὰ σοῦ»[5].

8. Πρὸς λογισμὸν ὑπὲρ τὴν δύναμιν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐργασίαν τῶν χειρῶν ἀπαιτοῦντα· «ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ οὐ κατατενεῖ αὐτὸν ἐν τοῖς μόχθοις»[6].

9. Πρὸς λογισμὸν δοῦναί τι τῷ ἐνδεεῖ ἀδελφῷ καί τι δανίσασθαι παρ' ἡμῶν ζητοῦντι οὐκ ἐῶντα· οὐ μὴ συσσφίγξῃς τὴν χεῖρά σου ἀπὸ τοῦ ἐπιδεομένου ἀλλ' ἀνοίξεις αὐτῷ τὴν χεῖρά σου καὶ δανιεῖς αὐτῷ, ὅσον ἐπιδέεται[7].

10. Πρὸς λογισμὸν αὐτῷ ἀποθήκας φυλάξαι ζητοῦντα, τῶν δὲ ἀδελφῶν τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀναπαῦσαι οὐ βουλόμενον· ἐπικατάρατος ὁ καρτάλλος σου καὶ τὸ φύραμά σου, ἐπικατάρατα τὰ γενήματα τῆς γῆς σου[8].

---

1. Ἐξ. 21,16. **2.** Ἐξ. 23,9. **3.** Λευϊτ. 19,18. **4.** Λευϊτ. 25,17. **5.** Λευϊτ. 25,35. **6.** Λευϊτ. 25,46. **7.** Πρβλ. Δευτ. 15,17. **8.** Πρβλ. Δευτ. 28,17.

11. Πρὸς λογισμὸν τὸν πλοῦτον τῆς πενίας προαιρούμενον· οὐχὶ κρεῖσσον ἐπιφυλλὶς Ἐφραῒμ ἢ τρογητὸς Ἀβιέζερ[1].

12. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς τοὺς πένητας ἐλεοῦντα, μετὰ δὲ περὶ τῶν χρη497μάτων ὧν ὑπὲρ αὐτῶν ἀναλίσκει ἀναστρεφόμενον εὐθέως μεταμελόμενον· «ἔστωσαν αἱ καρδίαι ἡμῶν τέλειαι πρὸς Κύριον Θεὸν ἡμῶν»[2].

13. Πρὸς ψυχὴν τὴν νέκρωσιν Χριστοῦ εὑρεῖν ζητοῦσαν καὶ ἕως ἄρτι τῶν χρημάτων τι κατέχουσαν· καὶ ἐπιλανθάνεται ὅπως Ἐλισαῖος ὁ προφήτης ἀποτασσόμενος τῷ κόσμῳ, ὧν εἶχεν ἁπάντων ἐκένωσεν αὐτόν[3].

14. Πρὸς ψυχὴν ἀργυρίου τε καὶ πάντων αὐτῇ ἀποκειμένων φειδομένην καὶ ἐξ αὐτῶν ὑπὲρ τῶν παραβαλλόντων ἀδελφῶν δαπανᾶν οὐ θέλουσαν· «καὶ εἶπεν Ἐλισαιὲ τῷ παιδαρίῳ αὐτοῦ· ἐπίστησον τὸν λέβητα τὸν μέγαν καὶ ἕψε ἕψεμα τοῖς υἱοῖς τῶν προφητῶν»[4].

15. Πρὸς ψυχὴν χρυσὸν ὡς εἰς τὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπιτήδεια δεξαμένην καὶ αὐτὸν κατὰ τὰς αὐτῆς ἐπιθυμίας ἀναλίσκειν ἐπιθυμοῦσαν καὶ τῆς Γιεζεὶ λέπρας ἐπιλανθανομένην· οἱ δὲ ἀναγιγνώσκοντες ἐννοῶσιν ὅπως Ἐλισαιὲ ὁ προφήτης τὸν φιλαργυρίας λογισμὸν ἐξέφηνε πρῶτον τὰ πονηρὰ πάθη θεὶς καὶ μετὰ τοὺς λοιποὺς λογισμοὺς τοὺς κύκλῳ αὐτῶν ἐξ ὧν γεννᾶται τὸ ἐγχρονίζον τῶν λογισμῶν τῶν τὸν νοῦν ἐν πονηροῖς ἐπιτηδεύμασιν κατεχόντων καὶ αὐτὸν λεπρούντων· «καὶ εἶπεν Ἐλισαιὲ πρὸς αὐτόν· πόθεν Γιεζεί; καὶ εἶπεν· οὐ πεπόρευται ὁ δοῦλός σου ἔνθα καὶ ἔνθα· εἶπεν αὐτῷ Ἐλισαιέ· οὐχὶ ἡ καρδία μου ἐπορεύθη μετὰ σοῦ, ὅτε ἐπέστρεψεν ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ἅρματος εἰς συναντήν σοι;»[5].

16. Εἰς Κύριον περὶ φιλαργυρίας λογισμοῦ διὰ μερίμνης ἀναμιμνήσκοντά με ὅτι τῆς τῶν πατέρων σου κληρονομίας ἐξελήλυθας· «Κύριος ἡ μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου»[6].

17. Πρὸς λογισμοὺς ἡμᾶς ὀνειδίζοντας ὡς ὅτι οἱ ἡμῶν πατέρες

---

1. Πρβλ. Κριτ. 8,2. **2.** Γ′ Βασ. 8,61. **3.** Πρβλ. Γ′ Βασ. 19, 19-21. **4.** Δ′ Βασ. 4,38. **5.** Δ′ Βασ. 5, 25-26. **6.** Ψαλ. 15,5.

ἡμᾶς ἐγκαταλελοίπασιν καὶ χρυσὸν εἰς τὴν τῆς ἐνδείας ἡμῶν πλήρωσιν οὐ πέμπουσιν· «ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με, ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με»[1].

18. Πρὸς λογισμοὺς διαταράσσοντας ἡμᾶς, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιοι καὶ παρὰ πᾶσι διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῶν ἔνδοξοι· «ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεσθήσεται ἡ ψυχή μου»[2].

19. Πρὸς ψυχὴν ὅτι κρίσις μετὰ τοῦ διαβόλου ἐστὶν εἰ μὴ πρεπόντως τὰ ἡμῖν παρὰ Θεοῦ δεδομένα χρήματα διοικοῦμεν οὐκ ἐπισταμένην· «προσέχει ὁ ἁμαρτωλὸς τῷ δικαίῳ καὶ ζητεῖ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν, ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἀλλὰ καταδικάσει αὐτὸν ἐν τῇ κρίσει»[3].

20. Πρὸς ψυχὴν ἐν τῷ κόσμῳ κατεχομένην, τῶν τε προσκαίρων ἐραστικὴν καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὰ κτήματα καὶ τοὺς πατέρας αὐτῆς ἐπιζητοῦσαν· ἄκουε θύγατερ καὶ ἴδε καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου τοῦ ἐπιθυμεῖν τὸν βασιλέα τοῦ κάλλους σου[4].

21. Πρὸς λογισμοὺς ἐν χρήμασι μελετῶντας εἰς δὲ τὴν τοῦ πλούτου μοχθηρὰν ὀδύνην οὐκ ἀτενίζοντας· κτήματος πλεονάζοντος οὐ χαρήσεται ἐπ' αὐτῷ ἡ καρδία ὑμῶν[5].

22. Πρὸς λογισμὸν τὸν ἔνδοξον τῶν πατέρων οἶκον ἡμῖν ἀποφαίνοντα καὶ τὴν μικρὰν κέλλην ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἐλάσσοντα· «ἐξελεξάμην παραῤῥιπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἢ οἰκεῖν ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν»[6].

23. Πρὸς λογισμὸν ἀργυρίου ὡς δι' ἀνάγκην χρῄζοντα καὶ τῆς Θεοῦ χάριτος ἀπογνόντα· «Κύριος οὐχ ὑστερήσει τὰ ἀγαθὰ τοὺς πορευομένους ἐν ἀκακίᾳ»[7].

24. Εἰς Κύριον περὶ φιλαργυρίας λογισμοῦ ἐν ἡμῖν χρονίζοντος καὶ τὴν ἡμῶν διάνοιαν διαταράσσοντος, ἢ μνήμῃ ὧν ἀνηλώκαμεν χρημάτων, ἢ σπουδῇ ὧν κτᾶσθαι φιλοτιμούμεθα πραγμάτων, ἕως ἄρτι οὐ βλεπομένων ἢ τηρήσει καὶ φυλακῇ τῶν νῦν ὑπαρχόντων· «κλῖνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου καὶ μὴ εἰς πλεονεξίαν»[8].

---

1. Ψαλ. 26,10. **2.** Ψαλ. 33,3. **3.** Ψαλ. 36, 32-33. **4.** Πρβλ. Ψαλ. 44, 11-12. **5.** Πρβλ. Σ. Σειρ. 30,14. **6.** Ψαλ. 83,11. **7.** Ψαλ. 83,12. **8.** Ψαλ. 118,36.

25. Πρὸς λογισμοὺς φιλαργυροῦντας φιλοξενίαν ἐν ἐμοὶ ὑπογράφοντας καὶ τὴν ψυχήν μου βιάζοντας ἄλλους ἀποστερεῖν καὶ αὐτὴν διὰ κέρδος πρόσκαιρον δικάζεσθαι προτρέποντας· ἐν ὁδῷ διαβημάτων μου ἔκρυψάν μοι ὑπερήφανοι παγίδας καὶ σχοινία τῶν σαγήνων αὐτῶν διέτειναν ἐν τῇ τρίβῳ μου καὶ παγίδα ἐπ' ἐμοὶ ἔβαλον[1].

499 26. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας, ὅτι ἐν πικρᾷ πτωχείᾳ πολὺν χρόνον ζῆν μέλλομεν, ἡμῖν προφητεύοντα· «ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη, αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιὰ παράγουσι»[2].

27. Πρὸς ψυχὴν διὰ φιλαργυρίας πάθος πρὸς ἐλεημοσύνην μόλις αὐξανομένην· ἐλεημοσύνη καὶ πίστις μὴ ἐκλιπέτωσάν σε ἀλλ' ἄφαψαι αὐτὰς ἐπὶ σῷ τραχήλῳ καὶ γράψον αὐτὰς ἐπὶ πλακῶν τῆς καρδίας σου καὶ εὑρήσεις ἔλεος καὶ χάριν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων[3].

28. Πρὸς φιλαργυρίας λογισμὸν τοῦ μὴ εὐεργετεῖν ἡμᾶς κωλύοντα καὶ διὰ πενίας καὶ σώματος ἀσθενείας μερίμνης ἡμᾶς ταράσσοντα· μὴ ἀπόσχῃ εὖ ποιεῖν ἡνίκα ἂν ἔχῃ ἡ χείρ σου ποιεῖν· καὶ ἐὰν ἔχῃς, μὴ εἴπῃς τῷ πλησίον σου, ἄπελθε αὔριον ἐπάνηκε καὶ δώσω σοι[4].

29. Πρὸς φιλαργυρίας λογισμὸν ὃς διὰ πλεονεξίαν νύκτωρ καὶ καθ' ἡμέραν ἡμᾶς εἰς χειρεργασίαν προτρέπει καὶ ἀναγνώσεως τῶν ἁγίων Γραφῶν ἡμᾶς ἀποσπᾷ καὶ ἐπισκέψεως τῶν νοσούντων καὶ διακονίας ἡμᾶς κωλύει· «οὐκ ὠφελήσουσιν θησαυροὶ ἀνόμους, δικαιοσύνη δὲ ῥύσεται ἐκ θανάτου»[5].

30. Πρὸς λογισμὸν ἡμᾶς τρίβοντα ὅτι ἀφειδῶς τὰ χρήματα ἡμῶν σκορπίζομεν· «λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος, πτωχὸς δὲ οὐχ ὑφίσταται ἀπειλήν»[6].

31. Πρὸς λογισμὸν δι' ἀσπλαγχνίαν ἀργύριον τῆς Θεοῦ σοφίας προτιμῶντα· κτήσασθαι σοφίαν αἱρετώτερον χρυσίου καὶ κτήσασθαι φρόνησιν ὑπὲρ ἀργύριον[7].

32. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας ἀνάπαυσιν καὶ δόξαν ἀπὸ

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 139,6. **2.** Ψαλ. 143,4. **3.** Πρβλ. Παρμ. 3,3. **4.** Πρβλ. Παρμ. 3, 27-28. **5.** Παρμ. 10,2. **6.** Παρμ. 13,8. **7.** Πρβλ. Παρμ. 16,16.

πλούτου ζητοῦντα· «αἱρετώτερον ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολύς, ὑπὲρ δὲ ἀργύριον καὶ χρυσίον χάρις ἀγαθή»[1].

33. Πρὸς διάνοιαν δι' ἐλεημοσύνης ἀπὸ τῶν φιλαργυρίας λογισμῶν λελυμένην διὰ δὲ λύπης καὶ γογγυσμοῦ πάλιν πρὸς αὐτοὺς δεδεμένην· ταῦτα δὲ τυχόντα γνωρίζει περὶ ψυχῆς τά τε τῶν λογισμῶν πάθη οὐ συνιείσης καὶ δεσμοὺς φύσεως λογικῆς πρὸς τὴν Θεοῦ γνῶσιν φιλοτιμουμένης οὐ γιγνωσκούσης· δότην ἱλαρὸν φιλεῖ ὁ Θεός, καρποὺς δὲ ἔργων αὐτοῦ συντελέσει[2].

34. Πρὸς λογισμοὺς οἴκου καὶ κτημάτων καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀναστροφῆς ἡμᾶς μνημονεύοντας. «Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης»[3].

35. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας καὶ τὰ εἰς κοινὸν ἀποκείμενα φυλάττειν ἐπιζητοῦντα καὶ ἄλλα ἔκτοσθεν συλλέγειν βουλόμενον ὡς εἰς ἀνάπαυσιν τῶν ἀδελφῶν καὶ ὡς εἰς ἐπίκτησιν τῶν ἁγίων Γραφῶν· ἀγαπῶν ἀργύριον οὐ πλησθήσεται ἀργυρίου· καὶ φιλῶν μαμωνᾶ αὐτοῦ οὐκ ἀπολαύσεται· καί γε τοῦτο ματαιότης[4].

36. Πρὸς λογισμὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν διαγράφοντα ἀποβολὴν (ζημίαν) χρημάτων καὶ κτημάτων, ἃ ἦν ἀνάπαυσις μεγάλη σωματικὴ τῷ Ἰώβ· «ὁ Κύριος ἔδωκεν ὁ Κύριος ἀφείλατο, εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον»[5].

37. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας συμβουλεύοντα ἡμῖν ἐδέσματα καὶ ἱμάτια ἀποκαταθεῖναι, τοῖς δὲ πτωχοῖς αὐτῶν μὴ μεταδοῦναι[6].

38. Πρὸς ψυχὴν εἰς ἔλεος οὐκ ἐγκλινομένην ὅταν τὴν τῶν ἀδελφῶν πενίαν ὁρᾷ[7].

39. Πρὸς ψυχὴν περὶ χρημάτων καὶ κτημάτων αὐτῇ ἡρπασμένων δικάζεσθαι θέλουσαν καὶ οὐ γιγνώσκουσαν ὅτι ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῶν λογισμῶν τῶν διά τι αὐτῆς ἀφῃρημένον ἐν αὐτῇ ἐγγιγνομένων οὐ λυθήσεται, ἐὰν μὴ ἐν ἀγάπῃ καὶ τὸν χιτῶνα αὐτῆς προσεπιδίδοι[8].

1. Παρμ. 22,1. **2.** Πρβλ. Παρμ. 22,8α. **3.** 'Εκκλ. 1,2. **4.** Πρβλ. 'Εκκλ. 5,9. **5.** 'Ιὼβ 1,21. **6.** Πρβλ. 'Ησ. 58,7. **7.** Πρβλ. Ματθ. 5,7. **8.** Πρβλ. Ματθ. 5,40.

40. Πρὸς λογισμὸν δανείζειν τῷ ἀδελφῷ ἡμᾶς κωλύοντα ὡς ὅτι οὐκ ἔχει ἀποδιδόναι[1].

41. Πρὸς λογισμοὺς εἰς κοινὸν θέλοντας λαβεῖν χρήματα καὶ διὰ τῆς αὐτῶν μερίμνης (μελέτης) τὴν φρόνησιν καταργοῦντας[2].

42. Πρὸς δαίμονα ἡμῖν λέγοντα ὅτι δυνατόν τινα χρήματα κεκτημένον τὸν Θεὸν θρησκεύειν[3].

501 43. Πρὸς ψυχὴν καιρῷ ἐνδείας παρ' ἄλλων μὲν τὴν χρείαν αὐτῆς ἐμπλῆσαι βουλομένην, αὐτὴν δὲ ἄλλους θλιβομένους καὶ χρῄζοντας ἀναπαῦσαι οὐ θέλουσαν· «πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς»[4].

44. Πρὸς λογισμὸν τὰ χρήματα διασκορπίσαι ἡμᾶς οὐκ ἀφιέντα καλὰς αἰτίας πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἀναπλάσσοντα· «πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται»[5].

45. Πρὸς διάνοιαν ὡς δικαιοσύνας ποιοῦσα καὶ εἶδος μόχθου καὶ γογγυσμοῦ καὶ σκυθρωπίας ὑποκρινομένην, ἅτινα τῆς ἐντολῶν ἀγάπης ἀλλότρια, ἢ συντρίβεσθαι ὑπὸ τοιούτων παθῶν διὰ τὴν ἁγίαν γνῶσιν τὴν τῇ διανοίᾳ γυμνῇ βδελυκτῶν παθῶν γενομένῃ ἐπιτυγχάνουσαν οὐ βούλεται· «ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι καὶ ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος»[6].

46. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας τοὺς κατὰ σάρκα ἡμῶν ἀδελφοὺς καὶ τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ὅτι ἀργύριον βλεπόμενον κέκτηνται μακαρίζοντα· «μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια»[7].

47. Πρὸς λογισμὸν ὧν δίδωσι τοῖς ἐνδεέσι φειδόμενον ὃς διὰ μὲν τοῦ ἐλεημοσύνας δοῦναι τὴν διάνοιαν τῶν λογισμῶν ἀπολύει διὰ δὲ τοῦ πάλιν ἀναστρεφόμενον μεταμέλεσθαι περὶ ὧν δέδωκε τὴν διάνοιαν πρὸς τοὺς λογισμοὺς προσδεῖ τοὺς ἐμποδίζοντας αὐτὴν καὶ ἐν ἐλαττώσει ποιοῦντας αὐτὴν δέχεσθαι τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ[8].

---

1. Πρβλ. Ματθ. 5,42. **2.** Πρβλ. Ματθ. 6,19. **3.** Πρβλ. Ματθ. 6,24. **4.** Πρβλ. Ματθ. 7,12. **5.** Μάρκ. 10,23. **6.** Ρωμ. 12, 8-9. **7.** Β' Κορ. 4,18. **8.** Πρβλ. Β' Κορ. 9,6.

48. Πρὸς λογισμοὺς φιλαργυρίας τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς χρηστότητα διαφθείροντας[1].

49. Πρὸς λογισμὸν αὐτῷ μόνῳ ἀποκαταθεῖναι ζητοῦντα· «τοῦτο λέγω, ἵνα μηδεὶς ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ»[2].

50. Πρὸς λογισμὸν κέρδος χρημάτων ἡμῖν ἐπάγοντα καὶ τὸν παλαιὸν πλοῦτον ἡμῖν ἀποφαίνοντα ὅτι πολλοῖς ἀδελφοῖς ἀρκέσαι ἂν ἐδύνατο· «ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ Χριστὸν ζημίαν»[3].

51. Πρὸς λογισμοὺς διὰ τῆς πλεονεξίας μερίμνης ἡμᾶς ταράσσοντας, τὴν δὲ εἰδωλολατρίαν ἐξ αὐτῆς γεννωμένην οὐχ ὁρῶντας[4].

52. Πρὸς λογισμοὺς ὑπὲρ τὴν ἡμῶν χρείαν συλλέγειν ζητοῦντας καὶ φιλαργυροῦντας[5].

53. Πρὸς ψυχὴν ὑπὲρ τήν τε τροφὴν καὶ τὸν σκεπασμόν τι ζητοῦσαν καὶ τὴν εἰς τὸν κόσμον εἴσοδον αὐτῆς ὅτι ψιλὴ καὶ τὴν ἔξοδον αὐτῆς ὅτι πάλιν γυμνὴ οὐ μνημονεύουσαν[6].

503 54. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας λέγοντα ὅτι οὐδὲν κακὸν τῇ φιλαργυρίᾳ κολλᾶται, ἀλλὰ ἀνάπαυσις μεγάλη ὅτι ἔσται τοῖς τε ἀδελφοῖς καὶ τοῖς ξένοις· «ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία»[7].

55. Πρὸς λογισμὸν διὰ τὴν ἔνδειαν αὐτοῦ ταῖς τοῦ κόσμου πραγματείαις ἐμπλέκεσθαι ζητοῦντα[8].

56. Πρὸς λογισμὸν ἐν στενοχωρίᾳ περιεργαζόμενον ὡς δὴ τὰ χρήματα οἴχεται καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῶν ἄρτι οὐδὲ δυνατὸν πάλιν ὑπάρξειν· εἴ τις διακονεῖ καθὼς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιχορηγεῖται αὐτῷ διακονείτω καὶ εὐαρεστήσει τῷ Θεῷ[9].

57. Πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ἐλεημοσύνας ποιεῖν οὐ θέλοντα ὡς ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐνδεεῖς καὶ ἔργῳ τὴν Θεοῦ ἀγάπην ἀρνούμενον· «τεκνία, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ γλώσσῃ ἀλλὰ ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ»[10].

58. Πρὸς λογισμοὺς λόγῳ μὲν ποιοῦντας ἡμᾶς ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφοὺς ὁμολογεῖν, ἔργῳ δὲ διὰ φιλαργυρίαν ἀρνεῖσθαι[11].

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,32. **2.** Φιλιπ. 2,4. **3.** Φιλιπ. 3, 7-8. **4.** Πρβλ. Κολοσ. 3,5. **5.** Πρβλ. Ἑβρ. 13,5. **6.** Πρβλ. Α′ Τιμ. 6,7. **7.** Α′ Τιμ. 6,10. **8.** Πρβλ. Β′ Τιμ. 2,4. **9.** Πρβλ. Α′ Πέτρ. 4,11. **10.** Α′ Ἰω. 3,18. **11.** Πρβλ. Α′ Ἰω. 3,18.

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστός, ὃς δέδωκεν ἡμῖν τὴν κατὰ τοῦ φιλαργυρίας δαίμονος νίκην.

Λόγος τέταρτος
Περὶ τῶν τοῦ λύπης δαίμονος λογισμῶν

1. Πρὸς ψυχὴν ἀφ' ἧς ἐπέτυχεν αὕτη λύπης οἰομένην ὅτι ὁ Κύριος τοῦ αὐτῆς στεναγμοῦ οὐκ ἐπακούει· καὶ κατεστέναξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς σκληρᾶς καταδουλείας καὶ προσηύξαντο καὶ ἀνέβη ἡ βοὴ αὐτῶν[1].

2. Πρὸς λογισμοὺς ὡς οὐχ ὁρᾷ ὁ Θεὸς τὸ ὑπὸ τῶν δαιμόνων σύντριμμα ἡμῶν οἰομένους· «καὶ εἶπεν Κύριος· ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν· οἶδα γὰρ τὴν ὀδύνην αὐτῶν»[2].

3. Πρὸς ψυχὴν ὅτι τότε θᾶττον πλεονάζουσιν οἱ πειρασμοί, ὅταν τοὺς ζῶντας Θεοῦ λόγους πνευματικῶς διεξερευνᾶν ἄρξηταί τε καὶ περὶ τὰς Θεοῦ ἐντολὰς σπουδάζηται οὐ γιγνώσκουσαν. «Ἐπέστρεψεν δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον καὶ εἶπεν· Κύριε, διά τί ἐκάκωσας τὸν λαὸν τοῦτον; καὶ ἵνα τί ἀπέσταλκάς με;»[3].

4. Πρὸς λογισμοὺς βοήθειαν παρὰ Θεοῦ οὐ προσδοκῶντάς τε καὶ διὰ λύπης τὴν ψυχὴν καθαιροῦντας· διὰ τοῦτο «εἶπον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἐξάξω ὑμᾶς ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν Αἰγυπτίων»[4].

5. Πρὸς ψυχὴν ὅτι οἱ ἄρτι τῷ κόσμῳ ἀποταξάμενοι εἰς χεῖρας τῶν πικρῶν δαιμόνων οὐ πίπτουσιν οὐδὲ φανερὰς δι' ὄψεων καὶ ψηλαφήσεως μάχας μάχονται, ὥστε μὴ ὑπὸ τρόμου αὐτῶν πτοηθέντας εἰς τὸν κόσμον μεταναστρέψασθαι οὐ πεπεισμένην[5].

6. Πρὸς λογισμοὺς ἡμῖν λέγοντας, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ δαίμονες ὅτι ὁ Κύριος ὑπὲρ ἡμῶν πολεμεῖ. «Εἶπεν δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἀποκαταστήσω τὸ ὕδωρ καὶ ἐπικαλυψάτω τοὺς Αἰγυπτίους»[6].

---

1. Πρβλ. Ἐξ. 2,23. **2.** Ἐξ. 3,7. **3.** Ἐξ. 5,22. **4.** Ἐξ. 6,6. **5.** Πρβλ. Ἐξ. 13,17. **6.** Πρβλ. Ἐξ. 14,26.

7. Πρὸς ψυχὴν ὅτι οἱ δαίμονες περὶ ἡμῶν λογίζονται οὐκ ἐπισταμένην· καὶ εἶπεν ὁ ἐχθρός· διώξας καταλήμψομαι, μεριῶ σκύλα, καταπιεῖ αὐτοὺς ἡ ψυχή μου, σπάσω τὴν μάχαιράν μου καὶ ἀναιρήσει αὐτοὺς ἡ χείρ μου[1].

505 8. Εἰς Κύριον περὶ λογισμῶν ἡμᾶς ἀνασειόντων καὶ λεγόντων ὡς ἐν τῇ νυκτὶ δαίμονες ἐλθόντες ὑμῖν ἐφαλοῦνται. «Ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτοὺς φόβος καὶ τρόμος»[2].

9. Πρὸς λογισμοὺς τρόμου ἡμῖν ἐγγιγνομένους διότι ὁ ἄγγελος ὁ συμμαχόμενος ἡμῖν οὐχ ὁρᾶται· «ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλὴκ ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς»[3].

10. Πρὸς ψυχὴν συγκεχυμένην ὡς οὐ φυλαττόντων αὐτὴν τῶν Θεοῦ Ἀγγέλων[4].

11. Πρὸς ψυχὴν περὶ ταραχῆς νυκτὸς λυπουμένην καὶ ἀπὸ τῆς πτοήσεως αὐτῆς οἰομένην ὅτι διαπαντὸς ἐν τῇ συγχύσει αὐτῆς μένει· «δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν καὶ διώξεσθε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν»[5].

12. Πρὸς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς ἐν ἡμῖν ὑπαναστάντας καὶ λέγοντας ὅτι οὐ προχωρεῖ ὑμῖν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς δαίμονας. «Μὴ πτήξητε μηδὲ φοβηθῆτε ἀπ' αὐτῶν. Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ὁ προπορευόμενος πρὸ προσώπου ὑμῶν αὐτὸς συνεκπολεμήσει αὐτοὺς μεθ' ὑμῶν»[6].

13. Πρὸς ψυχὴν φωνῇ δαίμονος ὑπὲρ αὐτῆς ἐξαπίνης ἐν τῷ ἀέρι συρίξαντος συγκεχυμένην· ἐνάρχου φθεῖραι αὐτὸν καὶ σύναπτε πρὸς αὐτὸν πόλεμον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐνάρξομαι· «νῦν οὖν ἀνάστητε καὶ ἀπάρατε καὶ παρέλθατε ὑμεῖς τὴν φάραγγα Ἀρνών»[7].

14. Πρὸς λογισμοὺς ἀνθρωπίνους δι' ὄψεως δαίμονος οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ὡς πῦρ ἀστράπτουσιν τεταραγμένοι. «Καὶ εἶπα πρὸς ὑμᾶς· μὴ πτήξητε μηδὲ φοβηθῆτε ἀπ' αὐτῶν»[8].

15. Εἰς Κύριον ὅτι ἡ ψυχὴ ἄτρομος ἔμεινε ἐξαπίνης ἐν φωνῇ καὶ ταραχῇ δαιμόνων ἐπὶ τὸ σῶμα πεσόντων· καὶ εἶπον· «Κύριε ὁ Θεὸς σὺ ἤρξω δεῖξαι τῷ σῷ θεράποντι τὴν ἰσχύν σου καὶ τὴν δύνα-

1. Πρβλ. Ἐξ. 15,9. **2.** Ἐξ. 15,16. **3.** Ἐξ. 17,16. **4.** Πρβλ. Ἐξ. 23,20. **5.** Λευΐτ. 26,6-7. **6.** Δευτ. 1,29. **7.** Δευτ. 2,24. **8.** Πρβλ. Δευτ. 1,29.

μίν σου καὶ τὴν χεῖρα τὴν κραταιὰν καὶ τὸν βραχίονα τὸν ὑψηλόν»[1].

16. Πρὸς ψυχὴν πτοηθεῖσαν καὶ τρέμουσαν ἀπὸ δαιμόνων αὐτῇ ὀφθέντων καὶ ὅτι Κύριος αὐτὴν ἐγκατέλιπεν οἰομένην· Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν οὐ μὴ ἐκτρίψει ὑμᾶς οὐδὲ ἐγκαταλείψει ὑμᾶς[2].

17. Πρὸς ψυχὴν αἰτίαν τῶν πειρασμῶν τούτων γιγνώσκειν θέλουσαν· «ἵνα κακώσῃ σε καὶ ἐκπειράσῃ σε καὶ εὖ σε ποιήσῃ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν σου»[3].

18. Πρὸς λογισμοὺς ἀνθρωπίνους τεθορυβημένους ὑπ' ὄψεως δαιμόνων νυκτὸς ἐφ' ἡμᾶς ἐρχομένων καὶ ἐν εἴδει θηρίων ἐπὶ νώτου κυλινδουμένων· μὴ ἐκλυέσθω ἡ καρδία ἡμῶν καὶ μὴ φοβεῖσθε καὶ μὴ θραύεσθε μηδὲ ἐκκλίνετε ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου προπορεύεταί σου, ὃς ἀνήγαγέν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Αὐτὸς πολεμήσει ὑπὲρ ὑμῶν τοῖς πονηροῖς ἐχθροῖς ὑμῶν καὶ σώσει ὑμᾶς[4].

19. Πρὸς ψυχὴν λυπηρὰν καὶ ὑπὸ δαιμόνων ἐν ταῖς νυξὶν ὑπὲρ αὐτῆς ἐκλαμπόντων σαλευομένην· ἀνδρίζεσθε καὶ ἰσχύετε[5].

Πρὸς ψυχὴν διὰ τῆς κόσμου ἀποχωρήσεως ἐν τῷ Θεοῦ φόβῳ ἰσχύσασθαι βουλομένην διὰ δὲ τὸν δαιμόνων τρόμον κωλυομένην· ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου[6].

20. Πρὸς λογισμοὺς ἔργοις τῆς θεοσεβείας ἐπιβαλεῖν ὀκνοῦντας ἀπὸ τρόμου δεινῶν ὄφεων καὶ ἀπὸ λαμπάδων πυρὸς ἐν ἀέρι πετομένων. «Μὴ φοβηθῆτε αὐτοὺς μηδὲ δειλιάσητε, ἀνδρίζεσθε καὶ ἰσχύετε, ὅτι οὕτως ποιήσει Κύριος πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν»[7].

21. Πρὸς ψυχὴν ὑπὸ λύπης πίπτουσαν καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ νυκτερινῶν ὄφεων θορυβουμένην. «Ἐξεγείρου, ἐξεγείρου»[8].

22. Πρὸς λογισμόν (ψυχὴν) οὐκ ἐννοούμενον ὅτι μέλος κολλώμενος τοῖς Ψαλμοῖς τὴν σώματος κρᾶσιν (ἕξιν) μετατίθησι καὶ δαίμονα ψηλαφοῦντα τὸν νῶτον καὶ τὰ νεῦρα ψυχοῦντα καὶ πάντα τὰ μέλη θορυβοῦντα διώκει καὶ ἐγενήθη ἐν τῷ εἶναι[9].

---

1. Δευτ. 3,24. **2.** Πρβλ. Δευτ. 4,31. **3.** Δευτ. 8,16. **4.** Πρβλ. Δευτ. 20, 3-4. **5.** Πρβλ. Δευτ. 31,6. **6.** Πρβλ. Ἰησ. Ν. 1,9. **7.** Ἰησ. Ν. 10,25. **8.** Πρβλ. Κριτ. 5,12. **9.** Πρβλ. Α' Βασ. 16,23.

507 23. Πρὸς δαίμονα φαινόμενον ξιφηφόρον προσήκει ἡμᾶς ὡς ἐν πολέμῳ ἀποκρίνεσθαι, ὥσπερ καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ μακάριος Μακάριος ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁρῶν αὐτὸν ξιφήρη αὐτῷ ἐναντιοῦντα, ὅτε ᾤχετο τὴν παράδεισον ὀψόμενος ἣν Ἰάννης καὶ Ἰάμβρης ἐποίησαν[1].

24. Πρὸς δαίμονας ἐν ἀέρι ἤχους ποιοῦντας καὶ μετὰ ταῦτα αὐτῶν φωνὰς ἡμᾶς ἀκούειν ποιοῦντας[2].

25. Πρὸς δαίμονά μοι ἀπειλοῦντα δι᾿ ὅρκων ὅτι ὀνειδισμόν σε ποιήσω καὶ ἐμπαιγμὸν ἀναμέσον πάντων τῶν μοναζόντων ὅτι διηρεύνησας καὶ ἀπεκάλυψας πάσας πάντων τῶν μιαρῶν λογισμῶν φύσεις. «Ἱκανούσθω· μὴ καυχάσθω ὁ κυρτὸς ὡς ὁ ὀρθός»[3].

26. Πρὸς ψυχὴν ὑπὸ δαιμόνων ἐξ ἀπροσδοκήτου ἐν ἀέρι φανέντων θορυβουμένην· «μὴ φοβοῦ, ὅτι πλείους οἱ μεθ᾿ ἡμῶν ὑπὲρ τοὺς μετ᾿ αὐτῶν»[4].

27. Πρὸς ψυχὴν οὐ πιστεύουσαν ὅτι ὁ ἀὴρ μεστὸς ἁγίων Ἀγγέλων ἡμῖν τε συμμαχούντων καὶ τοῖς δαίμοσιν οὐχ ὁρωμένων[5].

28. Πρὸς λογισμὸν εἰς τρόμον καὶ πτόησίν με ῥίπτοντα ὡς τῶν δαιμόνων ἐρχομένων καὶ πρός με μαχουμένων. «Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς»[6].

29. Εἰς Κύριον περὶ ὄψεων ταρασσουσῶν καὶ βδελυκτῶν ὑμῖν νυκτὸς φαινομένων. «Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι· ἴασαί με, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστᾶ μου»[7].

30. Πρὸς λογισμοὺς συμβουλεύοντας ἡμῖν ἀπὸ προσώπου τῆς δαιμόνων κακίας φυγεῖν καὶ μὴ ἀνδρείως αὐτοῖς ἐν ἀγῶνι ἀντικεῖσθαι. «Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα· πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου...»[8].

31. Εἰς Κύριον περὶ οἰήσεως ὡς οἱ δαίμονες καθ᾿ ἡμῶν ἐν τῇ νυκτὶ ἔρχεσθαι μέλλουσιν. «Ἀνάστηθι Κύριε, πρόφθασον αὐτοὺς καὶ ὑποσκέλισον αὐτοὺς καὶ ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ ἀσεβῶν καὶ ἀπὸ ῥομφαίας»[9].

32. Πρὸς ψυχὴν ὑπὸ φωνῶν (ἤχων) φοβερῶν καὶ ὑπὸ δαιμό-

---

1. Πρβλ. Α΄ Βασ. 17,45. Β΄ Τιμ. 3,8. **2.** Πρβλ. Α΄ Βασ. 17,47. **3.** Γ΄ Βασ. 21,12. **4.** Δ΄ Βασ. 6,16. **5.** Πρβλ. Δ΄ Βασ. 6,17. **6.** Ψαλ. 2, 4-5. **7.** Ψαλ. 6, 3-5. **8.** Ψαλ. 10,1. **9.** Ψαλ. 16,13.

νων ταραχῆς πτοηθεῖσαν. «Οὗτοι ἐν ἅρμασιν καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα»[1].

33. Πρὸς δαίμονας νυκτὸς τοῖς ἡμῶν σώμασι προσκολλωμένους καὶ ἐν ὁμοιώματι σκορπίων τὰ μέλη ἡμῶν πλήσσοντας. «Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου· τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου· ἀπὸ τίνος δειλιάσω;»[2].

34. Πρὸς δαίμονας ἐξαπίνης ὑπὲρ ἡμῶν ὡς Ἰνδοὶ (Αἰθίοπες) ἐξ ἀέρος κατακύπτοντας. «Ἐὰν παρατάξηται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου»[3].

35. Εἰς Κύριον περὶ λύπης δαίμονός μοι ἐγγίζοντος, ὃς μόνος ἐπιθυμίαν οὐ ποιεῖ ἀλλὰ ὅλος ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ἐν τῷ νώτῳ ἐνεργεῖ τοτὲ μὲν μετὰ λογισμῶν λύπην προσαγόντων, τοτὲ δὲ οὐ ζητῶν λογισμοὺς εἰς πολλὴν θλῖψιν ἄχρηστον τὴν ψυχὴν καθίστησι. Σὺ σκέπασόν με καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου τήρησόν με, δόξαν καὶ λύτρωσιν κύκλωσόν με, ἵνα σὲ συνιῶ[4].

36. Εἰς Κύριον περὶ δαιμόνων ἐπὶ δέρμα σώματος προσπιπτόντων καὶ καυστῆρας ὡς πυρὸς ἐν αὐτῷ τιθέντων καὶ τύπους κυκλώδεις ὡς ὑπὸ σικύων ἐμποιούντων, ἃ δὴ πολλάκις ὀφθαλμοῖς ἰδὼν τεθαύμακα. «Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με...»[5].

37. Εἰς Κύριον περὶ λύπης δαίμονος τόν τε νοῦν ἀλλοιοῦντα καὶ ἐν μιᾷ φροντίδι καρτερᾶς θλίψεως μεστὴ καταπηγνύντα· ἔστι δὲ σημεῖον τοῦτο μεγάλης ἀνοίας. «Ἀποκατάστησον τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν, Κύριε, ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου»[6].

509 38. Πρὸς λογισμὸν δι' ἀπειλῶν μοι λέγοντα ὅτι ἐν τῇ νυκτὶ δαίμονες ξιφηφόροι ἔρχονται[7].

39. Πρὸς λογισμὸν περὶ πληγῆς ὑπὸ τῶν δαιμόνων μοι ἐγγενησομένης προφητεύοντα[8].

40. Πρὸς ψυχὴν καιρῷ λύπης λόγους πνευματικοὺς ἐν τῇ προσευχῇ εὑρεῖν ζητοῦσαν[9].

41. Εἰς Κύριον περὶ δαιμόνων νευρὰς τοῦ σώματος καυσάντων[10].

---

1. Ψαλ. 19,8. **2.** Ψαλ. 26,1. **3.** Ψαλ. 26,3. **4.** Πρβλ. Ψαλ. 31,7-8. **5.** Ψαλ. 34,1-2. **6.** Ψαλ. 34,17. **7.** Πρβλ. Ψαλ. 36,15. **8.** Πρβλ. Ψαλ. 37,18. **9.** Πρβλ. Ψαλ. 37,22. **10.** Πρβλ. Ψαλ. 38,11.

42. Πρὸς ψυχὴν περὶ λύπης λογισμοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν διαγράφοντος γῆρας τοῦ πατρὸς καὶ ἀσθένειαν τῆς μητρὸς καὶ πένθος τῶν συγγενῶν οὐ παρακαλουμένων· «ἡπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτοῦ ὑπὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοί εἰσιν βολίδες»[1].

43. Εἰς Κύριον περὶ δαίμονος ἐν τῇ διανοίᾳ μοι ἀπειλοῦντα μανίαν καὶ ἄνοιαν ἐν καταισχύνῃ ἐμοῦ τε καὶ τῶν τὸν Κύριον διὰ μοναστικῆς πολιτείας ζητούντων[2].

44. Πρὸς ψυχὴν οὐ συνιεῖσαν ὅτι λέγουσιν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δαιμόνων περὶ τῶν ὑπὸ Κυρίου ἐγκαταλελειμμένων· «ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτόν· καταδιώξατε καὶ καταλάβετε αὐτόν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος»[3].

45. Εἰς Κύριον περὶ θηρίων ὡς ἐν ἀέρι πετομένων φαινομένων τε καὶ αὐτοὺς ἐκ τῶν τοίχων ἐξιέναι ποιούντων ἡμᾶς λέγειν δεῖ ὅτι καὶ ὁ γέρων Αἰγύπτιος, ὁ μακάριος Μακάριος, ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ λέγων· «μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι, τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐπιλάθῃ εἰς τέλος»[4].

46. Πρὸς ψυχὴν ὅτι πρὸς ἀλλήλους οἱ μιαροὶ δαίμονες περὶ ἡμῶν λέγουσιν οὐ πεπεισμένην· «εἶπον, Δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτούς»[5].

47. Πρὸς δαίμονας κατ' ὀλίγον ἀρχομένους ἐν βδελυκτοῖς εἰδώλοις ὁμοιοῦσθαι καὶ ἐξ ἀέρος παρακύπτοντας δεῖ ἡμᾶς ἀποκρίνασθαι ὃ καὶ ὁ δίκαιος μακάριος Ἀντώνιος ἀπεκρίνατο λέγων· «Κύριος ἐμοὶ βοηθός, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. Κύριος ἐμοὶ βοηθός, κἀγὼ ἐπόψομαι τοὺς ἐχθρούς μου»[6].

48. Πρὸς δαίμονα ὡς πῦρ φλογισθέντα, ὃς μετατιθέμενος αὖθις ἐν καπνῷ ἀνελύθη[7].

49. Εἰς Κύριον περὶ δαίμονος ὅτι ἐν πυρὶ φλογισθέντι με κατακαύσει ἀπειλοῦντός μοι. Καταβήσονται ἐπ' αὐτοὺς ἄνθρακες, πεσοῦνται ἐν πυρὶ καὶ οὐ δυνήσονται ἵστασθαι[8].

50. Πρὸς λογισμόν μοι λέγοντα, ὅτι κινδύνου πολλοῦ καὶ θλίψεως πλήρης ἡ ὁδὸς ἡ εἰς Ἰησοῦ Χριστοῦ γνῶσιν ἀνάγουσα· «ὃς

1. Ψαλ. 54,22. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 68,7. **3.** Ψαλ. 70,11. **4.** Ψαλ. 73,19. **5.** Ψαλ. 82,5. **6.** Ψαλ. 117,6-7. **7.** Πρβλ. Ψαλ. 123,7. **8.** Πρβλ. Ψαλ. 139,11.

φυλάσσει τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ τὴν γλῶσσαν, διατηρεῖ ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ»[1].

51. Πρὸς ψυχὴν οὐκ ἐπισταμένην ὅτι, οὐδὲ τῷ κτήνει ἔχει ὁ διάβολος ἐγγῖσαι χωρὶς Θεοῦ ἐντολῆς· «τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ εὐλόγησας καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς»[2].

52. Πρὸς ψυχὴν οὐκ ἐπισταμένην ὅτι μετὰ πειρασμοὺς αὐτῇ ἐγγενομένους διὰ λογισμῶν, ὁ σατανᾶς σπεύδει ζητῶν παρὰ Θεοῦ, ἵνα δῷ αὐτῷ τοῦ σώματος ἐξουσίαν[3].

53. Πρὸς λογισμοὺς ἡμᾶς σαλεύοντας διὰ προφητείας ἡμῖν λέγοντας ὅτι ἐν τῇ νυκτὶ δαίμονες ἐν εἴδει ἀστέρων ἔρχονται καὶ ἐν τῇ κέλλῃ ὀφθήσονταί τε καὶ ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ πρόσωπα καύσουσι· ὠφελεῖ δὲ ἡμᾶς ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τοῦ πειρασμοῦ γονυπετοῦντας τῇ προσευχῇ ἐμμένειν καὶ τὸ πρόσωπον ἡμῶν μεταστρέψαι καὶ μὴ ἐφορᾶν αὐτῶν ἡμᾶς θορυβεῖν σπευδόντων. Ἐκείνην τὴν νύκτα καλυψάτω σκότος σκοτωθείη τὰ ἄστρα τῆς ἕω αὐτῆς ὑπομεῖναι εἰς φῶς καὶ μὴ εἴη μηδὲ ὀρῴη ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα[4].

511 54. Πρὸς λογισμόν μοι προφητεύοντα ὅτι θάνατος ὑπὸ τῶν δαιμόνων μοι ἐπιτυγχάνει. «Ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται συντελέσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ· ὑπομενῶ, ἕως ἂν πάλιν γένωμαι»[5].

55. Πρὸς πονηρὸν πνεῦμα τῇ ψυχῇ μου ἀνθιστάμενον καί μοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῆς τὰς προτέρας ἀποδεικνῦόν τε καὶ λύπην σπεῦδον καταβάλλειν εἰς αὐτήν[6].

56. Πρὸς ψυχὴν οὐκ ἀνδρείως ὑπομένουσαν τὸν δαίμονα, ὃς καιρῷ προσευχῆς ἐξαπίνης ἐρχόμενος κατασκηνοῖ ἐπὶ μεταφρενῶν (;) καὶ ἐπ' αὐχένος καὶ τὰ ὦτα κνᾷ καὶ τοὺς μυκτῆρας κνίζει. Χρηστὸς Κύριος τοῦ βοηθεῖν ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως[7].

57. Πρὸς ψυχὴν ἐπιθυμοῦσαν μαθεῖν τί δὴ ἔσται τοῖς δαίμοσιν κρίσεως ἡμέρᾳ καί τινι γένει βασανισμοῦ παραδοθήσονται· περὶ δὲ τούτου τοῦ βασανισμοῦ μυστικῶς ὁ προφήτης διηγεῖται λέγων·

---

1. Παρμ. 21,13. **2.** Ἰὼβ 1,10. **3.** Πρβλ. Ἰὼβ 2,4. **4.** Πρβλ. Ἰὼβ 3, 7-9. **5.** Ἰὼβ 14,14. **6.** Πρβλ. Μιχ. 7,8. **7.** Πρβλ. Ναοὺμ 1,7.

«τακήσονται αἱ σάρκες αὐτῶν ἑστηκότων αὐτῶν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ῥυήσονται ἐκ τῶν ὀπῶν αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν τακήσεται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν»[1].

58. Πρὸς δαίμονας ἐξαπίνης πῦρ ἐξάψαντας καὶ διὰ συγχύτων φωνῶν ταράξαντας· ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν πτοήσει ἔρριψαν οὐκ ἀφίεσαν αὐτὴν ἐν τρόμῳ αὐτῶν πεσεῖν· προσήκει ἡμᾶς λέγειν ὃ καὶ ὁ ἅγιος ἡμῶν πατὴρ Μακάριος αὐτοῖς ἀπεκρίνατο λέγων· Δειλιᾶτε ἔθνη καὶ ἡττᾶσθε καὶ ἐπακούσατε πάντες οἱ ἔσχατοι τῆς γῆς· ἰσχύσασθε καὶ ἡττᾶσθε, βουλεύσασθε βουλὴν καὶ ματαιωθήσεται, λαλήσατε λόγον καὶ οὐ μὴ στήξει διὰ Ἐμμανουήλ[2].

59. Πρὸς λογισμοὺς ἡμῖν ἐπιτυγχάνοντας δι' ἀσθένειαν ἣν ἡμῖν οἱ δαίμονες ἐμποιοῦσιν· καὶ ἐγὼ οὐκ ἀπεστρεφάμην εἰς ὀπίσω οὐδὲ ἀντέλεγον[3]· «τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων»[4].

60. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς λυπουμένης περὶ φίλων αὐτῆς καὶ συγγενῶν ὀνειδιζόντων ὅτι οὐκ ἐμέρισεν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν αὐτῆς χρημάτων οὐδὲ μίαν παράκλησιν παρ' αὐτῶν λαμβανούσης. «Μὴ φοβεῖσθε ὀνειδισμὸν ἀνθρώπων καὶ τῷ φαυλισμῷ αὐτῶν μὴ ἡττᾶσθε»[5].

61. Πρὸς ψυχὴν οὐ συνιεῖσαν ὅτι λογισμοὶ μάταιοι φόβον καὶ τρόμον ἐν αὐτῇ γεννῶσίν τε καὶ τὸ ἅγιον φῶς τὸ τῇ διανοίᾳ πεποίθησιν ἐμποιοῦν ἀμαυροῦσιν· «ἀπέχου ἀπὸ ἀδίκου καὶ οὐ φοβηθήσῃ, καὶ τρόμος οὐκ ἐγγιεῖ σοι»[6].

62. Πρὸς ψυχὴν τρέμουσαν ἀπὸ ἀστραπῶν ἐν τοῖς τοίχοις γενομένων· «μὴ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ὅτι μετὰ σοῦ ἐγώ εἰμι τοῦ ἐξαιρεῖσθαί σε, λέγει Κύριος»[7].

63. Εἰς Κύριον περὶ λογισμῶν λύπης τὴν διάνοιαν εἰς ἄβυσσον νεκρῶν μεστὸν ἀπαγόντων τε καὶ ὄψεις βδελυκτὰς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐντυπούντων· ἔστι δὲ τοῦτο σημεῖον ψυχῆς ἐν κινδύνοις ἐρριμμένης· ἵνα τί ἡ λύπη μου κρατερὰ καὶ ἡ πληγή μου στερεὰ οὐ θέλουσα ἰαθῆναι καὶ ἐγένετο ἡ καρδία μου ὡς ὕδωρ[8].

---

1. Πρβλ. Ζαχ. 14,12. **2.** Πρβλ. Ἡσ. 8, 9-10. **3.** Πρβλ. Ἡσ. 50,5. **4.** Ἡσ. 50,6. **5.** Ἡσ. 51,7. **6.** Ἡσ. 54,14. **7.** Ἱερ. 1,8. **8.** Πρβλ. Ἱερ. 15,18.

64. Εἰς Κύριον περὶ δαιμόνων ἡμῖν ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν λεγόντων ὅτι διὰ τάχους ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς ὑμῶν μέλλετε καταισχυνθήσεσθαι[1].

65. Πρὸς ψυχὴν δειλιῶσαν ἀπὸ πολέμων δαιμόνων τῶν διὰ ψηλαφήσεως· «καὶ ἔσται διὰ παντὸς κραταιότερον πέτρας· μὴ φοβηθῇς ἀπ' αὐτῶν μηδὲ πτοηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, διότι οἶκος παραπικραίνων ἐστίν»[2].

66. Πρὸς ψυχὴν οὐ πεπεισμένην ὅτι οὐδὲ χοίρων ἐξουσιάζουσιν οἱ δαίμονες οἱ ὑπερηφανούμενοι ἐν τούτῳ ὅτι δὴ ἀνθρώπων ἐξουσιάζομεν καὶ κατὰ τὸ θέλημα ἡμῶν καταδουλοῦμεν αὐτούς[3].

67. Πρὸς ψυχὴν οὐ συνιεῖσαν ὅτι τὸ ἀσθενὲς τῆς πίστεως ταραχὴν καὶ δειλίαν τῇ καρδίᾳ ἐμποιεῖ[4].

68. Πρὸς ψυχὴν λυπουμένην ὅτι διὰ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλοιδορήθη[5].

513 69. Περὶ θλίψεως τῆς ἐκ πειρασμῶν γενομένης[6].

70. Πρὸς λογισμόν μοι καρτερὰς θλίψεις ἐκ πειρασμῶν γενησομένας προφητεύοντα. «Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς»[7].

71. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς ὡς ὑπὲρ ὃ δύναται πειρᾶται οἰομένης[8].

72. Πρὸς ψυχὴν περὶ πειρασμοῦ ξένου ἀνεκδιηγήτου· ἣν ἐγὼ οὐ θέλω ἀποκαλῦψαι διὰ λόγων δι' ἀνθρώπους ὁμοῦ ἀπό τε πονηρίας καὶ ἀπὸ ἰδιότητος λόγων σπουδαίων καὶ οὐ σπουδαίων καταγελῶντας καὶ ὅτι οἱ δαίμονες τοὺς μονάζοντας προφανῶς συντρίβουσιν οὐκ οἰομένους· οὗτοι δὲ οἱ ἄνθρωποι ὡς πάντως πεῖραν οὐκ ἔχουσι πολέμων τῶν δαιμόνων, οἳ δι' αἰτήσεως παρὰ Θεοῦ ἡμᾶς πειράζειν ἐξουσίαν λαμβάνουσιν· «... ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς»[9].

73. Πρὸς δαίμονά μοι τὰς νεότητος ἁμαρτίας προσάγοντα· «ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονεν καινὰ τὰ πάντα»[10].

---

1. Πρβλ. Ἱερ. 17,18. **2.** Ἰεζ. 3,9. **3.** Πρβλ. Ματθ. 8, 30-32. **4.** Πρβλ. Ἰω. 14,1. **5.** Πρβλ. Πράξ. 5,41. **6.** Πρβλ. Ρωμ. 5, 3-5. **7.** Ρωμ. 8,18. **8.** Πρβλ. Α' Κορ. 10,13. **9.** Β' Κορ. 1,9. **10.** Β' Κορ. 5,17.

74. Πρὸς λύπης λογισμοὺς περὶ πραγμάτων προσκαίρων ἡμῖν ἐπελθόντας καὶ ἐν πολλῇ θλίψει καταδύοντας τὴν διάνοιαν καὶ ἀποκτείνοντας[1].

75. Πρὸς λογισμοὺς ψυχῆς ἐν τῷ φανερῷ κατὰ τῶν δαιμόνων πολέμῳ καμούσης[2].

76. Πρὸς λογισμοὺς ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ ὑπὸ τῶν δαιμόνων καταπλήττεται, τὸ δὲ σῶμα εἰς νόσον ἀνίατον πεσεῖται προσδοκῶντας[3].

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστός, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν κατὰ λύπης δαίμονος νίκην.

Λόγος πέμπτος
Πρὸς τὸν δαίμονα τῆς ὀργῆς

1. Πρὸς ψυχὴν οὐκ εἰδυῖαν ὅτι τὸν ἀδελφοῦ κότον χρονίζοντα εὐχερῶς δόμα ἀποσβέννυσιν. «Εἶπεν δὲ Ἰακώβ. Εἰ εὕρηκα χάριν ἐναντίον σου, δέξαι τὰ δῶρα διὰ τῶν ἐμῶν χειρῶν»[4].

2. Πρὸς λογισμοὺς ὀργῆς κατὰ τὴν ὁδὸν τῶν κατορθωμάτων συμβαίνοντας. «Μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ»[5].

3. Πρὸς λογισμὸν ψευδομαρτυρίας ἀπὸ ὀργῆς γεννηθείσης[6].

4. Πρὸς λογισμὸν ἀπὸ διαβολῆς γενόμενον, ὃς τὸν θυμὸν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐγείρει καὶ ἐρεθίζει[7].

5. Πρὸς λογισμὸν ὑπὸ ὀργῆς ἐπεγερθέντα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς λοιδορεῖν βουλόμενον[8].

6. Πρὸς λογισμὸν ἐν διανοίᾳ διαγράφοντα ἀδελφὸν διὰ μίσους κακόν τι λέγοντα καὶ μισητόν τι ἀκούοντα· τοῦτο δὲ ὡς διηγήσατο Ἰωάννης, ὁ προφήτης τῆς Θηβαΐδος, δυνατὸν γενέσθαι, ἐὰν τοῦτο τὸ μῖσος περὶ χρημάτων καὶ ἐδεσμάτων ᾖ· μῖσος δὲ διὰ τὴν παρ' ἀνθρώπων δόξαν μόλις ἐκριζοῦται[9].

515 7. Πρὸς ψυχὴν ὡς παρὰ φύσιν ἐστὶ πραΰτης τέλειος οἰομένην[10].

---

1. Πρβλ. Β' Κορ. 7,10. **2.** Πρβλ. Ἰακ. 4,7. **3.** Πρβλ. Α' Πέτρ. 3, 13-15. **4.** Γεν. 33,10. **5.** Γεν. 45,24. **6.** Πρβλ. Ἐξ. 20,16. **7.** Πρβλ. Ἐξ. 23,1. **8.** Πρβλ. Ἐξ. 23,7. **9.** Πρβλ. Λευΐτ. 19,17. **10.** Πρβλ. Ἀριθ. 12,3.

8. Πρὸς ψυχὴν οὐ γιγνώσκουσαν ὅτι τότε λοιδορίαι παρ' ἀνθρώπων παραγίγνονται ὅταν ὁ Θεὸς αὐτὴν ἀφῇ πειρασθῆναι[1].

9. Πρὸς ψυχὴν τῆς ταπεινότητος ἀποστρεφομένην τὰς δὲ Κυρίου ὁδοὺς καταμαθεῖν βουλομένην[2].

10. Πρὸς ψυχὴν λογισμοὺς ὀργῆς δεχομένην καὶ κατὰ τῶν ἀδελφῶν αἰτίας πονηρὰς καὶ ψευδεῖς ὑποψίας συλλέγουσαν. «Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατέλιπε θυμόν, μὴ παραζήλου ὥστε πονηρεύεσθαι»[3].

11. Πρὸς λογισμὸν διαβολῇ ἀδελφῶν κινούμενον καὶ νεφέλῃ διὰ θυμοῦ τὴν ψυχὴν περικαλύπτοντα. «Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητα· καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου ἐτίθης σκάνδαλον»[4].

12. Εἰς Κύριον διότι γιγνώσκει ἡ διάνοια ὅτι ἐκ ταραχῆς θυμοῦ ἐν τῇ νυκτὶ ὄψεις φοβεραὶ γίνονται καὶ διότι κατέλαβεν πάλιν ὅτι δι' ἐλέους καὶ μακροθυμίας κατασβέννυνται. Ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς μου σόφισόν με ὅτι τὰς ἐντολάς σου τετήρηκα[5]. «Ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα, ὅτι τὰ μαρτύριά σου μελέτη μού ἐστιν»[6].

13. Πρὸς δαίμονα κατὰ τῶν ἀδελφῶν θυμὸν ἐπεγείροντα καὶ πάλιν ταύτην τὴν δοξολογίαν ὁμολογῆσαι ἡμᾶς ἀναπείθοντα ἐν ᾗ γέγραπται ἡ μακροθυμίας ἐντολὴ παρ' ἡμῶν οὐ φυλασσομένη· ποιεῖ δὲ τοῦτο ἵνα ἡμῖν ἐμπαίζῃ ἐκείνην τὴν ἐντολὴν ψάλλουσι, ἣν ἔργῳ οὐκ ἐφυλάσσομεν. «Πῶς ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;»[7].

14. Πρὸς λογισμὸν πονηρὰ νοήματα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ συνάγοντα ὡς ὀλιγωροῦντος καὶ βλασφήμου καὶ ἃ προσήκει οὐ ποιοῦντος· «μὴ τέκταινε ἐπὶ σὸν φίλον κακὰ παροικοῦντα καὶ πεποιθότα ἐπὶ σοί»[8].

15. Πρὸς λογισμὸν ἐκ μίσους γενόμενον καὶ ἀδελφῷ περὶ πραγμάτων προσκαίρων νεικεῖν βουλόμενον. Μῖσος ἐγείρει νεῖκος καὶ πάντα ἀδικήματα καλύπτει μῖσος[9].

---

1. Πρβλ. Β' Βασ. 16,11. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 24,9. **3.** Ψαλ. 36,8. **4.** Ψαλ. 49, 19-20. **5.** Πρβλ. Ψαλ. 118,98. **6.** Ψαλ. 118,99. **7.** Ψαλ. 136,4. **8.** Παρμ. 3,29. **9.** Πρβλ. Παρμ. 10,12.

16. Πρὸς λογισμὸν κατάραν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐκλαλεῖν ἡμᾶς βιάζοντα. «Καλύπτουσιν ἔχθραν χείλη δίκαια, οἱ δὲ ἐκφέροντες λοιδορίας ἀφρονέστατοί εἰσιν»[1].

17. Πρὸς θυμὸν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐγειρόμενον καὶ προσευχῆς καιρῷ ἀσχήμονα ποιοῦντα τὴν διάνοιαν. «Ψυχὴ εὐλογουμένη πᾶσα ἁπλῆ, ἀνὴρ δὲ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων»[2].

18. Πρὸς λογισμὸν τὸν θυμὸν ἡμῶν κατὰ κτήνους οὐ κατευθύνοντος ἐν τῇ ὁδῷ ἐπεγείροντα. «Εἰσὶν οἱ λέγοντες τιτρώσκουσιν μαχαίρα...»[3].

19. Πρὸς λογισμὸν ὀξέως ὑπ' ὀργῆς ἐπεγειρόμενον καὶ δι' εὐτελῆ αἰτίαν τὴν διάνοιαν θορυβοῦντα. «Ἄφρων αὐθημερὸν ἐξαγγέλλει ὀργὴν αὐτοῦ, κρύπτει δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀτιμίαν πανοῦργος»[4].

20. Πρὸς λογισμὸν δόλον κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ τεκταίνοντα. «Οὐκ ἐπιτεύξεται δόλιος θήρας, κτῆμα δὲ τίμιον ἀνὴρ καθαρός»[5].

21. Πρὸς ψυχὴν ἐν ὁδῷ μνησικακίας πορευομένην καὶ διὰ λογισμῶν τὴν διάνοιαν ἐπεγείρουσαν εἰς θυμόν· μετὰ δὲ τὸ λογισμόν..................... «Ἐν ὁδοῖς δικαιοσύνης ζωή, ὁδοὶ δὲ μνησικάκων εἰς θάνατον»[6].

22. Πρὸς ὀργῆς λογισμὸν σαλεύοντα καὶ ἐκριζοῦντα τὴν μακροθυμίαν καὶ ἔργου ἀνοίας ἡμᾶς λογίζεσθαι ποιοῦντα· ἧς ἡ δύναμίς ἐστιν ἐκ πραγμάτων ἐπιθυμίας, ἀνθ' ἧς πραΰτης ὤφελε ἐξεγείρεσθαι. «Μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς ἐν φρονήσει, ὁ δὲ ὀλιγόψυχος ἰσχυρῶς ἄφρων»[7].

23. Πρὸς ὀργῆς λογισμὸν ἡμᾶς πραέως τοῖς προσηκόντως ἡμῖν ἐπιτιμῶσιν ἀποκρίνασθαι κωλύοντα[8].

517 24. Πρὸς λογισμὸν ἡμᾶς ἐν φιλονεικίᾳ κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπεγείροντα καὶ τὰς αἰτίας καθαίρειν κωλύοντα. «Ἀνὴρ θυμώδης παρασκευάζει μάχας, μακρόθυμος δὲ καὶ τὴν μέλλουσαν καταπραΰνει»[9].

25. Πρὸς ψυχὴν οἰομένην ὡς οὐκ ἔστιν ὀργῆς λογισμὸς βδελυκτὸς ἐναντίον Κυρίου ἀλλ' ἡ ἐξ αὐτοῦ ἁμαρτία[10].

---

1. Παρμ. 10,18. **2.** Παρμ. 11,25. **3.** Παρμ. 12,18. **4.** Παρμ. 12,16. **5.** Παρμ. 12,27. **6.** Παρμ. 12,28. **7.** Παρμ. 14,29. **8.** Πρβλ. Παρμ. 15,1. **9.** Παρμ. 15,18. **10.** Πρβλ. Παρμ. 15,26.

26. Πρὸς λογισμὸν συμβουλεύοντα ἡμῖν τοὺς θυμικοὺς καὶ ὀργίλους φιλεῖν. «Μὴ ἴσθι ἑταῖρος ἀνδρὶ θυμώδει, φίλῳ δὲ ὀργίλῳ μὴ συναυλίζου»[1].

27. Πρὸς ψυχὴν ἀδικουμένην καὶ ἀδικεῖν βουλομένην· ἔστι δὲ τοῦτο σημεῖον πονηροῦ ψυχῆς πάθους τὰ μάταια φιλούσης. «Μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς ἐν φρονήσει»[2].

28. Πρὸς διάνοιαν ἀνελεήμονα καὶ τὸν αὐτῆς ἐχθρὸν οὐκ οἰκτείρουσαν ὅτε ἐν πικρᾷ πτωχείᾳ αὐτὸν ὁρᾷ, οὐδὲ διὰ τραπέζης τὴν ἔχθραν λύειν θέλουσαν[3].

29. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς κατὰ τάχος ἐν θυμῷ ἐκκαιομένης καὶ ὀξέως κατὰ ἀδελφῶν καταπικραινομένης[4].

30. Πρὸς ψυχὴν αἰτίας θυμοῦ λύειν οὐ θέλουσαν ἀλλὰ ἐδεσμάτων καὶ ἐνδυμάτων καὶ χρημάτων καὶ δόξης προσκαίρου ἐπιθυμοῦσαν, δι᾽ ὧν ὁ θυμὸς ἐπεγειρόμενος οὐ παύεται τῆς καρδίας ἀλλὰ τὴν διάνοιαν εἰς τὴν τῆς ἀπωλείας ἄβυσσον καταδύει[5].

31. Πρὸς δαίμονα διὰ πολλῶν πειρασμῶν τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀγάπην κατασβέσαι ζητοῦντα[6].

32. Πρὸς λογισμόν με ἐρεθίζοντα τῷ ἡμᾶς θλίψαντι λόγους συντρίψεως γράψαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ δάκνοντας. Οὐαὶ τοῖς ἐρευνῶσι μάταια καὶ γράφουσιν πονηρίαν[7].

33. Εἰς Κύριον περὶ ὀργῆς λογισμῶν οὐκ ἐμμενόντων ἐν ἡμῖν ἀπάρτι. «Ἐδίκασας, Κύριε, τὰς δίκας τῆς ψυχῆς μου, ἐλυτρώσω τὴν ζωήν μου»[8].

34. Πρὸς ὀργῆς λογισμοὺς οὓς οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμῖν παρέχουσιν (παρίστασιν), ὅταν ἡμᾶς διὰ Κυρίου ὄνομα ἀποδιώκωσιν[9].

35. Πρὸς λογισμὸν ἐξ ὑποστολῆς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐγειρόμενον[10].

36. Πρὸς λογισμὸν θυμούμενον κατὰ τοῦ αὐτὸν πλήξαντος καὶ οὐ θέλοντα διὰ δευτέρας πληγῆς λύειν τὸν λογισμὸν τὸν διὰ τὴν πρώτην αὐτῷ ἐγγενόμενον[11].

---

1. Παρμ. 22,24. **2.** Παρμ. 14,29. **3.** Πρβλ. Παρμ. 25,21. **4.** Πρβλ. Ἐκκλ. 7,9-10. **5.** Πρβλ. Ἐκκλ. 11,10. **6.** Πρβλ. Ἆσμ. 8,7. **7.** Πρβλ. Ἡσ. 10,1. **8.** Θρ. 3,58. **9.** Πρβλ. Ματθ. 5,10. **10.** Πρβλ. Ματθ. 5,22. **11.** Πρβλ. Ματθ. 5,39.

37. Πρὸς λογισμοὺς ἡμᾶς ἐρεθίζοντας μισεῖν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν τε καὶ καταρᾶσθαι[1].

38. Πρὸς ὀργῆς λογισμὸν ᾧ ἡ τοῦ ἀδελφοῦ μετάνοια οὐκ ἐξαρκεῖ ἀλλὰ πάλιν μεταναστρεφόμενος κατ' αὐτοῦ παροξύνεται[2].

39. Πρὸς διάνοιαν λογισμοὺς ὀργῆς κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑποδεχομένην καὶ τὴν καινὴν προσαγορευομένην ἐντολὴν τῆς ἀγάπης καταργοῦσαν[3].

519 40. Πρὸς ὀργῆς λογισμοὺς κατὰ τῆς ἀγάπης παροξυνομένους[4].

41. Πρὸς λογισμοὺς ζήλου πτώσει τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ἐπιχαίροντας[5].

42. Πρὸς λογισμὸν μνησικακίας σπεύδοντα ἀνταποδοῦναι τῷ αὐτὸν θλίψαντι κακόν[6].

43. Πρὸς ὀργῆς λογισμοὺς ἡμῖν ἀδικεῖν καὶ ἀποστερεῖν συμβουλεύοντας[7].

44. Πρὸς ὀργῆς λογισμὸν κατὰ τοῦ ἡμᾶς δουλείᾳ λοιδορήσαντος θυμούμενον[8].

45. Πρὸς ψυχὴν ἐν τῇ ἀγάπης παῤῥησίᾳ οὐ πεπεισμένην διὰ δὲ ὀργῆς λογισμῶν αὐτῆς ἀπεστερημένην[9].

46. Πρὸς ψυχὴν ὀργίζουσαν ὀξέως καὶ ζητοῦσαν ἐν αὐτῇ ὅρον τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας εὑρεῖν[10].

47. Πρὸς λογισμοὺς εἰς θλῖψιν ἡμᾶς βάλλοντας διὰ τὰ ὑστερήματα τῶν ἀδελφῶν[11].

48. Πρὸς λογισμοὺς ψυχῆς ἐν ὀργῇ λογιζομένης περὶ τῶν πολλὰ ἀγαθὰ παρ' αὐτῶν (;) δεξαμένων τε καὶ εἰς γογγυσμὸν κατ' αὐτῶν μεταστρεψαμένων[12].

49. Πρὸς ὀργῆς λογισμοὺς οὐκ ἀφιέντας ἡμᾶς διαλλάττεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν διαγράφοντας προφάσεις καθήκουσας· ἔστι δὲ ταῦτα καταισχύνη καὶ φόβος καὶ ἔπαινος ὡς ἵνα μὴ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς παραπτώμασι τοῖς πρώτοις πέσῃ ὁ ἐν

---

1. Πρβλ. Ματθ. 5,44. **2.** Πρβλ. Λουκ. 17,3. **3.** Πρβλ. Ἰω. 13,34. **4.** Πρβλ. Ρωμ. 8,35. **5.** Πρβλ. Ρωμ. 12,15. **6.** Πρβλ. Ρωμ. 12,17. **7.** Πρβλ. Α' Κορ. 6,7. **8.** Πρβλ. Α' Κορ. 7,21. **9.** Πρβλ. Α' Κορ. 13, 1-8. **10.** Πρβλ. Γαλ. 5,22. **11.** Πρβλ. Γαλ. 6,2. **12.** Πρβλ. Γαλ. 6,9.

τούτῳ πταίσας· ἔστι δὲ τοῦτο σημεῖον κακοτεχνίας τοῦ δαίμονος οὐ θέλοντος τὴν διάνοιαν ἀφιέναι ἐλευθέραν μνησικακίας[1].

50. Πρὸς παντοίους λογισμοὺς ἐξ ὀργῆς ὑφισταμένους περὶ πραγμάτων παντοδαπῶν[2].

51. Πρὸς ὀργῆς λογισμοὺς γογγύζειν περὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν διακονίας τολμῶντας[3].

52. Πρὸς λογισμοὺς ἐκ θυμοῦ φλογὸς γενομένους καὶ ἀπὸ καύματος αὐτῶν βλασφημίαν καὶ ψεῦδος γεννῶντας[4].

521 53. Πρὸς λογισμοὺς κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδοῦναι βουλομένους[5].

54. Πρὸς ψυχὴν τὸ τέλος τῆς Θεοῦ παραγγελίας οὐ γιγνώσκουσαν, διὰ δὲ ὀργῆς λογισμῶν αὐτὸ διαφθείρουσαν[6].

55. Πρὸς διάνοιαν διὰ λογισμῶν μάχας ἐν τῷ νοῒ παριστᾶσαν[7].

56. Πρὸς ὀργῆς λογισμόν μοι ἐπιτυγχάνοντα διὰ διωγμοῦ, οὗ ὑπὸ τῶν πατέρων μου καὶ τῶν συγγενῶν δι' ὄνομα Κυρίου ἔπαθον[8].

57. Πρὸς λογισμὸν ὀργὴν ἐν ἡμῖν ἐγείροντα περὶ ἀδελφοῦ ἀργύριον ἤ τι ἄλλο εἰς τὴν χρείαν αὐτοῦ παραλαβομένου ἀποδιδόναι δὲ οὐ σπεύδοντος[9].

58. Πρὸς ψυχὴν ταχέως ὀργιζομένην καὶ τὴν Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπιζητοῦσαν[10].

59. Πρὸς λογισμὸν τὴν διάνοιαν ὀργῆς πληροῦντα, ζητοῦντα δὲ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ὁρᾶν ἐν σοφίᾳ Θεοῦ[11].

60. Πρὸς λογισμὸν διαβολῇ τῇ κατὰ τῶν ἀδελφῶν κινούμενον καὶ τοῦ νομοθέτου καταφρονοῦντα ὡς δὴ οὐ δικαίως τοῦτον τὸν νόμον ἔθηκε λέγων, οὐ μὴ διαβάλῃς τὸν ἀδελφόν σου[12].

61. Πρὸς λογισμὸν θέλοντα ἀνταποδοῦναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ καὶ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας καὶ οὐ ζητοῦντα δι' εὐλογιῶν τοὺς λοιδόρους καὶ διαβολικοὺς λογισμοὺς καταργεῖν[13].

62. Πρὸς διάνοιαν λέγουσαν ὅτι φόβος Θεοῦ ἐν αὐτῇ ἔνεστι, τὸν δὲ ἀδελφὸν μισοῦσαν[14].

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,26. **2.** Πρβλ. Ἐφ. 4,31. **3.** Πρβλ. Φιλιπ. 2,14. **4.** Πρβλ. Κολ. 3,8. **5.** Πρβλ. Α' Θεσ. 5,15. **6.** Πρβλ. Α' Τιμ. 1,5. **7.** Πρβλ. Β' Τιμ. 2,24. **8.** Πρβλ. Β' Τιμ. 3,12. **9.** Πρβλ. Φιλήμ. 18. **10.** Πρβλ. Ἰακ. 1,19. **11.** Πρβλ. Ἰακ. 3,17. **12.** Πρβλ. Ἰακ. 4,11. **13.** Πρβλ. Α' Πέτρ. 3,9. **14.** Πρβλ. Α' Ἰω. 2,9. .

63. Πρὸς λογισμοὺς ἐκ μίσους γεννωμένους καὶ τὴν διάνοιαν ἀδελφοκτόνον ποιοῦντας[1].

64. Πρὸς διάνοιαν ὅτι ἀγαπᾷ Θεὸν ὁμολογοῦσαν, διὰ δὲ τοῦ εἰς τὸν ἀδελφὸν μίσους τὴν πρώτην ἀγάπην ἀρνουμένην[2].

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν κατὰ τοῦ ὀργῆς δαίμονος νίκην.

Λόγος ἕκτος
Πρὸς λογισμοὺς τοῦ δαίμονος τῆς ἀκηδίας

1. Πρὸς λογισμὸν δαίμονος ἀκηδίας μισοῦντα χειρεργασίαν, ἣν οἶδε, βουλόμενον δὲ ἄλλην τέχνην μαθεῖν μᾶλλον προχωροῦσαν καὶ εὐκοπωτέραν[3].

523 2. Πρὸς λογισμὸν δι' ἀκηδίας κινούμενον ἐν διαβολῇ ἀββᾶ προφάσει ὡς δὴ τοὺς ἀδελφοὺς οὐ παρακαλεῖ καὶ σκληρός ἐστιν αὐτοῖς καὶ οὐκ οἰκτείρει αὐτοὺς ἐν ταῖς θλίψεσιν αὐτῶν. Ἱερέα Θεοῦ οὐ κακολογήσεις[4].

3. Πρὸς ψυχὴν λογισμῷ ἀκηδίας ἐνδίδουσαν καὶ χωρὶς ὑπομονῆς καρπῶν τῆς ἀληθείας ἐπιγνώσεως ἐμπλησθήσεσθαι προσδοκοῦσαν. «Καὶ προσκαρτερήσαντες λήμψεσθε»[5].

4. Πρὸς διάνοιαν ἀπὸ λογισμῶν ἀκηδίας πάλιν πρὸς τὸν κόσμον κλινομένην αὐτόν τε καὶ τὰ πράγματα αὐτοῦ ἀγαπῶσαν. «Ἄκουε Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος εἷς ἐστιν»[6].

5. Πρὸς λογισμὸν ἀκηδίας ἀναγνώσεως ἡμᾶς καὶ διδασκαλίας λόγων πνευματικῶν ἀποσπῶντα καὶ λέγοντα· ὅτι δὴ ὁ δεῖνα γέρων, ἅγιος, δώδεκα μόνον ψαλμοὺς ᾔδει καὶ εὐηρέστει τῷ Θεῷ. «Καὶ ἔσται τὰ ῥήματα ταῦτα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου»[7].

6. Πρὸς ψυχὴν λογισμοὺς ἀκηδίας ὑποδεχομένην ὅταν μικρὰ νόσος τῷ σώματι ἐπιτύχῃ[8].

7. Πρὸς λογισμὸν ἀπὸ ἀκηδίας τήν τε συγγένειαν αὐτοῦ καὶ

---

1. Πρβλ. Α' Ἰω. 3,15. **2.** Πρβλ. Α' Ἰω. 4,20. **3.** Πρβλ. Γεν. 3,19. **4.** Πρβλ. Ἐξ. 22,27. **5.** Ἀριθ. 13,20. **6.** Δευτ. 6,4. **7.** Δευτ. 6,6. **8.** Πρβλ. Δευτ. 7,15.

τοὺς υἱοὺς τοῦ οἴκου ἐπιζητοῦντα καὶ λογιζόμενον ὅτι ὁ ἀκηδίας δαίμων πολὺ ἰσχυρὸς καὶ ὅτι δὴ ἀδυνάμῳ τῶν λογισμῶν αὐτοῦ ἐκπορευομένων καὶ ἐμοὶ ἀντικειμένων περιγίνεσθαι. «Καὶ ἀνεβοήσαμεν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς ἡμῶν καὶ εἶδε τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον ἡμῶν καὶ τὸν θλιμμὸν ἡμῶν»[1].

8. Πρὸς ἀκηδίας λογισμὸν τήν τε ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἐν λόγοις πνευματικοῖς μελέτην φεύγοντα συμβουλεύοντα δέ μοι ἀναπείθειν τὸν Κύριον ἵνα διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἡμᾶς τὰς Γραφὰς διδάσκῃ[2].

9. Πρὸς ψυχὴν καιρῷ ἀκηδίας λογιζομένην καὶ λέγουσαν· ἵνα τί οὕτως ἀφίησί με Κύριος ὑπὸ τῶν δαιμόνων πειρασθῆναι, οἵτινες τοτὲ μὲν τὸν ἡμῶν θυμὸν ἐπεγείρουσι κατ' ἀδελφῶν ἐγγὺς ὄντων ἡμῖν, τοτὲ δὲ εἰς λύπην ἡμᾶς ῥίπτουσι ἐν τῷ βιάζειν ἡμᾶς καὶ πρὸς ἀδελφοὺς μακρὰν ἀφ' ἡμῶν· ἔστι δὲ ταῦτα πόροι (τεχνάσματα) τῶν ἀκηδίας λογισμῶν[3].

10. Πρὸς ψυχὴν σκληρὰν οὐ θέλουσαν δάκρυα χέειν ἐν νυκτὶ διὰ λογισμοὺς ἀκηδίας· δακρύων γὰρ χύσις φάρμακον μέγα τῶν νυκτερινῶν ὁραμάτων τῶν ἐξ ἀκηδίας γεννωμένων· τοῦτο δὲ τὸ φάρμακον καὶ Δαβὶδ ὁ προφήτης σοφῶς τοῖς αὐτοῦ πάθεσι προσήγαγε λέγων· «Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου, λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσίν μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω»[4].

11. Εἰς Κύριον περὶ λογισμῶν ἀκηδίας ἐν ἐμοὶ ἐμμεινάντων. «Ἰδὲ τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου»[5].

12. Πρὸς ἀκηδίας λογισμοὺς τὴν ἐλπίδα μου καθαιροῦντας. Ἐγὼ δέ «πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων»[6].

525 13. Πρὸς λογισμὸν γογγυσμοῦ ἀπὸ ἀκηδίας γενόμενον, ὃς καὶ τῆς αἰνέσεως κατασιωπᾶν τολμᾷ[7].

14. Πρὸς ψυχὴν ἐν ἀκηδίᾳ ὑποδεχομένην λογισμοὺς τῆς ἐλπίδος αὐτῆς καταργητικοὺς ἐν τῷ αὐτῇ ἀποδεῖξαι ὅτι χαλεπωτέρα ἡ

---

1. Δευτ. 28,7. **2.** Πρβλ. Ἰησ. Ν. 1,8. **3.** Πρβλ. Κριτ. 2,20 - 3,2. **4.** Ψαλ. 6,7. **5.** Ψαλ. 24,18. **6.** Ψαλ. 26,13. **7.** Πρβλ. Ψαλ. 33,2.

τῆς μοναστικῆς ἀναστροφὴ καὶ μόλις τις τὴν αὐτῆς πολιτείαν ὑπομένει. Ἔλπισον ἐπὶ Κύριον καὶ ζήτησον πίστιν καὶ κατασκήνου τὴν γῆν[1].

15. Πρὸς ἀθλίαν ψυχὴν ἀκηδιῶσαν καὶ ἄλλους τόπους αὐτῇ ἐκλέγουσαν τοῦ κατοικεῖν ἐκεῖ[2].

16. Πρὸς διάνοιαν οὐκ ἐπισταμένην ὅτι χρονίζοντες ἐν αὐτῇ οἱ ἀκηδίας λογισμοὶ τὴν αὐτῆς κατάστασιν θορυβοῦσι καὶ προσευχῆς καιρῷ τὸ ἅγιον φῶς ἐν τοῖς αὐτῆς ὀφθαλμοῖς ἀμαυροῦσιν. Περὶ δὲ αὐτοῦ τούτου τοῦ φωτὸς ἐβουλόμεθα μαθεῖν τὸ πόθεν ἔστιν ἐγὼ καὶ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀμμώνιος καὶ ἠρωτήσαμεν τὸν ἅγιον Ἰωάννην τῆς Θηβαΐδος, εἰ δὴ ἡ νοὸς φύσις φωτεινή ἔστιν τε καὶ τὸ φῶς ἐξ αὐτοῦ ἐκδίδωσιν ἤ τι ἄλλο ἔκτοσθεν φαίνεται αὐτὸν φωτίζον· αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη λέγων οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος δυνατὸς τοῦτο διακρῖναι οὐδὲ πάλιν χωρὶς Θεοῦ χάριτος ὁ νοῦς ἐν τῇ προσευχῇ φωτισθῆναι δύναται πολλῶν καὶ δεινῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ σπευδόντων ἀπελευθερωθείς[3].

17. Πρὸς ψυχὴν θέλουσαν μαθεῖν εἰ ἀληθῶς τότε ἡ ψυχὴ τοῖς διὰ τῶν δαιμόνων πειρασμοῖς παραδίδοται, ὅταν ὀλίγον ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἐγκαταλείπηται. Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας τῆς ὀδύνης μου ἔστησαν[4].

18. Πρὸς ἀκηδίας λογισμὸν τὴν ἐλπίδα τῆς ὑπομονῆς ἡμῶν καταργοῦντα, ὡς οὐ δυναμένης διὰ τοῦ δρόμου αὐτῆς τὸν Κύριον ἀναπείθειν, ὥστε μεθ' ἡμῶν ἔλεος ποιεῖν[5].

19. Πρὸς ψυχὴν ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ δάκρυα καιρῷ τῆς κατὰ τῆς ἀκηδίας μάχης οἰομένην καὶ οὐ μνημονεύουσαν Δαβὶδ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦντα καὶ λέγοντα. «Ἐγενήθη μοι τὰ δάκρυά μου ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου;»[6].

20. Πρὸς ψυχὴν ἀπὸ ἀκηδίας πεσοῦσαν καὶ λογισμῶν λύπης πεπλησμένην[7].

21. Εἰς Κύριον περὶ ἀκηδίας δαίμονος ὅλην τὴν ἡμέραν κατ' ἐμοῦ μαχεσαμένου[8].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 36,3. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 36,34. **3.** Πρβλ. Ψαλ. 37,11. **4.** Πρβλ. Ψαλ. 37,12. **5.** Πρβλ. Ψαλ. 39,2. **6.** Ψαλ. 41,4. **7.** Πρβλ. Ψαλ. 41,6. **8.** Πρβλ. Ψαλ. 55,2.

22. Εἰς Κύριον ὅτι λογισμοὶ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας ἐμοῦ ἀπεχώρησαν[1].

23. Εἰς Κύριον περὶ λογισμῶν ἀκηδίας ἡμῖν ἐγγιγνομένων, ὡς ὁ δεῖνα, εἷς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἢ εἷς τῶν συγγενῶν ἡμῶν προσήχθη εἰς βαθμὸν τιμῆς καὶ ἐξουσίας.

24. Πρὸς λογισμὸν ἐρεθίζοντα ἡμᾶς καιρῷ ἀκηδίας πρὸς ἀδελφοὺς ἰέναι ὡς δὴ παρακληθησομένους ὑπ' αὐτῶν. Οὐκ ἔστι παρακαλῶν τὴν ψυχήν μου· «ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην»[2].

25. Πρὸς ἀκηδίας λογισμὸν ὑπογράφοντα ἡμῖν μακρὸν χρόνον καὶ ἔτη ζωῆς πικρά[3].

26. Πρὸς λογισμὸν ἀκηδίας σπεύδοντα ἄλλην κέλλην εὑρεῖν ὡς κατοικητήριον, ὡς ἧς κατεῖχε πρώτης πάνυ μισητῆς καὶ πλήρους ὑγρότητος ἐξ ἧς παντοῖαι νόσοι[4].

27. Εἰς Κύριον περὶ λογισμῶν τὴν διάνοιάν μου διωξάντων καὶ ἐκκαταπληξάντων· «ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατεδίωξε τὴν ψυχήν μου, ἐταπείνωσεν εἰς γῆν τὴν ζωήν μου, ἐκάθισέν με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροὺς αἰῶνος»[5].

527 28. Πρὸς ἀκηδίας λογισμὸν τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἀποβάλλοντα καὶ τὸ σῶμα ἐν νυσταγμῷ εἰς τὸν τοῖχον κλίνοντα[6].

29. Πρὸς λογισμὸν κόπων καὶ ἐντολῶν θρησκείας ἀποσπῶντα.

30. Πρὸς ἀκηδίας λογισμὸν τοὺς ἀδελφοὺς μεμφόμενον ὡς ἀγάπην οὐκ ἔχοντας τούς τε νοσηλεύοντας καὶ κάμνοντας παραμυθεῖσθαι οὐ θέλοντας[7].

31. Πρὸς ψυχὴν δι' ἀκηδίας λογισμὸν λυπουμένην[8].

32. Πρὸς ἀκηδίας λογισμὸν ὑπογράφοντα ἡμῖν μακρὸν γῆρας καὶ πενίαν πικρὰν ἀπαράκλητον καὶ νόσους τὸ σῶμα ἀποκτεῖναι δυναμένας[9].

33. Πρὸς ἀκηδίας λογισμὸν ἄλλους ἡμῖν τόπους ἀποφαίνοντα καὶ ἡμῖν ἐν αὐτοῖς κέλλην κτᾶσθαι συμβουλεύοντα, ὡς δὴ καὶ τὴν χρείαν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἀκοπώτερον εὑρησόντων καὶ ἀνάπαυσίν τε καὶ παράκλησιν τῶν ἀδελφῶν πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένων[10].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 55,12. **2.** Ψαλ. 76,4. **3.** Πρβλ. Ψαλ. 102,15. **4.** Πρβλ. Ψαλ. 131,14. **5.** Ψαλ. 142,3. **6.** Πρβλ. Παρμ. 6,9. **7.** Πρβλ. Παρμ. 18,1. **8.** Πρβλ. Ἰὼβ 5, 17-19. **9.** Πρβλ. Ἰὼβ 8, 6-8. **10.** Πρβλ. Ἰὼβ 10,20.

34. Πρὸς ψυχὴν ἐν ἀκηδίᾳ λογιζομένην ὅτι οὐκ ἔστιν ὅριον τῶν θλίψεων αὐτῆς. Μὴ εἴπῃς ὅτι οὐκ ἀθωωθήσεται ἀνὴρ ὅτε τὸν Κύριον φοβεῖται, διότι ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ παρὰ Κυρίου ἐφορῶντος αὐτόν[1].

35. Πρὸς ἀκηδίας λογισμοὺς τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ διαιτωμένους μακαρίζοντας[2].

36. Πρὸς ψυχὴν διὰ σώματος νόσον ἀκηδίας λογισμοὺς ὑποδεχομένην[3].

37. Πρὸς ψυχὴν ἐφ' ἧς βάρος τῆς ἀκηδίας ἔπεσεν καὶ ἀπὸ μοχθηρίας τῶν τῆς ὀλιγοψυχίας λογισμῶν βοᾷ[4].

38. Πρὸς ψυχὴν ὑπὸ λογισμῶν καμάτου καὶ ἀκηδίας ἐν αὐτῇ χρονιζόντων μαλακισθεῖσαν καὶ ἀσθενήσασαν καὶ ἐν τῇ πικρίᾳ αὐτῆς ἐκλείπουσαν, ἧς ἡ ἰσχὺς ὑπὸ τῆς μεγάλης μοχθηρίας αὐτῆς κατεβρώθη καὶ ἡ ὑπομονὴ ἐγγὺς ἐκλύεσθαι ὑπὸ βίας τούτου τοῦ δαίμονος ἀλλοιουμένης (μαινομένης) καὶ ἐν δάκρυσιν ἐμπαθέσι καὶ οἰμωγοῖς νηπιαζούσης οὐκ οὔσης αὐτῇ παρακλήσεως[5].

39. Πρὸς ἀκηδίας λογισμοὺς τὴν ὑπομονὴν ἡμῶν σαλεύοντας καὶ ἡμᾶς ἐπεγείροντας ὀλίγον ἀναπαύσασθαι καὶ τὴν κατοικίαν ἡμῶν καὶ τὴν συγγένειαν ἐπισκέψαι διὰ πολλοῦ χρόνου. Κύριε, φείδου διὰ τὸ ὄνομά σου ὅτι μεγάλη ἡ χρηστότης σου καὶ σοὶ ἡμάρτομεν, ἐλπὶς Ἰσραὴλ καὶ Σωτὴρ αὐτοῦ καιρῷ θλίψεως[6].

529 40. Πρὸς λογισμοὺς ἀποδεικνύντας ἡμῖν τὴν μοναστικὴν ζωὴν ὅτι πολλαὶ θλίψεις καὶ μεγάλοι πόνοι ἐν τῇ ἀναστροφῇ αὐτῆς. Ἀγαθὸς Κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν καὶ τῇ ψυχῇ αὐτὸν ζητούσῃ, ἀγαθὸς τῷ ἐλπίζοντι ἐν ἀληθείᾳ εἰς τὸ σωτήριον Κυρίου[7].

41. Πρὸς λογισμὸν λέγοντα ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ χωρὶς μοναστικῆς ζωῆς καθαρότητα καὶ εὐεξίαν κτᾶσθαι δυνατόν[8].

42. Εἰς Κύριον περὶ ἀκηδίας λογισμοῦ μου κατισχύσαντος[9].

43. Πρὸς ἀκηδίας λογισμὸν ἡμῖν συμβουλεύοντα τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν κατὰ σάρκα ἐπισκέψασθαι[10].

---

1. Πρβλ. Ἰὼβ 34,9. **2.** Πρβλ. Μιχ. 4,5. **3.** Πρβλ. Μιχ. 7,9. **4.** Πρβλ. Ἠσ. 41,11. **5.** Πρβλ. Ἱερ. 38,16. **6.** Πρβλ. Ἱερ. 14, 7-8. **7.** Πρβλ. Θρ. 3,25. **8.** Πρβλ. Θρ. 3, 27-31. **9.** Πρβλ. Δαν. 3,41. **10.** Πρβλ. Ματθ. 8,22. Λουκ. 9,60.

44. Πρὸς ψυχὴν ἀπὸ ἀκηδίας πίπτουσαν καὶ πάλιν τοὺς κατὰ σάρκα αὐτῆς συγγενεῖς ἐπιζητοῦσαν[1].

45. Πρὸς ψυχὴν οὐ πεπεισμένην ὅτι τὴν τῶν συγγενῶν ἀγάπην μῖσος καλεῖ ὁ Χριστὸς οὕτως λέγων πρὸς ψυχὰς ἐν πάθεσιν ἐπιθυμητῶν κατεχομένας τε καὶ τὸν κόσμον φιλοῦσας[2].

46. Πρὸς λογισμοὺς ἀκηδίας ἐν ἡμῖν γενομένους ὡς δὴ τῶν συγγενῶν ἡμῶν λεγόντων περὶ ἡμῶν ὡς οὐ διὰ Θεὸν ἀφήκαμεν τὸν κόσμον καὶ εἱλόμεθα τὴν μοναστικὴν ἀλλ' ἢ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἢ διὰ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν ὅτι οὐκ ἰσχύσαμεν ἐν ταῖς τοῦ κόσμου πραγματείαις ἀνδρίζεσθαι[3].

47. Πρὸς ἀκηδίας λογισμοὺς ἀπὸ θλίψεων ἡμῖν συμβαίνοντας[4].

48. Πρὸς λογισμοὺς ἀπὸ ἀκηδίας γογγύζειν τολμῶντας[5].

49. Πρὸς λογισμὸν λυπούμενον διὰ ἀκηδίας λογισμοὺς καὶ οὐ μνημονεύοντα τοὺς πειρασμοὺς οὓς ὁ ἀπόστολος καταλέγει[6].

50. Πρὸς λογισμοὺς ἀκηδίας οὐκ εὐχαριστοῦντας τοῖς τε πατράσι καὶ τοῖς ἀδελφοῖς[7].

51. Πρὸς ψυχὴν οὐκ εἰδυῖαν ὅτι καὶ τὸ παθεῖν τινα ὑπὲρ τῶν πνεύματος χαρισμάτων ἐστίν[8].

531 52. Πρὸς λογισμοὺς ψυχῆς ὑπ' ἀκηδίας κινουμένους καὶ τὴν ἁγίαν κατορθωμάτων ὁδὸν καὶ τὸν τόπον τῆς κατοικίας ἀφιέναι βουλομένους[9].

53. Πρὸς λογισμὸν ἐρεθίζοντά με εἰς ἐπίσκεψιν τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐκεῖ συγγενῶν μου καὶ φίλων[10].

54. Πρὸς ψυχὴν ἀπὸ ἀκηδίας καὶ λύπης πεσοῦσαν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ λογιζομένην ὅτι εἰς τὸν δαιμόνων βασανισμὸν παραδέδοται[11].

55. Πρὸς ἀκηδίας λογισμοὺς κατὰ τῶν ἁγίων πατέρων θυμουμένους ὡς ἀσπλάγχνων καὶ τοὺς ἀδελφοὺς παρακαλεῖν οὐ βουλομένων· διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ πρὸς αὐτοὺς θλιβόμενοι (σκληρυνόμενοι) οὐ θέλουσιν αὐτοῖς ὑποτάττεσθαι[12].

---

1. Πρβλ. Ματθ. 19,29. **2.** Πρβλ. Λουκ. 14,26. **3.** Πρβλ. Πράξ. 5,29. **4.** Πρβλ. Ρωμ. 12,12. **5.** Πρβλ. Α' Κορ. 10,10. **6.** Πρβλ. Β' Κορ. 11,28. **7.** Πρβλ. Ἐφ. 5,20. **8.** Πρβλ. Φιλιπ. 1,29. **9.** Πρβλ. Ἑβρ. 10, 36-38. **10.** Πρβλ. Ἑβρ. 13,14. **11.** Πρβλ. Ἑβρ. 11, 36-38. **12.** Πρβλ. Ἑβρ. 13,17.

56. Πρὸς λογισμὸν ψυχῆς λυπηρὸν ὅτι ἀκηδίας πνεῦμα ἐν αὐτῇ ἐμμένει καὶ τὴν κατάστασιν αὐτῆς μεταλλοιοῖ[1].

57. Πρὸς διάνοιαν ὑπὸ λογισμοῦ ἀκηδίας πανταχόθεν τυπτομένην τοτὲ μὲν ὑπὸ θυμοῦ ἀπὸ τῶν τόπων διωκομένην, τοτὲ δὲ εἰς ἄλλους παρ' ἀδελφοῖς τόπους ὑπὸ φάρυγγος ἑλκομένην ἢ πρὸς τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς ἢ πρὸς τὸν κόσμον, ὃς πολλάκις αὐτὴν ἠτίμασε καὶ ἐταπείνωσεν[2].

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν νίκην κατὰ τῶν τοῦ ἀκηδίας δαίμονος λογισμῶν.

Λόγος ἕβδομος
Πρὸς λογισμοὺς τοὺς ἀπὸ τοῦ τῆς κενοδοξίας δαίμονος

1. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας συμβουλεύοντα ἡμῖν καιρῷ οὐ προσήκοντι ἐκπορεύεσθαι εἰς τὸν κόσμον ὡς μαθητεύειν ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ εἰς τὴν μοναστικὴν ἀναστροφὴν προτρέπειν. «Σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν...»[3].

2. Πρὸς κενοδοξίας λογισμὸν ἐπεγείροντα ἐν ἐμοὶ φθόνον κατ' ἀδελφῶν παρὰ Θεοῦ χάρισμα γνώσεως δεξαμένων[4].

3. Πρὸς ψυχὴν ἀκαθάρτους λογισμοὺς ὑποδεξαμένην καὶ ἱερωσύνης ἐπιθυμοῦσαν ἀπὸ κενοδοξίας αὐτὴν κατεχούσης καὶ οὐ λογιζομένην τὸν κίνδυνον τὸν μετ' αὐτὴν ἐρχόμενον. «Καὶ πῦρ ἐξῆλθεν παρὰ Κυρίου καὶ κατέφαγεν τοὺς πεντήκοντα καὶ διακοσίους ἄνδρας τοὺς προσφέροντας τὸ θυμίαμα»[5].

4. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας δι' ἀνθρώπους ποιοῦντα δικαιοσύνην[6].

5. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας ἐζευγμένον τῷ περὶ τῶν κατορθωμάτων λόγῳ καὶ αὔλακα κενοδοξίας ἕλκοντα. «Οὐκ ἀροτριάσεις ἐν μόσχῳ καὶ ὄνῳ ἐπὶ τὸ αὐτό»[7].

6. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας ὡς ὅτι εἶ ἔνδοξος ἀνὰ μέσον πάντων τῶν ἀδελφῶν[8].

---

1. Πρβλ. 'Ιαχ. 1,2. **2.** Πρβλ. 'Ιαχ. 1,12. **3.** Γεν. 19,17. **4.** Πρβλ. 'Αριθ. 11,29. **5.** 'Αριθ. 16,35. **6.** Πρβλ. Δευτ. 16,20. **7.** Δευτ. 22,10. **8.** Πρβλ. Α' Βασ. 18,23.

533 7. Πρὸς ψυχὴν οὐ θέλουσαν διὰ κενοδοξίαν καταλείπειν τόπον οὐκ ἀγαθὸν εἰς κατοικίαν[1].

8. Πρὸς ψυχὴν ἀπὸ κενοδοξίας αὐτὴν κατεχούσης οἰομένην ὅτι ἀληθεύουσιν οἱ δαίμονες ἐν ἐπαγγελίᾳ ἱερατείας ἣν αὐτῇ ὑπισχνοῦνται[2].

9. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας προτρέποντα ἡμᾶς διδάξαι ἀδελφοὺς ἢ κοσμικοὺς οὐκέτι τὴν ψυχῆς ὑγιείαν κεκτημένους· «ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα»[3].

10. Πρὸς λογισμοὺς κενοδοξίας τὸν νοῦν παντοίοις νοήμασι περισπῶντας τοτὲ μὲν αὐτὸν οἰκονόμον τῶν Θεοῦ κτημάτων ποιοῦντας, τοτὲ δὲ ἐπόπτην τῶν ἀδελφῶν αὐτὸν καθιστῶντας· «ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, πονηρευόμενοι, καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ μου»[4].

11. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας σκληράν μοι βουλὴν ὑποτιθέντα ἵνα τῆς ἀδελφότητος (τοῦ κοινοῦ) ἀποχωρήσας ἐμαυτὸν διὰ τοὺς ἀδελφοὺς ἐγκλείω καὶ οἰόμενον ὅτι με πλανᾷ[5].

12. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας βιάζοντα ἡμᾶς λαλεῖν πολὺ καὶ τὰ περισσά· εὑρίσκεται δὲ τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρὰ μονάζουσιν ἐγκλείστοις· διὰ κενοδοξίαν ῥίπτουσιν αὐτοὺς εἰς βιωτικὰς πραγματείας καὶ ἡδέως ἐκδεχομένοις τοὺς ἐνώπιον αὐτῶν ἀλλήλοις δικαζομένους[6].

13. Πρὸς λογισμὸν ἡμῖν συμβουλεύοντα πρὸ τῆς ἡμῶν κατορθώσεως τῶν ἀδελφῶν προστῆναι καὶ τὰς ψυχὰς ἐν γνώσει Χριστοῦ ὁδηγῆσαι· «ἔστιν ὁδὸς ἣ δοκεῖ ὀρθὴ εἶναι παρὰ ἀνθρώποις, τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῆς ἔρχεται εἰς πυθμένα Ἅδου»[7].

14. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας προτρέποντα ἡμᾶς ἀπ' ἄρτι τὰς Γραφὰς ἀφιέναι ὅτι τὴν αὐτῶν δύναμιν οὐκ κατελάβομεν. «Ὃς ἀποκρίνεται λόγον πρὶν ἀκοῦσαι, ἀφροσύνη αὐτῷ ἐστιν καὶ ὄνειδος»[8].

15. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας προτρέποντα τοὺς λίαν νέους μόνους καθῆσθαι καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτοῦ γιγνώσκεται ὁ

---

1. Πρβλ. Δ' Βασ. 6,1. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 5,10. **3.** Ψαλ. 83,3. **4.** Ψαλ. 118,115. **5.** Πρβλ. Ψαλ. 139,6. **6.** Πρβλ. Παρμ. 10,19. **7.** Παρμ. 14,12. **8.** Παρμ. 18,13.

νέος εἰ καθαρός ἐστι καὶ εὐθέα τὰ πράγματα αὐτοῦ. «Παρὰ Κυρίου εὐθύνεται τὰ διαβήματα ἀνδρί»[1].

16. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας συμβουλεύοντα ἡμῖν τοὺς κοσμικοὺς τοὺς ἡμᾶς ἀγαπῶντας ἐγγυᾶσθαι τοῦ δανειστοῦ αὐτοὺς θλίβοντος· «μὴ δίδου σεαυτὸν εἰς ἐγγύην αἰσχυνόμενος πρόσωπον»[2].

17. Πρὸς ψυχὴν διὰ κενοδοξίαν τι τῶν μοναστικῆς μυστηρίων τοῖς κοσμικοῖς μηνύουσαν. «Εἰς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε, μήποτε μυκτηρίσῃ τοὺς συνετοὺς λόγους σου»[3].

18. Πρὸς λογισμοὺς ἡμᾶς προτρέποντας εἰς τὸν κόσμον ἐξιέναι διὰ κέρδος τῶν ἡμᾶς ὁρώντων. «Λόγοι κερκώπων μαλακοί, ... ἀργύριον διδόμενον μετὰ δόλου, ὥσπερ ὄστρακον ἡγητέον»[4].

19. Πρὸς δαίμονα, ὃς περὶ μεγάλων πειρασμῶν, ὧν ἡμῖν φανερῶς ἐπήγαγεν ἀναστρέφων πάλιν ἡμᾶς αὐτῷ ἀφιέναι ἀναπείθει· τοῦτο δέ, καθὼς ἡμῖν ἐμήνυσεν ὁ ἅγιος προφήτης Ἰωάννης, διὰ κενοδοξίαν ποιεῖ· προσήκει δὲ ἡμᾶς αὐτῷ ἀποκρίνασθαι, ὃ ἀπεκρίναντο αὐτῷ ὁ μακάριος λέγων· ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτοῦ γιγνώσκεται ὁ μισῶν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνεδρεύεται καὶ ἐᾶν ταπεινοῖ τὴν φωνήν[5].

20. Πρὸς λογισμοὺς βιάζοντας ἡμᾶς διὰ πρόσκαιρον δόξαν τὰς λαμπρὰς ἡμῶν ἀναστροφὰς φανερῶσαι. «Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα, ἀλλότριος καὶ μὴ τὰ σὰ χείλη»[6].

21. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας καιρῷ, ὅτε οὐ προσήκει ἡμᾶς λαλεῖν βιάζοντα, ὅτε δὲ προσήκει ἡμῖν σιωπᾶν συμβουλεύει· «καιρὸς τοῦ ῥῆξαι καὶ καιρὸς τοῦ ῥάψαι, καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν»[7].

535 22. Πρὸς ψυχὴν οὐ πεπεισμένην ὅτι καὶ ὁ διάβολος γιγνώσκει τοὺς Θεῷ λατρεύοντας. «Ἀπεκρίθη δὲ ὁ διάβολος καὶ εἶπεν ἐναντίον τοῦ Κυρίου· μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ τὸν Θεόν;»[8].

23. Πρὸς δαίμονα ἡμῖν ἐπαγγέλλοντα καὶ λέγοντα ὅτι ἐνδόξους ποιήσω ὑμᾶς πανταχοῦ ἐναντίον πάντων ἀνθρώπων καὶ ὑπο-

---

1. Παρμ. 20,24. **2.** Παρμ. 22,26. **3.** Παρμ. 23,9. **4.** Παρμ. 26, 22-23. **5.** Πρβλ. Παρμ. 26,24. **6.** Παρμ. 27,2. **7.** Ἐκκλ. 3,7. **8.** Ἰὼβ 1,9.

κρινόμενον ὡς δὴ ἡμῖν βοηθήσει. «Οὐχ οὕτως, ἀλλὰ ἀποστελεῖ Κύριος εἰς τὴν σὴν τιμὴν ἀτιμίαν...»[1].

24. Πρὸς ψυχὴν δόξαν παρ' ἀνθρώπων φιλοῦσαν ὑπὲρ τὴν γνῶσιν Χριστοῦ[2].

25. Εἰς Κύριον περὶ λογισμῶν κενοδοξίας ἡμῖν ἐμμενόντων οἳ τὴν ἀθλίαν διάνοιαν ἐναντίον ὀργῆς καὶ λύπης καὶ ὑπερηφανίας δαιμόνων καταποντίζουσιν. «Ἴασαί με, Κύριε, καὶ ἰαθήσομαι· σῶσόν με, καὶ σωθήσομαι· ὅτι καύχημά μου σὺ εἶ»[3].

26. Πρὸς δαίμονα ποιήσαντά με ἐν ἐνυπνίῳ νυκτὸς ποιμένα ποιμνίας καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ μοι τὸ ἐνύπνιον ἐξηγησάμενον καὶ λέγοντα ἱερεὺς ἔσῃ καὶ ἰδοὺ οἱ ἐπιζητοῦντές σε διὰ τάχος μετὰ σὲ ἐλεύσονται. «Ἐθανάτωσαν ἐν λάκκῳ ζωήν μου καὶ ἐπέθεικαν λίθον ἐπ' ἐμοί»[4].

27. Πρὸς δαίμονα ἐν νοῒ ἡμῶν διοχλοῦντα καὶ λέγοντα ὅτι ἰδοὺ ἐν τάχει ἁρπαγήσεσθε εἰς τὸν οὐρανόν· τοῦτο δὲ ἀδελφῶν τινὲς λογισάμενοι ἐν χαλεπῷ χειμῶνι ἔπεσον καὶ ἐναυάγησαν[5].

28. Πρὸς δαίμονα ἐπαγγείλαντα ἡμῖν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ὅτι ἡμᾶς γνωστοὺς διὰ σοφίας ποιήσει ἔμπροσθεν βασιλέων καὶ ἀρχηγῶν[6].

29. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας ὃς πρὸ τοῦ ποιεῖν τὰς Θεοῦ ἐντολὰς αὐτὰς τοὺς ἀδελφοὺς διδάξαι προαιρεῖται[7].

30. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας ἀντεχόμενον τῶν δικαιοσυνῶν, τὴν δὲ διάνοιαν διεστραμμένην ποιοῦντα[8].

31. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας ἐν καταστάσει προσευχῆς καθάραι φαινόμενον ἡμῖν καὶ τὸν νοῦν ὁμοιούμενον ᾧ θέλει εἴδει (;) τοῦ νοὸς ἀοράτου καὶ ἀνειδέου ὄντος καὶ αὐτὸν ὡς προσευχόμενον τῇ θεότητι ὑπογράφοντα· οὕτως δὲ ἔσται τῷ νοῒ τῷ ὑπὸ κενοδοξίας πάθους συντριβομένῳ καὶ ὑπ' ἐκείνου τοῦ δαίμονος καιρῷ προσευχῆς ἐκεῖ προσάγεται οὐχ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ὑπὸ παίδων καὶ πολλῶν ἀνθρώπων ὁρᾶται· ὁ δυνατὸς συνιέναι συνίησιν[9].

32. Πρὸς λογισμοὺς κενοδοξίας σπεύδοντας διὰ σκυθρωπίας

---

1. Ἡσ. 10,16. **2.** Πρβλ. Ἡσ. 40, 6-8. **3.** Ἱερ. 17,14. **4.** Θρ. 3,53. **5.** Πρβλ. Δαν. (Σωσ.) 55. **6.** Πρβλ. Δαν. (Σωσ.) 59. **7.** Πρβλ. Ματθ. 5,19. **8.** Πρβλ. Ματθ. 6,1. **9.** Πρβλ. Ματθ. 6,5.

τὴν νηστείαν ἡμῶν φανερῶσαι, ὥστε τὸν νοῦν γαστριμαργίας λογισμῶν ἀπολυθέντα καὶ ἐλευθερωθέντα προσδεηθῆναι καὶ κατέχεσθαι λογισμῷ κενοδοξίας· τοῦτο δὲ μηχανῶνται οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, ἵνα μὴ δύνηται ὁ νοῦς ἑστᾶναι καὶ τὴν ὄψιν πρὸς Θεὸν μετεωρίζειν ὑπὲρ τοὺς λογισμοὺς ὑψωμένος[1].

33. Πρὸς λογισμοὺς κενοδοξίας τὴν ψυχὴν βιάζοντας μελετᾶν ἐν κενοῖς λόγοις καὶ προσκαίροις πράγμασι, σπεύδοντας προσδεῆσαι τὸν νοῦν κινοῦσιν ἐν ἡμῖν ἢ ἐπιθυμίαν ἢ θυμὸν ἢ ἐν τῷ νοΐ, βδελυκτὰ ὁράματα ὑπογράφουσι τῆς καθαρᾶς καταστάσεως τῆς τὴν προσευχὴν ἡμῶν κοσμούσης τε καὶ στεφανούσης καταργητικά[2].

537 34. Πρὸς λογισμοὺς ἐν χαρᾷ γιγνομένους ὅτι τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν φεύγει[3].

35. Πρὸς δαίμονα ἐν τῇ καρδίᾳ μου λέγοντα ὅτι ἰδοὺ εἶ δεδοκιμασμένος ἐν ᾧ ἐδέξω ἰάσεως χαρίσματι[4].

36. Πρὸς δαίμονα ἡμῖν συμβουλεύοντα δι' ἀργυρίου τὴν ἱερωσύνην κτᾶσθαι[5].

37. Πρὸς ψυχὴν ὑπὸ κενοδοξίας θλιβομένην καὶ σοφίαν τῶν Ἑλλήνων μαθεῖν ἐπιθυμοῦσαν[6].

38. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας ἐν πόνῳ κατορθωμάτων καυχᾶσθαι βουλόμενον[7].

39. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας προτρέποντα ἡμᾶς τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν πείθειν ὅτι ἐὰν δικαίως ἐν τῇ μοναστικῇ ἀναστροφῇ ζῶμεν, τῆς τε ψυχῆς ὑγιείας καὶ τῆς ἀληθείας ἐπιγνώσεως καταξιωθησόμεθα[8].

40. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας συμβουλεύοντά μοι κατεργάζεσθαί τι, ὥστε τῇ ἱερωσύνῃ τιμηθῆναι[9].

41. Πρὸς λογισμὸν κενοδοξίας προτρέποντα ἡμᾶς διδάξαι ὑγιείαν ψυχῆς ἢ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, οὐ κεκτημένους[10].

42. Πρὸς λογισμοὺς κενοδοξίας χαρίσματα ἰάσεως ἢ γνώσεως Θεοῦ ἐπιζητοῦντας[11].

---

1. Πρβλ. Ματθ. 6,16. **2.** Πρβλ. Ματθ. 12,36. **3.** Πρβλ. Λουκ. 10,20. **4.** Πρβλ. 'Ιω. 8,44. **5.** Πρβλ. Πράξ. 8,20. **6.** Πρβλ. Α' Κορ. 3,19. **7.** Πρβλ. Β' Κορ. 10,17. **8.** Πρβλ. Γαλ. 1,10. **9.** Πρβλ. Ἑβρ. 5,4. **10.** Πρβλ. 'Ιακ. 3,1. **11.** Πρβλ. 'Ιακ. 4,3.

43. Πρὸς λογισμοὺς κενοδοξίας τόν τε κόσμον ζητοῦντας καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ὑπογράφοντας[1].

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν νίκην κατὰ τῶν τοῦ δαίμονος τῆς κενοδοξίας λογισμῶν.

Λόγος ὄγδοος
Πρὸς τοὺς καταράτους λογισμοὺς τῆς ὑπερηφανίας

1. Πρὸς λογισμὸν ὑπερηφανίας λέγοντά μοι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἅγιος τοῦ Κυρίου[2].

2. Πρὸς λογισμὸν ὑπερηφανίας δοξάζοντά με καὶ εἰς ὕψος ἐπαίροντα ὡς καθαρὸν οὐκέτι λογισμοὺς μιαροὺς δεχόμενον[3].

3. Πρὸς λογισμὸν βλάσφημον ἀρνούμενον Θεόν με τρέφοντα καὶ ἀδικοῦντα (συκοφαντοῦντα) τὸν ἄγγελον τὸν ἐμὲ βοηθοῦντα[4].

4. Πρὸς ψυχὴν θέλουσαν μαθεῖν τί λέγουσιν οἱ ὑπερήφανοι δαίμονες, ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς ὑποθέσεις πνευματικὰς ἐρευνῶντας[5].

5. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον ἀρνούμενον τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ὅτι οὐ διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ ἐνικήσαμεν τοὺς ἄλλους ἑπτὰ δαίμονας θιασώτας τῆς ὑπερηφανίας[6].

6. Εἰς Κύριον περὶ λογισμὸν ὑπερηφανίας ἐμὲ δοξάζοντος, ὡς διὰ τῆς μεγάλης μου ἰσχύος τοὺς λύπης δαίμονας κατέστρεψα[7].

539 7. Πρὸς λογισμοὺς ὑπερηφανίας θλίβοντας τὴν ψυχὴν ὥστε τῶν ἁγίων Ἀγγέλων καταφρονεῖν ὡς οὐ δυναμένων αὐτὴν παιδεύειν ἐν ταῖς πλημμελείαις αὐτῆς, ἵνα ἅτε τοῦτο λογιζομένη ὑπ' αὐτῶν ἐγκαταλειπομένη πάλιν εἰς ἀκαθάρτους δαίμονας, λογισμοὺς δὴ ὑπερηφανίας, ἐμπέσῃ[8].

8. Πρὸς λογισμὸν ὑπερηφανίας συμβουλεύοντα ἡμῖν τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων καταφρονεῖν ὡς δή τι περισσότερον ἡμῶν οὐ πονησάντων ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς αὐτῶν[9].

9. Πρὸς λογισμὸν βλάσφημον τὴν διάνοιαν ἀνασείοντα εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν[10].

---

1. Πρβλ. Α' Ἰω. 2,15. **2.** Πρβλ. Γεν. 3,14. **3.** Πρβλ. Γεν. 18,27. **4.** Πρβλ. Γεν. 48,15. **5.** Πρβλ. Ἐξ. 5,9. **6.** Πρβλ. Ἐξ. 15,1. **7.** Πρβλ. Ἐξ. 15,6. **8.** Πρβλ. Ἐξ. 23,20. **9.** Πρβλ. Λευϊτ. 19,32. **10.** Πρβλ. Λευϊτ. 24,15.

10. Εἰς Κύριον ὅτι λογισμοὶ βλάσφημοι ἐν ἐμοὶ ἐμμείναντες τὴν τῆς προσευχῆς ἡμῶν παῤῥησίαν καθαίρουσιν[1].

11. Πρὸς ψυχὴν κάλλος γνώσεως οὐκ ἐπισταμένην τῷ δὲ δαίμονι πειθομένην συμβουλεύοντι αὐτῇ φεύγειν ἀπὸ γνώσεως Χριστοῦ τε καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, ἃς ἐνώπιον αὐτῆς καταμικρύνει. «Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Κυρίου μὴ ἀποστάται γίνεσθε· ὑμεῖς δὲ μὴ φοβηθῆτε»[2].

12. Πρὸς λογισμὸν βλάσφημον λογίζεσθαι ἡμᾶς ποιοῦντα εἴ ἐστιν ἐν ἡμῖν Θεὸς ἢ οὔ[3].

13. Πρὸς ψυχὴν ἐν ὑπερηφανίᾳ λογιζομένην ὅτι τῇ αὐτῆς δυνάμει τῶν δαιμόνων τῶν τῇ ἐντολῶν θρησκείᾳ ἀνθεστηκότων περιεγένετο[4].

14. Πρὸς νοῦν οἰόμενον ὅτι διὰ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ ὁσιότητος τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνίκησε καὶ ἐλθὼν ἐκληρονόμησε τὴν γνῶσιν[5].

15. Πρὸς δαίμονά μοι λέγοντα ὅτι πάντες ἄνθρωποί με εὐλογοῦσι καὶ ἐγὼ γεννητὴς σοφῶν[6].

16. Πρὸς λογισμὸν βλάσφημον τὸ ἐν ἡμῖν αὐτεξούσιον ἀρνούμενον καὶ λέγοντα ὅτι οὐ προαιρέσει ἡμῶν ἁμαρτάνομεν καὶ δικαιούμεθα καὶ διὰ τοῦτο δὴ οὐ δικαίως γενήσεται ἡ κατάκρισις[7].

17. Πρὸς λογισμοὺς ψυχῆς οὐκ ἐπισταμένης, ὅτι οὐ προσήκει πάντα ἄγγελον ἐξαπίνης ἐπιφαινόμενον αὐτῇ ὡς ὄντα Κυρίου νομίζειν, ἀλλὰ τοῦτον οὗ ὁ λόγος χαρὰν καὶ εἰρήνην τέλειον δίδοι τῇ ψυχῇ ὑπὸ τοῦ ὁράματος αὐτοῦ δειλιώσῃ τε καὶ φοβουμένῃ· ταύτην δὲ τὴν γαλήνην οἱ δαίμονες τῇ ὄψει αὐτῶν αὐτῇ οὐ παρέχουσιν ἀλλὰ μέγαν φόβον καὶ τρόμον εἴς τε ψυχὴν καὶ σῶμα ἐμβάλλουσι καὶ διὰ τῆς λεπτῆς αὐτῶν φωνῆς ταραχὴν καὶ θόρυβον τῇ καρδίᾳ ἐπάγουσιν[8].

541 18. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον ἀρνούμενον τὴν Θεοῦ χρηστότητα[9].

19. Πρὸς ψυχὴν θέλουσαν καὶ προθυμοῦσαν γονυπετεῖν κά-

---

1. Πρβλ. Ἀριθ. 10, 34-35. **2.** Ἀριθ. 14, 9-10. **3.** Πρβλ. Δευτ. 6,16. **4.** Πρβλ. Δευτ. 8,17. **5.** Πρβλ. Δευτ. 9,4. **6.** Πρβλ. Δευτ. 28,16. **7.** Πρβλ. Δευτ. 30,15. **8.** Πρβλ. Ἰησ. Ν. 5,13. **9.** Πρβλ. Α' Βασ. 2,25.

μνουσαν δὲ ταπεινῶσαι τὸν βλάσφημον δαίμονα, ὃς ταῖς ἀδιαλείπτοις ἡμῶν προσευχαῖς ἐναντιοῦται[1].

20. Πρὸς ψυχὴν τοὺς φοβεροὺς βλασφημίας λογισμοὺς δειλιῶσαν τῆς τε προσευχῆς παῤῥησίας ἐκπεσοῦσαν[2].

21. Πρὸς Κύριον περὶ λόγων δαίμονος ἐν ἡμῖν κατὰ τοῦ Κυρίου βλασφημίας ἀνεκδιηγήτους ἐπεγείροντος, ἃς ἐγὼ οὐκ ἴσχυον συγγράψαι, ἵνα μὴ τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἀνασείω· ἐν θυμῷ γὰρ ἀνθέστηκεν οὗτος ὁ δαίμων οὐκ ἐντρεπόμενος μεγάλην βλασφημίαν λαλῶν κατὰ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων αὐτοῦ· γιγνώσκουσιν δέ, ὃ ἐγὼ λέγω οἱ ὑπ' αὐτοῦ πεπειρασμένοι. Ἐν δὲ τούτου τοῦ πειρασμοῦ τῷ καιρῷ καλὸν νηστεία καὶ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν καὶ προσευχαὶ ἀδιάλειπτοι διὰ δακρύων προσφερόμεναι[3].

22. Εἰς Κύριον περὶ λογισμοῦ ὑπερηφανίας τὴν νίκην παρὰ Θεοῦ ἀρνουμένου[4].

23. Εἰς Κύριον περὶ βλασφήμων λογισμῶν ἐν ἡμῖν ἐμμεινάντων[5].

24. Εἰς Κύριον περὶ δαίμονος ὑπερηφανίας ἡμῖν ἐγγίσαντος· ὃς πολλάκις ἐν εἴδει ἀγγέλου φωτὸς φαίνεται πολλὴν ἰσχὺν δαιμόνων μεθ' αὐτοῦ ἔχων[6].

25. Εἰς Κύριον περὶ λογισμοῦ ὑπερηφανίας τὴν Θεοῦ βοήθειαν ἀπαρνουμένου τῇ δὲ αὐτοῦ δυνάμει ἐλλογοῦντος τὴν νίκην, ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς τόξοις ἡμῶν ἐλπίζομεν οὐδὲ ἐπὶ τῷ ὅπλῳ ἡμῶν ὅτι σώσει ἡμᾶς· σὺ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν μισούντων ἡμᾶς ἐλύτρωσας καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κατῄσχυνας[7].

26. Πρὸς δαίμονα ἡμῖν τὰς Γραφὰς ἐξηγεῖσθαι ἐπαγγέλλοντα, δεῖ ἡμᾶς εἰπεῖν ὥσπερ καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ μακάριος Μακάριος[8].

27. Πρὸς λογισμοὺς ὑπερηφάνους τὴν διάνοιαν ἡμῶν κυκλουμένους τε καὶ εἰς μέγαν ὄλεθρον ῥίπτοντας· ἕως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνδρα τοῦ φονεύειν ὡς τοῖχος κεκλιμένος καὶ ὡς φραγμὸς ὠσμένος[9];

---

1. Πρβλ. Γ' Βασ. 18,42. **2.** Πρβλ. Β' Βασ. 19,6. **3.** Πρβλ. Β' Βασ. 19,15. **4.** Πρβλ. Α' Ἔσδρ. 4,59. **5.** Πρβλ. Ψαλ. 7,2. **6.** Πρβλ. Ψαλ. 35,12. **7.** Πρβλ. Ψαλ. 43,7. **8.** Πρβλ. Ψαλ. 49,16. **9.** Πρβλ. Ψαλ. 61,4.

28. Εἰς Κύριον περὶ λογισμῶν ὑπερηφάνων, ἐν ἡμῖν ἐμμεινάντων καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν προσευχῆς καιρῷ ἄνευ παῤῥησίας παριστάντων[1].

29. Πρὸς λογισμοὺς βλασφημίας περὶ Θεοῦ λέγοντας, ἃ οὐ προσήκει[2].

30. Πρὸς λογισμὸν ὑπερηφανίας ἐπαινοῦντά με ὡς καλῶς οἰκοδομοῦντα τὰς ψυχὰς κατορθώμασί τε καὶ Θεοῦ γνώσει[3].

31. Πρὸς λογισμὸν ὑπερηφανίας τοὺς ἀδελφοὺς ὡς δὴ ὀκνοῦντας ἐν τῇ τῶν ἐντολῶν θρησκείᾳ μυκτηρίζοντα. «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν»[4].

32. Πρὸς ψυχὴν βουλομένην μαθεῖν τίς ἡ τῶν πικρῶν δαιμόνων τροφή[5].

543 33. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον κωλύοντά με ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς ὡς δὴ οὐ κρείσσονάς μου γνώσει[6].

34. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον κωλύοντά με καιρῷ δεινοῦ καὶ χρονίου πειρασμοῦ δι' ἀδελφῶν τὸν Κύριον ἀναπείθειν. «Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψηλή»[7].

35. Πρὸς λογισμὸν ὑπερηφανίας καθαρόν τε καὶ ἀθῶόν με νομίζοντα[8].

36. Πρὸς λογισμὸν ὑπερηφανίας τὴν εὐλάβειαν (;) φόβον καλοῦντα[9].

37. Πρὸς λογισμοὺς ὑπερηφάνους φυσιουμένους κατ' ἀδελφῶν διὰ γένος ἡμῶν τὸ κατὰ σάρκα ὡς ἔνδοξον αὐτὸ οἰομένους. «Τὰ πάντα πορεύεται εἰς τόπον ἕνα· τὰ πάντα ἐγένετο ἀπὸ τοῦ χοός, καὶ τὰ πάντα ἐπιστρέφει εἰς τὸν χοῦν»[10].

38. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον τὰς τῶν ἀδελφῶν ἁμαρτίας μοι ἀποφαίνοντα[11].

39. Πρὸς δαίμονά μοι λέγοντα ὅτι ἰδοὺ γέγονας μοναχὸς τέλειος[12].

40. Πρὸς δαίμονας τὸν τέλειον ἀπὸ ταπεινοφροσύνης πρὸς ὑπερηφάνιαν τῶν νοσούντων ἰωμένους[13].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 64,4. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 74,6. **3.** Πρβλ. Ψαλ. 126,1. **4.** Παρμ. 3,34. **5.** Πρβλ. Παρμ. 4,17. **6.** Πρβλ. Παρμ. 13,20. **7.** Παρμ. 18,19. **8.** Πρβλ. Παρμ. 20,9. **9.** Πρβλ. Παρμ. 28,14. **10.** Ἐκκλ. 3,20. **11.** Πρβλ. Ἐκκλ. 7,21. **12.** Πρβλ. Ἐκκλ. 9,4. **13.** Πρβλ. Ἰὼβ 13,4.

41. Πρὸς δαίμονας τὸν νοῦν πρὸς βλασφημίαν κατὰ Θεοῦ ἁρπάζοντας[1].

42. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον τὰς ἀδελφῶν ἁμαρτίας μοι ὑπογράφοντα[2].

43. Πρὸς ψυχὴν ἀπὸ ὑπερηφανίας αὐτὴν κατεχούσης οἰομένην ὅτι ἡ ἀναστροφὴ αὐτῆς ὡς δῶρον ἐνώπιον Θεοῦ δεκτή[3].

44. Πρὸς λογισμὸν δαίμονος τὴν διάνοιαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐξαμαρτάνειν βιάζοντος[4].

45. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον ὡς ἄνδρα σοφόν με ἐπαίροντα[5].

46. Πρὸς ψυχὴν οὐ πεπεισμένην ὅτι οὐδὲν ἄλλο φυγαδεύει τοὺς δαίμονας καὶ φοβεῖ ἡ γνῶσις Χριστοῦ πάσας τὰς αὐτῶν μεθοδείας ἐλέγχουσά τε καὶ τὴν τῶν κρυπτῶν λογισμῶν αὐτῶν πονηρίαν ἀποκαλύπτουσα[6].

47. Πρὸς λογισμοὺς ὑπερηφάνους καὶ βλασφήμους τοὺς δαίμονας θεοὺς ποιοῦντας. «... θεοί, οἳ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν... Κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν ἰσχύι αὐτοῦ, ὁ ἀνορθώσας τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ»[7].

48. Εἰς Κύριον περὶ λογισμοῦ ὑπερηφανίας δοξάζοντός με καὶ λέγοντος ἰδοὺ τοὺς ἐχθρούς σου νενίκηκας[8].

49. Πρὸς ψυχὴν λυπουμένην διὰ λογισμὸν βλάσφημον ὅτι οὐκ εἰς αἰῶνα ἐπιλήσεται Κύριος ἀλλὰ ταπεινοῖ καὶ ὑψοῖ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· ὅτι οὐκ ἐπιλανθάνεται ἀπὸ καρδίας αὐτοῦ καὶ ταπεινοῖ υἱοὺς ἀνδρός[9].

Εἰς Κύριον περὶ λογισμῶν βλασφήμων τὴν διάνοιαν καιρῷ προσευχῆς καταδυόντων[10].

Πρὸς δαίμονα ὑπερήφανον αὐτὸν θεὸν ὀνομάζοντα· «μὴ λέγων ἐρεῖς θεός εἰμι ἐγώ, ἐνώπιον τῶν ἀναιρούντων σε; σὺ δὲ εἶ ἄνθρωπος καὶ οὐ θεός»[11].

Πρὸς ψυχὴν τὸν ἀδελφὸν ἐξουδενοῦσαν ὡς ὀκνηρὸν καὶ οὐ

---

1. Πρβλ. Ἰὼβ 13,7. **2.** Πρβλ. Ἰὼβ 14,4. **3.** Πρβλ. Ἰὼβ 22,3. **4.** Πρβλ. Ζαχ. 3,2. **5.** Πρβλ. Ἡσ. 5,21. **6.** Πρβλ. Ἡσ. 19,17. **7.** Ἱερ. 10, 11-12. **8.** Πρβλ. Ἱερ. 10,23. **9.** Πρβλ. Θρ. 3,31. **10.** Πρβλ. Θρ. 3,43. **11.** Ἰεζ. 28,9.

σπουδαῖον, διὰ δὲ τῆς ὑπερηφανίας ἁλύσεσι δέδεσθαι ταύτης τῆς ἁμαρτίας τὸ μέγεθος οὐ συνιεῖσαν[1].

545 Πρὸς βλάσφημον δαίμονα ψευδολαλοῦντα ὡς μιαροὶ λογισμοὶ ἐδέσματά εἰσιν. «Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον»[2].

Πρὸς ψυχὴν ὑπὸ λογισμῶν ὑπερηφανίας θλιβομένην καὶ ὅπως αὐτοὺς ἐκβάλλει οὐκ ἐπισταμένην· «καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ»[3].

50. Πρὸς νοῦν ὑπερήφανον πρῶτος τῶν ἀδελφῶν γενέσθαι ἐπιθυμοῦντα. «Καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς· εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος»[4].

51. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον οἰόμενον ὅτι ὑπὲρ τὰς Θεοῦ ἐντολάς τι πράττει. «Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν»[5].

52. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον αὐτὸν δικαιοῦντα, ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν δι' ἀσθενείας πεπραγμένοις οὐκ εὐδοκοῦντα. «Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται»[6].

53. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον τὸν ἀδελφὸν τὸν οὐκ ἐσθίοντα ἐξουδενοῦντά τε καὶ ἀσθενῆ αὐτὸν νομίζοντα, ὡς δὴ ἀδυναμοῦντα ἐσθίοντα ἐν τῷ πολέμῳ ἀνθίστασθαι καὶ διὰ τοῦτο ἑαυτὸν τῇ νηστείᾳ ἐπιδόντα[7].

54. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον τὸν ἐσθίοντα κρίνοντα ὡς δὴ ἀδυναμοῦντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κρατεῖν[8].

55. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον δοξάζοντά με ὡς διὰ τὸ προσεύχεσθαι οὐ μόνον τῇ γαστρὶ οὐ δουλούμενον ἀλλὰ καὶ τοῦ θυμοῦ περιγιγνόμενον. «Χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη»[9].

---

1. Πρβλ. Ματθ. 7,3. **2.** Ματθ. 15,11. **3.** Μάρκ. 9,29. **4.** Μάρκ. 9,35. **5.** Λουκ. 17,10. **6.** Λουκ. 14,11. **7.** Πρβλ. Ρωμ. 14,3. **8.** Πρβλ. Ἔνθ' ἀν. **9.** Α' Κορ. 15,10.

56. Πρὸς ψυχὴν οὐ πεπεισμένην ὅτι καὶ ὁ διάβολος ὁμοιοῦται ἐν ἀγγέλῳ ἀληθείας καὶ ψευδωνύμου γνώσεως διδάσκαλος γίνεται[1].

57. Πρὸς λογισμοὺς ὑπερηφάνους τοὺς πλημμελοῦντας ἀδελφοὺς ἐξουδενοῦντας διὰ τὰ αὐτῶν πλημμελήματα. «Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραΰτητος»[2].

58. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανόν με ἐπαίροντα ὡς καταλαβόντα τῆς ἐντολῶν θρησκείας τελείωσιν. «Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι»[3].

59. Πρὸς λογισμὸν ὑπερήφανον ἐπαίροντά με ὡς οὐκ ἔχοντα ἐν τῇ διανοίᾳ μου εἶδος ἁμαρτίας. «Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν»[4].

60. Πρὸς λογισμοὺς ψυχῆς παρὰ Κυρίου ὑγιείαν ψυχῆς ἕως τελευτῆς ἐπιζητοῦντας[5].

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃς δέδωκεν ἡμῖν τὴν νίκην κατὰ τοῦ τῆς ὑπερηφανίας δαίμονος.

---

1. Πρβλ. Β′ Κορ. 11,14. **2.** Γαλ. 6,1. **3.** Φιλιπ. 3,12. **4.** Α′ Ἰω. 1,8. **5.** Πρβλ. Ἰούδ. 24.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΟΙΝΟΒΙΟΙΣ ῎Η ΣΥΝΟΔΙΑΙΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ*

153 1. Κληρονόμοι Θεοῦ ἀκούσατε λόγων Θεοῦ,
«συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ»[1]
δέξασθε ῥήσεις Χριστοῦ,
ἵνα δῶτε αὐτὰς καρδίαις τέκνων ὑμῶν,
λόγους δὲ σοφῶν διδάξητε αὐτούς.
2. Πατὴρ ἀγαθὸς παιδεύει υἱοὺς αὐτοῦ[2],
πατὴρ δὲ πονηρὸς ἀπολέσει αὐτούς.
3. Πίστις ἀρχὴ ἀγάπης,
τέλος δὲ ἀγάπης γνῶσις Θεοῦ.
4. Φόβος Κυρίου διατηρήσει ψυχήν[3],
ἐγκράτεια δὲ ἀγαθὴ ἐνισχύσει αὐτήν.
5. Ὑπομονὴ ἀνδρὸς τίκτει ἐλπίδα,
ἐλπὶς δὲ ἀγαθὴ δοξάσει αὐτόν.
6. Ὁ δουλαγωγῶν σάρκας αὐτοῦ ἀπαθὴς ἔσται,
ὁ δὲ ἐκτρέφων αὐτὰς ὀδυνηθήσεται ἐπ᾽ αὐταῖς.
7. Πνεῦμα πορνείας ἐν σώμασιν ἀκρατῶν,
πνεῦμα δὲ σωφροσύνης ἐν ψυχαῖς ἐγκρατῶν.
8. ᾿Αναχώρησις ἐν ἀγάπῃ καθαίρει καρδίαν,
ἀναχώρησις δὲ μετὰ μίσους ἐκταράσσει αὐτήν.
9. Κρείσσων χιλιοστὸς ἐν ἀγάπῃ
ἢ μόνος μετὰ μίσους ἐν ἀδύτοις σπηλαίοις.
154 10. Ὁ ἐναποδεσμεύων μνησικακίαν ἐν ψυχῇ αὐτοῦ
ὅμοιός ἐστι τῷ κρύπτοντι πῦρ ἐν ἀχύροις.
11. Μὴ δῷς βρώματα πολλὰ τῷ σώματί σου,
καὶ οὐ μὴ ἴδῃς καθ᾽ ὕπνους φαντασίας κακάς.
῞Ον τρόπον γὰρ φλὸξ καταναλίσκει δρυμόν,
οὕτω φαντασίας αἰσχρὰς σβέννυσι πεῖνα.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ H. Gressmann, Nonnenspiegel und Mönchsspiegel des Evagrios Ponticos (Texte und Untersuchungen 39,4), Leipzig 1913, σσ. 153-165.

1. Ρωμ. 8,17. **2.** Πρβλ. Παρμ. 1,24. **3.** Πρβλ. Παρ. 1,7. 9,10.

12. Ἀνὴρ θυμώδης πτοηθήσεται,
ὁ δὲ πραῢς ἄφοβος ἔσται.
13. Ἄνεμος σφοδρὸς ἀποδιώκει νέφη,
μνησικακία δὲ τὸν νοῦν ἀπὸ γνώσεως.
14. Ὁ προσευχόμενος ὑπὲρ ἐχθρῶν ἀμνησίκακος ἔσται[1],
φειδόμενος δὲ γλώσσης
οὐ λυπήσει τὸν πλησίον αὐτοῦ.
15. Ἐὰν παροξύνῃ σε ὁ ἀδελφός σου,
εἰσάγαγε αὐτὸν εἰς τόν οἶκόν σου,
καὶ πρὸς αὐτὸν μὴ ὀκνήσῃς εἰσελθεῖν,
ἀλλὰ φάγε τὸν ψωμόν σου μετ' αὐτοῦ.
Τοῦτο γὰρ ποιῶν ῥύσῃ σὴν ψυχὴν
καὶ οὐκ ἔσται σοι πρόσκομμα ἐν καιρῷ προσευχῆς[2].
16. Ὥσπερ ἡ ἀγάπη χαίρει πενίᾳ,
οὕτω τὸ μῖσος τέρπεται πλούτῳ.
17. Οὐκ ἐπιτεύξεται πλούσιος γνώσεως
καὶ κάμηλος οὐκ εἰσελεύσεται εἰς ὀπὴν ῥαφίδος[3],
ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἀδυνατήσει παρὰ Κυρίῳ.
18. Ὁ φιλῶν ἀργύριον οὐκ ὄψεται γνῶσιν,
καὶ ὁ συνάγων αὐτὸ σκοτισθήσεται.
19. Ἐν σκηναῖς ταπεινῶν αὐλισθήσεται Κύριος,
ἐν οἴκοις δὲ ὑπερηφάνων πληθυνθήσονται ἀραί.
20. Ἀτιμάζει Θεὸν ὁ παραβαίνων νόμον αὐτοῦ,
ὁ δὲ φυλάσσων αὐτὸν δοξάζει τὸν ποιήσαντα αὐτόν.
155 21. Ἐὰν ζηλώσῃς Χριστόν, γενήσῃ μακαριστός,
τὸν δὲ θάνατον αὐτοῦ ἀποθανεῖται ἡ ψυχή σου,
καὶ οὐ μὴ ἐπισπάσηται ἀπὸ σαρκὸς αὐτῆς κακίαν,
ἀλλ' ἔσται ἡ ἔξοδός σου ὡς ἔξοδος ἀστέρος,
καὶ ἡ ἀνάστασίς σου ὥσπερ ὁ ἥλιος ἐκλάμψει.
22. Οὐαὶ ἀνόμῳ ἐν ἡμέρᾳ θανάτου,
καὶ ἄδικος ὀλεῖται ἐν καιρῷ πονηρῷ.
Ὃν τρόπον γὰρ ἀφίπταται κόραξ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 5,44. Λουκ. 6,28. **2.** Πρβλ. Ματθ. 5, 23-24. **3.** Πρβλ. Ματθ. 19,24.

ἐκ τῆς αὐτοῦ νοσσιᾶς,
οὕτως ἀκάθαρτος ψυχὴ ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος.
23. Ψυχὰς δικαίων ὁδηγοῦσιν Ἄγγελοι[1],
ψυχὰς δὲ πονηρῶν παραλήψονται δαίμονες[2]·
24. Οὗ ἐὰν εἰσέλθῃ κακία, ἐκεῖ καὶ ἀγνωσία,
καρδίαι δὲ ὁσίων πληρωθήσονται γνώσεως.
25. Ἀνελεήμων μοναχὸς ἐνδεὴς ἔσται,
διατρέφων δὲ πτωχοὺς κληρονομήσει θησαυρούς.
26. Κρείσσων πενία μετὰ γνώσεως
ἢ πλοῦτος μετὰ ἀγνωσίας.
27. Κόσμος κεφαλῆς στέφανος,
κόσμος δὲ καρδίας γνῶσις Θεοῦ.
28. Κτῆσαι γνῶσιν καὶ μὴ ἀργύριον[3],
καὶ σοφίαν ὑπὲρ πλοῦτον πολύν.
29. Δίκαιοι κληρονομήσουσι Κύριον[4],
ὅσιοι δὲ τραφήσονται ὑπ' αὐτοῦ.
30. Ὁ ἐλεῶν πένητας διαφθείρει θυμόν,
καὶ ὁ διατρέφων αὐτοὺς πλησθήσεται ἀγαθῶν.
31. Ἐν καρδίᾳ πραείᾳ ἀναπαύσεται σοφία,
θρόνος δὲ ἀπαθείας ψυχὴ πρακτική.
32. Τέκτονες πονηρῶν λήψονται μισθὸν κακόν,
τέκτοσι δὲ ἀγαθῶν δοθήσεται μισθὸς ἀγαθός.
33. Ὁ τιθεὶς παγίδα συλληφθήσεται ἐν αὐτῇ
καὶ ὁ κρύπτων αὐτὴν ἁλώσεται ὑπ' αὐτῆς.
156 34. Κρείσσων κοσμικὸς πραῢς
μοναχοῦ θυμώδους καὶ ὀργίλου.
35. Γνῶσιν διασκορπίζει θυμός,
μακροθυμία δὲ συνάγει αὐτήν.
36. Ὥσπερ νότος ἰσχυρὸς ἐν πελάγει
οὕτως θυμὸς ἐν καρδίᾳ ἀνδρός.
37. Ὁ προσευχόμενος συνεχῶς ἐκφεύγει πειρασμούς[5],
ἀμελοῦντος δὲ καρδίαν ἐκταράσσουσι λογισμοί.

---

1. Πρβλ. Ματθ. 24,31. **2.** Πρβλ. Ματθ. 25,41. **3.** Πρβλ. Παρμ. 8,10. **4.** Πρβλ. Ματθ. 25,34. **5.** Πρβλ. Ματθ. 26,41.

38. Μὴ εὐφραινέτω σε οἶνος
καὶ μὴ τερπέτω σε κρέας,
ἵνα μὴ διαθρέψῃς σάρκας σώματός σου,
καὶ λογισμοὶ αἰσχροὶ οὐκ ἐκλείψουσιν ἀπὸ σοῦ.
39. Μὴ εἴπῃς· σήμερον ἑορτὴ καὶ πίομαι οἶνον,
καὶ αὔριον Πεντηκοστὴ καὶ φάγομαι κρέα,
διότι οὐκ ἔστιν ἑορτὴ παρὰ μοναχοῖς
οὐδὲ τὸ πλῆσαι ἄνθρωπον κοιλίαν αὐτοῦ.
40. Πάσχα Κυρίου διάβασις ἀπὸ κακίας,
Πεντηκοστὴ δὲ αὐτοῦ ἀνάστασις ψυχῆς.
41. Ἑορτὴ Θεοῦ ἀμνηστία κακῶν,
τὸν δὲ μνησικακοῦντα λήψονται πένθη.
42. Πεντηκοστὴ Κυρίου ἀνάστασις ἀγάπης,
ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
πεσεῖται πτῶμα ἐξαίσιον.
43. Ἑορτὴ Θεοῦ γνῶσις ἀληθής,
ὁ δὲ προσέχων γνώσει ψευδεῖ τελευτήσει αἰσχρῶς.
44. Κρείσσων νηστεία μετὰ καθαρᾶς καρδίας
ὑπὲρ ἑορτὴν ἐν ἀκαθαρσίᾳ ψυχῆς.
45. Ὁ διαφθείρων λογισμοὺς κακοὺς ἀπὸ καρδίας αὐτοῦ
157 ὅμοιός ἐστι τῷ ἐδαφίζοντι τὰ νήπια αὐτοῦ
πρὸς τὴν πέτραν[1].
46. Μοναχὸς ὑπνώδης ἐμπεσεῖται εἰς κακά,
ὁ δὲ ἀγρυπνῶν ὡς στρουθίον ἔσται.
47. Μὴ δῷς σεαυτὸν ἐν ἀγρυπνίᾳ διηγήμασι κενοῖς
καὶ μὴ ἀπώσῃ λόγους πνευματικούς,
ὅτι Κύριος σκοπεύει σὴν ψυχὴν
καὶ οὐ μὴ ἀθωώσῃ σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ.
48. Ὕπνος πολὺς παχύνει διάνοιαν,
ἀγρυπνία δὲ ἀγαθὴ λεπτύνει αὐτήν.
49. Ὕπνος πολὺς ἐπάγει πειρασμούς,
ὁ δὲ ἀγρυπνῶν ἐκφεύξεται αὐτούς.

1. Πρβλ. Ψαλ. 136,3.

50. Ὥσπερ πῦρ τήκει κηρόν,
οὕτως ἀγρυπνία ἀγαθὴ λογισμοὺς πονηρούς.
51. Κρείσσων ἀνὴρ καθεύδων
ἢ μοναχὸς ἀγρυπνῶν περὶ λογισμοὺς ματαίους.
52. Ἐνύπνιον ἀγγελικὸν εὐφραίνει καρδίαν,
ἐνύπνιον δὲ δαιμονιῶδες ἐκταράσσει αὐτήν.
53. Μετάνοια καὶ ταπείνωσις ἀνώρθωσαν ψυχήν,
ἐλεημοσύνη δὲ καὶ πραΰτης ἐστήριξαν αὐτήν.
54. Μέμνησο διὰ παντὸς σῆς ἐξόδου
καὶ μὴ ἐπιλάθη κρίσεως αἰωνίας,
καὶ οὐκ ἔσται πλημμέλειαν ψυχῇ σου.
55. Ἐὰν πνεῦμα ἀκηδίας ἀναβῇ ἐπί σέ,
οἶκόν σου μὴ ἀφῇς
καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν καιρῷ πάλιν ἐπωφελεῖ.
Ὃν τρόπον γὰρ εἴ τις λευκάνοι ἄργυρον,
οὕτως λαμπρυνθήσεται ἡ καρδία σου.
56. Πνεῦμα ἀκηδίας ἀπελαύνει δάκρυα,
πνεῦμα δὲ λύπης συντρίβει προσευχήν.
158 57. Ἐπιθυμῶν χρημάτων μεριμνήσεις πολλά,
καὶ ἀντεχόμενος αὐτῶν πενθήσεις πικρῶς.
58. Μὴ χρονιζέτω σκορπίος ἐν κόλπῳ σου
καὶ λογισμὸς πονηρὸς ἐν καρδίᾳ σου.
59. Κτείνειν γεννήματα ὄφεων μὴ φείσῃ,
καὶ μὴ ὠδίνῃς λογισμοὺς καρδίας αὐτῶν.
60. Ὥσπερ ἀργύριον καὶ χρυσίον δοκιμάζει πῦρ[1],
οὕτως καρδία μοναχοῦ πειρασμοί.
61. Περίελε σεαυτοῦ ὑπερηφανίαν
καὶ κενοδοξίαν μακρὰν ποίησον ἀπὸ σοῦ.
Ὁ γὰρ ἀποτυχὼν δόξης λυπηθήσεται,
ὁ δὲ ἐπιτυχὼν ὑπερήφανος ἔσται.
62. Μὴ δῷς ὑπερηφανίᾳ σὴν καρδίαν
καὶ μὴ εἴπῃς πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· δυνατός εἰμι,

---

1. Πρβλ. Σ. Σολ. 3,6.

ἵνα μὴ Κύριος ἐγκαταλίπῃ σὴν ψυχήν,
καὶ πονηροὶ δαίμονες ταπεινώσουσιν αὐτήν.
Τότε γάρ σε δι' ἀέρος πτοήσουσιν οἱ ἐχθροί,
νύκτες δὲ φοβεραὶ διαδέξονταί σε.
63. Πολιτείαν μοναχοῦ διαφυλάττει γνῶσις,
ὁ δὲ καταβαίνων ἀπὸ γνώσεως περιπεσεῖται λῃσταῖς.
64. Ἐκ πέτρας πνευματικῆς ἀποῤῥεῖ ποταμός,
ψυχὴ δὲ πρακτικὴ πίεται ἀπ' αὐτοῦ.
65. Σκεῦος ἐκλογῆς ψυχὴ καθαρά,
ἡ δὲ ἀκάθαρτος πλησθήσεται πικρίας.
66. Ἄνευ γάλακτος οὐ τραφήσεται παιδίον,
καὶ χωρὶς ἀπαθείας οὐχ ὑψωθήσεται καρδία.
67. Πρὸ ἀγάπης ἡγεῖται ἀπάθεια
πρὸ δὲ γνώσεως ἀγάπη.
159 68. Γνώσει προστίθεται σοφία,
ἀπάθειαν δὲ τίκτει φρόνησις.
69. Φόβος Κυρίου γεννᾷ φρόνησιν[1],
πίστις δὲ Χριστοῦ δωρεῖται φόβον Θεοῦ.
70. Βέλος πεπυρωμένον ἀνάπτει ψυχήν,
ἀνὴρ δὲ πρακτικὸς κατασβέσει αὐτό.
71. Κραυγὴν καὶ βλασφημία ἀποστρέφεται γνῶσις,
λόγους δὲ δολίους φεύγει σοφία.
72. Ἡδὺ μέλι καὶ γλυκὺ κηρίον,
γνῶσις δὲ Θεοῦ γλυκυτέρα ἀμφοτέρων.
73. Ἄκουε, μοναχέ, λόγους πατρός σου
καὶ μὴ ἀκύρους ποίει νουθεσίας αὐτοῦ.
Ἡνίκα ἂν ἀποστείλῃ σε, ἐπάγου αὐτὸν
καὶ κατὰ διάνοιαν συνόδευε αὐτῷ.
Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ διαφεύξῃ λογισμοὺς κακούς,
καὶ πονηροὶ δαίμονες οὐκ ἰσχύσουσι κατά σου.
Ἐὰν πιστεύσῃ σοι ἀργύριον, οὐ διασκορπιεῖς αὐτό,
καὶ κἂν ἐπεργάσῃ, ἀποδώσεις αὐτό.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 1,7.

74. Πονηρὸς οἰκονόμος ἐκθλίψει ψυχὰς ἀδελφῶν,
καὶ μνησίκακος οὐκ ἐλεήσει αὐτάς.
75. Ὁ διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα τῆς μονῆς
ἀδικεῖ Θεόν,
καὶ ὁ ἀμελῶν αὐτῶν οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται.
76. Ἄδικος οἰκονόμος διαμεριεῖ κακῶς,
ὁ δὲ δίκαιος πρὸς ἀξίαν δώσει.
77. Ὁ κακολογῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
ἐξολοθρευθήσεται,
ἀμελῶν δὲ ἀσθενοῦντος οὐκ ὄψεται φῶς.
160 78. Κρείσσων κοσμικὸς ἐν ἀσθενείᾳ δουλεύων ἀδελφῷ
ὑπὲρ ἀναχωρητὴν μὴ οἰκτείροντα τὸν πλησίον αὐτοῦ.
79. Ἄφρων μοναχὸς ἀμελήσει ὀργάνων τέχνης αὐτοῦ,
ὁ δε φρόνιμος ἐπιμελήσεται αὐτῶν.
80. Μὴ εἴπῃς· σήμερον μενῶ καὶ αὔριον ἐξελεύσομαι,
ὅτι οὐκ ἐν φρονήσει λελόγισαι περὶ τούτου.
81. Κυκλευτὴς μοναχὸς μελετήσει ῥήσεις ψευδεῖς,
τὸν δὲ ἑαυτοῦ παραλογίσεται πατέρα.
82. Ὁ καλλωπίζων τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
καὶ πληρῶν γαστέρα αὐτοῦ
ποιμαίνει λογισμοὺς αἰσχροὺς
καὶ μετὰ σωφρόνων οὐ συνεδριάζει.
83. Ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς κώμην, μὴ προσεγγίσῃς γυναιξὶ
καὶ μὴ χρονίσῃς ἐν λόγοις πρὸς αὐτάς.
Ὃν τρόπον γὰρ εἴ τις ἄγκιστρον καταπίοι,
οὕτως ἑλκυσθήσεται ἡ ψυχή σου.
84. Μακρόθυμος μοναχὸς ἀγαπηθήσεται[1],
ὁ δὲ παροξύνων τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ μισηθήσεται[2].
85. Πραΰν μοναχὸν ἀγαπᾷ ὁ Κύριος,
τὸν δὲ θρασὺν ἀπώσεται ἀπ' αὐτοῦ.
86. Ὀκνηρὸς μοναχὸς γογγύσει πολλά,
καὶ ὑπνώδης προφασίσεται κεφαλαλγίαν αὐτοῦ.

---

1. Πρβλ. Α´ Κορ. 13,4. **2.** Πρβλ. Α´ Κορ. 13,5.

87. Ἐὰν λυπῆται ὁ ἀδελφός σου, παρακάλεσον αὐτόν[1],
καὶ ἐὰν ἄλγῃ, συνάλγησον αὐτῷ[2].
Τοῦτο γὰρ ποιῶν εὐφραίνεις καρδίαν αὐτοῦ,
καὶ θησαυρὸν μέγαν σωρεύεις ἐν οὐρανῷ.
88. Μοναχὸς ἀπολειπόμενος φυλάξαι λόγους πατρὸς
βλασφημήσει πολιὰν γεννήσαντος αὐτὸν
161 καὶ κακολογήσει βίους τέκνων αὐτοῦ,
ὁ δὲ Κύριος ἐξουδενώσει αὐτόν.
89. Ὁ πρόφασιν ζητῶν χωρίζεται ἀδελφῶν,
τὸν δὲ ἑαυτοῦ αἰτιάσεται πατέρα.
90. Μὴ δῷς ἀκοὴν λόγοις κατὰ πατρός σου
καὶ μὴ διεγείρῃς ψυχὴν ἀτιμάζοντος αὐτόν,
ἵνα μὴ Κύριος ὀργισθῇ ἐπὶ ποιήμασί σου
καὶ ἐξαλείψῃ σου τὸ ὄνομα ἐκ βίβλου ζώντων[3].
91. Ὁ ὑπακούων πατρὶ ἑαυτοῦ ἀγαπᾷ ἑαυτόν,
ὁ δὲ ἀντιλέγων αὐτῷ ἐμπεσεῖται εἰς κακά.
92. Μακάριος μοναχὸς ὁ φυλάσσων ἐντολὰς Κυρίου[4],
καὶ ὅσιος ὁ διατηρῶν λόγους πατέρων αὐτοῦ.
93. Ὀκνηρὸς μοναχὸς πολλὰ ζημιωθήσεται,
ἐὰν δὲ θαρσύνηται καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ προσθήσει.
94. Ὁ φυλάσσων γλῶσσαν αὐτοῦ
ὀρθοτομεῖ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ[5],
καὶ ὁ τηρῶν καρδίαν αὐτοῦ πλησθήσεται γνώσεως.
95. Μοναχὸς δίγλωσσος ταράσσει ἀδελφούς,
ὁ δὲ πιστὸς ἡσυχίαν ἄγει.
96. Ὁ πεποιθὼς ἐπὶ ἐγκρατείᾳ αὐτοῦ πεσεῖται,
«ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτῷ ὑψωθήσεται»[6].
97. Μὴ δῷς σεαυτὸν χορτασίᾳ κοιλίας[7],
καὶ μὴ πλησθῇς ὕπνου νυκτερινοῦ[8].
Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ γενήσῃ καθαρὸς
καὶ πνεῦμα Κυρίου ἐπελεύσεται ἐπί σε[9].

---

1. Πρβλ. Α΄ Τιμ. 2,12. 5,14. **2.** Πρβλ. Ρωμ. 12,15. **3.** Πρβλ. Ἀποκ. 3,5. **4.** Πρβλ. Παρμ. 4,4. 7,1. **5.** Πρβλ. Παρμ. 21,23. **6.** Λουκ. 14,11. **7.** Πρβλ. Παρμ. 24,15. **8.** Πρβλ. Παρμ. 6,4. **9.** Πρβλ. Λουκ. 1,35.

98. Ψάλλοντος ἡσυχάζει θυμὸς
καὶ μακροθυμοῦντος ἀπτόητος ἔσται.
99. Ἐκ πραΰτητος τίκτεται γνῶσις,
ἐκ δὲ θρασύτητος ἀγνωσία.
100. Ὥσπερ ὕδωρ αὔξει φυτόν,
οὕτως ταπείνωσις θυμοῦ καρδίαν ὑψοῖ.
101. Ἰχνεύοντος συμπόσια σβεσθήσεται λαμπτήρ,
ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ὄψεται σκότος.
162 102. Στῆσον ζυγῷ τὸν ἄρτον σου
καὶ πίε μέτρῳ τὸ ὕδωρ σου
καὶ πνεῦμα πορνείας φεύξεται ἀπὸ σου.
103. Δὸς γέρουσιν οἶνον καὶ ἀσθενοῦσι πρόσφερε τροφάς,
διότι κατέτριψαν σάρκας νεότητος αὐτῶν.
104. Μὴ ὑποσκελίσῃς τὸν ἀδελφόν σου
καὶ πτώματι αὐτοῦ μὴ ἐπιχαρῇς.
Ὁ γὰρ Κύριος γινώσκει σὴν καρδίαν[1]
καὶ παραδώσει σε ἐν ἡμέρᾳ θανάτου.
105. Μοναχὸς φρόνιμος ἀπαθὴς ἔσται,
ὁ δὲ ἄφρων ἐξαντλήσει κακά.
106. Ὀφθαλμὸν πονηρὸν ἐκτυφλοῖ Κύριος,
τὸν δὲ ἁπλοῦν ῥύσεται ἀπὸ σκότους.
107. Ὥσπερ ἑωσφόρος ἐν οὐρανῷ
καὶ ὥσπερ φοίνιξ ἐν παραδείσῳ,
οὕτως ἐν ψυχῇ πραείᾳ νοῦς καθαρός.
108. Ἀνὴρ σοφὸς ἐρευνήσει λόγους Θεοῦ,
ὁ δὲ ἄσοφος καταγελάσεται αὐτῶν.
109. Ὁ μισῶν γνῶσιν Θεοῦ
καὶ ἀπωθούμενος θεωρίαν αὐτοῦ
ὅμοιός ἐστι τῷ λόγχῃ νύσσοντι τὴν καρδίαν αὐτοῦ.
110. Κρείσσων γνῶσις Τριάδος ὑπὲρ γνῶσιν ἀσωμάτων
καὶ θεωρία αὐτῆς ὑπὲρ λόγους πάντων τῶν αἰώνων.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 24,12.

111. Πολιὰ γερόντων πραΰτης,
ζωὴ δὲ αὐτῶν γνῶσις ἀληθείας.
112. Νέος πραῢς πολλὰ ὑποφέρει,
ὀλιγόψυχον δὲ γέροντα τίς ὑποίσεται;
Εἶδον ὀργίλον γέροντα ἐπαιρόμενον
ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ,
ἐλπίδα δὲ μέντοι μᾶλλον ἔσχεν ὁ νέος αὐτοῦ.
113. Ὁ σκανδαλίζων κοσμικοὺς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται,
καὶ ὁ παροξύνων αὐτοὺς ἀτιμάζει τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
163 114. Ταράσσοντα Ἐκκλησίαν Κυρίου ἐξαναλώσει πῦρ,
ἀνθιστάμενον δὲ ἱερεῖ καταπίεται γῆ.
115. Ὁ ἀγαπῶν μέλισσαν φάγεται κηρίον αὐτῆς
καὶ ὁ συνάγων αὐτὴν πλησθήσεται πνεύματος.
116. Τίμα τὸν Κύριον καὶ γνώσῃ λόγους ἀσωμάτων,
καὶ δούλευε αὐτῷ καὶ δείξει σοι λόγους αἰώνων.
117. Χωρὶς γνώσεως οὐχ ὑψωθήσεται καρδία,
καὶ δένδρον οὐκ ἀνθήσει ἄνευ ποτοῦ.
118. Σάρκες Χριστοῦ πρακτικαὶ ἀρεταί,
ὁ δὲ ἐσθίων αὐτὰς γενήσεται ἀπαθής.
119. Αἷμα Χριστοῦ θεωρία τῶν γεγονότων
καὶ ὁ πίνων αὐτὸ σοφισθήσεται ὑπ' αὐτοῦ.
120. Στῆθος Κυρίου γνῶσις Θεοῦ
ὁ δι' ἀναπεσὼν ἐπ' αὐτὸ[1] θεολόγος ἔσται.
121. Γνωστικὸς καὶ πρακτικὸς ὑπήντησαν ἀλλήλοις,
μέσος δ' ἀμφοτέρων εἱστήκει Κύριος.
122. Ὃς ἐκτήσατο ἀγάπην, ἐκτήσατο θησαυρόν,
ἔλαβε δὲ χάριν παρὰ Κυρίου.
123. Δόγματα δαιμόνων ἐπιγινώσκει σοφία,
πανουργίαν δὲ αὐτῶν ἐξιχνιάζει φρόνησις.
124. Μὴ ἀθετήσῃς δόγματα ἅγια,
ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου[2],
πίστιν δὲ βαπτίσματός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς

---

1. Πρβλ. Ἰω. 21,20. **2.** Πρβλ. Β' Θεσ. 2,15.

καὶ μὴ ἀπώσῃ σφραγῖδα πνευματικήν,
ἵνα γένηται Κύριος ἐν σῇ ψυχῇ
καὶ σκεπάσῃ σε ἐν ἡμέρᾳ κακῇ.
125. Λόγοι αἱρετικῶν ἄγγελοι θανάτου,
καὶ ὁ δεχόμενος αὐτοὺς ἀπολεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν.
164 126. Νῦν οὖν, υἱέ, ἄκουέ μου,
καὶ μὴ περοσέλθῃς θύραις ἀνδρῶν ἀνόμων[1],
μηδὲ περιπατήσῃς ἐπὶ παγίδων αὐτῶν,
ἵνα μὴ ἀγρευθῇς.
᾿Απόστησον δὲ σὴν ψυχὴν ἀπὸ γνώσεως ψευδοῦς.
Καὶ γὰρ ἐγὼ πλεονάκις λελάληκα πρὸς αὐτούς,
σκοτεινοὺς δὲ λόγους αὐτῶν ἐξιχνίασα,
καὶ τὸν ἰὸν ἀσπίδων εὕρηκα ἐν αὐτοῖς.
Οὐκ ἔστι φρόνησις
καὶ οὐκ ἔστι σοφία ἐν λόγοις αὐτῶν.
Πάντες οἱ δεχόμενοι αὐτοὺς ἀπολοῦνται,
καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτοὺς πλησθήσονται κακῶν.
Εἶδον ἐγὼ πατέρας δογμάτων αὐτῶν
καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ συνέβαλον αὐτοῖς.
ἐχθροὶ γὰρ Κυρίου ἀπήντησάν μοι
καὶ δαίμονες ἐν λόγοις ἠγωνίσαντο πρός με
καί οὐκ εἶδον φῶς ἀληθινὸν ἐν ῥήμασιν αὐτῶν.
127. ᾿Ανὴρ ψευδόμενος ἐκπεσεῖται Θεοῦ,
ἀπατῶν δὲ τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐμπεσεῖται εἰς κακά.
128. Κρείσσων παράδεισος Θεοῦ ὑπὲρ κῆπον λαχανίας
καὶ ποταμὸς Κυρίου ὑπὲρ ποταμὸν μέγαν
ἐπισκοτοῦντα τῇ γῇ.
129. ᾿Αξιοπιστότερον ὕδωρ οὐράνιον
ὑπὲρ ὕδωρ Αἰγυπτίων σοφῶν ἀντλούντων ἐκ γῆς·
130. ῞Ον τρόπον οἱ τοὺς τροχοὺς ἀναβαίνοντες κάτω εἶσιν,
οὕτως οἱ ὑψοῦντες λόγους αὐτῶν
τεταπείνωνται ἐν αὐτοῖς.

1. Πρβλ. Ψαλ. 1,1.

131. Σοφία Κυρίου ὑψοῖ καρδίαν,
φρόνησις δὲ αὐτοῦ καθαίρει αὐτήν.
132. Λόγοι προνοίας σκοτεινοὶ
καὶ δυσνόητοι κρίσεως θεωρίαι,
ἀνὴρ δὲ πρακτικὸς ἐπιγνώσεται αὐτούς.
133. Καθαίρων ἑαυτὸν ὄψεται φύσεις νοεράς,
λόγους δὲ ἀσωμάτων ἐπιγνώσεται μοναχὸς πραΰς.
134. Ὁ κτίσμα λέγων τὴν Ἁγίαν Τριάδα
βλασφημεῖ Θεὸν
καὶ ὁ ἀθετῶν τὸν Χριστὸν αὐτοῦ οὐ γνώσεται αὐτόν.
165 135. Κόσμων θεωρίαι πλατύνουσι καρδίαν,
λόγοι δὲ προνοίας καὶ κρίσεως ὑψοῦσιν αὐτήν.
136. Γνῶσις ἀσωμάτων ἐπαίρει τὸν νοῦν
καὶ τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι παρίστησιν αὐτόν.
137. Μέμνησθε τοῦ δεδωκότος ὑμῖν ἐν Κυρίῳ
σαφεῖς παροιμίας,
καὶ μὴ ἐπιλάθησθε τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς
ἐν καιρῷ προσευχῆς.

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΟΝ*

146 1. Ἀγάπα τὸν Κύριον καὶ ἀγαπήσει σε,
καὶ δούλευε αὐτῷ καὶ φωτιεῖ τὴν καρδίαν σου.
2. Τίμα τὴν μητέρα σου[1] ὡς μητέρα Χριστοῦ,
καὶ μὴ παροξύνῃς πολιὰν τεκούσης σε.
3. Ἀγάπα τὰς ἀδελφάς σου ὡς θυγατέρας μητρός σου,
καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ὁδὸν εἰρήνης.
4. Ἀνατέλλων ὁ ἥλιος βλεπέτω τὸ βιβλίον
ἐν ταῖς χερσί σου,
καὶ μετὰ δευτέραν ὥραν τὸ ἔργον σου.
5. Προσεύχου ἀδιαλείπτως[2],
καὶ μέμνησο Χριστοῦ τοῦ γεννήσαντός σε.
6. Συντυχίας ἀνδρῶν παραιτοῦ,
ἵνα μὴ γένηται εἴδωλα ἐν σῇ ψυχῇ
καὶ ἔσται σοι πρόσκομμα ἐν καιρῷ προσευχῆς.
7. Χριστὸν ἔχεις ἀγαπητόν·
ἀπόῤῥιψον ἀπό σου ἄνδρας ἅπαντας
καὶ οὐ μὴ βιώσῃς ἐπονείδιστον βίον.
8. Θυμὸν καὶ ὀργὴν μακρὰν ποίησον ἀπό σου,
καὶ μνησικακία μὴ αὐλιζέσθω ἐν σοί.
9. Μὴ εἴπῃς· σήμερον βρώσομαι καὶ αὔριον οὐ βρώσομαι,
ὅτι οὐκ ἐν φρονήσει ποιεῖς τοῦτο.
Ἔσται γὰρ βλάβη τῷ σώματί σου
καὶ ὀδύνη τῷ στομάχῳ σου.
10. Ἐσθίειν κρέα οὐ καλὸν καὶ πίνων οἶνον οὐκ ἀγαθόν[3],
προσφέρειν δὲ χρὴ ταῦτα ταῖς ἀσθενούσαις.
147 11. Παρθένος θρασεῖα οὐ σωθήσεται
καὶ σπαταλῶσα οὐκ ὄψεται τὸν Νυμφίον αὐτῆς.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ H. Gressmann, Nonnenspiegel und Mönchsspiegel des Evagrios Ponticos (Texte und Untersuchungen 39,4), Leipzig 1913, σσ. 146-151.

1. Πρβλ. Ἐξ. 20,12. **2.** Πρβλ. Α´ Θεσ. 5,17. **3.** Πρβλ. Παρμ. 23,31. Ἐφ. 5,18.

12. Μὴ εἴπῃς, ὅτι λελύπηκέ με ἡ θεραπαινὶς
καὶ τίσομαι αὐτήν,
διότι οὐκ ἔστιν δουλεία ἐν θυγατράσι Θεοῦ.
13. Μὴ δῷς ἀκοήν σου λόγοις ματαίοις[1],
καὶ διηγήματα γραῶν φεῦγε κυκλευουσῶν.
14. Ἑορτὰς μεθύσων μὴ ἴδῃς,
καὶ εἰς γάμους ἀλλοτρίων μὴ εἰσέλθῃς.
Ἀκάθαρτος γὰρ παρὰ Κυρίῳ
πᾶσα παρθένος ποιοῦσα ταῦτα.
15. Ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ,
καὶ κώλυε ἀπὸ πολυλογίας τὴν γλῶσσάν σου.
16. Ἔναντι Κυρίου ταπείνου σεαυτήν,
καὶ ὑψώσει σε ἡ δεξιὰ αὐτοῦ.
17. Μὴ ἀποστρέφου πένητα ἐν καιρῷ θλίψεως,
καὶ οὐ λείψει ἔλαιον ἐν τῇ λαμπάδι σου.
18. Πάντα ποίει διὰ τὸν Κύριον
καὶ μὴ ζήτει παρὰ ἀνθρώπων δόξαν,
ὅτι δόξα ἀνθρώπων ὡς ἄνθος χόρτου,
δόξα δὲ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
19. Παρθένον πραεῖαν ἀγαπᾷ ὁ Κύριος,
παρθένος δὲ ὀργίλος μισηθήσεται.
20. Ὑπακούουσα παρθένος ἐλεηθήσεται,
ἡ δὲ ἀντιλέγουσα ἰσχυρῶς ἄφρων.
21. Γόγγυσον παρθένον ἀπολεῖ Κύριος,
τὴν δὲ εὐχάριστον ῥύσεται ἐκ θανάτου.
22. Αἰσχρὸν γέλως καὶ ἐπονείδιστον ἀναισχυντία,
πᾶσα δὲ ἄφρων τοῖς τοιούτοις συμπλέκεται.
148 23. Ἡ καλλωπίζουσα ἱμάτια αὐτῆς
καὶ σωφροσύνης ἐκτὸς ἔσται.
24. Μὴ συναυλίζου κοσμικαῖς,
ἵνα μὴ διαστρέψωσι σὴν καρδίαν
καὶ ἀκύρους ποιήσωσι βουλὰς δικαίας.

1. Πρβλ. Παρ. 30,8.

25. Δάκρυσιν ἐν νυκτὶ παρακάλει τὸν Κύριον[1],
καὶ μηδεὶς αἴσθηται προσευχομένης σου
καὶ εὑρήσεις χάριν.
26. Ἐπιθυμία περιπάτων καὶ πόθος οἰκιῶν ἀλλοτρίων
ἀνατρέπει κατάστασιν ψυχῆς
καὶ διαφθείρει προθυμίαν αὐτῆς.
27. Πιστὴ παρθένος οὐ δειλιάσει,
ἡ δὲ ἄπιστος φεύξεται καὶ τὴν σκιὰν αὐτῆς.
28. Φθόνος τήκει ψυχήν[2],
καὶ ζῆλος κατεσθίει αὐτήν.
29. Καταφρονοῦσα τῆς ἀδελφῆς τῆς ἀσθενούσης
καὶ τοῦ Χριστοῦ μακρὰν ἔσται.
30. Μὴ εἴπῃς· ἐμὸν τοῦτο καὶ σὸν τοῦτο,
ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πάντα κοινά[3].
31. Οὐ περιεργάσῃ ζωὴν ἀλλοτρίαν,
καὶ πτώματι ἀδελφῆς σου οὐκ ἐπιχαρήσῃ.
32. Ἐπάρκει δεομέναις παρθένοις,
καὶ ἐπὶ εὐγενείᾳ σου μὴ ἐπαίρου.
33. Μὴ προενέγκῃς λόγον ἐκ στόματός σου
ἐν Ἐκκλησίᾳ Κυρίου,
καὶ μὴ μετεωρίσῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου.
Ὁ γὰρ Κύριος γινώσκει σὴν καρδίαν,
καὶ πάντας τοὺς διαλογισμούς σου σκοπεύει[4].
34. Πᾶσαν κακὴν ἐπιθυμίαν ἄπωσαι ἀπό σου,
καὶ οὐ μὴ λυπήσωσίν σε οἱ ἐχθροί σου[5].
149 35. Ψάλλε ἀπὸ καρδίας σου,
καὶ μὴ κίνει μόνον τὴν γλῶσσάν σου
ἐν τῷ στόματί σου.
36. Ἄφρων παρθένος ἀγαπήσει ἀργύριον,
ἡ δὲ φρονίμη προσθήσει καὶ τὸν ψωμὸν αὐτῆς.
37. Ὥσπερ ὁρμὴ πυρὸς δυσκάθεκτος,
οὕτως ψυχὴ παρθένου τρωθεῖσα δυσίατος.

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 6,7. **2.** Πρβλ. Ψαλ. 106,26. **3.** Πρβλ. Πράξ. 4,32. **4.** Πρβλ. Ψαλ. 138,2. **5.** Πρβλ. Σ. Σειρ. 18, 30-31.

38. Μὴ δώῃς τὴν ψυχήν σου διαλογισμοῖς πονηροῖς,
ἵνα μὴ μιάνωσι σὴν καρδίαν
καὶ καθαρὰν προσευχὴν μακρὰν ποιήσωσι ἀπὸ σοῦ[1].
39. Βαρεῖα λύπη καὶ ἀνυπόστατος ἀκηδία,
δάκρυα δὲ πρὸς Θεὸν ἰσχυρότερα ἀμφοτέρων.
40. Λιμὸς καὶ δίψα μαραίνει ἐπιθυμίας κακάς,
ἀγρυπνία δὲ ἀγαθὴ καθαίρει διάνοιαν.
41. Ὀργὴν καὶ θυμὸν ἀποστρέφει ἀγάπη[2],
μνησικακίαν δὲ ἀνατρέπει δῶρα.
42. Ἡ καταλαλοῦσα λάθρα τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς
ἐξωσθήσεται τοῦ νυμφῶνος,
καὶ βοήσεται πρὸς ταῖς θύραις αὐτοῦ
καὶ οὐκ ἔσται ὁ ὑπακούων[3].
43. Παρθένου ἀνελεήμονος σβεσθήσεται λαμπάς,
καὶ οὐ μὴ ἴδῃ προελθόντα τὸν Νυμφίον αὐτῆς[4].
44. Ὕαλος προσπίπτων λίθῳ συντριβήσεται,
καὶ παρθένος ἁπτομένη ἀνδρὸς οὐκ ἀθωωθήσεται.
45. Κρείσσων γυνὴ πραεῖα
παρθένου ὀργίλου καὶ θυμώδους.
150 46. Ἡ ἐξέλκουσα ἐν γέλωτι λόγους ἀνδρός,
ὁμοία ἐστὶν τῇ περιβαλλούσῃ βρόχον
τῷ ἑαυτῆς τραχήλῳ.
47. Ὥσπερ μαργαρίτης ἐν σφενδόνῃ χρυσῇ,
οὕτως παρθένος καλυπτομένη ὑπὸ αἰδοῦς.
48. Ὠδαὶ δαιμόνων καὶ αὐλοὶ ἐκλύουσιν ψυχὴν
καὶ ἀπολλύουσιν εὐτονίαν αὐτῆς,
ἣν φύλαξον διὰ παντός,
ἵνα μὴ ἐπονείδιστος γένῃ.
49. Μὴ τέρπου ἐπὶ γελοίοις,
καὶ ἐπισκωπτούσαις μὴ εὐφραίνου,
ὅτι Κύριος ἐγκατέλιπεν αὐτάς.

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 140, 4-5. **2.** Πρβλ. Α' Κορ. 13,5. **3.** Πρβλ. Ματθ. 25, 11-13. **4.** Πρβλ. Ματθ. 25, 8-13.

50. Οὐκ ἐξουδενώσεις τὴν ἀδελφήν σου ἐσθίουσαν
καὶ ἐπὶ ἐγκρατείᾳ σου μὴ ἐπαρθῇς.
Οὐ γὰρ οἶδας, τί βεβούλευται ὁ Κύριος
ἢ τίς στήσεται ἐνώπιον αὐτοῦ.
51. Ἡ οἰκτείρουσα πελιδνουμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς
καὶ τηκομένας τὰς σάρκας αὐτῆς,
οὐκ εὐφρανθήσεται ἐπὶ ἀπαθείᾳ ψυχῆς.
52. Βαρεῖα ἐγκράτεια καὶ δυσκατόρθωτος ἁγνεία,
ἀλλ' οὐδὲν γλυκύτερον τοῦ ἐπουρανίου Νυμφίου.
53. Ψυχαὶ παρθένων φωτισθήσονται,
ψυχαὶ δὲ ἀκαθάρτων ὄψονται σκότος.
54. Εἶδον ἄνδρας φθείροντας παρθένους ἐν δόγμασι
καὶ ματαίαν ποιοῦντας τὴν παρθενίαν αὐτῶν.
Σὺ δὲ ἄκουε, τέκνον, δογμάτων Ἐκκλησίας Κυρίου,
151 καὶ μηδεὶς ἀλλότριος μεταπείσῃ σε.
Δίκαιοι γὰρ κληρονομήσουσι φῶς,
ἀσεβεῖς δὲ οἰκήσουσι σκότος.
55. Παρθένοι ὀφθαλμοὶ ὄψονται Κύριον,
ἀκοαὶ δὲ παρθένων ἀκούσονται λόγων αὐτοῦ.
Παρθένων στόμα φιλήσει Νυμφίον αὐτοῦ.
Ὄσφρησις δὲ παρθένων
ἐπ' ὀσμὴν μύρων αὐτοῦ δραμεῖται.
Χεῖρες παρθένοι ψηλαφήσουσι Κύριον,
καὶ ἁγνεία σαρκὸς εὐπρόσδεκτος ἔσται.
Παρθένος ψυχὴ στεφανωθήσεται,
καὶ μετὰ τοῦ Νυμφίου αὐτῆς βιώσεται διὰ παντός.
Ἔνδυμα πνευματικὸν δοθήσεται αὐτῇ,
καὶ μετὰ ἀγγέλων ἐν οὐρανοῖς ἑορτάσει.
Ἄσβεστον ἀνάψει λαμπάδα,
καὶ ἔλαιον οὐ λείψει ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῆς[1].
Λήψεται πλοῦτον αἰώνιον,
καὶ κληρονομήσει βασιλείαν τὴν τοῦ Θεοῦ.

---

1. Πρβλ. Ματθ. 25,1 ἑξ.

56. Οἱ ἐμοὶ λόγοι, τέκνον, εἴρηνται πρός σε,
τὰ δὲ ἐμὰ ῥήματα τηρείτω σὴ καρδία.
Μέμνησο Χριστοῦ τοῦ φυλάσσοντός σε,
καὶ μὴ ἐπιλάθῃ τῆς προσκυνητῆς Τριάδος.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΠΙΝΑΞ
ΘΕΜΑΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

(Συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Σαββάτου,
Ἐπίκουρου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Τὰ φιλολογικὰ λήμματα ἐπελέγησαν ὑπὸ τοῦ κ. Παναγιώτου Γ. Νικολοπούλου,
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν)

α) Οἱ πρῶτοι ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν σελίδα, οἱ δὲ μετὰ τὸ κόμμα εἰς τοὺς στίχους τῆς σελίδος. β) Ὅταν πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος εὑρίσκηται τὸ σημεῖον σελ., τὸ ὄνομα ἢ πρᾶγμα ἀπαντᾶται περισσότερον ἢ δὶς εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα.

Σημείωσις

Οἱ ἐντὸς ἀγκυλῶν κατὰ τὴν παράθεσιν τοῦ κειμένου σημειούμενοι ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὰς σελίδας τῆς ἐκδόσεως τοῦ J. - P. Migne, οἱ δὲ ἄνευ ἀγκυλῶν εἰς τὰς σελίδας τῆς ἐξ ἧς ἐλήφθησαν κριτικῆς ἐκδόσεως.